

Lucas

Yu Luca nchcui' cha' yu 'in yu Teófilo

1 ¹Qui'an 'a nu cua' msu'hua juesa ca'an lyicua quityi re tsaña'an nu cha' ñi ca yato'o lja hua, ²chcui ña'an jui nu ngulo'o 'in hua, nu na'an tloo cha' re ti' xa mdyisnan na, lo' mchcuan yu cunta si'yana tsa ycu' yu cha' re lo'o nten. ³Can' cha' lo'on nan' mdo'o tiqueen ca'an quityi re lyicua la 'in um, 'un ñi Teófilo, si'yana cua' nguia nan tsu'huen nchgaa cha' re lo'o cha' tiyaa, ti' la suun se'en mdyisnan na, ⁴si'yana ca cuiya' tsu'hue ti' um lo' a cu'ni tucua ti' um lo'o cha' nu cua' jui nu ngulo'o 'in um.

Ycui' angujle cha' 'in yu Xuhua

⁵Xa ncu'a yu Herode ree se'en lyi'ya loo Judea, ndi'in sca yu naan Zacarí'a nu ntsu'hui cunta 'in laa, cui' ta 'in Abía, lo' cuna'an 'in Zacarí'a can' naan Elisabet, ta nten 'in Aarón. ⁶Chcu'aa can' ñi ndi'in cha' 'in tloo Ndiose, tsu'hue nguia ncha'an can' nchgaa cha' nu ndlo Ñi X'nan na tñan lo'o cha' nu mdi'in tyaa ñi. ⁷Una a mdi'in sñe' jun si'yana Elisabet la' ña'an a mdu'hui sñe', a cunta chcuaa jun cua' cula jun. ⁸Yato'o lja ngui'ni Zacarí'a tñan 'in Ndiose, cui' tsaan nu m'ni ca'an 'in ta nu ntsu'hui yu, ⁹mdo'o xu'hue yu tiquin tucua yu na nu xityi'li ni' lyaa 'in Ñi X'nan na, ña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in yu nu ndlo tñan ni' lyaa. ¹⁰Ña'aan quichen ne' ndi'in nde lyi'ya, nchcui' lyi'o ne' 'in Ndiose lja ndiquin na xityi'li can'. ¹¹Xacan' ngu'ya ton sca angujle 'in Ñi X'nan na tloo yu, luhua' tso' cueen se'en ndiquin na can'. ¹²Xa na'an Zacarí'a 'in angujle can', ytsen yu lo' a ngujlyo 'a ti' yu ña'an ca. ¹³Una angujle can' juin lo'o yu: A cutsen Zacarí'a, si'yana cua' mxcuen Ndiose cha' nu njñan, nten 'in nu lca Elisabet ntsu'hui cha' tyi'in sca sñe', lo' tyi'in tyaa nii ca naan Xuhua. ¹⁴Ndyijyn ya' ca tsu'hue chu'hui tiquee si'ya cha' re, cui' cuaña'an qui'an 'a nten ca tsu'hue chu'hui tiquee ne' xa ca cune' cuhui', ¹⁵si'yana tlyu tucui ca can' tloo Ndiose. A ntsu'hui cha' co'o can' vino uta sidra, si'yana cua' lca mtsa'an yu'hui can' lo'o Espíritu nu Luhui 'in Ndiose xa tiyaan chendyu. ¹⁶Cu'ni can' cha' si'yana qui'an ne' Israel xitucui ne' lo' tsa

qui'an ti' ne' 'in Ñi X'nan na, ñi nu lca Ndiose 'in ne'. ¹⁷Chcua loo yu cu'ni yu tñan 'in Ñi X'nan na lo'o nu hcui lca tiquee yu tsaña'an cha' cuiya' nu mdon lo'o Elía, —cu'ni yu cha' chca tsu'hue lca tiquee nten cula can' lo'o sñe' ne'—, cui' cuaña'an nu lye' ti' tyisnan cu'ni tñan tsu'hue, ña'an ca si'yana tyi'in tya tiyaa yu sca quichen nu cuan xu'hue 'in Ñi X'nan na. ¹⁸Xacan' juin Zacarías 'in angujle can': ¿Ña'an ta tca chu'hui lyoon cha' re? A cunta cua' culan, cui' cuaña'an nten 'ñan. ¹⁹Mxcuen angujle can' 'in yu: Nan' lcan Gabriel nu nguilyu tloo Ndiose, cui' ñi ngua'an tñan ñi 'ñan si'yana hcuin' lo'o lo' ca jlyo ti' cha' tsu'hue re. ²⁰Una ti' cua' ñii a tca 'a hcui' tsaya' tiyaa tsaan nu tsato'o cha' re, si'yana a ya qui'an ti' cha' nu ycuin' lo'o. ²¹Nten can' nta ne' 'in Zacarías nde lyiya', lo' nduhue ti' ne' ñi cha' lyeec 'a ndiya' yu ni' lyaa can'. ²²Una xa mdyi'o yu a ncua 'a hcui' yu, xacan' ngu'ya ne' cunta si'yana na'an xñii yu sca cha' ni' lyaa can'. Xtyi n'ni yaa' ti yu ntsa' yu cha' nu na'an yu, lo' a ncua 'a hcui' yu. ²³Xa yatii tsaan nu nguilyu yu ni' lyaa, xacan' nguila yu nde se'en ndi'in yu. ²⁴Chon' nde'en can' mxilyo ña'an Elisabet, lo' tsani' ca'yu coo' a la 'a mdo'o ne', lo' nchcui' ne': ²⁵Ndeña'an m'ni Ñi X'nan na lo'on si'yana nguia yu'hui ti' ñi 'ñan, lo' a caja 'a cha' hcui' nten lo'on cua' ña'an ti.

Ycui' angujle cha' 'in Jesús

²⁶Xa cua' nguiaa scua coo' mxilyo ña'an Elisabet, xacan' ngua'an tñan Ndiose 'in angujle Gabriel can', tsaa quichen Nazaret se'en lyi'ya loo Galilea, ²⁷se'en ndi'in sca ne' cuna'an tsa suhue ti nu a nchca qui'ni ca'an yu qui'yu 'in, una cua' ncua cuiya' cha' si'yana ca cuilyi'o ne' 'in sca yu naan See, cui' ta nten 'in Davi, lo' ne' cuna'an can' naan ne' María. ²⁸Xacan' mdiyaa angujle se'en ndi'in ne' cuna'an can' lo' juin: ¡Ca tsu'hue chu'hui tiquee tsaña'an cha' tsu'hue nu mdo'o tiquee Ndiose lo'o! Si'yana Ñi X'nan na ndi'in lo'o, lo' tlyu la xu'hue mdaa Ndiose 'in que nchgaa la ña'an ne' cuna'an. ²⁹Una xa na'an 'in angujle can', ytsen lo'o cha' nu ngune 'in, lo' msu'hua cha' tiquee cha' ñi cha' ca lca cha' can'. ³⁰Xacan' juin angujle: María, a cutsen, si'yana Ndiose ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in. ³¹Cua' ñii ntsu'hui cha' xilyo ña'an lo' tyi'in sca cuhui' qui'yu 'in, lo' tyi'in tyaa nii cuhui' ca naan cuhui' Jesús. ³²Ntsu'hui cha' ca ñi sca nu ndon loo, lo' ca naan ñi Sñe' Ndiose, ñi nu tlyu lati, cui' Ndiose X'nan na xiton 'in ñi, lo' hcuan ñi cunta cha' cuiya' nu mdaa Ndiose 'in Davi, nu lca sti ta nten 'in ñi, ³³tsala xaa culo ñi tñan 'in ta nten 'in Jacob, lo' a ntsu'hui cha' tsatii cha' cuiya' 'in ñi. ³⁴Xacan' juin María 'in angujle can': ¿Ña'an ta tsato'o cha' re si'yana a nchca sca yu qui'yu qui'ni ca'an 'ñan? ³⁵Mxcuen angujle can': Espíritu nu Luhui 'in Ndiose qui'ya yu'hui 'in, scati Ndiose ñi nu tlyu lati cu'ni ñi cha' cho'o yu'hui cha' cuiya' 'in ñi 'in, lo' nu ntsu'hui cha' ca cune' can' lca sca nu Luhui, can' cha' ca naan can' Sñe' Ndiose. ³⁶Cua' ñii ca cuiya' ti' si'yana lo'o Elisabet nu ti' nchca ta'a,

cua' mxilyo ña'an siya' cua' cula, cua' nguiaa scua coo' 'in lo'o cha' can', cui' nu nchcui' ne' 'in si'yana a ndyi'in sñe', ³⁷una cha' nu 'in Ndiose, a sca cha' tucui. ³⁸Xacan' juin María: Nde ndon lo' ca ja'an 'in Ñi X'nan na, lo' tsato'o nchgaa cha' nu ycui' um lo'on. Xacan' mdo'o angujle can' nguiaa.

Ya na'an María 'in Elisabet

³⁹Xi'i ti mducui, ndla ti m'ni María cha' mdo'o nguiaa sca quichen ndi'in lja qui'ya se'en lyi'ya loo Judea, ⁴⁰xa mdiyaa se'en nducua na'an 'in Zacarías, ycui' cha' 'in Elisabet. ⁴¹Yato'o xa ngune 'in Elisabet ycui' cha' María can', ngüi ti' Elisabet nguñan yu'hui cuhui' can' 'in, cui' ña'an lcaa mtsa'an yu'hui Elisabet lo'o Espíritu nu Luhui 'in Ndiose. ⁴²Cui' xaa mdo'o ycui' cueen: Tsu'hue ca xu'hue nu'huin que 'in nchgaa la ña'an ne' cuna'an, lo' tlyu ca xu'hue ntsu'hui 'in ñi nu lca sñe'. ⁴³Nduhue tin' ñi cha' m'ni ca'an cha' re 'ñan si'yana jyi'an Ñi X'nan yan ycui' cha' 'ñan. ⁴⁴Ña'an xa ngune 'ñan ycui' cha', cui' xaa nguñan yu'hui cuhui' re 'ñan loo nu lyee tsu'hue ntsu'hui tiquee cuhui'. ⁴⁵Tsu'hue ca xu'hue si'yana ya qui'an ti', a s'ni tsato'o cha' nu cua' mdi'in tyaa Ñi X'nan na lo'o. ⁴⁶Xacan' juin María: —Lo'o nu chcui' cusya 'ñan cu'nin tnun 'in Ñi X'nan na, ⁴⁷lo' ndyijyín ya' tsu'hue ntsu'hui tiqueen lo'o Ndiose, Ñi nu ndlo laa 'ñan, ⁴⁸si'yana mdi'in tyaa ñi quiloo ñi 'ñan, nan' nu lca nguso 'in ñi—, lo' ti' cua' ñii nchgaa ta nten nu caan nde loo re, chcui' si'yana tlyu ca xu'hue ntsu'hui 'ñan. ⁴⁹Si'yana Ñi nu tla la cha' 'in m'ni ñi sca cha' nu tnu lo'on, —lo' lca ñi sca nu Luhui 'a—. ⁵⁰Tsala xaa —ña'an 'tnan ti' ñi 'in nten tsalca nu nchca ja'an 'in ñi—. ⁵¹M'ni ñi scasca cha' nu tnu lo'o cha' cuiya' 'in ñi, ngujlyo ñi 'in nu siye' lo'o cha' tiyaa 'in can'. ⁵²Mchcuan ñi cha' cuiya' 'in nu ndlo tñan loo chendyu re, lo' mscuen cuan ñi 'in nu jo'o la ndi'in cha' 'in. ⁵³Mdaa ñi nchgaa loo cha' tsu'hue 'in nu nda'an nguite' ti', una nu cuilyiya' mxnu ñi 'in can' cua' ti ña'an. ⁵⁴Mda yaa' ñi 'in ne' Israel nu lca nguso 'in ñi, nguia yu'hui ti' ñi 'in ne' lo' tsala ña'an mña'an 'tnan ti' ñi 'in ne', ⁵⁵cha' nu mdi'in tyaa ñi lo'o nu ncuca nten cula 'in na, cui' Abraham lo'o ta nten nu lca sñe' can', lo' nguinu scua cha' re tsala xaa. ⁵⁶Can' nguinu María lo'o Elisabet tsani' snan coo', chon' nde'en can' mxitucui nde quichen tyi.

Xa ncuca cune' yu Xuhua

⁵⁷Xa ya tucua tsaan can' mdiyaan sca cuhui' qui'yu 'in Elisabet. ⁵⁸Ta'a ndi'in ne' cui' ti can' lo'o nchgaa la ña'an ta'a jun, xa ynan ne' cha' si'yana Ndiose tlyu cha' tsu'hue m'ni ñi lo'o jun, tsu'hue yu'hui tiquee ne'. ⁵⁹Xa ncuca snu' tsaan cuhui' can', yaa jun se'en ntsu'hui cha' ca circuncida 'in cuhui', lo' mdi'in tyaa ne' nii cuhui' si'yana ca naan cuhui' Zacarías, ña'an naan sti cuhui'. ⁶⁰Una jyi'an cuhui' mxcuca: Si'i cuaña'an

ca naan cuhui', Xuhua ca naan cuhui'. ⁶¹Lo' juin ne' xacan': ¿Ñi cha' ca naan cuhui' cuaña'an, lo' ñi sca ta nten 'in, a naan cuaña'an? ⁶²Xacan' m'ni yaa' ti ne' 'in sti cuhui' cha' ña'an ca naan cuhui'. ⁶³Cui' xaa mjñan yu sca ca' lyo' ti, lo' ndeña'an ngua'an yu loo na: Xuhua ca naan cuhui'. Xacan' nchgaa ne' yuhue ti' ne'. ⁶⁴Ticui' xaa nguila cha' nchcui' 'in Zacarías can', lo' mdyaa yu xu'hue 'in Ndiose. ⁶⁵Ndyijyin 'a ya' nduhue ti' nchgaa nten ndi'in cui' ti can', cuaña'an scasca quichen ndi'in lja qui'ya se'en lyi'ya loo Judea mscua cueen cha' can'. ⁶⁶Nchgaa nu ngune 'in cha' can' msu'hua ne' cha' tiquee ne', lo' nchcui' ne': ¿Ñi na ña'an ndi'in cha' 'in cuhui' cua? Lo' Ñi X'nan na ntsu'hui ñi cunta 'in cuhui'.

Cha' nu mxiycui' Ndiose 'in Zacarías

⁶⁷Lo' Zacarías sti cuhui' mtsa'an yu'hui lo'o Espíritu nu Luhui 'in Ndiose lo' ndeña'an mxiycui' ñi 'in: ⁶⁸—Tlyu ca cha' tsu'hue ntsu'hui 'in Ndiose X'nan ne' Israel—, si'yana cua' mdiyaan ñi se'en nu culo laa ñi quichen 'in ñi, ⁶⁹mxiton ñi sca nu tla la cha' 'in nu culo laa 'in na, nu yaan loo ta nten 'in Davi nu ncuca nguso 'in ñi, ⁷⁰cui' tsaña'an cha' nu mxiycui' ñi 'in nchgaa nu mdo'o hui 'in ñi ti' culoo, ⁷¹si'yana culo laa ñi 'in na tuyaa' ta'a cusuun na lo'o nchgaa nu nxcuan tloo 'in na, ⁷²lo' cuaña'an ña'an 'tnan ti' ñi 'in nchgaa nten cula 'in na, lo' nguia yu'hui ti' ñi cha' nu mxnu ñi 'in can', ⁷³cui' cha' nu mdi'in tyaa ca ñi lo'o nten cula 'in na Abraham, cha' nu ntsu'hui cha' taa ñi 'in na, ⁷⁴si'yana tyi'o laa na tuyaa' ta'a cusuun na, lo' cuaña'an taa ñi cha' cuiya' cu'ni na tñan 'in ñi lo'o nu chcui lca tiquee na, ⁷⁵luhui cha' tiyaa 'in na cu'ni na tñan tsu'hue tloo ñi tsala xaa. ⁷⁶Nu'huin nu lca sñen', ntsu'hui cha' caja nu culo'o naan 'in si'yana lca yu nu nxiycui' Ndiose 'in, ñi nu tlyu lati. Si'yana —chcua loo lo' cu'ni chu'hue tucueen nu caan Ñi X'nan na—, ⁷⁷Lo' culo'o 'in quichen 'in ñi ña'an ntsu'hui cha' tyi'o laa ne', ña'an ca si'yana cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in ne' lo'o qui'ya nducui ne'. ⁷⁸Si'yana tlyu cha' tsu'hue mdo'o tiquee Stina Ndiose lo'o na, can' cha' ti' la ni' cuaan ncuca chcan' sca xaa nu yaan 'in na, ⁷⁹si'yana —tyu'hui xaa 'in nchgaa nu ndi'in se'en tla yta, nchgaa nu nsu'hua nchcun cha' ndyija 'in—, a cunta si'yana culo'o ñi 'in na tucueen nu tsaa na, lo' cuaña'an tca tyi'in tsu'hue na. ⁸⁰Cuhui' can' nguia nguilo cuhui', lo' cuaña'an nguia ndyija juesa 'in lo'o tso' nu 'in Ndiose, lo' mdi'in yu sca se'en ngutyi tsaya' mdiyaa tsaan nu ngulo'o tloo yu 'in ne' Israel.

Xa ncuca cune' Jesús

2 ¹Yato'o yu nu lca ree Augusto César, mdi'in tyaa tla yu sca cha' si'yana nchgaa nten cha'an scua nii ne' ña'aaan se'en ndlo yu tñan. ²Cha' re yato'o culoo xa ngu'ya yu Cirenio tñan se'en lyi'ya loo Siria. ³Cunda scaa nten nguiaa ne' quichen tyi ne' si'yana cha'an scua nii ne'.

4 Can' cha' lo'o yu See mdo'o yu quichen Nazaret se'en lyi'ya loo Galilea, nguiaa yu quichen tyi Davi, cui' Belén se'en lyi'ya loo Judea, si'yana lca yu ta nten 'in Davi, 5 can' ntsu'hui cha' cha'an scua nii jun lo'o María nu lca cuiyi'o yu, lo' cua' nchcui cuii' cha' tiyaan sñe' can' chendyu. 6 Yato'o lja ndi'in jun can', ya tucua xaa nu ntsu'hui cha' tyijyin yu'hui 'in. 7 Mdi'in sca cuhui' 'in, sñe' nu culoo, lo' nguxen sca te' 'in cuhui', mdi'in tyaa 'in cuhui' sca se'en ndyu'hui na nchcu 'ni, si'yana a jui na'an se'en quinu jun.

Cha' 'in angujle lo'o yu nu na'an seen slya'

8 Tu'hua quichen can' ndi'in tucua snan yu nu na'an seen slya', ntsu'hui yu cunta 'in 'in chcui tla. 9 Tsati ntyin ngulo'o tloo sca angujle 'in Ñi X'nan na 'in yu, la ni' cuaan mdo'o sca xaa 'in Ñi X'nan na msu'hua lo'o 'in yu, lo' lyee ytsen yu. 10 Una juin angujle can' lo'o yu: A cutsen um, si'yana nde lryan lo'on sca cha' tsu'hue 'in um tsaña'an nu ca tsu'hue chu'hui tiquee nchgaa nten: 11 Si'yana tla re ñii, quichen tyi Davi, ngula ñi nu culo laa 'in um, can' nu lca Cristo ñi nu lca X'nan na. 12 Nde sca cuiya' nu ndyi'in tyaan 'in um: Quia nan um 'in sca cuhui' nu ntsu'hui ni' yca se'en ndyu'hui na nchcu 'ni. 13 Tsati ntyin ncua chcan' qui'an la angujle la ni' cuaan nu ngui'ni tnu 'in Ndiose, lo' nchcui': 14 ¡Cu'ni tnu na 'in Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan, cua' ñii caja ña'an tyi'in tsu'hue nten loo chendyu re, si'yana cuaña'an lca tiquee ñi lo'o ne'! 15 Yato'o xa mxitucui angujle can' nde ni' cuaan, yu nu na'an seen slya' can' mdyisnan nchcui' yu scasca yu: Tsaa na quichen Belén lo' ca cuiya' ti' na cha' nu yato'o, tsaña'an mtsa' Ñi X'nan na 'in na. 16 Ticui' xaa mdo'o yu nguiaa yu, lo' nguija lyoo yu 'in María lo'o yu See, lo' cuhui' can' nscua cuhui' ni' yca se'en ndyu'hui na nchcu 'ni. 17 Xa na'an yu 'in cuhui' can', mdaa yu suun lo'o jun nchgaa cha' nu ngune 'in yu cha' 'in cuhui'. 18 Nduhue ti' nchgaa nu ngune 'in cha' nu ycu' yu nu na'an seen slya' can'. 19 Nguinu yu'hui cha' can' tiquee María, lo' qui'an cha' nguñan ti' si'ya cha' nu yato'o. 20 Xacan' yu nu na'an seen slya' can' mxitucui yu nguiaa yu, ngui'ni tnu yu 'in Ndiose lo' ndyaa yu xu'hue 'in ñi si'ya nchgaa cha' nu na'an yu lo' ngune 'in yu, cui' tsaña'an cha' nu ycu' angujle can' lo'o yu.

Mxnu jun cunta 'in cuhui' yaa' Ñi X'nan na

21 Xa mda'a snu' tsaan can' m'ni jun cha' ncua circuncida 'in cuhui', lo' mdi'in tyaa jun nii cuhui' si'yana ca naan cuhui' Jesús, cui' nii nu mdi'in tyaa angujle xa ti' lyijyi xilyo ña'an María. 22 Xa mda'a tsaan nu ntsu'hui cha' suhui jun 'in jun, tsaña'an nu nchcui' lee ngua'an scua Moisés, xacan' ya lo'o jun 'in cuhui' quichen Jerusalén, si'yana xnu jun cunta 'in cuhui' yaa' Ñi X'nan na. 23 (Si'yana ndeña'an nguinu scua cha' loo lee 'in Ñi X'nan na: —Cuhui' qui'yu nu culoo 'in jyi'an, can' nu tucua tloo Ñi X'nan na 'in—.) 24 A cunta si'yana taa jun sca lcuan nu squin tucua tloo Ndiose

tsaña'an nchcui' lee 'in Ñi X'nan na: Ntsu'hui cha' taa jun — tsa ta ngroo uta tucua scun' jo'o nu cune' ti—. ²⁵Cui' quichen Jerusalén ndi'in sca yu nu naan Simeón, lca yu sca nu ñi ndi'in cha' 'in lo' n'ni tnu yu 'in Ndiöse, lo'o yu nta yu tsaan nu ntsu'hui cha' tyi'o laa ne' Israel, lo' mtsa'an yu'hui yu lo'o Espíritu nu Luhui 'in Ndiöse. ²⁶Cua' mtsa' Espíritu 'in yu si'yana a tyi'o yu loo chendyu re, cha' si'i la cua' na'an tloo yu 'in ñi nu mdo'o hui ca 'in Ñi X'nan na. ²⁷Cui' tsaan can' mdu'hui Espíritu tiquee yu si'yana tsaa yu ni' lyaa, lja xacan' mdiya lo'o jun 'in cuhui' can', si'yana cu'ni ne' lo'o cuhui' tsaña'an nu nchcui' lee. ²⁸Xacan' mdi'in tyaa scun yu Simeón can' 'in cuhui', mdyaa yu xu'hue 'in Ndiöse, lo' nchcui' yu: ²⁹Ñi X'nan hua, cua' ñii tca chcuan um 'ñan ña'an cha' nu cua' mdi'in tyaa um, ³⁰si'yana cua' na'an tloon 'in ñi nu ntsu'hui cha' culo laa 'in hua, ³¹cui' cha' tsu'hue nu cua' mdi'in tyaa um nu cu'ni tsu'hue 'in nchgaa nten, ³²nde nu lca sca xaa nu sla cha' tiyaa 'in ne' gentil, cui' cuaña'an ca tsu'hue chu'hui tiquee ne' Israel nu lca quichen 'in um. ³³Yu See lo'o jyi'an cuhui' nduhue 'a ti' jun cha' nu nchcui' Simeón can' cha' 'in cuhui'. ³⁴Lo' mjñan yu Simeón 'in Ndiöse si'yana ncuan ñi 'in jun, xacan' juin yu 'in María jyi'an cuhui' can': Nde nu ngulo ton Ndiöse, lo' si'ya ñi re qui'an 'a ne' Israel tyiton ne', a cunta qui'an ne' ntsu'hui cha' tlyu ne', lo' caja nu ña'an ti'i 'in, ³⁵(lo' cha' re tyijyín xi'yu na ni' cusya 'in tsaña'an nchca ti' sca xlyu), ña'an ca si'yana ca chcan' loo tsaña'an lca cusya 'in nchgaa nten. ³⁶A cunta ni' lyaa can' nguilyu Ana, sca ne' cuna'an nu nxiycui' Ndiöse 'in, sñe' Fanuel nu lca ta nten 'in Aser, a cunta cua' cula ne', lo' mdi'in ne' lo'o cuilyi'o ne' cati yjan xa ncua suhue ne', ³⁷lo' cua' nguiaa jacua yla ntsu'hui jacua yjan nu nguinu ne' lo'o cha' ycu'i' ti. Nchgaa xaa nguilyu ne' ni' lyaa ngui'ni tnu ne' 'in Ndiöse, tla lo' cucha nchcui' lyi'o ne' 'in ñi, cui' cuaña'an ngui'ni ne' ayuna. ³⁸Lja xacan' mdiyaa ne' se'en nguilyu jun lo'o cuhui' can', lo' mdyaa ne' xu'hue 'in Ndiöse, a cunta nchcui' ne' cha' 'in cuhui' can' lo'o scasca ne' Jerusalén nu nta tsaan nu ntsu'hui cha' culo laa ñi 'in ne'.

Xa mxitucui jun quichen Nazaret lo'o Jesús

³⁹Xa cua' msu'hua ta jun cha' 'in jun tsaña'an nchcui' lee 'in Ñi X'nan na, xacan' mxitucui jun se'en lyi'ya loo Galilea, cui' quichen tyi jun se'en lca Nazaret. ⁴⁰Cuhui' can' nguia nguilo cuhui', ndyija juesa 'in cuhui', nguia ndyu'hui cha' tiyaa 'in cuhui', a cunta lyee ndyu'hui cuiya' ti' Ndiöse 'in cuhui'.

Xa nguija lyoo Jesús ni' lyaa

⁴¹Nchgaa yjan ndyi'an nten cula 'in Jesús ta'a Pascua quichen Jerusalén. ⁴²Xa ntsu'hui Jesús tichcua yjan ya lo'o jun 'in ñi se'en nchca ta'a quichen can', tsaña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in ne'. ⁴³Lo' ña'aan

mdyi ta'a can' mxitucui jun nde quichen tyi jun, una a ngujlyo ti' nten cula 'in Jesús si'yana nguinu ton ñi se'en lca Jerusalén, ⁴⁴ñan ti' jun cha' ta yaan Jesús lja nten nu yaa ta'a can', lo' chcuí tsaan cua' mda'an jun xa mdyisnan ngunan jun 'in Jesús lja nten nu ti' nchca ta'a jun, uta lja nchgaa la ña'an ta'a tsu'hue jun, ⁴⁵lo' a nguija lyoo ñi, can' cha' xiya' mxitucui jun nde Jerusalén nu nguia nan jun 'in ñi. ⁴⁶Una yato'o la mda'a cucha can' nguija lyoo jun 'in ñi ni' lyaa, nducua ñi lja yu nu m'ni cha'an cha' 'in lee, lo' ndon nscan ñi cha' nu nchcui' yu lo' ñicha' ñi 'in yu. ⁴⁷Nchgaa nu ne 'in cha' nu nchcui' ñi, nduhue ti' ne' si'yana tsu'hue cha' tiyaa nda'an lo'o ñi, lo' nchgaa cha' nxcuen ñi 'in ne'. ⁴⁸Xa na'an jun 'in ñi nducua ñi lja yu can', yuhue 'a ti' jun lo' juin jyi'an ñi: Sñen', ¿ñi cha' m'ni lo'o hua cuaña'an? Ña'an jan ñi, nan' lo'o sti nda'an nan hua 'in, lo' lyee 'a msu'hua cha' nduhue ti' tiquee hua ⁴⁹Xacan' mxucuen Jesús 'in jun: ¿Ñi cha' nda'an nan um 'ñan, ta a jlyo ti' um si'yana 'ni cha' 'ñan lo'o tñan 'in Stin? ⁵⁰Una a ngu'ya jun cha' tiyaa ñi cha' ycuí' ñi cuaña'an. ⁵¹Xacan' mxitucui ñi lo'o jun nde quichen Nazaret, lo' ncua ja'an ñi 'in jun lo'o nchgaa cha'. Nguinu yu'hui nchgaa cha' can' ni' cusya 'in jyi'an ñi. ⁵²Jesús nguia nguilo ñi, a cunta lo'o cha' tiyaa 'in ñi, lyee ndyu'hui cuiya' ti' Ndiose 'in ñi, ticui' cuaña'an ndyu'hui cuiya' ti' nten 'in ñi.

Cha' 'in yu Xuhua nu nducua tya 'in nten

3 ¹Yato'o cui' yjan nu cua' nchca 'tñu nu ndlo yu Tiberio César tñan ña'aan quichen can', xacan' lca yu Poncio Pilato bsya se'en lyi'ya loo Judea, lo' yu Herode tetrarca ndlo tñan se'en lyi'ya loo Galilea, lo' yu Lpe ta'a ngula yu ndlo tñan se'en lyi'ya loo Iturea lo'o se'en lca Traconite, lo' yu Lisaniás tetrarca ndlo tñan se'en lyi'ya loo Abilinia. ²Yu Anás lo'o Caifás ndlo yu tñan ni' lyaa, cui' xacan' mxiycui' Ndiose 'in yu Xuhua, sñe' Zacarías, xa mda'an yu se'en ngutyi can'. ³Mda'an yu luhua' se'en su chco tlyu Jordan, nchcui' yu lo'o nten si'yana xilo'o chon' ne' qui'ya ngui'ni ne' lo' chcuá tya ne', lo' Ndiose cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in ne', ⁴cui' tsaña'an nguinu scua cha' loo quityi nu ngua'an yu Isaías, yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo' nchcui' na: —Ndeña'an nchcui' cuen yu nu nda'an se'en ngutyi can': Cu'ni chu'hue um tucueen nu caan Ni X'nan na, lo' sla um sca tucueen nu ñi ti ni' cusya 'in um. ⁵Nchgaa se'en lca lja yuu cha'an yu'hui na, lo' quinu lyicua nchgaa se'en nducua qui'ya, lo' tucueen nu nxiti'in ntsu'hui cha' ca ñi na, a cunta tucueen nu chen ña'an chca lyicua na. ⁶Lo' ña'aan nten chendyu ca cuiya' ti' ne' si'yana Ndiose tca culo laa 'in ne'—. ⁷Qui'an 'a nten ndyi'an ne' se'en ndon yu Xuhua can' si'yana chcuá tya ne', lo' ndeña'an nchcui' yu lo'o ne': 'Un ta nten nu cuiñi, ¿ti nu ngulo'o 'in um si'yana xnan yu'hui um, lo' a qui'ni ca'an 'in um lo'o cha' nsin' ti' nu tyi'o tiquee Ndiose tiyaa xaa? ⁸Can' cha' cu'ni um scasca tñan tsu'hue, lo' cuaña'an ca chcan' loo si'yana cua'

mxilo'o chon' um qui'ya 'in um, lo' a quiñan ti' um: Cua' mdo'o laa hua si'yana Abraham lca nten cula 'in hua. Una cunen lo'o um sca cha' Ndiose tca xiton ñi quee ndu'hui re lo' ca na sñe' Abraham. ⁹A cunta cua' ndon tiyaa chcuan yca nu si'yu la suun yca, can' cha' nchgaa yca nu a ndyi'yu mti loo, xi'yu na lo' chu'hui na loo quii'. ¹⁰Nten can' mñicha' ne' 'in yu Xuhua can': Huare' jan ñi, çñi na ta cu'ni hua? ¹¹Xacan' mxcuen yu: Nu ntsu'hui tucua ta ste', taa sca na 'in nu a ntsu'hui na 'in, ticui' cuaña'an lo'o nu ndi'in na nu najo'o 'in, ta yaa' can' 'in nu a ndi'in na 'in. ¹²Lo'o tucua snan yu nu ndlo tñi mdiyaa can' si'yana chcua tya yu, lo' juin yu 'in yu Xuhua can': 'Un ñi nu lca Bstro, huare' jan ñi, çñi na ta cu'ni hua? ¹³Xacan' mxcuen yu Xuhua can': A jñan um qui'an la tñi 'in nten, cui' tsaña'an nu ntsu'hui cha' su'hua lyiya' ti ne'. ¹⁴A cunta lo'o tucua snan yu sindatu mñicha' yu 'in yu Xuhua can': Huare' jan ñi, çña'an ta cu'ni hua? Juin yu Xuhua can': A culo um tñi 'in ne' lo'o juesa, uta su'hua um qui'ya 'in ne' lo'o cha' cuiñi, cui' ca nu quinu tsu'hue tiquee um lo'o tsaña'an siya' ti um. ¹⁵Si'yana nchgaa nten can' ñan ti' ne' cha' ta cui' yu Xuhua can' lca yu Cristo, ¹⁶can' cha' mxcuen yu 'in nten can': Nan' nu cha' ñi lo'o tyi'a ti nducuan tyan 'in um, una ntsu'hui cha' caan sca ñi nu tla la cha' 'in que 'ñan nan', lo' tsu'hue 'a chu'hui tiqueen cha' cua na taa ñi cha' cuiya' xtin' tsa tisan ti ñi. Can' ñi nu ntsu'hui cha' tucua tya 'in um, una lo'o Espíritu nu Luhui 'in Ndiose, a cunta lo'o quii'. ¹⁷Si'yana cua' nducua na yaa' ñi nu scuin trigo, lo' xo' ñi nu cua' nguhui can' lo' xu'hua se'en ñi 'in na, una quixin trigo can' su'hua ñi 'in na loo quii' nu a ntsu'hui cha' ti' tyuhui'. ¹⁸Qui'an 'a cha' ti' ycu' yu Xuhua lo'o nten can', mda cueen yu 'in ne' tsaña'an nguiaa cha' tsu'hue 'in Ndiose. ¹⁹Yato'o ngusun lo'o yu Xuhua can' 'in Herode tetrarca, si'ya cha' nu ngulyaa yu 'in Herodía, cuilyi'o Lpe ta'a ngula yu, a cunta si'ya nchgaa la ña'an cha' ngunan' nu ngui'ni yu, ²⁰lo' si'i tsacua ti ña'an, cui' ca nu nde lye'e la nguso' tucua yu qui'ya chon' yu si'yana msu'hua yu 'in Xuhua can' na'an chcuan.

Xa mducua tya Jesús

²¹Yato'o xa nducua tya nten can', lo'o Jesús mducua tya ñi, lo' lja nchcui' lyi'o ñi 'in Ndiose nguila tucua ni' cuaan, ²²can' ncua chcan' nguiaan Espíritu nu Luhui 'in Ndiose se'en ndon ñi, lo' ngu'ya tucua Espíritu can' que ñi tsaña'an ndyi'ya tucua sca scun' jo'o, lo' ngune ycu' sca nu ycu' la ni' cuaan: Nu'huin lca Sñen' nu ta'a lati 'ñan, tsu'hue 'a ntsu'hui tiqueen lo'o.

Cha' 'in ta nten 'in Jesús

²³Jesús ntsu'hui ñi cla tyii yjan xa mdyisnan m'ni ñi tñan 'in Ndiose. Nchcui' nten si'yana See lca sti ñi, lo' sti See can' ncua naan Elí, ²⁴lo' sti

Elí ncuá naan Matat, sti Matat ncuá naan Leví, sti Leví ncuá naan Melqui, sti Melqui ncuá naan Jana, sti Jana ncuá naan See, ²⁵sti See ncuá naan Matatía, sti Matatía ncuá naan Amós, sti Amós ncuá naan Nahum, sti Nahum ncuá naan Esli, sti Esli ncuá naan Nagai, ²⁶sti Nagai ncuá naan Maat, sti Maat ncuá naan Matatía, sti Matatía ncuá naan Semei, sti Semei ncuá naan See, sti See ncuá naan Judá, ²⁷sti Judá ncuá naan Joana, sti Joana ncuá naan Resa, sti Resa ncuá naan Zorobabel, sti Zorobabel ncuá naan Salatiel, sti Salatiel ncuá naan Neri, ²⁸sti Neri ncuá naan Melqui, sti Melqui ncuá naan Adi, sti Adi ncuá naan Cosam, sti Cosam ncuá naan Elmodam, sti Elmodam ncuá naan Er, ²⁹sti Er ncuá naan Josué, sti Josué ncuá naan Eliezer, sti Eliezer ncuá naan Jorim, sti Jorim ncuá naan Matat, ³⁰sti Matat ncuá naan Leví, sti Leví ncuá naan Simeón, sti Simeón ncuá naan Judá, sti Juda ncuá naan See, sti See ncuá naan Jonán, sti Jonán ncuá naan Eliaquim, ³¹sti Eliaquim ncuá naan Melea, sti Melea ncuá naan Mainán, sti Mainán ncuá naan Matata, sti Matata ncuá naan Natán, ³²sti Natán ncuá naan Davi, sti Davi ncuá naan Isaí, sti Isaí ncuá naan Obed, sti Obed ncuá naan Booz, sti Booz ncuá naan Salmón, sti Salmón ncuá naan Naasón, ³³sti Naasón ncuá naan Aminadab, sti Aminadab ncuá naan Aram, sti Aram ncuá naan Esrom, sti Esrom ncuá naan Fares, sti Fares ncuá naan Judá, ³⁴sti Judá ncuá naan Jacob, sti Jacob ncuá naan Isaac, sti Isaac ncuá naan Abraham, sti Abraham ncuá naan Taré, sti Taré ncuá naan Nacor, ³⁵sti Nacor ncuá naan Serug, sti Serug ncuá naan Ragau, sti Ragau ncuá naan Peleg, sti Peleg ncuá naan Heber, sti Heber ncuá naan Sala, ³⁶sti Sala ncuá naan Cainán, sti Cainán ncuá naan Arfaxad, sti Arfaxad ncuá naan Sem, sti Sem ncuá naan Noé, sti Noé ncuá naan Lamec, ³⁷sti Lamec ncuá naan Matusalén, sti Matusalén ncuá naan Enoc, sti Enoc ncuá naan Jared, sti Jared ncuá naan Mahalaleel, sti Mahalaleel ncuá naan Cainán, ³⁸sti Cainán ncuá naan Enós, sti Enós ncuá naan Set, lo' sti Set ncuá naan Adán nu lca sñe' Ndiose.

Laxa'an ncuá ti' xityu 'in Jesús loo qui'ya

4 ¹Jesús mtsa'an yu'hui ñi lo'o Espíritu 'in Ndiose xa mdo'o ñi chco tlyu Jordan can', lo' Espíritu mdu'hui tiquee ñi si'yana tsaá ñi sca se'en ngutyi, ²can' yu'hui lyijyi ñi tsani' tucua yla tsaan, lo' ncuá ti' laxa'an xityu 'in ñi loo qui'ya. Ñi sca na lo' a ycu ñi chcuí lja xacan', xa mda'a tsaan can' mdyisnan ngute' ti' ñi. ³Xacan' juin laxa'an 'in ñi: Cha' lca Sñe' Ndiose, cu'ni cha' si'yana quee ndu'hui re chca na jaslyá. ⁴Una mxcuen Jesús: Ndeña'an nchcuí' quityi 'in Ndiose: —Si'i tsaloo ti si'ya cha' nchcu ndyu'hui nten chendyu—, cui' ca nu si'ya nchgaa cha' nu nchcuí' Ndiose. ⁵Xacan' ya lo'o laxa'an 'in ñi sca loo qui'ya cuaan, ticui' xaa can' ngulo'o 'in ñi ña'aaan sca chcuí chendyu se'en ndlo ne' tñan, ⁶lo'

juin 'in ñi: Ña'aan cha' cuiya' re tyaan cunta 'in lo' cui' cuaña'an lo'o cha' cuiyiyi' taan 'in, si'yana tuya'an' nguinu nchgaa cha' re, lo' taan 'in na 'in nu nchca tin', ⁷cha' nu'huin tyi'ya xtyin' tloon lo' cu'ni tnu 'ñan, nchgaa cha' re quinu na 'in. ⁸Mxcuen Jesús: Tyi'o tso' siin' laxa'an, si'yana ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —In Ndiose X'nan ntsu'hui cha' cu'ni tnu, lo' scati 'in ñi ca ja'an—. ⁹Xacan' ya lo'o laxa'an 'in ñi quichen Jerusalén, lo' ycuen lo'o 'in ñi la que laa sca se'en cuan lati, lo' juin 'in ñi: Cha' lca Sñe' Ndiose, tyi'o cuan re lo' qui'ya ton la 'ya cua, ¹⁰si'yana ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Culo ñi tñan 'in angujle 'in ñi si'yana chu'hui cunta 'in, ¹¹lo' su'hua yaa' can' 'in se'en nguiaa, si'yana a tsa ton quiya' loo quee—. ¹²Xacan' mxcuen Jesús: Ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —A tyijyin lyoo 'in Ndiose X'nan—. ¹³Si'yana a ncu'a 'in laxa'an xityu 'in ñi loo qui'ya, mdo'o tso' sii' ñi sca co' xaa.

Xa mdyisnan m'ni Jesús tñan 'in Ndiose

¹⁴Jesús mxitucui ñi se'en lyi'ya loo Galilea, mtsa'an yu'hui ñi lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu, lo' mdyisnan mscua cuen cha' 'in ñi sca chcui se'en can'. ¹⁵Ngulo'o ñi 'in nten na'an se'en ndiyo' ti'in ne', lo' nchgaa tucui tsu'hue ntsu'hui tiquee lo'o ñi.

Jesús mxitucui ñi quichen Nazaret

¹⁶Jesús nguila ñi quichen Nazaret, quichen se'en ylo ñi, lo' tsaan nu nxitñan' ne' judio yten ñi se'en ndiyo' ti'in ne', tsaña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in ñi, lo' mdyiton ñi si'yana chcui' ñi quityi 'in Ndiose, ¹⁷mdaa ne' quityi 'in ñi se'en mxicycui' Ndiose 'in Isaí'a, msla ñi 'in na lo' nguija lyoo sca se'en nchcui': ¹⁸—Mtsa'an yu'huin lo'o Espíritu 'in Ñi X'nan na, can' cha' ngulohui ñi 'ñan si'yana chcuin' cha' tsu'hue 'in ñi lo'o nu ti'i ña'an chendyu 'in, ngua'an tñan ñi 'ñan si'yana cu'ni chcan cusa 'in nu lu'un ti'. Chcuin' lo'o nu ntsu'hui nchcun si'yana tca tyi'o laa, slan quiloo nu cuityin', lo' culo laan 'in nu nsñi su'hua yaa' cui'in xa'an 'in. ¹⁹A cunta chcuin' lo'o nten si'yana cua' ya tucua yjan nu cu'ni Ñi X'nan na sca cha' tsu'hue lo'o ne'—. ²⁰Xacan' mxcun' ñi quityi can', mdyaa ñi 'in na 'in yu nu ntsu'hui cunta 'in na, yten tucua ñi lo' nchgaa nu ndiyo' ti'in can' nan' 'ya 'in ñi, ²¹lo' juin ñi: Cua' ñii ya tucua tsaan ña'an nchcui' quityi re lo'o um. ²²Nchgaa ne' tsu'hue ndaa ne' suun cha' 'in ñi, nduhue ti' ne' si'yana tsu'hue 'a nguiaa cha' nu nchcui' ñi, lo' scasca ne' nchcui' ne': ¿Ta si'i sñe' yu See lca yu re? ²³Xacan' juin ñi: A s'ni ntsu'hui nu ñan ti' cha' re lo'on: 'Un ne' nu n'ni rmiyu, cu'ni chca 'in ticuii', tsala ña'an qui'an cha' nu cua' ngune 'in hua m'ni quichen Capernaum, una cua' ñii cu'ni 'in na quichen tyi re. ²⁴Ti' juin la ñi: Nu cha' ñi cunen lo'o um, sca nu nxiycui' Ndiose 'in, a ndyijyi nu nducuan xu'hue 'in quichen tyi. ²⁵Cha' ñi si'yana qui'an 'a ne' cuna'an Israel nguinu lo'o cha' ycu'i' ti lja mda'an ycu'i' Elía, xa nu a

ngu'ya 'a quioo tsani' snan yjan tlu'hue, lo' lyeে ngu'ya bju'ñan sca chcui se'en can', ²⁶una a ngua'an tñan Ndiose 'in yu Elía tsaá yu se'en ndi'in scasca ne' cuna'an can', cui' ca nu yaa yu quichen Sarepta se'en lyi'ya loo Sidón, se'en ndi'in sca ne' cuna'an nu nguino lo'o cha' ycui' ti. ²⁷Cui' cuaña'an xa mda'an yu Eliseo, yu nu mxiycui' Ndiose 'in, qui'an 'a nu ti'i lo'o quitso' la ndi'in quichen Israel, una ñi sca can' lo' a mchca, cui' ca nu scati yu Naamán mchca yu, yu nu mdo'o se'en lyi'ya loo Siria. ²⁸Nchgaa nu nguio' ti'in can' ycuen tique' lo'o ñi xa ngune 'in ne' cha' can', ²⁹cui' xaa mdyiton ne' lo' ngulo ne' 'in ñi nde tu'hua quichen, ya lo'o ne' 'in ñi loo qui'ya se'en chen ña'an, can' ncuá ti' ne' xityu ne' 'in ñi. ³⁰Una Jesús mdijin ñi tlu'hue la lja ne', mdo'o ñi nguiaa ñi.

Jesús ngulo ñi cui'in xa'an 'in sca yu Capernaum

³¹Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi quichen Capernaum se'en lyi'ya loo Galilea, lo' ndlo'o ñi 'in nten tsaan nu nxitñan' ne'. ³²Nduhue 'a ti' ne' tsaña'an cha' nu ndlo'o ñi si'yana nchcui' ñi tsaña'an nchcui' sca nu nda'an lo'o cha' cuiya'. ³³Se'en nguio' ti'in ne' nguilyu sca yu nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in, ³⁴lo' nchcui' cuen yu: ¡A cu'ni lyi'o 'in hua! ¿Ñi cha' nducui ndijin loo hua, Jesús Nazaret? ¿Ta cua' ljaan si'yana cujlyo 'in hua? Nan' ndyu'huin lyoon tucui lca, nu'huin lca ycui' ca nu mdo'o hui 'in Ndiose. ³⁵Una Jesús ngusun lo'o ñi 'in cui'in xa'an can', lo' juin ñi: Seen tyi'in, tyi'o se'en ntsu'hui cua. Cui' xaa mxitlyu cui'in xa'an can' 'in yu lja nten can', cui' ña'an lcaa mdyi'o cui'in xa'an can' 'in yu lo' a sca ti'i ncuá 'in yu. ³⁶Yuhue 'a ti' nchgaa nu ndi'in can', lo' nchcui' ne': ¿Ñi cha' nchca ti' chcui' cha' re si'yana lo'o cha' cuiya' ndlo yu tñan 'in cui'in xa'an, lo' nchca ja'an 'in yu? ³⁷Cui' xaa ti can' mscua cuen cha' 'in Jesús sca chcui se'en can'.

Xa m'ni chca Jesús 'in jyi'an laa yu Tyo

³⁸Xacan' mdyi'o Jesús se'en ndiyo' ti'in ne', mdiyaa ñi la na'an 'in yu Tyo se'en nscua jyi'an laa yu ti'i si'yana lyeে ndu'hui tique' 'in, lo' mjñan jun cha' tsu'hue 'in ñi si'ya ne'. ³⁹Mxiton Jesús se'en nscua ne' lo' ngusun lo'o ñi 'in tique' can', mdyi'o na 'in ne', cui' xaa mdyi tucui ne' lo' m'ni cunta ne' 'in jun.

Xa m'ni chca Jesús qui'an nu ti'i

⁴⁰Xa msiin tsaan can' mdyisnan mdiya lo'o ne' 'in nu ti'i lo'o cuati loo quicha se'en ndon Jesús, cunda scaa ne' mdi'in tyaa ñi yaa' ñi 'in ne' lo' mchca ne'. ⁴¹A cunta qui'an nu mdo'o cui'in xa'an 'in, lo' nxi'ya cuen lo' nchcui': Nu'huin lca ycui' ca Sñe' Ndiose. Una ngusun lo'o ñi 'in cui'in can' lo' a mdaa 'a ñi cha' cuiya' ti' chcui', si'yana cua' jlyo ti' cui'in xa'an can' si'yana lca ñi ycui' ca Cristo.

Jesús ycuí' ñi cha' 'in Ndiose se'en lyi'ya loo Galilea

⁴²Xa cua' ngu'ya xaa mdo'o Jesús nguiaa ñi nde tu'hua quichen se'en scati ñi, una mdyisnan ngunan nten can' 'in ñi, xa mdiyaa ne' se'en ndon ñi ncuá ti' ne' si'yana a tyi'o tso' ñi quichen can', ⁴³una juin ñi 'in ne': 'Ni cha' tsa ycuin' cha' tsu'hue 'in Ndiose scasca la quichen tsaña'an ntsu'hui cha' culo ñi tñan 'in ne', si'yana can' tñan l'yaan. ⁴⁴Scasca se'en ndiyo' ti'in ne' judio se'en lyi'ya loo Galilea, mda'an ycuí' ñi cha' 'in Ndiose.

M'ni Jesús cha' nguinu qui'an 'a cula

5 ¹Yato'o xa ndon Jesús tu'hua tiyo' Genesaret, lo' nten qui'an can' nsta su'hua ta'a ne' tloo ñi loo nu lyeé lca tiquee ne' quine 'in ne' cha' 'in Ndiose. ²Na'an ñi nducui tucua yca na'an cui' ti tu'hua tyi'a se'en ndlyu yu cuta cula ñjyi'an yu quitan 'in yu. ³Xacan' yten ñi ni sca yca na'an cui' nu 'in yu Simón, mjñan ñi cha' tsu'hue 'in yu si'yana tcan' na'an chin' yu 'in na nde loo tyi'a can', yten tucua ñi lo' mdyisnan ngulo'o ñi 'in nten. ⁴Xa mdyi ycuí' ñi lo'o ne', juin ñi 'in yu Simón can': Ya lo'o um yca na'an re 'in um la se'en tlya la cua, lo' cuun um quitan cua 'in um lo' xñi um cula. ⁵Mxcuen yu Simón can' 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, chcuí tla m'ni hua cuta lo' ñi sca cula a jui 'in hua, una cuun hua quitan re si'yana 'un ndlo um tñan 'in hua. ⁶Xa nguun yu 'in na qui'an 'a cula nguinu 'in yu, nu hasta lo'o mda' quitan can'. ⁷Xacan' m'ni yaa' ti yu 'in nu ntsu'hui ni' xca yca na'an can' si'yana can ta yaa' 'in yu. Cui' xaa mdiyaa yu lo' m'ni cha'an yu chcuaa yca na'an can', nu tichin' ti na a ngutyin' yu'hui na. ⁸Yu Simón Tyo can' xa na'an yu cha' re mdyi'ya xtyin' yu tloo ñi lo' juin yu: Ñi X'nan, tyi'o tso' um siin' si'yana nan' lcan nten qui'ya chendyu. ⁹Si'yana qui'an cula msñi yu, lyeé msu'hua yu cha' nduhue ti' tiquee yu lo'o nchgaa ta'a nda'an yu, ¹⁰cui' cuaña'an lo'o chcuaa sñe' Zebedeo, yu Jacobo lo'o yu Xuhua, msu'hua yu cha' tiquee yu, cui' yu nu ta'a ngui'ni yu Simón can' tñan. Una Jesús juin ñi lo'o Simón can': A cutsen si'yana ti' cua' ñii tyisnan cu'ni cuta, tyicana 'in nten. ¹¹Xacan' nchgaa yu ngulyo sti yu yca na'an can' la tu'hua ysin, mxnu yu nchgaa na 'in yu lo' mducui ncha'an yu 'in ñi.

M'ni chca Jesús 'in sca yu ti'i lo'o quitso' la

¹²Yato'o lja nguilyu Jesús sca quichen, mdiyaa ton sca yu qui'yu nu ngujlyo ngxen quitso' la 'in, lo' xa na'an yu 'in Jesús cui' xaa mdyi'ya xtyin' yu tloo ñi lo' mdyi'ya sti yu tloo yu la lyuu, mjñan yu cha' tsu'hue 'in ñi lo' juin yu: Ñi X'nan hua, cha' nchca ti' um tca cu'ni chca um ñan. ¹³Xacan' mxñii ñi yaa' ñi lo' m'ni ca'an ñi 'in yu, lo' juin ñi: Nchca tin' cu'nin chcan 'in, quinu luhui. Ticui' xaa can' ngulyijyi quitso' la can' 'in yu lo' mchca yu. ¹⁴Ngulo ñi tñan si'yana a chcuí' yu lo'o ñi sca tucui cha'

nu yato'lo, tsaloo juin ti ñi 'in yu: Yaa, lo' culo'o 'in tloo nu ntsu'hui cunta 'in laa, taa sca lcuán tsaña'an nu ngulo Moisés tñan, cuaña'an ca cuiya' ti' nten si'yana cua' mchca. ¹⁵Una nde lyece la mscua cueen cha' 'in ñi, qui'an nten nguio' ti'in tloo ñi se'en nu ton nscan ne' cha' nu nchcui' ñi, a cunta si'yana cu'ni chca ñi 'in ne' lo'o quicha nu ntsu'hui 'in ne'. ¹⁶Una Jesús la' ña'an ndyio' ñi nchcui' lyi'o ñi 'in Ndiose se'en scati ñi.

M'ni chca Jesús 'in sca yu ti'i nu cuti ti' ña'aan

¹⁷Yato'o sca tsaan ndlo'o Jesús 'in nten, lja can' nducua tucua snan ne' fariseo lo'o yu nu m'ni cha'an cha' 'in lee, nu mdo'o scasca quichen se'en lyi'ya loo Galilea lo'o Judea, a cunta lo'o nu mdo'o quichen Jerusalén, lo' Jesús nda'an lo'o ñi cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na nu cu'ni chca ñi 'in nten. ¹⁸Xacan' tucua snan yu qui'yu mdiya lo'o yu sca qui'ñan se'en nscua sca yu ti'i nu cuti ti' ña'aan, ncuá ti' yu si'yana sten lo'o yu 'in la se'en ndon Jesús. ¹⁹Una a ncuá sten yu si'ya nten qui'an can', can' cha' ycuen yu nde que na'an lo' msla yu sca se'en, can' mdyi'ya yu qui'ñan se'en nscua nu ti'i can' tlu'hue la se'en ndon Jesús. ²⁰Xa na'an ñi si'yana lyece ndiya qui'an ti' yu nu mdyi'ya qui'ñan can', xacan' juin ñi 'in nu ti'i can': Ña'an jan ñi, cua' nguten qui'ya nducui. ²¹Ne' escriba lo'o ne' fariseo cui' xaa mda'an cha' tiquee ne' lo' nguñan ti' ne': ¿Ta tnu 'a tiquee yu re ña'an nchcui' ca'an yu 'in Ndiose? ¿Ta si'i scati Ndiose nchca 'in ñi nxicuten ñi qui'ya? ²²Jesús ngu'ya ñi cha' tiyaa ña'an cha' nu ñan ti' ne', lo' juin ñi: ¿Ñi cha' ñan ti' um cuaña'an lo'o cha' nu ycuin' re? ²³¿Ti ña'an ta cha' nu a tucui la chcuin' lo'o yu ti'i re: Ta cunen lo'o yu cua' nguten qui'ya nducui, uta chcuin' lo'o yu, tyiton lo' quiaa? ²⁴Ña'an jan ñi, ca jlyo ti' um si'yana lo'on nan', Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, ntsu'hui cha' cuiya' 'ñan xicuten qui'ya nducui nten chendyu, (xacan' juin ñi 'in yu ti'i can':) Nan' chcuin' lo'o, tyiton, xñi s'ñan lo' quiaa la na'an 'in. ²⁵Cui' xaa mdyiton yu tloo na'an nchgaa nten can', msñi yu s'ñan yu, mdo'o yu nguiaa yu nde ña'an 'in yu, lo' ngui'ni tnu yu 'in Ndiose. ²⁶Nchgaa ne' can' ndyijyin ya' yuhue ti' ne', lo' m'ni tnu ne' 'in Ndiose, msu'hua ne' cha' tiquee ne' lo' nchcui' ne': La ñii na'an na sca cha' nu tnu ca.

Xa msi'ya Jesús 'in yu Leví

²⁷Xa cua' mdijin cha' can' mdo'o Jesús nguiaa ñi, se'en mdijin ñi na'an ñi sca yu ndlo tñi nu naan Leví, nducua yu se'en nsu'hua lyi'ya' nten tñi, xacan' juin ñi 'in yu: Chcui ncha'an 'ñan. ²⁸Cui' xaa mdyiton yu lo' mxnu yu nchgaa tñan can', lo' mducui ncha'an yu 'in ñi. ²⁹M'ni yu Leví cha' ncuá sca ta'a la na'an 'in yu si'ya Jesús, a cunta tyun ta'a ndlo yu tñi nducua ycu yu can' tsatlyu lo'o ta'a tsu'hue yu. ³⁰Ne' escriba lo'o ne' fariseo mdyisnan nchcui' tyijyin ne' lo'o yu ta'a nda'an ñi, lo' nchcui' ne': ¿Ñi cha' nducua ycu um lo' ndyio' um tsatlyu lo'o yu ndlo tñi, lo'o yu

nducun'? ³¹Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Nten nu a la 'in ti'i, a 'ni cha' 'in lo'o rmiyu, una nu ti'i, can' nu 'ni cha' 'in lo'o na. ³²Nan' a ljaan si'ya nten nu a nducui qui'ya, cui' ca nu ljaan si'ya nu nducui qui'ya si'yana xilo'o chon' ne' qui'ya ngui'ni ne'.

Cha' 'in ne' nu n'ni ayuna

³³Xacan' juin ne' 'in ñi: ¿Ñi cha' ta yu ta'a nda'an yu Xuhua la' nchгаа ti xaa n'ni yu ayuna lo' nchcui' lyi'o yu 'in Ndiöse, cui' cuaña'an ta 'in ne' fariseo, una ñi cha' ta yu ta'a nda'an nu'huin nchcu yu lo' ndyi'yo yu? ³⁴Mxcuen ñi 'in ne': ¿Ta tca xicu'ni um 'in nu nda'an se'en ndyija cui'lyi'o ne', lo' cu'ni can' ayuna lja nu ti' nducua yu nu ndyija cui'lyi'o can'? ³⁵Tycana tiyaa xaa, a la 'a quine cueen yu nu ndyija cui'lyi'o re, la xacan' cu'ni can' ayuna. ³⁶Xacan' mdi'in tyaa ñi sca cha' lo' juin ñi: A tucui nu nsi'yu tsa yu'hue te' tiji lo' nxcuan su'hua 'in na lo'o te' cula, si'yana cha' cu'ni ne' cuaña'an, cua' ngujlyo ne' te' tiji can', a cunta a nchcua ta'a te' tiji can' lo'o te' cula. ³⁷Cui' cuaña'an a tucui nu nsu'hua vino nu tca mdo'o ni' sca cuijyin quijyin nu cua' cula, si'yana cha' cu'ni ne' cuaña'an, vino can' chcuen na lo' cu'ni na cha' cutsu quijyin can', tsato'o quilo vino lo' jlyo quijyin can'. ³⁸Can' cha' ntsu'hui cha' chu'hui vino nu tca mdo'o ti ni' sca cuijyin quijyin nu tiji, lo' ñi vino lo' ñi quijyin can' a jlyo na. ³⁹A cunta nu ndyi'yo vino nu cua' s'ni mdo'o, a ndyi'o tiquee can' co'o vino nu tca mdo'o ti si'yana ndeña'an nchcui' can': Tsu'hue la vino nu cua' s'ni mdo'o.

Mston yu juun trigo tsaan nu nxitñan' ne'

6 ¹Yato'o sca tsaan nu nxitñan' ne' judio, mdijin xi'yu Jesús lo'o yu ta'a nda'an ñi sca loo jyaan se'en nducua trigo, mdyisnan mston yu 'in na, mycui yaa' yu 'in na si'yana tyi'o scua' na lo' cu yu mti na. ²Tucua snan ne' fariseo juin ne' lo'o jun: ¿Ñi cha' ta ngui'ni um sca cha' nu a nga'an cha' cu'ni na tsaan nu nxitñan' na? ³Mxcuen Jesús 'in ne': ¿Ta na a nchca chcui' um quityi tsaña'an nguinu scua sca cha' 'in yu Davi xa lyee ngute' ti' yu lo'o ta'a mda'an yu? ⁴Yten yu se'en n'ni tnu ne' 'in Ndiöse lo' msñi yu jaslya nu cua' ncuan 'in Ndiöse, cui' jaslya nu nchcu tsalca yu nu ndlo tñan se'en can', una Davi ycu 'in na, a cunta mdaa yu 'in na 'in ta'a nda'an yu. ⁵Lo' juin ñi 'in ne': Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, lo'o tsaan nu nxitñan' na lca Ñi X'nan na.

Mchca sca yu qui'yu nu ngutyi sca tso' yaa'

⁶Yato'o xca tsaan, ticui' tsaan nu nxitñan' ne' judio, yten Jesús se'en n'ni tnu ne' 'in Ndiöse, mdyisnan ngulo'o ñi 'in nten, lja can' ntsu'hui sca yu qui'yu nu ngutyi yaa' tso' cueen 'in. ⁷Ne' escriba lo'o ne' fariseo nsñi ne' cunta 'in Jesús cha' ta cu'ni chca ñi 'in yu ti'i can' tsaan nu

nxitñan' ne!, ña'an ca si'yana su'hua ne' qui'ya 'in ñi. ⁸Una Jesús ngu'ya ñi cunta cha' nu ntsu'hui tiquee ne!, lo' juin ñi 'in yu nu ngutyi yaa' can!: Tyiton lo' caan la tlu'hue re. Cui' xaa mdyiton yu lo' mdiyaa yu la se'en ndon ñi. ⁹Xacan' juin Jesús 'in nten can!: Cua' ñii cuñichan' 'in um sca cha!: ¿Ñi tñan tca cu'ni na tsaan nu nxitñan' na, cha' nu tsu'hue uta cha' nu a tsu'hue? ¿Culo laa na 'in nten uta na taa na ya' caja ne'? ¹⁰Xacan' mxina'an ñi tyi'iin se'en ndi'in nten can!, lo' juin ñi 'in yu ti'i can!: Xñii yaa'. Cui' xaa mxñii yu 'in na lo' mchca tsu'hue na 'in yu. ¹¹Una ne' fariseo lo'o ne' escriba lye'e 'a msin' ti' ne!, lo' nchcui' ne' cha' ña'an ca tyisnan su'hua ne' qui'ya 'in Jesús.

Ngulohui Jesús 'in tsa tichcua yu ta'a tyi'an ca ñi

¹²Yato'o sca tsaan ycuen Jesús sca loo qui'ya si'yana chcui' lyi'o ñi 'in Ndiose, can' ycui' lyi'o ñi 'in Ndiose chcui' tla. ¹³Xa ngu'ya xaa msi'ya Jesús 'in nchгаа nu nducui ncha'an 'in ñi, ngulohui ñi 'in tsa tichcua yu ta'a tyi'an ca ñi, lo' ngulo'o naan ñi 'in yu apóstol si'yana tyi'an yu lo'o cha' cuiya' 'in ñi. ¹⁴Ngulohui ñi 'in Simón, nu mdi'in tyaa ñi nii ca naan Tyo, lo'o yu Ndre ta'a ngula yu, lo'o Jacobo, yu Xuhua, yu Lpe lo'o yu Bartolomé, ¹⁵yu Mateo, lo'o Toma, lo'o yu Jacobo sñe' Alfeo, yu Simón nu nchcui' ne' lo'o lca Zelote, ¹⁶yu Juda ta'a ngula Jacobo, lo'o Juda Iscariote yu nu mdyaa 'in Jesús nde loo la.

M'ni chca Jesús 'in nten qui'an

¹⁷Xacan' mdo'o Jesús loo qui'ya can' nguila ñi sca se'en nten' lo'o nchгаа ta'a nda'an ñi, a cunta can' nguio' ti'in qui'an nten nu mdo'o se'en lyi'ya loo Judea, lo'o quichen Jerusalén, lo'o luhua' nde 'ya la se'en ndi'in quichen Tiro lo'o Sidón, se'en nu quine 'in ne' cha' nu nchcui' ñi, lo' cu'ni chca ñi 'in ne' lo'o scasca quicha ntsu'hui 'in ne'. ¹⁸Cui' cuaña'an mchca nchгаа nu ndijin nu ti'i si'ya cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in. ¹⁹Nchгаа nten can' nan ne' ña'an nu cula' ne' 'in ñi, si'yana lo'o cha' cuiya' nda'an lo'o ñi ngui'ni chca ñi 'in nchгаа nu ti'i.

Cha' nu ngulo'o Jesús 'in nten qui'an can'

²⁰Xacan' mxina'an ñi se'en ndi'in ta'a nda'an ñi lo' juin ñi: Tsu'hue ca xu'hue 'un nu ti'i ña'an chendyu 'in, si'yana cua' jui cha' tsu'hue 'in um se'en ndlo Ndiose tñan. ²¹Tsu'hue ca xu'hue 'un nu nguite' ti', si'yana cha'an yu'hui cusya 'in um tiyaa xaa. Tsu'hue ca xu'hue 'un nu nguinan, si'yana nde loo la re ca tsu'hue chu'hui tiquee um. ²²Tsu'hue ca xu'hue um xa caja nu xcuan tloo 'in um, uta caja nu culo tso' 'in um, ta taja ne' 'in um, lo' chcui' ne' cua' ña'an ti cha' 'in um, si'yana nguiaa um tso' 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. ²³Ca tsu'hue chu'hui tiquee um lo' cha'an yu'hui um lo'o cha' nducui ti', si'yana tlyu cha' tsu'hue nu cua'

jui 'in um la ni' cuaan, si'yana cui' cuaña'an m'ni nten cula 'in can' lo'o nchгаа nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni. ²⁴Una 'tnan ca nchгаа 'un yu cui'lyiya', si'yana a sca na ndiya lyijyi 'in um. ²⁵'Tnan ca 'un nu a ntsu'hui cha' nda'an ngute' ti', si'yana tiyaa xaa quite' ti' um. 'Tnan ca 'un nu nda'an nsty' cua' ñii, si'yana tiyaa xaa tyi'an ynan um. ²⁶Una 'tnan ca um xa nchгаа tucui ndaa loo um, si'yana cuaña'an m'ni nten cula 'in can' lo'o yu nu mda'an ycui' cha' cuiñi, lo' nchcui' si'yana Ndiose mxiycui' 'in.

Chu'hui cha' tsu'hue 'in na lo'o nu ti'i ti' 'in na

²⁷Una chcuin' sca cha' lo'o um, 'un nu ndon nscan cha' re: Chu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o nu ti'i ti' 'in um, lo' cu'ni um tsu'hue lo'o nu nxcuan tloo 'in um, ²⁸cui' cuaña'an lo'o nu ndaja 'in um cu'ni um tsu'hue lo'o can', lo' jñan um 'in Ndiose si'ya cha' 'in nu na'an ti'i 'in um. ²⁹Cha' ntsu'hui nu jyi'in sca tso' sca' um, taa um ya' jyi'in can' xca tso' na, lo' cha' nde'en nu culyaa te' tucuin nu lco' um, taa um ya' lyaa can' lo'o xcan' um. ³⁰Ña'an nu ti nu jñan na ndi'in 'in um tyaa um 'in na 'in, cui' cuaña'an cha' cui'ya na nu ndi'in 'in um, a tyi'an ñicha' um 'in na. ³¹Tsaña'an nducua tloo um cu'ni nten lo'o um, cuaña'an ntsu'hui cha' cu'ni um lo'o ne'. ³²Una cha' ntsu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o tsalca nu tsu'hue ntsu'hui tiquee lo'o um, ¿ñi' cunta ntsu'hui 'in um xacan'? Si'yana cuaña'an nguiaa cha' 'in nten chendyu, ntsu'hui cha' tsu'hue 'in ne' lo'o tsalca nu tsu'hue ntsu'hui tiquee lo'o ne'. ³³Cha' cu'ni um tsu'hue lo'o tsalca nu ngui'ni tsu'hue lo'o um, ¿ñi' cunta ntsu'hui 'in um xacan'? Si'yana ticui' cuaña'an n'ni nten chendyu. ³⁴Cha' taa um tñi jñi' tsalca nu tca xu'hua 'in na lo'o sñe' na, ¿ñi' cunta ntsu'hui 'in um xacan'? Si'yana cuaña'an n'ni nten chendyu, ndaa can' tñi njñi' xca tucui si'yana nducua la na chcuin. ³⁵Una 'un chu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o nu ti'i ti' 'in um, cu'ni um tsu'hue lo'o can', taa um na jñan can' siya' a nducua 'a tloo um ti' tyaa can' 'in na, cuaña'an ca tlyu la cha' tsu'hue nu qui'ni ca'an 'in um, lo' ca jlyo ti' nten si'yana lca um sñe' Ndiose, ñi nu tlyu lati, si'yana ngui'ni ñi 'tnan 'in nu lye' ti' lo'o nu nducun'. ³⁶Can' cha' ña'an 'tnan ti' ta'a um tsaña'an nguiaa cha' 'in Stina Ndiose lo'o um.

A su'hua qui'ya ta'a na

³⁷A su'hua um qui'ya 'in xca tucui, lo' cuaña'an a caja nu su'hua qui'ya 'in um. A culo um yuhue' 'in xca tucui, lo' cuaña'an a caja nu culo yuhue' 'in um. Cu'ni um cha' tlyu ti' 'in ta'a nten um, cui' cuaña'an caja nu cu'ni cha' tlyu ti' 'in um. ³⁸Taa um cha' tsu'hue 'in xca tucui, lo' cuaña'an caja nu taa cha' tsu'hue 'in um, sca cuiya' nu chcu' lo' mtsa'an yu'hui, si'yana tsaña'an cuiya' nu ndaa um, cui' cuaña'an cuiya' caja nu tyaa 'in um. ³⁹Xacan' mdi'in tyaa ñi sca cha' lo' juin ñi 'in nten can': ¿Ta tca 'in sca nu cuityin' tyi'an lo'o 'in xca nu cuityin'? ¿Ta si'i chcu' can' tsato'o

tyu yu'hui sca tuyuu? ⁴⁰A sca nu ngui'ni cha'an, ta ndon loo la que 'in nu ndlo'o 'in, una nchgaa tucui nu tsu'hue m'ni cha'an, a s'ni tiyaa can' cuiya' 'in nu ndlo'o 'in. ⁴¹¿Ñi cha' nxñi um cunta yuu nu ntsu'hui quiloo ta'a nten um, lo' a n'ni cunta um ti' ña'aan co' yca nu ntsu'hui quiloo um? ⁴²¿Ña'an ta xtyi ti' um hcui' um lo'o can': Tyaa um culyoon yuu nu ntsu'hui quiloo um, lo' a n'ni cunta um co' yca nu ntsu'hui quiloo um? 'Un ne' cuiñi, culo nducua la culyoo um co' yca nu ntsu'hui quiloo um, la xacan' ca chcan' 'in um culyoo um yuu nu ntsu'hui quiloo xca tucui.

Tca chu'hui lyoo na 'in nten cua' ña'aan tñan n'ni ne'

⁴³Sca yca nu tsu'hue a tca cui'yu mti nu a tsu'hue loo na, cui' cuaña'an lo'o yca nu a tsu'hue, a tca cui'yu mti nu tsu'hue loo na. ⁴⁴Si'yana cunda scaa yca nchca chcan' ña'an na si'ya mti nu ndyi'yu loo na, can' cha' a ntsu'hui cha' nsu ne' mti higo loo yca quiche', lo' ñi uva a nsu ne' 'in na loo yca quiche'. ⁴⁵Sca nten nu tsu'hue, chacui' cha' tsu'hue ndyi'o ni' cusya 'in can', cui' cuaña'an lo'o nu nducun', ticui' cha' nducun' ndyi'o ni' cusya 'in, si'yana cua' ña'aan cha' nu mtsa'an yu'hui ni' cusya 'in ne', can' cha' nu ndyi'o tu'hua ne'.

Cha' 'in tucua loo suun na'an

⁴⁶¿Ñi cha' ndlo'o naan um ñan: Ñi X'nan hua, Ñi X'nan hua, lo' a nducua um tñan cha' nu nchcuin'? ⁴⁷Nchgaa nu nducui ncha'an ñan, lo' ndon nscan cha' nu nchcuin' lo' nducua tñan 'in na, ⁴⁸nguiaa cha' 'in can' tsaña'an nguiaa cha' 'in sca nten nu mtñan na'an 'in, mjñi can' qui'ñi lo' mdi'in tyaa suun 'in na loo quee, lo' xa mdo'o tyi'a yuu m'ni 'in na'an can', una a mdlyu na si'yana tsu'hue ndi'in suun na. ⁴⁹Una tsalca nu ngune 'in cha' nu ycuin' lo' a nducua tñan 'in na, nguiaa cha' 'in can' tsaña'an nguiaa cha' 'in sca nten nu mtñan na'an 'in, una a mjñi se'en ndi'in suun na, lo' xa mdo'o tyi'a yuu m'ni 'in na'an can', cui' xaa mdlyu na lo' ngujlyo na ña'aan na.

M'ni chca Jesús nguso 'in x'nan sindatu

7 ¹Xa mdyi ycuil' Jesús lo'o nten can', mdo'o ñi nguiaa ñi quichen Capernaum. ²Can' nscua sca yu ti'i, cui' nguso 'in x'nan sindatu nu lyee ndyu'hui cuiya' ti' x'nan 'in, lo' cua' caja ti yu. ³X'nan sindatu can' xa ynan yu cha' si'yana mdiyaa Jesús quichen can', cui' xaa mjñan yu cha' tsu'hue 'in tucua snan qui'yu cula nu ndon loo la 'in ne' judio, si'yana tsa te'en yu 'in Jesús lo' cu'ni chca ñi 'in yu nguso can'. ⁴Xa mdiyaa yu se'en ndon Jesús lyee 'a mjñan yu cha' tsu'hue 'in ñi, lo' nchcui' yu: Yu x'nan sindatu cua, ntsu'hui suun 'in yu ta yaa' um 'in yu, ⁵si'yana nsu'hua loo yu quichen tyi na, a cunta cua' mtñan yu sca na'an se'en n'ni tnu na 'in Ndiose. ⁶Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi lo'o yu. Xa

cua' tiyaa ti ñi se'en nducua na'an 'in yu x'nan sindatu can', cui' xaa ngua'an tñan yu chcuca xnan ta'a tsu'hue yu nu ya ycua 'in ñi lo' chcu' yu lo'o Jesús: Ñi X'nan, a nchca tin' taan tñan 'in um lyee la, si'yana a ntsu'hui suun 'ñan tsa'a um se'en ndi'in, 7 can' cha' a msti tin' tsa jñan cha' tsu'hue 'in um, una ñii tsaloo ti chcu' um sca cha' lo' chca nguso 'ñan. 8 Si'yana lo'on nan' ntsu'hui x'nan, a cunta ndi'in sindatu nu ndlon tñan 'in, lo' xa cunen lo'o can': Nde se'en tsa'a, lo' tsa'a yu, uta chcuin' lo'o xca yu: Cuan lya, cui' xaa caan yu, uta chcuin' lo'o sca nguso 'ñan: Nde tñan cu'ni, cui' xaa cu'ni yu 'in na. 9 Xa ngune 'in Jesús cha' can', yuhue 'a ti' ñi 'in yu, mxiton ñi ycu' ñi lo'o nten nu l'jyan ncha'an 'in ñi: Ñi sca ne' Israel lo' a nchcuca ta'a cha' 'in ne' lo'o yu re tsaña'an nu ndiya qui'an ti' yu 'ñan. 10 Xa mxitucui yu nu ngua'an tñan x'nan sindatu can', na'an yu si'yana cua' mchca yu nguso can'.

M'ni Jesús cha' mdyiqui'o sñe' sca ne' cuna'an Naín

11 Chon' nde'en can' mdo'o Jesús nguiaa ñi sca quichen naan Naín, tsatlyu lo'o nu ngui'ni cha'an 'in ñi lo'o nten qui'an can'. 12 Xa cua' tiyaa ti ñi tulo'o tu'hua quichen can', mchcuca ta'a ñi lo'o nten qui'an nu nguia tsi' 'in sca nu ngujui, lo' lca can' tyi ca ña'an sca sñe' ne' cuna'an nu nguinu lo'o cha' ycu' ti. 13 Ñi X'nan na xa na'an ñi l'jyaan ne' cuna'an can', cui' xaa mña'an 'tnan ti' ñi 'in ne', lo' juin ñi lo'o: A cunan 'a um. 14 Xacan' mdiyaa ñi cui' ti se'en l'jyaan caja can', yla' ñi 'in na, lo' ycan' ton yu nu lyi'ya 'in na, lo' juin ñi 'in nu ngujui can': Nu'huin yu tsa suhue ti nan' nchcuin' lo'o, Tyitucui. 15 Cui' xaa mdyitucua yu, mdyisnan ycu' yu, lo' mdyaa ñi cunta 'in yu 'in jyi'an yu. 16 Nchgaa nten can' ytsen ne' lo' m'ni tnu ne' 'in Ndiose, lo' nchcu' ne': La ñii ngulo ton Ndiose sca nu tlyu lati lja na nu nxiycui' ñi 'in. A cunta ntsu'hui nu nchcu': La ñii mdiyaan ycu' ca Ndiose nu culo laa quichen 'in ñi. 17 Lo' ña'aaan se'en lyi'ya loo Judea lo'o scasca quichen ndi'in cui' ti can' mscua cueen cha' 'in Jesús.

Msu'hua yu Xuhua nu ya ñicha' 'in Jesús

18 Ta'a nda'an yu Xuhua can' mtsa' 'in yu nchgaa cha' nu yato'o can'. Xacan' msi'ya yu Xuhua can' 'in tucua ta'a nda'an yu, 19 lo' ngua'an tñan yu 'in si'yana tsa ñicha' 'in Jesús cha' cui' ca ñi lca ñi nu ntsu'hui cha' caan, uta quita yu 'in xca tucui. 20 Xa mdiyaa chcuca yu can' se'en ndon Jesús, juin yu 'in ñi: Yu Xuhua nu mducua tya 'in nten msu'hua yu 'in hua si'yana cuñicha' hua 'in um cha' cui' um lca um ñi nu ntsu'hui cha' caan, uta quita hua 'in xca tucui? 21 Ticui' xaa can' m'ni chca ñi 'in qui'an nu ti'i lo'o cuati loo quicha, lo'o nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in, a cunta qui'an nu cuityin' msla ñi quilo. 22 Xacan' mxcuen Jesús 'in yu: Quia ytsa' um 'in yu Xuhua nchgaa cha' nu na'an um lo' ngune 'in um: —Nu cuityin' nguila xaa quilo, nu co' quiya' cua' nchca ndyi'an—, nu ti'i

lo'o quitso! la nguinu luhui, —lo'o nu cu'un cua' ne 'in—, ndyiqui'o nu ngujui, —lo' nu ti'i ña'an chendyu 'in ndyijyi nu nchcui' cha' tsu'hue 'in Ndiose lo'o—, ²³tsu'hue ca xu'hue nu a ngui'ni tucua ti' lo'on. ²⁴Xa cua' mdo'o yu nu ngua'an tñan yu Xuhua can' nguiaa, xacan' mdyisnan ycuil' ñi lo'o nten cha' 'in yu Xuhua: ¿Tucui ca 'in ya nan' 'ya um se'en ngutyi cua? ¿Ta 'in nu chin' cha' 'in tsaña'an nguiaa cha' 'in quii nu mcha ti'in cui'in? ²⁵Cha' si'i, ¿tucui ca 'in ya nan' 'ya um xacan'? ¿Ta cui' 'in sca yu qui'yu nu lco' te' tsu'hue ña'an? Ña'an jan ñi, nu lco' te' tsu'hue ña'an nu nda'an lo'o cha' nducui ti' 'in, can' nu ndi'in na'an 'in ree. ²⁶¿Tucui ca 'in ya na'an um cha' na can'? ¿Ta 'in yu nu nxiycui' Ndiose 'in? Cui' yu, una cunen lo'o um sca cha': Ndon loo lati can' que 'in sca nu nxiycui' Ndiose 'in. ²⁷Ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose cha' 'in can': —Ña'an jan ñi, ca'an tñan 'in sca nu chcua loo, can' nu cu'ni chu'hue tucueen tsa—.

²⁸Cunen lo'o um sca cha', a sca yu nu mxiycui' Ndiose 'in nu cua' yaan loo chendyu re, ta ndon loo la que ña'an yu Xuhua nu mducua tya 'in nten. Una cua' ñii nu chin' la cha' 'in se'en ndlo Ndiose tñan, can' nu lye la ndon loo que 'in yu Xuhua can'. ²⁹Nchgaa nten lo'o yu nu ndlo tñi xa ngune 'in ne' cha' nu ycuil' Jesús, cui' xaa ncu cuiya' ti' ne' si'yana ñi ndi'in cha' 'in Ndiose, lo' mducua tya ne' tsaña'an nu ngulo'o yu Xuhua can'. ³⁰Una ne' fariseo lo'o nu m'ni cha'an cha' 'in lee, nde mxcyan tloo ne' cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose lo'o ne', a mslyaa ne' chcua tya ne' tsaña'an ngulo'o yu Xuhua can'. ³¹Xacan' juin Ñi X'nan na: ¿Tucui ta lo'o tca cu'nin su'huan 'in ta nten re tsaña'an nu nguiaa cha' 'in ne'? ³²Nguiaa cha' 'in ne' re tsaña'an cha' 'in nu suhue ti nu ndyi'in jya loquiya', nxi'ya ta'a lo' nchcui': Yla hua cuhiii quii lo' a yla quiya' um, yla hua jyiin nu nguitsi' nten, lo' ñi a mdi'in ynan um. ³³Xa mdiyaan yu Xuhua nu mducua tya 'in nten, lo' si'yana a ycu yu jaslya ñi a yi'o yu vino, juin um si'yana cui'in xa'an ntsu'hui 'in yu. ³⁴Una cua' ñii mdiyaan Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, lo' si'yana nchcu yu lo' ndyi'yo yu, nchcui' um: Yu re lca yu sca yu tucun', yu cu'hui, lo' ta'a tsu'hue yu 'in yu ndlo tñi lo'o nten qui'ya chendyu. ³⁵Una cha' tiyaa 'in Ndiose nchca chcan' loo na lo'o nchgaa nu lca sñe' ñi, lo' ca cuiya' ti' can' si'yana ñi ndi'in cha' 'in ñi.

Yaa Jesús se'en ndi'in Simón nu lca fariseo

³⁶Yato'o sca yu fariseo ya jñan cha' tsu'hue 'in Jesús si'yana tsa ycu ñi se'en ndi'in yu. Xa mdiyaa ñi la na'an 'in yu yten tucua ñi tu'hua msa can'. ³⁷Cui' quichen can' ndi'in sca ne' cuna'an nducun', xa ncu jlyo ti' ne' si'yana ña'an 'in yu fariseo can' mdiyaa Jesús, xacan' mdiya lo'o ne' sca te'en tyi'a xityi'i, ³⁸lo' yten tucua ne' cui' ti se'en ndon quiya' Jesús, nguinan ne' lo' chon' quiya' ñi nguilo tucua tyi'a quiloo ne', nxityi ne' 'in na lo'o quichan' que ne', a cunta nchcui' cha' ne' quiya' ñi lo' nslo tucua ne' tyi'a xityi'i can' chon' quiya' ñi. ³⁹Una yu fariseo nu ya te'en 'in Jesús

xa na'an yu cha' can', ndeña'an nguñan ti' yu: Cha' cua na yu re lca yu nu nxiycui' ca Ndiose 'in, cui' xaa chu'hui lyoo yu lo' qui'ya yu cunta si'yana sca ne' cuna'an nducun' lca nu ngui'ni ca'an quiya' yu. ⁴⁰Xacan' juin Jesús lo'o yu: Simón, cunen lo'o um sca cha'. Xacan' mxcuen yu: Chcui' um. ⁴¹Lo' juin ñi: Ndi'in tucua yu nu nducui tñi 'in sca yu cuilyiya', sca can' nducui qui'an tñi, tsaña'an tñi nu n'ni ne' canan ca'yu ciento tsaan, lo' xca can' nducui tsaña'an tñi nu n'ni ne' canan tu'hua tyi tsaan. ⁴²Si'yana a ncu a 'a 'in yu xu'hua lyiya' yu tñi can', m'ni yu cha' tlyu ti' 'in chcuaa yu can'. Ljuin ña'an na, ¿ti ña'an chcuaa yu can' lyee la lca tiquee yu lo'o yu cuilyiya' can'? ⁴³Mxcuen yu Simón can': Ñan tin' yu nu qui'an la tñi mducui can'. Xacan' juin ñi 'in yu: Cui' ña'an ycui'. ⁴⁴Xacan' mxina'an ñi se'en nducua ne' cuna'an can' lo' juin ñi 'in yu Simón: ¿Ta cua' ngu'ya cunta ña'an ngui'ni ne' cuna'an re? Nan' yten ña'an 'in lo' a mdaa tyi'a quiten quiyan', una ne' cuna'an re mslo tucua ne' tyi'a quiloo ne' chon' quiyan' lo' mxityi ne' 'in na lo'o quichan' que ne'. ⁴⁵A ycui' cha' 'ñan, una ne' cuna'an re ti' xa yten ña'an 'in, a ndla' ti' ne' nchcui' cha' ne' quiyan'. ⁴⁶A msu'hua ceite quen, una ne' cuna'an re msu'hua ne' tyi'a xityi' quiyan'. ⁴⁷Can' cha' cunen lo'o, cua' nguten nchgaa qui'ya 'in ne' si'yana tlyu cha' tsu'hue cua' m'ni ne' lo'on, una nu a ndyu'hui lyoo qui'ya 'in chin' ti cha' tsu'hue ndyi'o tiquee can'. ⁴⁸Lo' juin ñi 'in ne' cuna'an can': Cua' nguten qui'ya 'in. ⁴⁹Yu ta'a nducua ñi can' mdyisnan ycui' yu: ¿Tucui ta lca yu re nu lo'o nxicuten yu qui'ya 'in nten? ⁵⁰Una ti' juin la ñi 'in ne' cuna'an can': Mdo'o laa si'yana ya qui'an ti' 'ñan, quiaa lyaa lo' a sca la cha' su'hua tiquee.

Cha' 'in jun cuna'an nu mda yaa' 'in Jesús

8 ¹Chon' nde'en can' mdijin Jesús scasca quichen, mda'an ycui' ñi cha' tsu'hue 'in Ndiose tsaña'an ntsu'hui cha' culo ñi tñan 'in nten, mda'an ñi lo'o tsa tichua yu can'. ²A cunta lo'o tucua snan jun cuna'an nducui ncha'an 'in ñi, cui' nu cua' m'ni chca ñi 'in lo' ngulo ñi cui'in xa'an 'in: María nu naan Magdalena, nu mdo'o tsa cati cui'in xa'an 'in, ³lo'o xca nu naan Juana, cuilyi'o yu Chuza, yu nu lyi'ya cunta tñan 'in Herode, lo'o Susana, a cunta lo'o scasca la jun cuna'an nu nda yaa' 'in ñi lo'o na nu ndi'in 'in jun.

Cha' 'in yu nu ntya mti trigo

⁴Yato'o mdyisnan nguio' ti'in qui'an nten se'en ndon ñi, ne' nu mdo'o scasca quichen, xacan' mdyisnan ngulo'o ñi 'in ne', lo' mdi'in tyaa ñi sca cha' lo' nchcui' ñi: ⁵Sca yu qui'yu yta mti trigo, se'en msne yu 'in na tsachin' na nguilo na tu'hua tucueen, lo' jui nu ngulo su'hua 'in na, a cunta yaan quiñi lo' ycu 'in na. ⁶Tichin' mti can' nguilo na sca se'en nu chin' ti yuu nducua loo quee, cua' ña'aan nducua na yaa nguityi na

si'yana a tu'hua yuu se'en can'. ⁷Tichin' mti can' nguilo na se'en nducua yca quiche', lo' si'yana tsatlyu nducua na lo'o yca quiche', can' cha' ngujui yuhui na. ⁸Una tichin' mti can' nguilo na loo yuu tsu'hue, tsu'hue 'a mducua na lo' ncuca tñan na, ntsu'hui juun nu mdaa sca ciento mti scati loo juun na. Lo' ña'aaan mdyi ycui' Jesús cha' can', ycui' cueen ñi: Nchgaa nu ndon nscan cha' nu ycui' re cu'ni cunta 'in na. ⁹Una yu ta'a nda'an ñi mñicha' 'in ñi: ¿Ñi cha' nchca ti' chcui' cha' nu ycui' um? ¹⁰Juin ñi 'in yu xacan': Cua' mdaa Ndiose cha' cuiya' qui'ya um cunta cha' nu ntsu'hui cutsi' 'in ñi tsaña'an nu ndlo ñi tñan. Una nchgaa la ña'an nten a nchcui' lan lo'o ne', —siya' lyee la ña'an ne' una a ndyi'ya ne' cunta, siya' lyee la ndon nscan ne' una a ndyi'ya ne' cha' tiyaa—. ¹¹Ndeña'an nguiaa cha' nu mdi'in tyaan can': Mti trigo can' lca na ycha' Ndiose. ¹²Mti trigo nu nguilo tu'hua tucueen can', nguiaa cha' 'in na tsaña'an nguiaa cha' 'in nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose, una cui' xaa ti ndyi'an laxa'an lo' ndlyoo cha' tsu'hue nu cua' ntsu'hui ni' cusya 'in ne', ña'an ca si'yana a tsa qui'an ti' ne' lo' a tyi'o laa ne'. ¹³Mti nu nguilo loo yuu nu titi tu'hua nducua loo quee can', nguiaa cha' 'in na tsaña'an nguiaa cha' 'in nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose, tsu'hue ntsu'hui tiquee ne' nducuan xu'hue ne' 'in na, una a ngu'ya xcua' na. Sca co' xaa ndiya qui'an ti' ne', una xa ndyijyin ne' scasca loo cha', cui' xaa ndyi'o tso' ne'. ¹⁴Nu nguilo se'en nducua yca quiche' can', nguiaa cha' 'in na tsaña'an nguiaa cha' 'in nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose, una si'ya cha' nduhue ti', ta cha' cui'lyiya' lo'o scasca cha' nducun' nu nchcui' ti' ne', can' nu ndujui xu'hua cha' tsu'hue can', lo' a ndyijyi 'a ña'an cuton na. ¹⁵Una nu nguilo loo yuu tsu'hue can', nguiaa cha' 'in na tsaña'an nguiaa cha' 'in nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose, tsu'hue nxu'hua se'en ne' 'in na lo'o sca cusya nu ñi, lo' tsu'hue nchca tñan na si'yana nxñi ton ne' 'in ne' loo cha' can'.

A sca cha' nu nchca cutsi' ta a ndyi'o scua la na

¹⁶A tucui nu ca'an sca quii' lo' nde tucun ti'in 'in na, uta su'hua 'in na nde ni' qui'ñan, cui' ca nu tyi'in tyaa 'in na sca se'en cuaan, si'yana tu'hui na xaa 'in nu sten ña'an can'. ¹⁷Cui' cuaña'an lo'o sca cha' nu nchca cunan ti, a s'ni ca chcan' loo na tiyaa xaa, lo' cuaña'an ndi'in cha' 'in sca cha' nu nchca cutsi' ti, a tyijyin yuhui cha' a tyi'o scua la cha' 'in na. ¹⁸Can' cha' xñi um cunta nchgaa cha' nu ne 'in um, si'yana nten nu n'ni cunta cha' nu nchcui'n, nde lyee la ndyijyi cha' tiyaa 'in can', una nu a n'ni cunta cha' re, lo'o cha' tiyaa nu ñan ti' cua' jui 'in, ndlyaa ñi 'in na.

Cha' 'in jyi'an Jesús lo'o ta'a ngula ñi

¹⁹Xacan' mdiyaa jyi'an Jesús lo'o ta'a ngula ñi se'en nguilyu ñi, una a ncuca sten jun la se'en ndon ñi si'ya nten qui'an can'. ²⁰Jui nu mtsa' 'in ñi: Tuna'an lyiya' cua ndon ñi jyi'an um lo'o ta'a ngula um, nchca ti' jun

chcui' jun lo'o um. ²¹Xacan' juin ñi 'in nten can': Tsalca nu ndon nscan cha' 'in Ndiose lo' nxu'hua se'en 'in na, can' nu lca jyi'an nan' lo' can' nu lca ta'a ngulan.

M'ni Jesús cha' ngulyijyi quio cui'in

²²Yato'o sca tsaan yten Jesús lo'o yu ta'a nda'an ñi sca ni' yca na'an, lo' juin ñi 'in yu: Tyijyin xi'yu na xca tso' tiyo' re. Lo' mdo'o jun nguiaa jun. ²³Una lja nguiaa jun loo tyi'a can' ngu'ya sla ñi. Tsati ntyin yaan sca cui'in tnu, lo' chen nchcui 'in jun si'yana cua' mdyisnan nguiten tyi'a 'in yca na'an can'. ²⁴Ngulyoo yu sla ñi, lo' juin yu 'in ñi: Ñi Bstro, Ñi Bstro, cua' quityin' yu'hui ti na. Xacan' mdyiton ñi lo' ngusun lo'o ñi 'in cui'in can' lo'o tiyo' nu lye nguitsa can', cui' xaa ngulyijyi na lo' mdi'in seen na. ²⁵Xacan' juin ñi 'in yu: ¿Ta na a ndiya qui'an ti' um 'ñan? Una scaña'an ti ndi'in ytsen yu, nduhue ti' yu lo' ñicha' ta'a yu: ¿Tucui ta lca ñi re, ñi cha' lo'o cui'in lo'o tyi'a ndlo ñi tñan 'in na, lo' ja'an na 'in ñi?

Cha' 'in yu Gadara nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in

²⁶Xacan' mdyi'o ti'in jun loo yuu 'in ne' Gadara, cui' luhua' xca tso' se'en lyi'ya loo Galilea. ²⁷Lo' ña'aan mdyi'o ton Jesús tu'hua tyi'a can', yan ycua sca yu Gadara se'en ndon ñi, yu nu cua' s'ni 'a ntsu'hui cui'in xa'an 'in, a nchco' 'a yu ste' yu, a cunta a ndyi'in 'a yu ña'an 'in yu, cui' ca nu ni' lyi'o se'en nguitsi' nten ndlyu yu nchgaa xaa. ²⁸Yu re xa na'an yu 'in Jesús, msi'ya yja cueen yu, mdyi'ya xtyin' yu tloo ñi, lo' ycui' cueen yu: Jesús, Sñe' Ndiose, ñi nu tlyu lati nu nducua ni' cuaan, ¿ñi na lca 'in um lo'on? Jñan sca cha' tsu'hue 'in um a xitijin um 'ñan nu ti'i. ²⁹(Lo' mdyisnan ngulo ñi tñan 'in cui'in xa'an can' si'yana cula' ton 'in yu, si'yana cua' s'ni 'a ngui'ni lyi'o 'tnan cui'in xa'an can' 'in yu. Tyun 'a ya' mscan' ne' yaa' yu lo'o quiya' yu lo'o carena, una msi'yu yu 'in na, chacui' se'en ngutyi ndyi'an lo'o cui'in xa'an can' 'in yu.) ³⁰Mñicha' Jesús 'in yu: ¿Ña'an ta naan? Xacan' mxcuen yu: Legión naan hua. Cui' si'yana qui'an 'a cui'in xa'an ntsu'hui 'in yu. ³¹Cui'in xa'an can' mjñan cha' tsu'hue 'in ñi si'yana a su'hua ñi 'in sca se'en qui'ñi. ³²Cui' sii' qui'ya can' nda'an nan ycu sca ta tlyu kuhue', lo' mjñan cui'in xa'an can' 'in Jesús cha' taa ñi cha' cuiya' sten 'in kuhue' can', lo' mdaa ñi cha' cuiya'. ³³Ña'aan mdyi'o cui'in xa'an can' 'in yu yten se'en ndi'in kuhue' can', tsatlyu mdo'o 'in msnan 'in, lo' mxityu loo 'in loo tiyo', can' ngujui yu'hui 'in. ³⁴Yu nu na'an seen kuhue' can', xa na'an yu cha' nu yato'o, cui' xaa msnan yu nguia ytsa' yu 'in nten ndi'in quichen can' lo'o nten nga'an ni' quixin'. ³⁵Mdo'o ne' ya na'an ne' cha' nu yato'o can', mdiyaa ne' se'en nducua Jesús, na'an ne' 'in yu nu yu'hui cui'in xa'an 'in nducua yu tloo ñi, cua' lco' yu ste' yu, ntsu'hui chcui cha' tiyaa 'in yu, lo' ytsen 'a ne'. ³⁶Nchgaa nu na'an cha' can' mdaa suun lo'o nten nu mdiyaa can', ña'an

mchca yu nu yu'hui cui'in xa'an 'in can'. ³⁷Xacan' nchgaa nten nu mdo'o chcua tyi'in tso' se'en lyi'ya loo Gadara, mjñan ne' cha' tsu'hue 'in ñi si'yana tyi'o tso' ñi se'en can' loo nu lyeে nguitsen ne'. Jesús yten ñi ni' yca na'an can', lo' mxitucui ñi nguiaa ñi. ³⁸Yu nu qui'an 'a cui'in xa'an yu'hui 'in can', mjñan yu cha' tsu'hue 'in ñi cha' tca chcui ncha'an yu 'in ñi, una Jesús msla' ñi 'in yu, lo' juin ñi: ³⁹Quiaa nde ña'an 'in, lo' taa suun tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue m'ni Ndiöse lo'o. Mdo'o yu nguiaa yu lo' mdaa yu suun ña'aan loo quichen can' tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue m'ni Jesús lo'o yu.

Cha' 'in sñe' Jairo lo'o cha' 'in ne' cuna'an nu yla' ste' Jesús

⁴⁰Xa nguila Jesús se'en ndi'in nten qui'an can', tsu'hue 'a ntsu'hui tiquee ne' ncuan xu'hue ne' 'in ñi, si'yana cua' ndi'in ta ne' 'in ñi. ⁴¹Lja xacan' mdiyaa sca yu naan Jairo, yu nu ndlo tñan se'en ndiyoi' ti'in ne' Judio, mdyi'ya xtyin' yu tloo Jesús lo' mjñan yu cha' tsu'hue 'in ñi si'yana tsaa ñi la se'en ndi'in yu, ⁴²si'yana cua' caja ti nu cuna'an sñe' yu, tyi ca ña'an sca can' ndi'in 'in yu, lo' ntsu'hui tichcua yjan. Tucueen nguiaa ñi lo'o yu msta su'hua ta'a nten si'ya ñi. ⁴³Cui' lja can' nguiaa sca ne' cuna'an nu cua' ntsu'hui tichcua yjan ti'i lo'o quicha nguilo tne, cua' ngulyijyi ne' ña'aan tñi 'in ne' lo'o nu n'ni rmiyu, una ñi sca can' lo' a ncuca 'in cu'ni chca 'in ne'. ⁴⁴Ne' cuna'an can' yaan ne' cui' ti nde chon' Jesús lo' yla' ne' tu'hua ste' ñi, cui' xaa ngulyijyi ylo tne 'in ne'. ⁴⁵Xacan' juin Jesús: ¿Ti nu ca m'ni ca'an 'ñan? Nchgaa nten can' juin ne' si'yana a tucui, xacan' mxcuen yu Tyo lo'o nchgaa ta'a nguiaa yu: Ñi Bstro, jlyo ti' um tsala ña'an qui'an nten nsta su'hua 'in um, lo' ti' nchcui' um: ¿Ti nu ca m'ni ca'an 'ñan? ⁴⁶Lo' ti' juin la Jesús: Ntsu'hui nu m'ni ca'an 'ñan, si'yana ngüi tin' mdo'o juesa 'ñan. ⁴⁷Xa na'an ne' cuna'an can' si'yana a ncuca su'hua cutsi' ne' cha' nu m'ni ne', mdyisnan mchcuan ne' xa mdiyaa ne' tloo ñi, mdyi'ya xtyin' ne', tloo ndi'in nten can' mdaa ne' suun lo'o ñi ña'an yla' ne' ste' ñi lo' ticui' xaa mchca ne'. ⁴⁸Lo' juin ñi 'in ne': Sñen', cua' mchca si'yana ya qui'an ti' 'ñan, quia lya lo' a sca cha' chu'hui tiquee. ⁴⁹Can' ca cha' ti' ndon ycuil' ñi xa mdiya ytsa' sca yu nu mdo'o la na'an 'in yu nu ndlo tñan can', lo' juin yu: Cua' ngujui sñe' um, a najo'o 'a ti' chcui' um lo'o ñi re tsaa ñi. ⁵⁰Xa ngune 'in Jesús cha' nu ycuil' yu can', juin ñi 'in yu nu ndlo tñan can': A cutsen um, tsaloo ti tsa qui'an ti' um 'ñan lo' chca sñe' um. ⁵¹Xa mdiyaa ñi la na'an 'in yu, a mdaa ñi ya' sten ña'an nu ti, tsa yu Tyo ti, yu Jacobo lo'o yu Xuhua, a cunta lo'o nten cula 'in cuhui' can'. ⁵²Nchgaa nten can' ndi'in ynan ne' si'ya cuhui' can', lo' juin ñi 'in ne': A cunan um, cuhui' re si'i na ngujui cuhui', na lja' ti cuhui'. ⁵³Nten can' mstyí lyi'o ne' 'in ñi, si'yana jlyo ti' ne' na ngujui cuhui'. ⁵⁴Una Jesús msñi ñi yaa' cuhui', lo' ycuil' cueen ñi: Sñen', tyitucui. ⁵⁵Cui' ña'an leca nguila cusya 'in cuhui' lo' mdyi tucui cuhui', xacan' ycuil' ñi

lo'o jun si'yana taa jun na cu cuhui'. ⁵⁶Nten cula 'in cuhui' ndyijyin ya' yuhue ti' jun cha' can', una Jesús ngulo ñi tñan 'in jun si'yana a chcu' jun lo'o ñi sca tucui cha' nu yato'o.

Xa ngua'an tñan Jesús 'in yu ta'a mda'an ñi

9 ¹Xacan' mxo' ti'in Jesús 'in tichcua yu ta'a nda'an ñi, lo' mdaa ñi cha' cuiya' 'in yu si'yana tca culo yu nchgaa loo cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten, lo' cu'ni chca yu 'in nu ti'i lo'o cuati loo quicha. ²Xacan' ngua'an tñan ñi 'in yu si'yana tsa ycu' yu ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in nten, a cunta si'yana cu'ni chca yu 'in nu ti'i. ³Lo' juin ñi 'in yu: Ñi sca na lo' a cui'ya um se'en tsa um, ñi yca lo' a chcua yaa' um, ñi cuijyin, ñi na cu um, ñi tñi a cui'ya um, lo' ñi a cui'ya um xca ta ste' um. ⁴Quichen se'en tiyaa um, cha' nde'en nu taa se'en quinu um, can' tyi'in um tsalja ndi'in um quichen can'. ⁵Cha' nten can' a cuan xu'hue ne' 'in um, tyi'o um quichen can' lo' scu'in um yuu quiya' um, cuaña'an quinu cunta 'in ne' cha' nde'en la cha' nu caan 'in ne'. ⁶Xacan' mdo'o yu nguiaa yu lo' mdijin yu scasca quichen suhue ti, mda'an ycu' yu cha' tsu'hue 'in Ndiose, lo' m'ni chca yu 'in nu ti'i scasca se'en can'.

Xa ngujui yu Xuhua nu mducua tya 'in nten

⁷Yu Herode nu ndlo tñan can', xa ynan yu cha' ña'an ngui'ni Jesús, msu'hua yu cha' tiquee yu si'yana ntsu'hui nu nchcu' si'yana yu Xuhua can' cua' mdyiqui'o yu, ⁸a cunta ntsu'hui xca nu nchcu' si'yana Elía cua' ngulo'o tloo 'in ne', lo' ntsu'hui xca nu nchcu' si'yana lca ñi scasca la nu mxiyqui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo' cua' ñii mdyiqui'o can'. ⁹Xacan' juin yu Herode: Una nan' ngulon tñan msi'yu yni yu Xuhua can', ¿tucui ta lca nu nchcu' nten cua cha' 'in? Can' cha' nchca ti' yu chu'hui lyoo yu 'in Jesús.

Mxicu Jesús 'in tsa ca'yu mii yu qui'yu

¹⁰Xa nguila yu ta'a mda'an Jesús, mdaa yu suun lo'o ñi nchgaa cha' nu m'ni yu se'en yaa yu. Xacan' mdo'o lo'o ñi 'in tsalca ti yu, sca se'en nu cua' ntan la tu'hua quichen Betsaida. ¹¹Una nten nu nguinu ti'in can' xa ngujlyo ti' ne' la tucueen nguiaa ñi, mducui ncha'an ne' 'in ñi, cui' xaa ncuan xu'hue ñi 'in ne', lo' ycu' ñi lo'o ne' ña'an ndlo Ndiose tñan 'in nten, a cunta m'ni chca ñi 'in nchgaa nu ntsu'hui quicha 'in. ¹²Xa msiin tsaan can' mdiya ycu' yu ta'a nda'an ñi lo'o ñi: Chcu' um lo'o nten re si'yana cunan ne' se'en quinu ne' se'en ndi'in scasca quichen uta se'en nga'an nten ni' quixin', can' caja na cu ne' si'yana tijyo' nguilyu na re. ¹³Juin ñi 'in yu xacan': 'Un xicu um 'in ne'. Mxcuen yu 'in ñi: Una seen ca'yu ti jaslya nda'an lo'o hua lo'o tucua ti cula, uta na nchca ti' um tsa si'i hua na nu cu nten qui'an re. ¹⁴Tsalca yu qui'yu can' ndiyaa yu ca'yu mii yu. Xacan' juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: Cu'ni um cha' chcua nten

re cunda tu'hua tyii ne'. ¹⁵ Cuaña'an m'ni yu cha' yten tucua nchгаа nten can'. ¹⁶ Xacan' msñi Jesús ta'a ca'yu jaslya lo'o chcuа cula can', lo' mscuen ñi tloo ñi nde cuaan, mdyaa ñi xu'hue 'in Ndiose, xacan' msu'hue ñi 'in na, lo' mdaа ñi 'in na 'in yu ta'a nda'an ñi si'yana cutsa yu 'in na. ¹⁷ Nchгаа ne' ycu ne' tsaya' ngula' ti' ne', lo' na nu nguinu can' ti' m'ni cha'an yu cha tichcuа xcuhui lo'o na.

Juin yu Tyo si'yana Jesús lca ñi Cristo

¹⁸ Yato'o lja nchcui' lyi'o Jesús 'in Ndiose scati ñi, una lo'o yu ta'a nda'an ñi nguilyu can', lo' mñicha' ñi 'in yu: ¿Tucui ta lcan nan' nchcui' nten? ¹⁹ Mxcuen yu 'in ñi: Ntsu'hui nu nchcui' si'yana lca um yu Xuhua nu mducua tya 'in nten, lo' ntsu'hui nu nchcui' si'yana lca um yu Elía, a cunta ntsu'hui xca nu nchcui' si'yana lca um sca yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo' cua' ñii mdyiqui'o can'. ²⁰ Xacan' juin ñi 'in yu: Lo' 'un jan ñi, ¿tucui ñan ti' um lcan nan'? Mxcuen yu Tyo can': 'Un lca um ycu' ca Cristo nu mdo'o se'en nducua Ndiose.

Mtsa' Jesús si'yana ntsu'hui cha' caja ñi

²¹ Una tla cha' mdi'in tyaa ñi lo'o yu si'yana a chcui' yu cha' re lo'o ñi sca tucui. ²² Juin ñi 'in yu: Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, qui'an 'a nu ti'i ntsu'hui cha' tyijyin ñi, ntsu'hui cha' xcuan tloo qui'yu cula 'in ñi, cui' cuaña'an lo'o yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o ne' escriba, cunan ne' ña'an cujui ne' 'in ñi, una nu cua' ca snan tsaan ntsu'hui cha' tyiqui'o ñi. ²³ Xacan' tsatlyu ycu' ñi lo'o nten can': Cha' nde'en nu nchca ti' chcui cha'an 'ñan, 'ni cha' jlya ti' can' 'in, lo' nu chcui ncha'an 'ñan, tyaa can' 'in siya' ti. ²⁴ Si'yana nchгаа nu ñan ti' culo laa 'in, tsato'o quinan' can' tiyaa xaa, una nchгаа nu tyaa chendyu 'in 'ñan, can' nu tyi'o laa. ²⁵ ¿Si'yana ñi canan chu'hui 'in ne' cu'ni 'in ne' ña'aan chendyu, lo' tsato'o jlyo ne' uta tnan' ne' 'in ne'? ²⁶ Si'yana nu xijyi'o ti' lo'on nan' uta lo'o cha' nu nchcuin', cui' cuaña'an Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan xijyi'o ti' ñi lo'o can' xa quiaan ñi xiya' lo'o cha' cuiya' 'in ñi, tsatlyu lo'o cha' cuiya' 'in Stina Ndiose lo'o angujle nu luhui 'in ñi. ²⁷ Nu cha' ñi cunen lo'o um, ntsu'hui nu ndlyu re, a caja cha' si'i culo nducua la ña'an tloo cha' cuiya' 'in Ndiose tsaña'an nu ntsu'hui cha' culo ñi tñan.

Xa mcha'an ña'an Jesús

²⁸ Yato'o nu cua' nchca snu' tsaan ycu' ñi cha' can', mdo'o lo'o ñi 'in yu Tyo, yu Xuhua lo'o Jacobo, lo' ycuen jun sca loo qui'ya si'yana chcui' lyi'o ñi 'in Ndiose. ²⁹ Lja nchcui' lyi'o ñi 'in Ndiose mcha'an ña'an tloo ñi, lo' ste' ñi nguinu nduhui na tsu'hue ña'an mten na. ³⁰ Can' ngu'ya ton tucua yu qui'yu nu ndaa cha' lo'o Jesús, cui' Moisés lo'o Elía, ³¹ msu'hua lo'o sca xaa nu tsu'hue ña'an 'in jun, lo' ndaa jun cha' ña'an ntsu'hui cha' caja ñi

quichen Jerusalén. ³²Yu Tyo can' lo'o ta'a nducua yu lyee 'a ndyu'hui sla yu, una mdaa loo yu a yja' yu, na'an tloo yu xaa nu tsu'hue 'a ña'an can' 'in Jesús lo'o chcuua yu ta'a ndon ñi. ³³Ña'aan xa ngula' ton chcuua yu can' 'in Jesús, xacan' juin yu Tyo can' lo'o ñi: Ñi Bstro, tsu'hue si'yana ndi'in hua lo'o um re, nde tñan hua snan quisin, sca na tyi'in um, xca na 'in Moisé, lo' xca na tyi'in Elía. Juin yu cuaña'an si'yana a ngujlyo 'a ti' yu ñi cha' ti' chcuí' yu. ³⁴Lja nu ti' nchcuí' yu cha' can', ngu'ya ti'in ndlaa lo' ngo'o yu'hui na 'in jun, lo' ytsen yu xa mhcun yu'hui yu ni' ndlaa can'. ³⁵Ti' la ni' ndlaa can' jui nu ycuí': Nde Sñen' nan' nu ta'a lati 'ñan, quine 'in um cha' nu chcuí' re. ³⁶Una xa mdyi ycuí' can', xca ti Jesús nguinu ton ñi, lo' yu ta'a nda'an ñi x'ni 'a msu'hua cutsi' yu cha' nu na'an tloo yu can'.

M'ni chca Jesús 'in sca yu nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in

³⁷Xca tsaan can' mdo'o jun loo qui'ya can', tucueen yaan jun qui'an 'a nten ya ycuu 'in jun. ³⁸Lja nten can' mdo'o ycuí' cueen sca yu qui'yu: Ñi Bstro, jñan sca cha' tsu'hue 'in um cu'ni cunta um 'in yu lyo' ti re 'ñan, si'yana tyi ca ña'an sca yu 'ñan. ³⁹Xa nxñi cui'in 'in yu, tsati ntyin nxi'ya yja yu, nscuin ti'in na 'in yu lo'o juesa, nchcua ngoo' tu'hua yu, lyee nsuhue' sti na 'in yu, lo' que' 'a ti' ndla na 'in yu. ⁴⁰Cua' mjñan cha' tsu'hue 'in yu ta'a nda'an um si'yana culo yu cui'in can' 'in sñen', una a ncuu 'in yu. ⁴¹Xacan' juin Jesús 'in nten can': 'Un lca um nten nu a ndiya qui'an ti', lo' lye' ti'. ¿Ta re ti ña'an ndi'in lo'o um tsala xaa? Can lo'o um 'in sñe' um. ⁴²Xa cua' tiyaa ti yu se'en ndon ñi, cui'in can' mxitlyu 'in yu lo' mscuin ti'in na 'in yu lo'o juesa, una Jesús ngusun lo'o ñi 'in cui'in xa'an can' lo' m'ni chca ñi 'in yu, lo' mdyaa ñi cunta 'in yu 'in sti yu. ⁴³Nchgaan nten can' yuhue ti' ne' tsala ña'an tlyu cha' cuiya' 'in Ndiose.

Ycuí' Jesús xiya' ña'an ntsu'hui cha' caja ñi

Lja ti' ndi'in yuhue ti' ne' si'ya cha' nu m'ni ñi, juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: ⁴⁴Tyaa um ya' ton nscan tsu'hue um cha' re, si'yana tsa tucua xaa Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, caja nu tyaa 'in ñi tuyaa' nten chendyu. ⁴⁵Una yu ta'a nda'an ñi a ngu'ya yu cha' tiyaa cha' nu ycuí' ñi, si'yana a jui cha' cuiya' qui'ya yu cunta cha' can', ñi a msti ti' yu cuñicha' yu 'in ñi. ¿Ti' nu lca nu ndon loo la? ⁴⁶Xacan' mdyisnan ycuí' tyijyín yu ta'a nda'an ñi cha' ti ña'an yu ntsu'hui cha' ca yu nu ndon loo la. ⁴⁷Jesús ngu'ya ñi cunta cha' nu ñan ti' yu, can' cha' m'ni ñi cha' yaan sca nu lyo' ti se'en ndon ñi, ⁴⁸lo' juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: Ña'an nu ti nu cuan xu'hue 'in nu lyo' ti re si'ya cha' 'ñan, cu'ni can' cunta si'yana 'ñan cuan xu'hue. Lo' ña'an nu ti nu cuan xu'hue 'ñan, si'i 'ñan nan' ti cuan xu'hue can', cui' ca nu lo'o 'in nu ngua'an tñan 'ñan. Si'yana nu n'ni lyo' 'in, can' nu ndon loo lati lja um.

Cha' 'in nu nguiaa tso' 'in Jesús

⁴⁹Xacan' mdo'o ycuil' yu Xuhua can': Ñi Bstro, cua na'an hua sca yu nu ndlo cui'in xa'an 'in nten lo'o cha' cuiya' 'in um, una msi'yu co' hua cha' nu ngui'ni yu si'yana a nda'an yu lo'o na. ⁵⁰Xacan' juin Jesús lo'o yu: A chcuil' ndijin um lo'o cha' nu ngui'ni yu, si'yana nu a ti'i ti' 'in na, tso' 'in na nguiaa can'.

Jesús ngusun lo'o ñi 'in Jacobo lo'o yu Xuhua

⁵¹Xa cua' nchcui cuiil' cha' quiaa ñi nde ni' cuaan, xacan' mdi'in tyaa ñi cusya 'in ñi si'yana tsaá ñi quichen Jerusalén. ⁵²Xacan' ngua'an tñan ñi 'in tucua snan yu nu chcua loo tsaá sca quichen lyo' ti se'en lyi'ya loo Samaria lo' cunan yu se'en quinu ñi can'. Mdo'o yu nguiaa yu lo' mdiyaa yu quichen can', ⁵³una nten ndi'in can' a ncuan xu'hue ne' 'in ñi xa mdiyaa ñi, si'yana jlyo ti' ne' tyijyin ti ñi tsaá ñi quichen Jerusalén. ⁵⁴Xa na'an Jacobo lo'o yu Xuhua cha' re, juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ꞓta nchca ti' um jñan hua cha' qui'ya quii' tsaña'an m'ni yu Elía, lo' cujlyo na 'in ne'? ⁵⁵Mxina'an ñi se'en ndon yu lo' ngusun lo'o ñi 'in yu: 'Un a nchca qui'ya um cunta la tso' nguiaa um, ⁵⁶si'yana nan' Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, a llyaan si'yana cujlyon 'in nten chendyu, cui' ca nu si'yana culo laan 'in ne'. Xacan' mdo'o jun nguiaa jun lo' mdiyaa jun xca quichen lyo' ti.

Tsalca nu mdo'o tiquee chcuil' ncha'an 'in Jesús

⁵⁷Tucueen nguiaa jun can' mdo'o ycuil' sca yu qui'yu lo'o ñi: Ñi X'nan hua, nchca tin' chcuil' ncha'an 'in um la ña'an ti nguiaa um. ⁵⁸Mxcuen Jesús 'in yu: Sca cuta' nducua tuque tyi 'in, cui' cuaña'an quiñi, cua' lca se'en nxcua ten 'in, una Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, a ndyijyi se'en xitñan' can'. ⁵⁹Xacan' juin ñi 'in xca yu can': Chcuil' ncha'an 'ñan. Mxcuen yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, taa um ya' quia tsin' 'in stin culo nducua la. ⁶⁰Mxcuen Jesús 'in yu: A s'nan nu chu'hui yuhue' ti' cutsi' 'in nu cua' ngujui, una nu'huin tsa ycuil' cha' tsu'hue 'in Ndiose tsaña'an nu ntsu'hui cha' culo ñi tñan 'in nten. ⁶¹Xacan' mdo'o ycuil' xca yu lo'o ñi: Ñi X'nan hua, lo'on nan' nchca tin' chcuil' ncha'an 'in um, una taa um ya' culo nducua la quia slan' 'in nu ndi'in na'an 'ñan. ⁶²Jesús mxcuen 'in yu: Sca yu nu nxñi yaa' yca nguita yuu lo' xina'an nde chon', a ca tñan can' cu'ni tñan 'in Ndiose se'en ndlo ñi tñan.

Xa ngua'an tñan Jesús 'in snan yla ntsu'hui tii yu

10 ¹Chon' nde'en can', Ñi X'nan na ngulohui ñi cha xnan yla ntsu'hui tii yu, lo' ngua'an tñan ñi 'in yu cunda tucua ti yu chcua loo yu tsaá yu scasca quichen se'en ntsu'hui cha' tyijyin ñi. ²Lo' juin ñi 'in yu:

Cha' ñi si'yana qui'an tñan ndi'in 'in Ndiöse, cua' tca quio' na, una chin' ti yu nguso, can' cha' jñan um cha' tsu'hue 'in ñi nu lca X'nan tñan re si'yana su'hua ñi nguso nu xo' 'in na. ³Nan' su'huan 'in um tsa'a um ña'an nchca ti' slya' nu nguiten lja ni' la. ⁴A cui'ya um cuijyin, ñi tñi lo' ñi quinan lo' a cui'ya um, a nchca cha' tiya' um lo'o ñi sca tucui nu chcu'a um tucueen. ⁵La ña'an ti tiyaa um se'en nducua na'an 'in nten, ndeña'an chcu'i' um lo'o ne' culo nducua la: Ndiöse taa ñi cha' tsu'hue nu chu'hui ni' cusya 'in um nchgaa 'un nu ndi'in na'an re. ⁶Cha' ntsu'hui nu nguiaa tso' 'in cha' tsu'hue, cuan xu'hue can' cha' nu chcu'i' um, lo' cha' a cuan xu'hue can' 'in um, a quinu cha' tsu'hue se'en ndi'in can'. ⁷Na'an se'en cuan xu'hue ne' 'in um, can' quinu um, cuan xu'hue um na nu taa ne' cu um lo'o na nu co'o um, si'yana sca yu nguso ntsu'hui suun 'in yu xñi yu siya' yu. A nchca cha' quinu um scasca na'an. ⁸Ña'an quichen ti tiyaa um, cha' cuan xu'hue ne' 'in um, ca xu'hue um na nu tyi'in tyaa ne' tloo um, ⁹cu'ni chca um 'in nchgaa nu ti'i, lo' chcu'i' um lo'o ne': Cua' mdiyaan cha' tsu'hue 'in um tsaña'an ntsu'hui cha' culo Ndiöse tñan 'in na. ¹⁰Cha' nde'en quichen sten um a cuan xu'hue ne' 'in um, tyi'an um chcu'i' tucueen loo quichen can', lo' ndeña'an chcu'i' um lo'o ne': ¹¹Yuu ta nu msñi ca'an quiya' hua loo quichen re scuin hua 'in na si'yana a ncuan xu'hue um 'in hua, lo' ca jlyo ti' um si'yana cua' mdiyaan cha' tsu'hue se'en ndi'in um ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiöse tñan 'in na. ¹²Chcu'in' lo'o um sca cha', tsaan nu ntsu'hui cha' cu'ni Ndiöse xñan bsya 'in nten chendyu, lye'e lati tyijyin nten can' nu ti'i que ña'an nu ti'i ntsu'hui cha' tyijyin quichen Sodoma.

Yuhue' nu caan 'in quichen nu mscuan tloo 'in Jesús

¹³Tnan ca um, 'un nu ndi'in quichen Corazín, lo' 'tnan ca um, 'un nu ndi'in quichen Betsaida, tsala ña'an cha' tnu cua' m'nin tloo um. Cha' cua na m'nin cha' re quichen Tiro lo'o Sidón, cua' s'ni mxilo'o chon' ne' qui'ya ngui'ni ne', lo' ca chcan' loo si'yana ti'i nga'an 'in ne' lo'o ña'an nu nchco' ne' lo'o ña'an nu n'ni ne'. ¹⁴Can' cha' tsaan nu ntsu'hui cha' cu'ni Ndiöse xñan bsya 'in nten chendyu, ne' nu ndi'in quichen Corazín lo'o Betsaida, lye'e lati tyijyin can' nu ti'i que ña'an ti'i nu ntsu'hui cha' tyijyin quichen Tiro lo'o Sidón. ¹⁵Lo' 'un quichen Capernaum, —xque' ti' um si'yana cua' jui xu'hue um la ni' cuaan, una tiyaa xaa caja nu su'hua 'in um se'en tyijyin um nu ti'i—. ¹⁶Can' cha' nchgaa nu ton nscan cha' nu chcu'i' um, ña'an loo cha' 'ñan nan' ton nscan can', lo' nu xcuan tloo 'in um, 'ñan nan' xcuan tloo can', lo' nu xcuan tloo 'ñan, 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan xcuan tloo can'.

Xa nguila snan yla ntsu'hui tii yu can'

¹⁷Xa nguila snan yla ntsu'hui tii yu can', ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee yu lo' nchcu'i' yu: Ñi X'nan hua, lo'o cui'in xa'an ncua ja'an 'in

hua si'ya cha' cuiya' 'in um. ¹⁸Mxcuen ñi 'in yu: Cha' ñi 'in um, ti' la ni' cuaan na'an mdyi'o tyu Laxa'an tsaña'an nchca ti' quii' 'in tyi'yu. ¹⁹Ña'an jan ñi, cua' mdaan cha' cuiya' 'in um si'yana tca lyo' su'hua um 'in cunaan la lo'o xe'en, tlyu la cha' cuiya' re que 'in ta'a cusuun um, lo' a sca ti'i ca 'in um. ²⁰Una si'i can' cha' ca tsu'hue chu'hui tiquee um, ta si'yana nchca ja'an cui'in xa'an 'in um, cui' ca nu ca tsu'hue chu'hui tiquee um si'yana cua' ngua'an scua nii um la ni' cuaan.

Tsu'hue yu'hui tiquee Jesús

²¹Xacan' ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee Jesús si'ya Espíritu 'in Ndiöse, lo' juin ñi: Stina Ndiöse, nan' cu'nin tnun 'in um, 'un nu lca X'nan ni' cuaan lo'o loo chendyu re, si'yana msu'hua cutsi' um cha' re 'in nu tiyaa lo'o nu nxque' ti' ndyi'ya la cha' tiyaa, lo' ngulyo scua la um cha' re lo'o nu chin' la cha' 'in. 'Un nu lca Stin, cha' ñi 'in um si'yana cuaña'an nchca ti' um. ²²Nchгаа loo cha' mdyaa Stin cunta 'ñan, nan' nu lca Sñe' ñi, lo' a tucui nu jlyo ti' tucui lcan, cui' ca nu scati Stina Ndiöse, cui' cuaña'an a tucui nu jlyo ti' tucui lca Stina Ndiöse, cui' ca nu scan tin, a cunta culyo scua lan cha' re lo'o nu nchca tin'. ²³Xacan' mxina'an ñi se'en ndon ta'a nda'an ca ñi, lo' ycui' ñi lo'o yu sca cunta: Tsu'hue ca xu'hue nchгаа nu na'an cha' nu na'an um cua' ñii, ²⁴si'yana cunen lo'o um sca cha', qui'an 'a yu nu mxiycui' Ndiöse 'in cua' s'ni cui' cuaña'an lo'o nu ncu a ree, ncu a ti' yu ña'an yu cha' nu na'an um cua' ñii, una a na'an yu 'in na, lo' ncu a ti' yu quine 'in yu cha' nu ne 'in um cua' ñii, una a ngune 'in yu cha' re.

Cha' tsu'hue nu m'ni yu Samaria

²⁵Yato'o mdyiton sca yu nu m'ni cha'an cha' 'in lee, lo' mñicha' yu 'in Jesús se'en nu su'hua yu qui'ya 'in ñi, lo' juin yu: 'Un ñi nu lca Bstro, ¿ti ña'an cha' nu tca cu'nin si'yana caja chendyu nu a tsatii 'a 'ñan? ²⁶Mxcuen ñi 'in yu: ¿Ña'an ta nchcui' lee can'? ¿Ña'an ta ndyi'ya um cunta 'in na? ²⁷Xacan' mxcuen yu: —Lo'o nu chcui cusya 'in um tyaa um 'in um 'in Ndiöse X'nan um, lo'o nu chcui lca tiquee um, lo'o nchгаа juea 'in um—, lo'o nchгаа cha' tiyaa 'in um, a cunta —ña'an 'tnan ti' um 'in ta'a nten um tsaña'an n'ni um 'tnan 'in um—. ²⁸Juin ñi 'in yu: Cui' ña'an ycui' um, cu'ni um cuaña'an lo' caja chendyu 'in um. ²⁹Ncu a ti' yu suhui yu tloo yu, can' cha' juin yu 'in Jesús: ¿Tucui ca lca ta'an? ³⁰Xacan' mxcuen Jesús 'in yu: Sca yu qui'yu mdo'o yu Jerusalén nguiaa yu nde quichen Jericó, tucueen nguiaa yu can' mdo'o yu cunan nu yjui ti'in 'in yu, ngulyaa na 'in yu, lo' mxnu sti yu 'in ña'an nchca ti' sca yu ngujui. ³¹Yato'o tucueen can' nguiaa sca yu nu ntsu'hui cunta 'in laa, una xa na'an yu 'in nu su can' mdijin ti yu. ³²Cui' cuaña'an lo'o sca yu Leví nu nda yaa' cha' 'in laa, mdijin tucueen can', xa na'an yu 'in nu su can' ticui'

mdijin ti yu. ³³Cui' cuaña'an mdijin sca yu Samaria, una xa na'an yu 'in nu su can' cui' xaa mña'an 'tnan ti' yu 'in. ³⁴Mdiyaa yu se'en su, msu'hua yu ceite lo'o vino se'en ti'i can', lo' nguxen yu te' 'in na, xacan' mscuen yu 'in chon' burru 'in yu, lo' ya xnu yu 'in sca na'an se'en ntsu'hui cha' cu'ni cunta ne' 'in. ³⁵Xca tsaan can' xa cua' tyi'o yu tsa'a yu, mxnu yu tucua tñi plata 'in nu ndi'in na'an can', lo' juin yu 'in: Cu'ni um cha' tsu'hue cu'ni cunta um 'in yu ti'i re, lo' cha' nducua la tñi culyijyi um si'ya yu, nan' xu'huan lyiyan' 'in na xa nde xitucuin. ³⁶¿Ti ña'an ta ta'a snan yu re lca ta'a yu nu m'ni lyi'o yu cunan 'in can'? ³⁷Mxcuen yu 'in ñi: Cui' yu nu m'ni cha' tsu'hue lo'o can'. Xacan' juin Jesús 'in yu: Yaa um, lo' ticui' cuaña'an cu'ni um.

Yaa Jesús se'en ndi'in Marta lo'o María

³⁸Yato'o mdo'o Jesús nguiaa ñi, mdiyaa ñi sca quichen lyo' ti, can' ndi'in sca ne' cuna'an naan Marta nu ncuan xu'hue 'in ñi. ³⁹Ndi'in sca ta'a ngula ne' naan María, can' nu yten tucua cui' ti se'en nducua Jesús si'yana ton nscan cha' nu nchcui' ñi. ⁴⁰Una Marta can' lyee la ntsu'hui yuhue ti' tñan nu ndi'in tuquii', xacan' yaa se'en nducua ñi lo' juin 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ta a nduhue ti' um tsala ña'an tñan mxnu ta'an 'ñan? Chcui' um lo'o si'yana ta yaa' 'ñan. ⁴¹Una mxcuen Jesús 'in: Marta, Marta, ta lyee 'a nsu'hua yuhue ti' tiquee si'ya scasca tñan ngui'ni. ⁴²Ntsu'hui sca cha' nu ndon loo lati, can' nu ngulohui María, lo' a tucui nu tca lyaa cha' can' 'in.

Ngulo'o Jesús ña'an chcui' lyi'o jun 'in Ndiöse

11 ¹Yato'o sca tsaan Jesús nchcui' lyi'o ñi 'in Ndiöse sca se'en, xa mdyi ycu'i' ñi juin sca yu ta'a nda'an ñi lo'o ñi: Ñi X'nan hua, culo'o um 'in hua ña'an ntsu'hui cha' chcui' lyi'o hua 'in Ndiöse, tsaña'an ngulo'o yu Xuhua 'in ta'a mda'an yu. ²Xacan' juin ñi 'in nchгаа yu can': Xa chcui' lyi'o um 'in Ndiöse ndeña'an chcui' um: Ndiöse Sti hua, 'un nu nducua ni' cuaan, scati um ntsu'hui cha' cu'ni tnu hua 'in um. Nchca ti' hua si'yana tsatlyu culo um tñan 'in hua. Cu'ni um ña'an nu nchca ti' um loo chendyu re tsaña'an ngui'ni um la ni' cuaan. ³A cunta taa um na nu cunajo'o 'in hua cunda scaa tsaan. ⁴Cu'ni um cha' tlyu ti' 'in hua lo'o qui'ya ngui'ni hua, si'yana cuaña'an ngui'ni hua cha' tlyu ti' 'in nchгаа nu ngui'ni cha' ngunan' lo'o hua. A taa um ya' sten cha' ngunan' tiquee hua, cui' ca nu culo tso' um 'in hua sii' cha' ngunan' can'. ⁵Lo' ti' juin la ñi 'in yu: Cha' ndi'in sca ta'a tsu'hue um, lo' tiyaa um se'en ndi'in can' tlu'hue tla, lo' chcui' um lo'o can': Jñan sca cha' tsu'hue 'in, taa snan ti jaslya 'ñan, ⁶si'yana sca yu ta'a tsu'hue ntsu'huin tca mdiyaan yu se'en ndi'in, lo' a sca na ndi'in 'ñan taan cu yu. ⁷Cha' ti' la ña'an xcuen yu 'in um: Ñi cha' llyan taa cha' nsin' ti' 'ñan, ta a jlyo ti' cua' nchcun tuna'an 'ñan,

cua' ljan' lo'o nu xuhue ti 'ñan, a tca tyitucuin taan na nu nchca ti'. ⁸Una cunen lo'o um sca cha', si'i si'yana lca can' ta'a tsu'hue yu ta can' cha' tyitucui yu lo' taa yu nchgaa na nu njñan can', cui' ca nu si'yana ndaja ti yu ndon taa can' cha' nsin' ti' 'in yu. ⁹Can' cha' chcuin' lo'o um sca cha': Jñan um na nu nchca ti' um lo' caja na 'in um, quia nan um cha' can' lo' quija lyoo na 'in um, chcu' um lo' caja nu sla tuna'an 'in um. ¹⁰Si'yana nchgaa nu njñan sca cha', a s'ni ndyijyi na 'in, lo' nu ndiya nan cha' can', a s'ni quija lyoo na 'in, lo' nu nchcui', a s'ni ndyijyi nu sla tuna'an 'in. ¹¹Tsaña'an nguiaa cha' 'in um lo'o sñe' um, ¿ta xtyi ti' um taa um sca quee 'in can' cha' na jñan sca jaslya 'in um? Uta cha' jñan can' sca cula 'in um, a xtyi ti' um taa um sca cunaan 'in can'. ¹²Uta cha' jñan can' sca scuhue cutu 'in um, a xtyi ti' um taa um sca xe'en 'in can'. ¹³Cha' 'un lca um sca nten nu nducun', una jlyo ti' um ndaa um na nu tsu'hue 'in sñe' um, ña'an la ca Ndiose, ñi nu lca Sti um nu nducua ni' cuaan, ntsu'hui cha' taa ñi Espíritu nu Luhui 'in ñi 'in nchgaa nu njñan 'in ñi.

Ycui' Jesús cha' 'in cui'in xa'an

¹⁴Yato'o ngulo Jesús sca cui'in xa'an nu cua' mxnu cu'un 'in sca yu qui'yu, lo' xa mdyi'o cui'in xa'an can' 'in yu mdyisnan ycui' yu, lo' ndyijyin ya' yuhue ti' nten can'. ¹⁵Una scasca ne' mdyisnan nchcui' ne': Si'ya cha' cuiya' 'in Beelzebú, x'nan cui'in xa'an, can' cha' nchca 'in yu re ndlo yu cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten. ¹⁶Ntsu'hui nu mjñan 'in ñi si'yana cu'ni ñi sca cha' nu tnu lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose, se'en nu caja ña'an su'hua ne' qui'ya 'in ñi. ¹⁷Una ngu'ya ñi cunta ña'an cha' nu nda'an tiquee ne', lo' juin ñi: Sca quichen tnu tsatii cha' 'in na cha' tyisnan xuun na lo'o ticui' ta'a na, cui' cuaña'an sca na'an cha' tyisnan xuun ne' lo'o ticui' ta'a ne', tsato'o tyi'o tso' ta'a ne'. ¹⁸A cunta Laxa'an cha' tyisnan xuun can' lo'o ticui' ta'a, ¿ta tca tsa quiñan can' culo tñan xacan'? Lo' 'un nchcui' um si'yana lo'o cha' cuiya' 'in Beelzebú ndlon cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten. ¹⁹Cha' nan' ndlon cui'in xa'an lo'o cha' cuiya' 'in Beelzebú, una tso' 'in ta'a nda'an um, ¿la mdo'o cha' cuiya' nu ndlo can' cui'in xa'an cha' na can'? Can' nu ntsu'hui cha' cu'ni cuiya' cha' 'in um. ²⁰Una cha' nan' ndlon cui'in xa'an lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose, ca cuiya' ti' um si'yana Ndiose cua' ndlo ñi tñan lja um. ²¹Sca yu qui'yu nu ngula ti', cha' tyon tiyaa yu lo'o na nu culaa 'in yu, a sca ca se'en ndi'in yu. ²²Una cha' tiyaa sca nu lyee la ngula ti', cu'ni can' canan 'in yu lo' lya can' na nu nducua tloo yu culaa 'in yu, lo' cutsa can' nchgaa na nu ndi'in 'in yu. ²³Nu a nguiaa tso' 'ñan, can' nu lca ta'a cusuun, lo' nu a nda yaa' quio' tñan 'ñan, nde njlyo can' 'in na.

Xiya' nxitucui cui'in xa'an se'en mdo'o

²⁴Xa ndyi'o cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten, nda'an nan can' se'en tyi'in sca se'en ngutyi. Lo' si'yana a ndyijyi se'en tyi'in ndeña'an ñan ti':

Xitucuin nde na'an se'en mdo'on. ²⁵Xa quila can' se'en mdi'in, quija lyoo 'in na si'yana cua' ncuana, cua' lca ncuana tsu'hue na. ²⁶Xacan' tsa nan cha cati cui'in xa'an nu nducun' lati que ña'an ycui', lo' tsatlyu sten ni' cusya 'in ne', lo' nde lyee lati cu'ni lyi'o cui'in xa'an can' 'in ne' que ña'an ti' culoo.

Cha' 'in nu ntsu'hui xu'hue tloo Ndiose

²⁷Lja nchcui' Jesús cha' re, mdo'o ycui' cueen sca ne' cuna'an lja nten qui'an can': Tsu'hue ca xu'hue ne' cuna'an nu m'ni cha' ncuana cune' um, nu mdaa yti' um. ²⁸Xacan' mxcuen ñi 'in ne': Tsu'hue la xu'hue nu ndon nscan cha' 'in Ndiose lo' nducua tñan 'in na.

Nten nducun' lca nu njñan cha' nu tnu

²⁹Tsa nducua qui'an la nten ndiyo' ti'in ne' se'en ndon ñi, lo' ndeña'an ycui' ñi: Ta nten nu ndi'in loo chendyu re nducun' ne', njñan ne' scasca cha' nu tnu, una a ntsu'hui cha' ña'an ne' cha' nu cuaña'an, tsaloo ti cha' nu mda'an ycui' Jonás ntsu'hui cha' ña'an ne'. ³⁰Tsaña'an msu'hua tiyaa Ndiose 'in quichen Nínive lo'o cha' nu ycui' Jonás, cui' cuaña'an nsu'hua tiyaa ñi 'in ta nten nu ndi'in cua' ñii si'ya cha' 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. ³¹Ne' cuna'an 'in ree nu mdo'o se'en lca Arabia, tyiqui'o ne' tiyaa xaa tsatlyu lo'o ta nten ndi'in re xa ca xñan bsya 'in ne', culo qui'ya ne' 'in nten re si'yana tijyo' mdo'o ne' se'en nu quine 'in ne' cha' tiyaa 'in yu Salomón, una lja na re ndon sca un ndon loo lati que 'in Salomón. ³²Ticui' cuaña'an lo'o ne' Nínive, ntsu'hui cha' tyiqui'o ne' tsatlyu lo'o ta nten ndi'in re xa ca xñan bsya 'in ne', culo qui'ya ne' 'in nten re si'yana lo'o cha' nu ycui' Jonás mxilo'o chon' ne' qui'ya m'ni ne', una lja na re ndon sca nu ndon loo lati que 'in Jonás.

Ca na sca xaa 'in nten chendyu

³³A tucui nu su'hua cutsi' sca quii' uta su'hua 'in na ni' cui'ya mblya, cui' ca nu tyi'in tyaa 'in na cuaan si'yana tu'hui na xaa 'in nu sten ña'an can'. ³⁴Quiloo um ndaa na xaa 'in um, lo' cha' tsu'hue xaa quiloo um ti' ña'aan um mtsa'an yu'hui um lo'o xaa can', una cha' a tsu'hue xaa quiloo um, cui' cuaña'an tla yta cha' tiyaa 'in um. ³⁵Xñi um cunta si'yana a chca xaa cua 'in um tla yta. ³⁶Cha' ti' ña'aan um mtsa'an yu'hui um lo'o xaa, lo' a la 'a ti' tla yta loo chendyu 'in um, lca um chacui' xaa tsaña'an nchca ti' sca quii' nu tsu'hue ña'an xaa 'in.

Tla cha' ycui' Jesús lo'o ne' fariseo lo'o ne' escriba

³⁷Xa mdyi ycui' Jesús cha' can', sca yu fariseo mjñan yu cha' tsu'hue cha' tsa ycu tlya ñi lo'o yu, lo' ña'aan yten ñi ña'an can' yten tucua ñi tu'hua msa. ³⁸Una yuhue 'a ti' yu fariseo si'yana a culo nducua ngunan'

ñi. ³⁹Una juin Ñi X'nan na 'in yu: 'Un ne' fariseo, tsa nde chon' ti vaso lo'o qui'n'an nji'an um, una nde ni' cusya 'in um mtsa'an yu'hui cha' jñan ti' lo'o cha' nducun'. ⁴⁰'Un ne' lye' ti', çta si'i nu mtñan nde chon' vaso can' lca nu mtñan nde ni' na? ⁴¹Cha' cua na tca taa um sca lcuan nu tyi'o ni' cusya 'in um, nchgaa cha' luhui 'in um xacan'. ⁴²'Tnan ca um, 'un ne' fariseo, si'yana hasta lo'o scasca na quixin' ndaa um tsachin' ti 'in Ndiöse, lo'o menta nu xityi'i, lo'o ruda, una a nsu'hua loo um cha' nu ñi 'in Ndiöse lo'o cha' tsu'hue 'in ñi. Cu'ni um nchgaa cha' re, una a jlya ti' um cha' nu ndon loo lati nu nga'an cha' cu'ni um. ⁴³'Tnan ca 'un ne' fariseo, si'yana se'en n'ni tnu na 'in Ndiöse lye lca tiquee um chcua um loo yca xlya se'en nchcua nten nu ndon loo, lo' tsu'hue ntsu'hui tiquee um xa ndyijyi nu nchcui' cha' 'in um lo'o suun ña'an se'en nchca quiya'. ⁴⁴'Tnan ca 'un ne' fariseo lo'o ne' escriba, 'un nu a ñi ndi'in cha' 'in, ngui'aa cha' 'in um tsaña'an nchca ti' sca cuaa nu a chcan' su, lo' nchgaa nten nu ndijin chon' can' a jlyo ti' ne' la ndlo' su'hua ne'. ⁴⁵Xacan' mdo'o xcuen sca yu nu ngui'ni cha'an cha' 'in lee, lo' juin yu: 'Un ñi nu lca Bstro, cha' nu nchcui' um cua lo'o 'in hua m'ni lo'o na. ⁴⁶Mxcuen ñi 'in yu: Cui' cuaña'an 'un nu ngui'ni cha'an cha' 'in lee, 'tnan ca um, si'yana nxi 'ya um yu'hua ti'in 'in nten nu a nchca cui'ya ne', una cha' nu 'in um, ñi sca loyaa' ti um lo' a ngui'ni ca'an 'in na. ⁴⁷'Tnan ca 'un nu ngui'ni chu'hue cuaa se'en mtsi' yu nu mxiycui' Ndiöse 'in cua' s'ni, yu nu ngujui yaa' nten cula 'in um. ⁴⁸Nchca chcan' ña'an si'yana sca cha' ti 'in um lo'o nten cula 'in um, si'yana can' nu yjui 'in yu, lo' 'un ngui'ni chu'hue um se'en mtsi' yu. ⁴⁹Can' cha' juin Ndiöse lo'o cha' tiyaa 'in ñi: Nde ca'an tñan 'in nu xiycuin' 'in, a cunta lo'o nu chcui' cha' tsu'hue ñan lo'o nten, ntsu'hui can' caja nu kujui 'in lo' ntsu'hui nu xitijin ne' 'in nu ti'i, ⁵⁰can' cha' ta nten ndi'in re ntsu'hui cha' tyaa ne' cunta ñan si'ya tne nu nguilo 'in nchgaa yu nu mxiycuin' 'in cua' s'ni ti' xa nu mdyisnan suun chendyu re, ⁵¹ti' tne nu mslo ne' 'in Abel lo' m'ni tyii ne' cha' re lo'o Zacarías, yu nu yjui ne' 'in tlu'hue la lyiya' se'en ndiquin tucua 'ni lo'o tulaa can'. Cunen lo'o um sca cha' si'yana ta nten re ntsu'hui cha' tyaa ne' cunta si'ya cha' can'. ⁵²'Tnan ca 'un nu ngui'ni cha'an cha' 'in lee, si'yana nducui ndijin um se'en nu qui'ya ne' cunta cha' 'in Ndiöse, ñi ycu' um lo' a nguiten um, lo' a ndaa um ya' sten xca tucui. ⁵³Xa mdyi ycu' ñi cha' re, ne' escriba lo'o ne' fariseo ycuen tique' ne' lo' mdyisnan mñicha' ne' 'in ñi scasca cha' nu tucui, ⁵⁴ña'an ca si'yana su'hua ne' qui'ya 'in ñi lo'o cha' nu chcui' ñi.

Cha' cuiñi 'in ne' fariseo

12 ¹Lja xacan' nguio' ti'in tyun mii nten se'en nguilyu Jesús, nu hasta lo'o nsta su'hua ta'a ne', lo' culo nducua la mdyisnan ycu' ñi lo'o yu ta'a nda'an ñi: Xñi um cunta 'in um lo'o cha' nu nchcui' ne'

fariseo, si'yana a ñi ndi'in cha' 'in ne'. ²A sca na nu nchca cunan ti, ta a chcan' loo na, uta sca cha' nu nchca cutsi', ta a tyi'o scua la na. ³Can' cha' nchgaa cha' nu ycui' um se'en tla yta, a s'ni caja nu culyo scua la 'in na tiyaa xaa, cui' cuaña'an lo'o cha' nu ycui' cunan ti um se'en ntsu'hui nchcun um, a s'ni tyi'o yne cha' can' lja nten. 'In Ndiose ntsu 'hui cha' cutsen na ⁴Cunen lo'o um sca cha', 'un nu lca ta'a tsu'huen: A cutsen um 'in nten ta si'yana kujui ne' 'in um una a tca cu'ni ne' ti'i lo'o cusya 'in um. ⁵Una quitsan' 'in um tucui ca 'in ntsu'hui cha' cutsen um: Cutsen um 'in ñi nu tca kujui 'in um lo' su'hua cusya 'in um loo quii', nu cha' ñi cunen lo'o um, can' ñi nu ntsu'hui cha' cutsen um 'in. ⁶¿Ta si'i lo'o tucua tñi suhue ti nxi'i ne' tsa ca'yu quiñi? Siya' cuaña'an, cunda scaa 'in ntsu'hui Ndiose cunta 'in 'in. ⁷Hasta lo'o quichan' que um, cua' lca ncu na 'in ñi. Can' cha' a su'hua um cha' tiquee um, si'yana 'un lyea la ntsu'hui lyoo um que 'in qui'an la quiñi.

Cha' 'in nu a nxijyi'o ti' lo'o Jesús

⁸Cunen lo'o um sca cha', nchgaa nu a nxijyi'o ti' chcui' si'yana tso' 'ñan nguiaa, cui' cuaña'an nan', Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, a xijyi'o tin' lo'o can' tloo angujle 'in Ndiose. ⁹Una nu nchcui' si'yana a ndyu'hui lyoo 'ñan, cui' cuaña'an tloo angujle 'in Ndiose caja nu xcuan tloo 'in can'. ¹⁰Nchgaa nu chcui' cha' ti'i 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, ti' ntsu'hui cha' tlyu ti' 'in can', una nu chcui' ca'an 'in Espíritu nu Luhui 'in Ndiose, a chu'hui 'a cha' tlyu ti' 'in can'. ¹¹Xa tsa lo'o ne' 'in um tloo nu cu'ni cuiya' cha' 'in um se'en ngui'ni tnu ne' judio 'in Ndiose, uta tloo bsya, ta tloo bsya tnu, a su'hua um cha' tiquee um ña'an chcui' um uta ña'an xcuen um 'in ne', ¹²si'yana ticui' xaa can' taa Espíritu nu Luhui 'in Ndiose cha' nu chcui' um.

Cha' 'in yu cuilyiya' nu tiji nan

¹³Xacan' mdo'o ycui' sca nu ntsu'hui lja nten qui'an can': 'Un ñi nu lca Bstro, chcui' um lo'o yu ta'an si'yana taa yu tsa tlu'hue tñan nu nguinu 'in yu 'ñan. ¹⁴Mxcuen ñi 'in yu: Ña'an jan ñi, a tucui nu ngulo ton 'ñan si'yana can bse lo' cutsan yuu 'in um. ¹⁵Mdyisnan ycui' ñi lo'o nten can': Xñi um cunta si'yana a sten scasca cha' xque' ni' cusya 'in um, si'yana chendyu 'in nten a ljaan na tso' 'in cha' cuilyiya'. ¹⁶A cunta mdi'in tyaa ñi sca cha' lo' juin ñi: Ndi'in sca yu cuilyiya', lo' tsu'hue 'a ncu tñan na nu yta yu. ¹⁷Ñan ti' yu xacan': ¿Ña'an ta ca ñii, lo' a nducua se'en tlyu la quio' yu'hui na nu ntsu'hui cha' xon'? ¹⁸Lo' juin yu: Ndeña'an cu'nin, xcan nchgaa na'an suhue ti re lo' cu'nin cha' tsaa' nu tnu la, can' xu'hua se'en nchgaa na 'ñan lo'o na nu ntsu'hui cha' xon'. ¹⁹Ndeña'an ñan tin': Tsala ña'an qui'an cha' cuilyiya' nu cua' ndi'in 'ñan, ta loo na 'ñan tyun yjan, can' cha' cua' ñii xitñan', cun lo' co'on, cuaña'an ca tsu'hue

chu'hui tiqueen. ²⁰Una Ndiose juin 'in yu: ¿Ta tiji 'a nan? Tla re ñii caan nu chcuán cunta cusya 'in, ¿lo' ti nu ta quinu lo'o nchgaa na nu cua' mxu'hua se'en? ²¹Cuaña'an ndiyato'o lo'o nu nso' ti'in cha' cuilyiya' loo chendyu re, una ti'i ña'an 'in can' lo'o tso' nu 'in Ndiose.

A su'hua na cha' nduhue ti' tiquee na

²²Xacan' juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: Can' cha' nchcuin' lo'o um cha' re: A su'hua um cha' nduhue ti' tiquee um lo'o na nu cunajo'o 'in um, lo' ñi lo'o ste' um. ²³Si'yana ntsu'hui lyoo la chendyu 'in um que 'in cha' nchcu, cui' cuaña'an ntsu'hui lyoo la um que 'in ste' um. ²⁴Xñi um cunta ña'an ndi'in cha' 'in sca quiñi, a ntya 'in jyaan, a sca na nxo' 'in, lo' a la ndyi'in se'en na 'in 'in, una Ndiose nxicu 'in 'in. ¿Ta si'i lyee la ntsu'hui lyoo um que 'in quiñi? ²⁵Siya' lyee la nsu'hua um cha' nduhue ti' tiquee um, ¿ta tca ta yaa' cha' can' 'in um culo um xca lii scun um? ²⁶Cha' a nchca 'in um cu'ni um nducuii cha' nu suhue la re, ¿ñi cha' ntsu'hui yuhue ti' um nchgaa la ña'an cha'? ²⁷Xñi um cunta sca yca quee nducua ni' quixin', a n'ni na tñan, a la nxcuan ste' na, una cunen lo'o um sca cha', tsala ña'an cuilyiya' ncuá yu ree Salomón, una a yco' yu te' tsu'hue ña'an tsaña'an quee cua. ²⁸Cha' cuaña'an nxico' Ndiose 'in quixin' cua, cua' ñii tsu'hue ña'an na, una quiaa cua' nguinan' na lo' tsaá na loo quii', ¿ña'an la ca 'un, cha' cua na tca tsa qui'an ti' um? ²⁹Can' cha' 'un a nchca cha' chu'hui yuhue ti' um si'ya na nu cunajo'o 'in um, lo' ñi a tyi'an lu'un ti' um si'ya cha' can'. ³⁰Si'yana chon' nchgaa cha' re nchcua quiloo nten chendyu, una ñi nu lca Sti um cua' jlyo ti' ñi nchgaa cha' nu 'ni 'in um. ³¹Cui' ca nu quia nan um 'in Ndiose lo' tucua um tñan cha' nu nchcui' ñi, lo' cui' ñi su'hua yaa' ñi 'in um lo'o nchgaa cha' re.

Xo' ti'in na cha' cuilyiya' la ni' cuaan

³²'Un nu lca slya' 'ñan, siya' chin' ti um, una a cutsen um si'yana Ndiose lo'o nu chcuí lca tiquee ñi cua' mdaa ñi cha' cuiya' qui'ni ca'an 'in um se'en ndlo ñi tñan. ³³Can' cha' cujuí um na nu ndi'in 'in um, lo' ta yaa' um 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in, cuaña'an xo' ti'in um cha' cuilyiya' nu a ntsu'hui 'a cha' tyii, lo' tyi'in na 'in um tsala xaa la ni' cuaan, se'en nu a ntsu'hui cha' sten yu cunan, lo' ñi a tca sta 'ni 'in na. ³⁴Si'yana se'en ndi'in cha' cuilyiya' 'in um, can' nchca cusya 'in um.

Cha' 'in nguso nu ndon tiyaa nchgaa xaa

³⁵Tyon tiyaa um, scan' um sii' um lo' yaa' um chcuá sca quii' ndiquin, ³⁶lo' cu'ni cha'an um ña'an cha' 'in nguso nu ndon tiyaa cha' ñi xaa quila x'nan nu nguiaa se'en ndyija cuilyi'o ne', si'yana ña'aan quila can' cun' tuna'an, lo' sla yu nguso can' 'in na. ³⁷Tsu'hue ca xu'hue nchgaa yu nguso nu ndon tiyaa xa quila x'nan. Nu cha' ñi cunen lo'o um, x'nan

yu nguso can' scan' tsu'hue sii', cu'ni cha' chcuu yu nguso can' tu'hua msa, lo' tyisnan su'hua na cu yu. ³⁸ Siya' quila can' tlu'hue tla uta nde cua' llyaan xaa, lo' cha' ti' quija lyoo yu ndon tiyaa yu, tsu'hue ca xu'hue yu nguso can'. ³⁹ Una ca cuiya' ti' um cha' re: Cha' cua na ca jlyo ti' ne' ñi braa caan yu cunan, cua' lca ndon tiyaa ne', lo' a taa ne' ya' sten yu se'en ndi'in ne'. ⁴⁰ Cui' cuaña'an 'un, tyi'in tiyaa um, si'yana Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan quiaan ñi lja nu a sca cha' ntsu'hui tiquee um.

Cha' 'in nguso nu a ncua ja'an 'in x'nan

⁴¹ Yu Tyo can' mdo'o ycui' yu: Ñi X'nan hua, ¿ta ycui' um cha' re si'ya huare' ti, uta si'ya nchгаа la tucui? ⁴² Juin Ñi X'nan na: ¿La quija lyoo sca nguso nu ñi ndi'in cha' 'in lo' tiyaa, nu chu'hui cunta na'an 'in x'nan, lo' tsu'hue cu'ni co'o nchгаа la ña'an nguso can'? ⁴³ Tsu'hue ca xu'hue nguso can' cha' cuaña'an ngui'ni yu xa quila x'nan yu. ⁴⁴ Nu cha' ñi cunen lo'o um, x'nan tñan can' xnu nchгаа la ña'an tñan 'in yu yaa' nguso can'. ⁴⁵ Una cha' yu nguso can' quiñan ti' yu: Ñi x'nan a quila ñi cui' xaa. Lo' cha' tyisnan cu'ni lyi'o 'tnan 'in nchгаа nguso can', tyisnan cu yu lo' co'o yu, a cunta ca cu'hui yu, ⁴⁶ lo' tsati ntyin quila x'nan yu lja nu a sca cha' ntsu'hui ti' yu, xacan' lyee xitijin can' 'in yu nu ti'i, lo' su'hua 'in yu loo quii' se'en ntsu'hui nu lye' ti'. ⁴⁷ Sca nguso nu cua' jlyo ti' cha' nu nchca ti' x'nan, lo' cha' a ndon tiyaa, ñi a nducua tñan cha' nu nchca ti' x'nan, can' nu lyee ntsu'hui cha' tyijyin nu ti'i. ⁴⁸ Una sca nguso nu a jlyo ti' cha' nu nchca ti' x'nan, siya' tnan' can' nde'en la cha', jo'o ti tyijyin can' nu ti'i, si'yana tsalca nu qui'an la jui 'in, cui' cuaña'an qui'an la tyaa can', lo' tsalca nu qui'an cunta mhcuan, cuaña'an qui'an la cunta tyaa can'.

Nten ntsu'hui cha' tyi'in cusuun ne' si'ya Jesús

⁴⁹ Nan' llyaan si'yana xiqui'on quii' loo chendyu re, ¿lo' ña'an la ta nchca tin', ta si'i cua' ndiquin na? ⁵⁰ Una ntsu'hui cha' tijin sca nu ti'i tnu, lo' lu'un 'a tin' tsaya' nu tsato'o cha' re. ⁵¹ ¿Ta ñan ti' um llyan lo'on cha' tsu'hue nu xiti'in tsu'hue 'in nten chendyu? Chcuin' lo'o um si'yana si'i na, cui' ca nu cha' cusuun lca na. ⁵² Ti' cua' ñii nu tsa'a nde loo re, cha' cusuun tyisnan scasca na'an. Se'en ndi'in calyu nten, snan can' xuun lo'o tucua, lo' tucua can' xuun lo'o snan. ⁵³—Sti can' xuun lo'o ticui' sñe', lo' cuaña'an cu'ni sñe' yu lo'o yu, a cunta jyi'an can' xuun lo'o ticui' sñe', cui' cuaña'an cu'ni sñe' ne' lo'o ne', jyi'an laa ne' xuun lo'o ticui' sñe' xen, lo' nu lca xen can' xuun lo'o jyi'an laa—.

Cha' 'in nten nu a ndyi'ya cunta cha' nu nchca

⁵⁴ Ti' ycui' la ñi lo'o nten can': Xa ña'an um si'yana lyee ndla ti' xaa luhua' se'en nguiaa cucha, nchcui' um si'yana qui'ya quio, lo' cuaña'an ndiyato'o na. ⁵⁵ Xa nxcua cui'in nu ndyi'o se'en lca sur, nchcui' um si'yana

ca tique' cuaan, lo' cuaña'an ndiyato'o na. ⁵⁶ ¡Un lca um nten nu cuiñi! Ndyi'ya um cunta cha' nu nchca ni' cuaan lo'o loo chendyu re, ¿lo' ñi cha' ta a ndyi'ya um cunta cha' nu na'an tloo um cua' ñii?

Cu'ni chu'hue um cha' 'in um lo'o ta'a cusuun um

⁵⁷ ¿Ñi cha' a ndlohui um cha' nu tsu'hue lati? ⁵⁸ Xa tsa'a um lo'o ta'a cusuun um tloo bsya, ti' tucueen nguiaa ti um cu'ni chu'hue um cha' 'in um lo'o can', si'yana a tsa lo'o can' 'in um lo'o juesa la tloo bse, lo' yu bse can' tyaa yu cunta 'in um yaa' silyiya, lo' tsato'o su'hua yu 'in um na'an chcu'an. ⁵⁹ Cunen lo'o um sca cha', a tyi'o um na'an chcu'an can' cha' a su'hua lyiya' um nchga'a cunta nu nducui ncha'an 'in um.

Tsato'o quinan' nu a xilo'o chon' qui'ya 'in

13 ¹ Lja xacan' mdo'o ycui' tucua snan yu nu mtsa' 'in Jesús tsaña'an mxitiya' tne ne' galilea lo'o tne 'ni, xa nu m'ni yu Pilato cha' ngujui tucua snan ne' lja ndiquin tucua ne' 'ni tloo Ndiose. ² Mxcuen Jesús 'in yu: Cha' nu yato'o 'in ne' Galilea can', ¿ta ñan ti' um si'yana lye'e la nducui yu qui'ya que nchga'a la ña'an ta'a Galilea ne'? ³ Cunen lo'o um si'yana si'i na, una cha' 'un a xilo'o chon' um qui'ya ngui'ni um, ticui' scaña'an ti quinan' um lo'o ne'. ⁴ Uta lo'o 'tñuxnan yu nu ngujui nu mscua 'ni torre Siloé 'in, ¿ta ñan ti' um si'yana lye'e la nducui can' qui'ya que nchga'a la ña'an nten nu ndi'in Jerusalén? ⁵ Cunen lo'o um si'yana si'i na, una cha' 'un a xilo'o chon' um qui'ya ngui'ni um, ticui' scaña'an ti quinan' um lo'o yu.

Cha' 'in yca higo un a ndyi'yu mti

⁶ A cunta mdi'in tyaa ñi sca cha' lo'o nten can', lo' juin ñi: Sca yu qui'yu ndi'in sca yuu se'en nducua ti uva 'in yu, can' nducua sca yca higo, ya na'an yu cha' lyi'yu mti na una a jui na 'in yu. ⁷ Lo' juin yu 'in nu ntsu'hui cunta se'en can': Ña'an jan ñi, cua' nchca snan yjan nda'an nan mti loo yca re, una a ndyi'yu na, tsu'hue lati xi'yu na si'yana cua cha' ti nducua na. ⁸ Xacan' mxcuen yu nu ntsu'hui cunta se'en can': Ñi x'nan, tyaa um ya' chcu'a na siya' xca yjan ti, lo' xo' ca'an yuu suun na lo' su'huan yuu cuti 'in na. ⁹ Cha' tyisnan cui'yu na, tsu'hue, lo' cha' a cui'yu na tca xi'yu na.

M'ni chca Jesús 'in sca ne' cuna'an tsaan nu nxitñan' ne'

¹⁰ Yato'o sca tsaan nu nxitñan' ne', ndlo'o Jesús 'in nten se'en ngui'ni tnu ne' 'in Ndiose, ¹¹ can' nducua sca ne' cuna'an nu nguinu xincun si'ya cui'in, lo' cua' ntsu'hui 'tñuxnan yjan a nchca 'a quiñi ton ne'. ¹² Xa na'an Jesús 'in ne', msi'ya ñi 'in ne' lo' juin ñi: Ne' cuna'an, cua' mdo'o laa lo'o quicha nu ntsu'hui 'in. ¹³ Mdi'in tyaa ñi yaa' ñi 'in ne' cuna'an can',

cui' xaa nguñi ton ne' lo' m'ni tnu ne' 'in Ndiose. ¹⁴Una yu nu ntsu'hui cunta se'en can', ycuen tique' yu si'yana m'ni chca Jesús 'in ne' cuna'an can' tsaan nu nxitñan' ne', lo' juin yu 'in nten can': Scua tsaan ntsu'hui cha' cu'ni na tñan, lja xacan' tca caan um si'yana chca um, una si'i tsaan nu nxitñan' na. ¹⁵Xacan' mxcuén Ñi X'nan na 'in yu: 'Un nu cuiñi cua, ¿ta si'i cunda scaa um ndyi'an taa um tyi'a co'o 'ni 'in um siya' tsaan nu nxitñan' na? ¹⁶Ne' cuna'an re ticui' ta nten 'in Abraham lca ne', cua' nguiaa 'tñuxnan yjan nsñi su'hua yaa' Laxa'an 'in ne'. Tsaña'an nu mchcan' ne', ¿ta a ntsu'hui cha' cuiya' caja nu xtin' 'in ne' siya' tsaan nu nxitñan' na? ¹⁷Xa ycuí' ñi cha' re mxijyi'o ti' nchгаа nu ti'i ti' 'in ñi, una ña'aan quichen ne' tsu'hue ntsu'hui tiquee ne' si'ya scasca cha' nu tnu ngui'ni ñi.

Cha' 'in mti mostaza

¹⁸Lo' ti' juin la ñi 'in nten can': ¿Ti ña'an ta cha' tca tyi'in tyaan lo'o um si'yana tca qui'ya um cunta ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in nten? ¹⁹Nguaiaa cha' can' tsaña'an nguiaa cha' 'in mti mostaza nu ya yta sca yu qui'yu loo jyaan 'in yu, cui' xaa mducua na lo' tlyu ylo na, hasta lo'o quiñi msu'hua ten 'in lja stan' na.

Cha' 'in suun jaslya

²⁰Xiya' mxitucui ñi ycuí' ñi: ¿Ti ña'an ta cha' tca tyi'in tyaan lo'o um si'yana tca qui'ya um cunta ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in nten? ²¹Nguaiaa cha' can' tsaña'an nguiaa cha' 'in suun jaslya nu mxitiya' ne' cuna'an 'in na lo'o snan cuiya' quita, lo' ña'aan na mchcuen na.

Cha' 'in tuna'an nu lu'hui

²²Tucueen nguiaa Jesús quichen Jerusalén mdijin ñi scasca quichen tnu lo'o quichen suhue ti, lo' ndlo'o ñi 'in nten can'. ²³Jui nu mñicha' 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ta chin' ti nten nu ntsu'hui cha' tyi'o laa? Mxcuen ñi 'in ne': ²⁴Su'hua um juesa sten um tuna'an nu lu'hui, si'yana cunen lo'o um sca cha', qui'an 'a nten ca lca tiquee ne' sten ne' can', una a tca 'in ne'. ²⁵Xa cua' mducun x'nan na'an can' tuna'an 'in, xacan' 'un tyisnan cun' um 'in na, lo' chcuí' um: Ñi X'nan hua, Ñi X'nan hua, sla um tuna'an re sten hua. Lo' xcuen ñi 'in um: A ndyu'hui lyoon 'in um. ²⁶Xacan' tyisnan chcuí' um: Tsatlyu mducua na lo' ycu na, lo' se'en nchca quiya', can' ngulo'o um 'in hua. ²⁷Una xcuen ñi 'in um: Cunen lo'o um, a ndyu'hui lyoon 'in um, nchгаа 'un nu ngui'ni tñan ngunan', tyi'o tso' um siin'. ²⁸Can' tyisnan cunan um loo nu lyee tyijyin um nu ti'i, xa ña'an um 'in Abraham, Isaac, lo'o Jacob tsatlyu lo'o nchгаа yu nu mxiyui' Ndiose 'in cua' s'ni, ndi'in se'en ndlo Ndiose tñan, lo' 'un tsato'o quinu ton um nde lyiya'. ²⁹Ta'a jacua nscan chendyu tyi'o nten nu sten se'en ndlo Ndiose

tñan, lo' chcuca can' tsatlyu tu'hua msa 'in ñi. ³⁰Cunen lo'o um sca cha', nu nguinu ca'an chon', can' nu ca nu culoo tiyaa xaa, lo' nu culoo cua' ñii, tiyaa xaa quinu ca'an chon' can'.

Xa ngu'ya tu'hua tiquee Jesús si'ya quichen Jerusalén

³¹Cui' tsaan can' mdiyaa tucua snan ne' fariseo se'en ndon Jesús, lo' juin ne' 'in ñi: Tyi'o quichen re si'yana yu Herode ntsu'hui tiquee yu kujui yu 'in. ³²Lo' juin ñi 'in ne': Yaa um lo' chcu' um lo'o cuta' cua: Tsaan re ñii lo'o quiaa quilyun re, culon cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten lo' cu'ni chcan 'in nu ti'i, lo' la ta'a snan tsaan tyii tñan re ñan. ³³Una 'ni cha' tsa quinan tucueen nu cua' ngui'an cua' ñii lo'o quiaa lo'o bcha, si'yana a ndyi'o tñan caja sca yu nu nxiycui' Ndiose 'in cha' si'i la Jerusalén. ³⁴¡Jerusalén, Jerusalén! 'Un ne' nu ndujui 'in yu nu nxiycui' Ndiose 'in, lo'o quee ti ndujui um 'in nchgaa nu nda'an tñan ñi 'in um, tsala ña'an tyun ya' ncuca tin' xo' ti'in 'in um, tsaña'an n'ni cutu lo'o sñe' 'in, una a mslyaa um. ³⁵Una tiyaa xaa quinu tucua xi'in na'an 'in um. Cunen lo'o um sca cha', a ntsu'hui 'a cha' ña'an tloo um ñan tsaya' tiyaa tsaan nu chcu' um: —Tlyu cha' tsu'hue ntsu'hui 'in ñi nu ljaan lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na—.

Jesús m'ni chca ñi 'in sca yu ti'i lo'o quicha quini

14 ¹Yato'o sca tsaan nu nxitñan' ne' judio, ya ycu tlya Jesús la na'an 'in sca yu fariseo nu ndon loo 'in ne', lo' nchgaa la ña'an ne' nsñi ne' cunta cha' ña'an ca cu'ni ñi. ²Lja xacan' mdiyaa sca yu ti'i lo'o quicha quini se'en nducua ñi. ³Xacan' juin Jesús 'in yu nu m'ni cha'an cha' 'in lee lo'o ne' fariseo can': ¿Ta ntsu'hui cha' cuiya' cu'ni chca na 'in sca nu ti'i tsaan nu nxitñan' na, uta na a ntsu'hui na? ⁴Ñi sca ne' lo' a mxcuen ne' 'in ñi. Xacan' msñi ñi yaa' yu ti'i can' lo' m'ni chca ñi 'in yu, lo' juin ñi si'yana quiaa yu. ⁵Xacan' mñicha' ñi 'in ne': Cha' ntsu'hui um ndon 'ni 'in um, lo' cha' tyu yu'hui 'in sca tuyuu tsaan nu nxitñan' na, ¿ta si'i cui' xaa ti tsa lyoo um 'in 'in? ⁶Una a ngujlyo ti' ne' ña'an xcuen ne' 'in ñi lo'o cha' can'.

Cha' 'in nten nu ndyi'an se'en ndyiji' cuilyi'o ne'

⁷Jesús nsñi ñi cunta 'in ne' si'yana chacui' la que msa ndlohui ne' nchcua ne', xacan' mdi'in tyaa ñi sca cha' 'in nchgaa nu mdiyaa se'en nchca ta'a can', lo' juin ñi: ⁸Xa cuni ne' 'in um tsaa um se'en caja cuilyi'o ne', a culohui um se'en chcuca um la que msa, ña'an tu' tiyaan xca nu ndon loo la que 'in um, ⁹lo' tsato'o chcu' yu nu msu'hua ta'a can' lo'o um: Tyi'o um se'en ntsu'hui cha' chcuca yu re. Xacan' ti' jyi'o ti' um tyi'o um se'en can' lo' tsa tucua um la chon'. ¹⁰Can' cha' xa caja nu cuni 'in um tsaa um ta'a, tsu'hue lati chcuca um la chon', lo' xa ña'an yu 'in

um nducua um can' ljuin yu 'in um: Quiaan um lo' chcuca um la loo re. Xacan' tloo ña'aan nten can' caja nu ta loo um. ¹¹Si'yana nu scuen cuaan 'in ticuii' tsato'o caja nu tyi'ya te'en 'in, lo' nu n'ni lyo' 'in caja nu scuen cuaan 'in. ¹²Xacan' mdyisnan ycu' Jesús lo'o yu nu msu'hua ta'a can': Xa cu'ni um sca ta'a, a nchca cha' xi'ya um 'in ta'a tsu'hue um uta ta'a ngula um, uta 'in ta nten 'in um, ta yu cuilyiya' ta'a nducua ti um, si'yana can' nu xitucui cha' tsu'hue 'in um xa cu'ni ta'a. ¹³Cui' ca nu cuni um 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in, nu cuxi yaa', nu cuxi quiya', lo'o nu cuityin', ¹⁴xacan' ntsu'hui xu'hue um si'yana a caja 'in can' tyaa 'in um, una tiyaa xaa chcuca um cha' tsu'hue can' xa ntsu'hui cha' tyiqui'o nchгаа nu ñi cusya 'in.

Cha' 'in ta'a se'en ycu siin ne'

¹⁵Sca yu ta'a nducua ñi tu'hua msa can', xa ngune 'in yu cha' nu ycu' ñi, juin yu lo'o ñi: Tsu'hue ca xu'hue nu chcuca ycu tu'hua msa la se'en ndlo Ndiose tñan. ¹⁶Mxcuen Jesús 'in yu: Sca yu qui'yu m'ni yu sca ta'a tlyu, qui'an 'a nten nguni yu tsa ycu siin se'en ndi'in yu. ¹⁷Xa cua' lca siin can', msu'hua yu sca nguso 'in yu tsa te'en 'in nchгаа nu cua' nguni yu can', lo' ndeña'an ngulo yu tñan 'in chcu': Cua' tca tsaa um, si'yana cua' lca na nu ntsu'hui cha' ca siin 'in um. ¹⁸Nchгаа yu can' scaña'an ti mdyisnan mdaa yu qui'ya, lo' juin sca yu: Cu'ni um cha' tlyu ti' 'ñan, a tca tsa'an si'yana tca msi'in sca yuu lo' 'ni cha' tsa na'an 'in na. ¹⁹Xca yu juin yu: Cu'ni um cha' tlyu ti' 'ñan si'yana a tca tsa'an, tca msi'in tsa ca'yu ta bta, lo' 'ni cha' tsa na'an cha' cua' tca cu'ni 'in tñan. ²⁰Lo' juin xca yu: Nan' a tca tsa'an si'yana tca jui cuilyi'on. ²¹Mxitucui yu nguso can', nguia ytsa' yu 'in x'nan yu cha' can', lo' msin' ti' x'nan yu lo' juin 'in yu nguso can': Ndla ti cu'ni lo' tsaa nde se'en nchca quiya', tyijyin scasca tucueen loo quichen, lo' cu'ni cha' caan nu ti'i ña'an chendyu 'in, nu cuxi yaa' lo'o nu cuxi quiya', a cunta lo'o nu cuityin' can lo'o. ²²Xacan' juin yu nguso can': Ñi x'nan hua, cua' mducuan tñan tsaña'an nu juin um, una ti' lja se'en re. ²³Juin x'nan yu 'in yu: Yaa nde tu'hua quichen cua, tyijyin scasca tucueen, lo' xicu'ni 'in ne' can ycu siin ne', lo' cha'an yu'hui ne' tu'hua msa re 'ñan. ²⁴Cunen lo'o um sca cha', ñi sca nten nu nguni 'in ti' culoo, a cu siin 'a ne' lo'on.

Cha' 'in nu nchcui ncha'an 'in Cristo

²⁵Tucueen nguiaa ñi qui'an nten nguia ncha'an 'in ñi, lo' mdyisnan ycu' ñi lo'o ne': ²⁶Cha' ntsu'hui nu nchca ti' tsa qui'an ti' 'ñan, 'ni cha' su'hua loo can' 'ñan lyee la que 'in nten cula 'in, lo'o nten 'in, lo'o sñe', uta 'in nchгаа ta'a ngula, uta 'in ticuii', can' nu ntsu'hui suun 'in chcu' ncha'an 'ñan. ²⁷Cha' a tyaa 'in siya' ti si'ya cha' 'ñan, a tca 'in can' ca sca nu cu'ni ncha'an 'ñan. ²⁸Si'yana, ζti nu tñan sca na'an cuaan, cha' si'i culo nducua la culo cunta

cha' cula tñi 'in tsa' tucua na? ²⁹Ñā'an tu' tyi'in tyaa suun yu 'in na, una cha' a tyi tsa' na 'in yu, ñā'an nu ti tca xtyi lyi'o 'in yu, ³⁰lo' chcu' ne': Yu cua mdyisnan mtñan yu na'an 'in yu, una a mdyi tsa' na 'in yu. ³¹Ticui' cuaña'an lo'o sca ree nu tsa cusuun, a s'ni chcu' yu culo nducua la lo' culo yu cunta cha' tca cu'ni yu canan lo'o tsa tii mii sindatu 'in yu, lo' xuun yu lo'o tsa cla mii sindatu 'in xca ree. ³²Cha' a lyi'ya ya' tca 'in yu, cui' xaa ca'an tñan yu nu tsa ycu' lo'o xca ree can' xa ti' lyijyi tiyaan yu, lo' cunan yu ñā'an chu'hua ti'in cha' cusuun can'. ³³Cui' cuaña'an 'un, cha' a cula ya' um nchgaa cha' nu ndi'in 'in um, a tca chcu' ncha'an um ñān.

Cha' 'in teje' nu ndiya lyijyi tiyen'

³⁴Teje' tsu'hue 'a na, una cha' tyi'o tiyen' 'in na, ¿ñā'an ta tca ca tiyen' na xiya'? ³⁵A ca tñan na quine na loo yuu uta quio' ti'in na ca na yuu cuti, cui' ca nu siya' ti nxcuan ne' 'in na. Nchgaa nu ndon nscan cha' nu nchcuin' re cu'ni cunta 'in na.

Cha' 'in slya' nu ngunan' yu'hui

15 ¹Nchgaa nu ndlo tñi lo'o nu nducun' mdiyaa tloo Jesús si'yana ton nscan ne' cha' nu nchcu' ñi, ²una ne' fariseo lo'o ne' escriba mdyisnan ycu' tyijyin ne' si'ya ñi, lo' juin ne': Yu re nducuan xu'hue yu 'in nten qui'ya chendyu lo' sca se'en ti nchcu yu lo'o ne'. ³Xacan' mdi'in tyaa ñi sca cha' lo'o ne', lo' juin ñi: ⁴Cha' ndi'in sca ciento slya' 'in um, lo' quinan' sca 'in, ¿ti nu a xnu ti'in ta'a jacua yla ntsu'hui 'tñulcua can', lo' quia nan 'in nu ngunan' yu'hui can' tsaya' quija lyoo 'in 'in? ⁵Lo' xa quija lyoo um 'in 'in, tyi'in tya scun um 'in 'in, tsu'hue ntsu'hui tiquee um quian lo'o um 'in 'in. ⁶Xa quila um la na'an 'in um, xo' ti'in um nchgaa ta'a tsu'hue um lo'o ta'a nducua ti um, lo' ljuin um 'in can': Ca tsu'hue chu'hui tiquee na, si'yana nguija lyoo slya' nu ngunan' yu'hui can' ñān. ⁷Cunen lo'o um sca cha', lyee la tsu'hue ntsu'hui tiquee Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan, si'ya sca nten nu nxilo'o chon' qui'ya 'in, que 'in jacua yla ntsu'hui 'tñulcua nu a 'ni cha' 'in lo'o cha' can'.

Cha' 'in sca tñi nu ngunan'

⁸Sca ne' cuna'an su tsa tii tñi plata 'in ne', lo' cha' quinan' sca na, ¿ti nu ta a ca'an sca qu' lo' tyisnan cua ñā'an 'in, lo' tsu'hue ti quia nan 'in na tsaya' quija lyoo na 'in? ⁹Xa nguija lyoo na, xo' ti'in 'in nchgaa ta'a tsu'hue lo'o ta'a nducua ti, lo' ljuin xacan': Ca tsu'hue chu'hui tiquee na, si'yana nguija lyoo tñi nu ngunan' can' ñān. ¹⁰Cunen lo'o um sca cha', cuaña'an tsu'hue ntsu'hui tiquee angujle 'in Ndiose si'ya sca nten nu nxilo'o chon' qui'ya 'in.

Cha' 'in yu tsa suhue ti nu ngunan' yu'hui

¹¹Lo' ti' ycu' Jesús xca cha': Sca yu qui'yu ndi'in tucua sñe' yu. ¹²Yu cune' la can' juin yu 'in sti yu: Paa, tyaa um cha' tsu'hue nu ntsu'hui cha'

qui'ni ca'an 'ñan. Xacan' mdaa sti yu cha' tsu'hue nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in chcuua yu. ¹³Una xi'ti ti mducui, yu nu cune' la can' yjui' yu nchgaa na nu cua' jui 'in yu, mdo'o yu nguiaa yu tijyo' xca loo yuu, can' mdyisnan ngulyijyi yu tñi 'in yu cua' ña'an ti lo'o chacui' cha' ngunan'. ¹⁴Yato'o xa mdyi tñi 'in yu, mdyisnan ngu'ya bju'ñan ña'aaan se'en can', lo' a jui 'a na nu cunajo'o 'in yu. ¹⁵Ya jñan yu tñan cu'ni yu se'en ndi'in sca yu ndi'in quichen can', can' nu msu'hua 'in yu la se'en ndi'in tñan 'in si'yana ña'an seen yu cuhue' 'in. ¹⁶Lyeec ncu lca tiquee yu cu yu na nu nchcu cuhue' can', una a tucui nu mdaa 'in na cu yu. ¹⁷Nguñan ti' yu xacan': ¡Tsala ña'an qui'an nguso ndi'in 'in stin lo' a sca na ndiya lyijyi 'in can', lo' nan' ndi'in re ndijin yte' tin! ¹⁸Tsu'hue lati xitucuin nde se'en ndi'in stin, lo' cunen lo'o: Paa, nan' m'nin qui'ya tloo Ndiöse lo' m'nin qui'ya tloo um. ¹⁹A nga'an 'a cha' ti' cuan xu'hue um 'ñan tsaña'an nchca ti' sca sñe' um, cui' ca nu cu'ni um lo'on tsaña'an n'ni um lo'o sca nguso 'in um. ²⁰Xacan' mdo'o yu nguiaa yu, lo' nguila yu se'en ndi'in sti yu. Ti' tijyo' yaan yu cua' na'an sti yu 'in yu, lo' mña'an 'tnan ti' 'in yu, cui' xaa mdo'o ya ycua 'in yu, ycui' cha' ta'a yu lo' msu'hua tuscun 'in yu. ²¹Juin yu 'in sti yu: Paa, nan' m'nin qui'ya tloo Ndiöse, lo' m'nin qui'ya tloo um, a nga'an 'a cha' ti' cuan xu'hue um 'ñan tsaña'an nchca ti' sca sñe' um. ²²Una sti yu ngulo tñan 'in nguso 'in: Quia 'ya um te' nu tsu'hue la ña'an lo' xico' um 'in sñen', su'hua um sca cuii' loyaa' yu lo' taa um quinan chu'hui quiya' yu, ²³quia 'ya um bta nu cojo' can', cujui um 'in 'in lo' cu'ni na sca ta'a lo' tsatlyu cu na, ²⁴si'yana yu sñen' re m'nin cunta si'yana cua' ngujui yu, una cua' ñii mdyiqui'o yu, cua' ngunan' yu, una xiya' nguila yu. Xacan' mdyisnan m'ni ne' ta'a lo'o nu chcu lca tiquee ne'. ²⁵Una xca sñe' yu nu cula la can', yaan yu yaa yu tñan, xa cua' quila ti yu se'en nducua na'an 'in sti yu, ngune 'in yu ndi'in yla yu bstro lo' nguila quiya' nten can'. ²⁶Xacan' msi'ya yu 'in sca nguso can', lo' mñicha' yu 'in cha' ñi na nchca. ²⁷Juin yu nguso can': Yu ta'a ngula um nguila yu, lo' sti um ngulo tñan si'yana cujui hua bta nu cojo' can', si'yana nguila yu tsu'hue lca 'in yu. ²⁸Xacan' ycuen tique' yu nu cula la can', lo' a mslyaa yu sten yu ña'an. Cui' xaa mdo'o sti yu, mjñan cha' tsu'hue 'in yu si'yana quiaan yu ña'an. ²⁹Una mxcuen yu 'in sti yu: Nan' cua' s'ni 'a ngui'nin tñan 'in um, ñi siya' lo' a nchca cu'nin lye' tin' 'in um, una ñi sca chiu cune' ti 'in um, a nchca taa um si'yana cu'nin chin' sca ta'a lo'o yu ta'a tsu'hue ntsu'huin. ³⁰Una cua' ñii si'yana nguila sñe' um, yu nu cua' ngulyijyi ña'aaan cha' tsu'hue nu mdaa um 'in lo'o ne' cuna'an nducun', lo' nde ngulo um tñan si'yana caja bta nu cojo' can' si'ya yu. ³¹Xacan' mxcuen sti yu: Sñen', nu'huin nchgaa xaa ndi'in lo'on, lo' nchgaa na nu ndi'in 'ñan, na 'in lca na. ³²A mdijin yu'hui nu a cu'ni na ta'a lo' ca tsu'hue chu'hui tiquee na, si'yana yu ta'a ngula m'ni na cunta si'yana ngujui yu, lo' la ñii mdyiqui'o yu, cua' ngunan' yu, una cua' ñii nguila yu.

Cha' 'in yu nguso nu a ñi ndi'in cha' 'in

16 ¹Nde xca cha' nu ycuil' ñi lo'o yu ta'a nda'an ñi: Ndi'in sca yu cuilyiya', lo' yu nguso nu nguia lo'o cunta tñan 'in yu, jui nu msu'hua qui'ya 'in yu si'yana ndlyijyi su'hua yu na nu ndi'in 'in x'nan yu. ²Xacan' msi'ya x'nan yu 'in yu lo' juin: ¿Ta cha' ñi ña'an nchcui' nten cha' 'in? Tsu'hue lati cha' tyaa cunta nu nguia lo'o si'yana a tca 'a cu'ni tñan re. ³Nguñan ti' yu nguso can': ¿Ñā'an ta cu'nin ñii, si'yana cua' chcuān yu x'nan cunta nu ntsu'hui yaan'? Nu ti' cu'nin tñan ni' quixin' a tca 'a ñān, lo' jyi'o tin' jñan lcuan 'in nten. ⁴Cua' jlyo tin' ñā'an ntsu'hui cha' cu'nin, ñā'an ca si'yana ti' caja nu cuan xu'hue 'ñān xa cua' mdyaan cunta re. ⁵Xacan' msi'ya yu 'in cunda scaa nten nu nducui 'in x'nan yu, lo' juin yu 'in nu mdiyaa culoo can': ¿Tsala nducui 'in yu x'nan? ⁶Lo' juin ne': Sca ciento barri ceite. Xacan' juin yu lo'o ne': Ndla ti cu'ni lo' chcuā, su'hua nii quityi re lo' quinu na 'in lo'o tu'hua tyi. ⁷Juin yu 'in xca ne': Nu'huin, ¿tsala nducui? Mxcuen ne' 'in: Sca ciento cuijyin trigo. Xacan' juin yu lo'o ne': Nde su'hua nii lo' quinu na 'in lo'o jacua yla. ⁸X'nan yu nguso can' yuhue 'a ti' yu 'in si'yana tiyaa 'a yu lo'o cha' mañan. Tsaña'an nguiaa cha' 'in nten chendyu, tiyaa la ne' lo'o cha' mañan que ñā'an nguiaa cha' 'in sñe' Ndiose nu nda'an loo xaa 'in ñi. ⁹Cunen lo'o um sca cha': Cunan um ñā'an nu chu'hui ta'a tsu'hue um lo'o cha' cuilyiya' nu ndi'in loo chendyu re, si'yana xa tsatii na, caja nu cuan xu'hue 'in um sca se'en tyi'in um ni' cuaan tsala xaa. ¹⁰Sca nu ñi ndi'in cha' 'in lo'o sca cunta nu suhue ti, cui' cuaña'an ñi ndi'in cha' 'in lo'o cunta nu tnu. Sca nu a ñi ndi'in cha' 'in lo'o cunta nu suhue ti, cui' cuaña'an nguiaa cha' 'in lo'o cunta nu tnu. ¹¹Cha' a ñi ndi'in cha' 'in um lo'o cha' cuilyiya' nu ndi'in loo chendyu re, ¿ta caja nu xnu cunta 'in um lo'o sca cha' nu ñi ca? ¹²Cha' a ñi ndi'in cha' 'in um lo'o na 'in xca tucui, ¿ta caja nu taa na nu qui'ni ca'an 'in um? ¹³Sca nguso, a tca chu'hui tucua x'nan yu, si'yana ñā'an ti'i yu 'in sca lo' xca can' lyee la chu'hui yu cunta 'in, uta lyee la su'hua loo yu 'in can' lo' xcuan tloo yu 'in xca. Ticui' cuaña'an a tca tyi'in tyaa um quiloo um 'in Ndiose lo' ticui' xaa lo'o cha' cuilyiya'. ¹⁴Lo'o ne' fariseo ngune 'in ne' nchgaa cha' nu ycuil' Jesús, lo' mdyisnan mstyli' lo' ne' 'in ñi si'yana lyee 'a lca tiquee ne' lo'o tñi. ¹⁵Xacan' juin ñi 'in ne': 'Un nsuhui um tloo um ticui' um, una Ndiose ndyu'hui lyoo ñi ñā'an lca cusya 'in um. Na nu ndon loo 'in nten chendyu, Ndiose nxcuan tloo ñi 'in na.

Jesús ycuil' ñi cha' 'in lee

¹⁶Xa ti' lyijyi tiyaan yu Xuhua, jui nu ycuil' cha' 'in lee lo'o cha' nu mda'an ycuil' yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, una ti' xa mdiyaan yu ndyijyi nu nchcui' cha' tsu'hue 'in Ndiose tsaña'an ntsu'hui cha' culo

ñi tñan 'in nten, lo' nchгаа ne' nsu'hua ne' juesa sten ne' loo cha' can'.
 17Ntsu'hui cha' tsatii cha' nu nchca ni' cuaan lo'o loo chendyu re, una si'i
 cuaña'an lo'o cha' 'in lee, si'yana hasta lo'o cha' nu suhue lati nducua loo
 na ntsu'hui cha' tsato'o na.

Cha' 'in nten nu ndla' ti'in ta'a

18Nchгаа yu nu ndla' ti'in cuilyi'o, lo' cha' ca cuilyi'o yu 'in xca ne'
 cuna'an ngui'ni yu qui'ya, ticui' cuaña'an yu nu ca cuilyi'o 'in ne' cuna'an
 can', ticui' qui'ya ngui'ni yu.

Sca yu cuilyiya' lo'o sca yu ti'i naan Lázaro

19Ndi'in sca yu cuilyiya' nu nchco' chacui' te' tsu'hue ña'an, lo' nchгаа
 tsaan ngui'ni yu ta'a nu tnu se'en ndi'in yu. 20Tuna'an lyiya' 'in yu su sca
 yu ti'i naan Lázaro, ti' ña'aaan yu ngxen quitso' 'in yu, 21lyee lca tiquee
 yu cha' tca cu yu na nu nguilo nde ni' msa 'in yu cuilyiya' can', hasta
 xni' lo' ndyi'an le'e 'in loo quitso' can' 'in yu. 22Yato'o ngujui yu ti'i can',
 lo' ya lo'o angujle 'in yu la ni' cuaan se'en nducua Abraham. A cunta
 lo'o yu cuilyiya' can' ngujui yu lo' mtsi' yu. 23Ti' la se'en ndijin yu nu ti'i
 mscuen yu tloo yu, na'an yu 'in Abraham msu'hua tuscun 'in yu Lázaro.
 24Ycui' cueen yu cuilyiya' can': Abraham, 'un nu lca sti hua, ña'an 'tnan
 ti' um 'ñan, ca'an tñan um 'in Lázaro caan se'en ntsu'huin, cucha' sca
 loyaa' lo'o tyi'a lo' xicu'hua chin' tsen' se'en ndijin nu ti'i loo quii' re.
 25Una Abraham mxcuen 'in yu: Sñen', quia yu'hui ti' tsala ña'an tsu'hue
 mdi'in loo chendyu, a sca na ya lyijyi 'in, lo' yu Lázaro ti'i 'a mdijin yu,
 una cua' ñii ndyijyi cha' tnu tiquee 'in yu, lo' nu'huin ndijin nu ti'i. 26A
 cunta tlu'hue la re ntsu'hui sca se'en xeen lo' qui'ñi na, nu ndi'in nde re a
 tca tyijyin tsaa nde cua, cui' cuaña'an lo'o nu ndi'in nde cua, a tca tyijyin
 caan nde re. 27Xacan' juin yu cuilyiya' can': Una jñan sca cha' tsu'hue
 'in um, 'un nu lca sti hua, ca'an tñan um 'in Lázaro tsaa la na'an 'in stin,
 28si'yana ti' ndi'in cha ca'yu ta'a ngulan, lo' su'hua tiyaa 'in yu si'yana a
 caan yu tyijyin yu nu ti'i re. 29Mxcuen Abraham 'in yu: Cua' nguinu scua
 cha' nu ngua'an Moisé lo'o cha' nu ngua'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua'
 s'ni, can' cha' nu ntsu'hui cha' cu'ni cunta yu. 30Xacan' juin yu cuilyiya'
 can': Cha' ñi ña'an nu juin um, una cha' tyiqui'o sca nu cua' ngujui lo'
 tsaa se'en ndi'in yu, cui' xaa xilo'o chon' yu qui'ya ngui'ni yu. 31Una
 mxcuen Abraham 'in yu: Cha' a n'ni cunta yu cha' nu ngua'an scua Moisé
 lo'o cha' nu mxiycui' Ndiose 'in nchгаа la nguso 'in ñi, ticui' cuaña'an a
 tsa qui'an ti' yu 'in sca nu cua' mdyiqui'o lja ne' ngujui.

Cha' 'in nu nxityu xca tucui loo qui'ya

17 1Xacan' juin Jesús 'in yu ta'a nda'an ñi: A s'ni lyyaan scasca cha'
 ngunan' nu xityu 'in um loo qui'ya, juna 'tnan ca nu lyyan lo'o

cha' ngunan' can! 2 Ndyi'o la tñan yni can', caja nu scan' tucui sca quee tlyu nu ndiyo ne' trigo, lo' cuun ne' 'in loo tyi'a tujo'o, lo' si'i nu xityu can' 'in sca nu suhue ti re loo qui'ya. 3 Can' cha' xñi um cunta 'in um. Cha' sca ta'a um cu'ni sca cha' ngunan' lo'o um, chcui' um lo'o si'ya cha' can', lo' cha' qui'ya can' cunta si'yana si'i ña'an m'ni, cu'ni um cha' tlyu ti' 'in. 4 Cha' tnan' can' cha' 'in lo'o um tsa cati ya' sca tsaan, lo' cui' tsacua ya' xitucui jñan cha' tlyu ti' 'in um, cu'ni um cha' tlyu ti' 'in.

Cha' 'in mti mostaza

5 Yu ta'a nda'an Ñi X'nan na juin yu 'in ñi: Ta yaa um 'in hua si'yana lye'e la tsa qui'an ti' hua 'in um. 6 Xacan' juin Ñi X'nan na: Xñi um cunta tsala ña'an suhue mti mostaza, una cha' 'un ndiya qui'an ti' um 'ñan, tca chcui' um lo'o yca cua si'yana quiton na se'en nducua na lo' tsa yu'hui na loo tyi'a tujo'o, lo' cui' cuaña'an tsato'o.

Cha' 'in sca nguso lo'o tñan 'in x'nan yu

7 Cha' ndi'in sca nguso 'in um nu ngui'ni tñan nguita yuu uta na'an seen yu bta 'in um, lo' xa quila yu yaa yu tñan, ¿ta nga'an cha' chcui' um lo'o can': Chcua lya lo' ca xu'hue na nu nducua loo msa re? 8 ¿Ta si'i na nde ljuin um lo'o can': Cha'an ste' lo' cu'ni chu'hue na nu cu siin, lo' cu'ni cunta 'ñan lja nu cun, lo' ndi'a cu? 9 ¿Ta ndyaa um xu'hue 'in yu nguso can' si'yana mducua yu tñan tsaña'an nu juin um lo'o yu? Nducua cha' si'i na. 10 Cui' cuaña'an 'un, xa cua' mdyi y'ni um nchgaa tñan nu ngulon 'in um, tca ljuin um xacan': Lca hua sca nguso ti, lo' seen ti m'ni hua tsa tñan nu mdo'o ti 'in hua.

Cha' 'in tsa tii yu nu ti'i lo'o quitso' la

11 Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi tucueen Jerusalén, lo' mdijin ñi tu'hua yuu 'in ne' Samaria lo'o Galilea. 12 Cua' tiyaa ti ñi sca quichen lyo' ti xa mdo'o tsa tii yu nu ti'i lo'o quitso' la, tijyo' ti ndon yu, 13 lo' nchcui' cueen yu: ¡Jesús, 'un ñi nu lca Bstro, ña'an 'tnan ti' um 'in hua! 14 Xa na'an ñi 'in yu, xacan' juin ñi: Yaa um lo' culo'o um 'in um 'in yu nu ntsu'hui cunta 'in laa, ña'aan mdo'o yu nguiaa yu, mchca yu. 15 Una sca yu can' xa na'an yu si'yana cua' mchca yu, cui' xaa mxitucui yu se'en ndon ñi, ycui' cueen yu lo' m'ni tnu yu 'in Ndiose, 16 mdyi'ya xtyin' yu tloo Jesús tsaya' mdyi'ya ti'in yu tloo yu la lyuu, lo' mdyaa yu xu'hue 'in ñi, lo' lca yu ne' Samaria. 17 Xacan' juin Jesús: ¿Ta si'i tsa tii lca um nu mchca um? Lo' cha caa yu can', ¿la ncuca yu ñii? 18 ¿Ta a jui xca tucui nu xitucui tyaa xu'hue 'in Ndiose, tyi ca ña'an sca yu mxitucui yu, lo' lca yu ne' Samaria? 19 Xacan' juin ñi 'in yu: Tyiton lo' quiaa, mchca si'yana ya qui'an ti'.

Cha' nu tsato'o xa quiaan Cristo xiya'

20 Ne' fariseo mñicha' ne' 'in Jesús cha' ñi xaa tyisnan culo Ndiose tñan 'in nten, lo' mxcuen ñi 'in ne': Tsaña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose

tñan 'in nten, a ca chcan' ña'an tyisnan cha' can', ²¹ñi a caja nu ljuin: Nde re cua' mdiyaan na, ta nde cua ndi'in na. Una cunen lo'o um sca cha': Ndiose cua' ndlo ñi tñan 'in um. ²²Lo' juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: Tiyaa xaa, lyee ca lca tiquee um ti' ña'an um 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan siya' xca tsaan ti, una a la a quine cueen ñi. ²³Caja nu chcu' lo'o um xacan': Nde re cua' mdiyaan ñi, ta nde cua ndi'in ñi. Una a nchca cha' tsaam, lo' ñi a chcu' ncha'an um 'in can'. ²⁴Si'yana tsaña'an nchca ti' xa ndyuhui lo' nxyti xaa chcu' tyi'iin tso', cui' cuaña'an ca chcan' Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan tsaan nu ntsu'hui cha' quiaan ñi siya'. ²⁵Una culo nducua la 'ni cha' tyijyin ñi scasca nu ti'i, lo' xcuan tloo nten chendyu 'in ñi. ²⁶Tsaña'an m'ni nten xa mdi'in yu Noé, cui' cuaña'an cu'ni ne' xa tiyaa tsaan nu quiaan Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. ²⁷Nten can' nchcu ne', ndyi'yo ne', scasca ne' ndyija cuilyi'o ne' tsaya' nu mdiyaa tsaan yten yu Noé ni' yca na'an, xacan' mdyisnan ngu'ya quio tnu lo' ngujlyo na 'in nchgaa nten can'. ²⁸Ticui' cuaña'an m'ni nten xa mdi'in yu Lot, nchcu ne', ndyi'yo ne', nsi'i ne' lo' ndyujui' ne' na, ngu'ya ne' jyaan lo' ntñan ne' na'an, ²⁹una tsaan nu mdo'o yu Lot quichen Sodoma, mdyi'ya Ndiose quii' nu mxitiya' lo'o azufre, lo' ña'aan nten can' ngujlyo ne'. ³⁰Cui' cuaña'an cu'ni nten tsaan nu ntsu'hui cha' ca chcan' loo Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. ³¹Xacan' yu nu ndlyu nde que na'an 'in, a bla 'a qui'ya can' lyoo na nu ndi'in ña'an 'in, ticui' cuaña'an lo'o yu nu ngui'ni tñan ni' quixin', a bla 'a can' ti' xitucui nde ña'an 'in. ³²Quia yu'hui ti' um ña'an yato'o 'in ne' cuna'an 'in yu Lot. ³³Si'yana nchgaa nu ñan ti' culo laa 'in ticuii', tsato'o quinan' can' tiyaa xaa, una nchgaa nu tyaa chendyu 'in 'ñan, can' nu tyi'o laa. ³⁴Cunen lo'o um, cui' tla xa ntsu'hui cha' tsato'o cha' re, tucua nu nscua loo qui'ñan, sca can' quiaa lo' xca can' quinu scua. ³⁵A cunta tucua ne' cuna'an nu ndiyo sca se'en ti, sca can' quiaa lo' xca can' quinu ton. ³⁶Uta tucua yu nu ngui'ni tñan ni' quixin', sca can' quiaa lo' xca can' quinu ton. ³⁷Yu ta'a nda'an ñi juin 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿la ta tsato'o cha' re? Xacan' mxcu'ne' ñi 'in yu: Cui' se'en quinu tu'hui nu ngujui, can' ntsu'hui cha' quio' ti'in laxo.

Cha' 'in ne' cuna'an lo'o yu bse

18 ¹A cunta ti' ycu'ni la Jesús xca cha' lo'o yu ta'a nda'an ñi si'yana 'ni cha' chcu'ni lyi'o na 'in Ndiose nchgaa xaa, lo' a cu'ni na'an ti' na. ²Ndeña'an juin ñi: Ndi'in sca yu bse sca quichen, ñi a ntsen yu tloo Ndiose, ñi tloo nten chendyu. ³A cunta quichen can' ndi'in sca ne' cuna'an nu ngu'ni lo'o cha' ycu'ni ti, nchgaa xaa nda'an ycu'ni ne' lo'o yu bse can': Cu'ni cuiya' um cha' 'in hua si'ya cha' 'in nu ti'i ti' 'in hua. ⁴Yu bse can' a m'ni cunta yu cha' can' cui' xaa, una chon' nde'en can' ngu'ñan ti' yu: Siya' a ntsen tloo Ndiose lo' ñi a n'ni suun 'in nten, ⁵una ne' cuna'an re nda'an taa ne' cha' nsin' ti' ñan, can' cha' cu'ni cuiyan' cha'

'in ne', ña'an tu' tsatii cha' tlyu ti' 'ñan lo'o ne'. ⁶Ti' juin la Ñi X'nan na: Ton nscan um tsaña'an ycui' yu bse nu a ñi ndi'in cha' 'in can'. ⁷Xacan' jan ñi, ¿ta a ndla la cu'ni cunta Ndiose 'in nchгаа nu cua' mdo'o hui 'in ñi nu nñan 'in ñi tla lo' cucha? ¿Ta si'i cui' xaa ti xcuen ñi 'in can'? ⁸Cunen lo'o um si'yana cui' xaa ti cu'ni cuiya' ñi cha' 'in can'. Una Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, tsaan nu ntsu'hui cha' quiaan ñi xiya', ¿ta caja nu tsa qui'an ti' 'in ñi?

Cha' 'in ne' fariseo lo'o yu nu ndlo tñi

⁹Ti' ycui' la Jesús xca cha', cui' cha' 'in nu nsuhui tloo ticuii' una nxcuan tloo 'in xca tucui, lo' juin ñi: ¹⁰Tucua yu qui'yu mdiyaa yu ni' lyaa si'yana chcui' lyi'o yu 'in Ndiose, sca can' lca ne' fariseo, lo' xca can' lca nu ndlo tñi. ¹¹Ne' fariseo can' ndon ne' lo' nchcui' lyi'o ne' 'in Ndiose: Stina Ndiose, tyaan xu'hue 'in um si'yana a lcan ña'an nchca ti' nchгаа la tucui, yu cunan, yu nducun', yu nguiten yu'hui lo'o scasca ne' cuna'an, lo' ñi a lcan ña'an nchca ti' yu nu ndlo tñi re, ¹²cui' ca nu n'nin ayuna tucua ya' sca snan, lo' ndaan lcuan loo tñi nu n'nin canan sca snan. ¹³Una yu nu ndlo tñi can' tijyo' ti ndon yu, ñi a xtyi' ti' yu scuen yu tloo yu nde cuaan, cui' ca nu mdysisnan nycuan' yu jyan tiquee yu lo' nchcui' yu: Stina Ndiose, ña'an 'tnan ti' um 'ñan si'yana nan' lcan nten qui'ya chendyu. ¹⁴Una cunen lo'o um, yu re mxitucui yu nde ña'an 'in yu, a xca 'a qui'ya nducui yu tloo Ndiose, una si'i cuaña'an lo'o xca ne' can'. Si'yana nu nchca ti' scuen cuaan 'in ticuii', Ndiose ndyi'ya te'en ñi 'in can', una nu n'ni lyo' 'in, can' nu scuen cuaan Ndiose 'in.

Mxnu Jesús cunta 'in nu suhue ti yaa' Ndiose

¹⁵Xacan' mdysisnan mdiyan lo'o ne' 'in nu suhue ti tloo Jesús si'yana tyi'in tyaa ñi yaa' ñi que, lo' yu ta'a nda'an ñi ngusun lo'o yu 'in nten nu ndiyaa can'. ¹⁶Una Jesús msi'ya ñi 'in yu lo' juin ñi: Tyaa um ya' caan nu suhue ti se'en nducuan, lo' a chcui ndijin um, si'yana can' nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in se'en ndlo Ndiose tñan. ¹⁷Nu cha' ñi cunen lo'o um, nu nchca ti' sten se'en ndlo Ndiose tñan, cha' a tsa qui'an ti' 'in ñi tsaña'an nguiaa cha' 'in nu suhue ti, a tca sten can'.

Cha' 'in sca yu cui'lyi'a'

¹⁸Yato'o sca nu ndon loo la 'in ne' judio mñicha' 'in Jesús: 'Un lca um sca nu tsu'hue 'a, ¿ñi na tca cu'nin si'yana caja chendyu nu a tsatii 'a 'ñan? ¹⁹Mxcuen Jesús 'in yu: ¿Ñi cha' nchcui' si'yana lcan sca nten nu tsu'hue? A tucui nu tsu'hue, cui' ca nu scati Ndiose. ²⁰Cua' jlyo ti' ña'an tñan ngulo Ndiose: —A sten yu'hui lo'o cui'lyi'o nten, a cu'ni nten, a cu'ni cunan, a chcui' cha' cui'ni, cu'ni suun 'in tloo sti lo'o jyi'an—. ²¹Mxcuen yu 'in ñi: Ti' lyon' nxu'huan se'en nchгаа cha' re. ²²Xa ngune 'in Jesús cha' nu ycui' yu, juin ñi 'in yu:

Xca ti cha' ya lyijyi 'in. Quiaa yjui' nchgaa na nu ndi'in 'in lo' cutsa tñi can' 'in nu ti'i, cuaña'an caja cha' cuilyiya' 'in la ni' cuaan, xacan' chcui ncha'an 'ñan. ²³Xa ngune 'in yu cha' can', ngulu'un 'a ti' yu si'yana cuilyiya' 'a yu. ²⁴Xa na'an Jesús si'yana ngulu'un ti' yu, xacan' juin ñi: Tucui 'a ña'an sten ne' cuilyiya' se'en ndlo Ndiose tñan. ²⁵A tucui la tyijyin sca camello quito quiya' cuxa que ña'an nu sten ne' cuilyiya' se'en ndlo Ndiose tñan. ²⁶Lo' nu ngune 'in cha' can' mdyisnan ycui': ¿Ti nu tca tyi'o laa cha' na can'? ²⁷Xacan' juin ñi: Cha' nu tucui 'in nten chendyu, a tucui na 'in Ndiose. ²⁸Xacan' juin yu Tyo: Huare' cua' mxnu ti'in hua nchgaa na nu ndi'in 'in hua, lo' nducui ncha'an hua 'in um. ²⁹Mxcuen Jesús 'in yu: Nu cha' ñi cunen lo'o um, cha' nde'en nu xnu tucua na'an 'in, uta xnu ti'in nten cula 'in, lo'o ta'a ngula, ta cuna'an 'in uta sñe', si'ya cha' 'in Ndiose, ³⁰can' nu lye la caja cha' tsu'hue 'in loo chendyu re, a cunta tiyaa xaa qui'ni ca'an 'in lo'o chendyu nu a tsatii 'a.

Xiya' ycui' Jesús si'yana ntsu'hui cha' caja ñi

³¹Xacan' sca cunta mdo'o lo'o Jesús 'in yu ta'a nda'an ñi, lo' juin ñi 'in yu: Cua' ñii tsaa na Jerusalén, lo' tsato'o nchgaa cha' nu nguinu scua cha' 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, tsaña'an ngua'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni. ³²Tyaa ne' 'in ñi tuyaa' ne' gentil, taa ne' cha' jyi'o 'in ñi, cu'ni lyi'o 'tnan ne' lo' su'hua siye' ne' tloo ñi. ³³Xa cua' mjyi'in ne' 'in ñi, xacan' kujui ne' 'in ñi, una xa cua' ca snan tsaan tyiqui'o ñi. ³⁴Una yu ta'a nda'an ñi a ngu'ya yu cha' tiyaa si'yana ti' nchcun cha' tiyaa 'in yu, can' cha' a ngujlyo ti' yu cha' nu ycui' ñi.

Cha' 'in sca yu cuityin' ndi'in quichen Jericó

³⁵Yato'o xa mdiyaa Jesús tu'hua quichen Jericó, tu'hua tucueen can' nducua sca yu cuityin' nu njñan lcuan 'in nten, ³⁶xa ngune 'in yu ndijin nten qui'an can', mñicha' yu cha' ñi na nchca. ³⁷Jui nu mtsa' 'in yu si'yana Jesús Nazaret nguiaa can'. ³⁸Xacan' mdyisnan ms'lya cueen yu 'in ñi: Jesús, Sñe' ta nten 'in Davi, ña'an 'tnan ti' um 'ñan. ³⁹Nten nu nducua loo can' ngusun lo'o 'in yu si'yana hcua seen tu'hua yu, una nde lye la ms'lya yu: Sñe' ta nten 'in Davi, ña'an 'tnan ti' um 'ñan. ⁴⁰Xacan' ycan' ton Jesús, lo' ngulo ñi tñan si'yana tsa te'en ne' 'in yu. Xa mdiyaa yu se'en ndon ñi, mñicha' ñi 'in yu: ⁴¹¿Ñi na ta nchca ti' cu'nin lo'o? Mxcuen yu xacan': Ñi X'nan hua, nchca tin' si'yana quila xaa quiloon. ⁴²Xacan' juin Jesús: Quila xaa quilo, cua' mchca si'yana ya qui'an ti' 'ñan. ⁴³Ticui' xaa can' nguila xaa quilo yu, lo' mducui ncha'an yu 'in ñi, m'ni tnu yu 'in Ndiose. Nchgaa nten xa na'an ne' cha' can' mdaa ne' loo Ndiose.

Cha' 'in Jesús lo'o Zaqueo

19 ¹Jesús nguia ndijin ñi quichen Jericó, ²can' ndi'in sca yu cuilyiya' naan Zaqueo, x'nan yu nu ndlo tñi. ³Nchca ti' yu chu'hui lyoo yu

'in Jesús, una a ncuá ña'an yu 'in ñi si'ya nten qui'an can', a cunta si'yana lyo' ti ndyon yu. ⁴Xacan' mdo'o yu msnan yu nde loo se'en ntsu'hui cha' tyijyin ñi, can' ycuen yu sca loo yca nu naan sicómoro se'en nu tca ña'an yu 'in ñi. ⁵Xa mdijin Jesús can', mxina'an ñi nde cuaan lo' na'an ñi 'in yu, lo' juin ñi: Zaqueo, ndla ti qui'ya, si'yana cua' ñii tsa'an se'en ndi'in. ⁶Ndla ndsa ti ngu'ya yu, tsu'hue ntsu'hui tiquee yu ncuán xu'hue yu 'in ñi se'en ndi'in yu. ⁷Xa na'an nten cha' can', scasca ne' mdyisnan ycui' ne' ñi cha' mdiyaa ñi se'en ndi'in sca nten qui'ya chendyu. ⁸Xacan' mdyiton yu Zaqueo se'en nducua yu lo'o Ñi X'nan na, lo' juin yu: Ñi X'nan hua, cua' ñii taan tsa tlu'hue na nu ndi'in 'ñan 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in, lo' cha' nde'en nu ngulon tñi 'in lo'o cha' mañan, tsa jacua ta xu'huan 'in na 'in. ⁹Lo' juin Jesús 'in yu: Na'an re ndi'in sca nu cua' mdo'o laa, si'yana lo'o yu lca yu ta nten 'in Abraham. ¹⁰Si'yana Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan l'jyan nan ñi 'in nu ngunan' yu'hui si'yana tyi'o laa.

Cha' 'in tsa tii nguso nu mhcuan cunta tñi

¹¹Si'yana ndon nscan ne' cha' nu nchcui' ñi, mdyisnan ycui' ñi xca cha', a cunta cui' ti can' ndi'in Jerusalén, lo' nten can' ñan ti' ne' si'yana ticui' xaa tyisnan culo Ndiose tñan 'in ne'. ¹²Juin ñi xacan': Sca yu qui'yu nu ndon loo la 'in ne' nguiaa yu sca se'en tijyo', si'yana chcuan yu sca cha' cuiya' nu culo yu tñan, la xacan' xitucui yu. ¹³Xa ti' lyijyi tyi'o yu msi'ya yu 'in tsa tii nguso 'in yu, lo' mdaa yu tñi 'in cunda scaa yu, lo' juin yu 'in: Cu'ni um tñan lo'o tñi re 'ñan l'ja tsa'an lo' xitucuin. ¹⁴Una ta'a quichen tyi yu ti'i ti' ne' 'in yu, lo' ngua'an tñan ne' tucua snan nu ya su'hua qui'ya 'in yu se'en nguiaa yu, lo' juin ne': A nchca ti' hua si'yana culo yu cua tñan 'in hua. ¹⁵Yato'o xa cua' mhcuan yu cha' cuiya' can' nguila yu, xacan' msi'ya yu 'in nguso nu mhcuan cunta tñi can', si'yana ca cuiya' ti' yu tsala cua' m'ni na canan. ¹⁶Lo' juin nu mdiyaan culoo can': Ñi X'nan hua, tsa tii tñi m'nin canan lo'o tñi nu mdaa um 'ñan. ¹⁷Lo' juin x'nan yu xacan': Tsu'hue 'a, nu'huin lca sca nguso nu ñi ndi'in cha' 'in, loo nu mducua tñan lo'o tsachin' na nu mxnun 'in, can' cha' cua' ñii ntsu'hui cha' culo tñan 'in tsa tii quichen. ¹⁸Xacan' mdiyaan xca yu, lo' juin yu: Ñi x'nan hua, tsa ca'yu tñi m'nin canan lo'o tñi nu mdaa um 'ñan. ¹⁹Ticui' cuaña'an juin x'nan can' 'in: Lo'o nu'huin ntsu'hui cha' culo tñan 'in tsa ca'yu quichen. ²⁰Chon' nde'en can' mdiyaan xca yu lo' juin: Ñi x'nan hua, nde tñi nu mdaa um 'ñan, tsu'hue 'a yu'hui se'en na 'ñan, ²¹ytsen 'in um si'yana tla 'a ndi'in tyaa um sca cha', nchcuan um lo'o na nu a ndaa um, lo' nxo' um na nu a ntya um. ²²Xacan' mxcuen x'nan yu 'in yu: Nu'huin lca sca nguso nu a ñi ndi'in cha' 'in, ticui' chon' yaan cha' nu ycui'. Cha' jlyo ti' si'yana tla cha' nchcui'n, nchcuan lo'o na nu a ndaan, lo' nxon' na nu a ntyan, ²³¿ñi cha' a mdaa tñi can' jñi' xca tucui, lo' nu nguilan cua' ñii chcuan 'in na lo'o sñe' na? ²⁴Xacan' juin x'nan can' 'in nu ndon cui' ti can': Chcuan um tñi 'in yu re, lo' taa um 'in na 'in nu cua' su tsa

tii na 'in. ²⁵Mxcuen ne': Ñi X'nan hua, una yu cua cua' su tsa tii tñi 'in yu. ²⁶Una cunen lo'o um sca cha', nchgaa nu cua' ndi'in cha' tsu'hue 'in nde caja la na 'in, una nu a ndi'in na 'in, lo'o tsachin' na nu ndi'in 'in nde caja nu lyaa 'in na. ²⁷A cunta lo'o nu ti'i ti' ñian, nu a ncua ti' ca ja'an 'ñan, can lo'o um 'in can' lo' cujui um 'in.

Yten Jesús quichen Jerusalén lo' m'ni tnu ne' 'in ñi

²⁸Xa cua' mdyi ycui' ñi cha' can', mducua loo ñi nguiaa ñi nde quichen Jerusalén. ²⁹Yato'o xa cua' tiyaa ti jun quichen Betfagé lo'o quichen Betania, cui' ti can' nducua qui'ya nu nchcui' ne' lo'o lca Olivo, lo' mxitucua loo ñi 'in tucua yu ta'a nda'an ñi, ³⁰lo' juin ñi 'in yu: Yaa um se'en ndi'in quichen lyo' ti cua, lo' xa sten um tu'hua quichen cua, ña'an um chcan' ton sca burru cune' ti nu a nchca tucui chcua. Xtin' um 'in 'in lo' quian lo'o um 'in 'in. ³¹Cha' nde'en nu cuñicha' 'in um: ¿Ñi cha' nxtin' um 'in 'in? Lo' ljuin um 'in ne' si'yana Ñi X'nan na nchca ti' 'in 'in. ³²Xacan' mdo'o chcuua yu can' nguiaa yu, lo' nguia lyoo yu 'in 'in tsaña'an nu juin ñi lo'o yu. ³³Lja ndon xtin' yu 'in 'in, mdo'o x'nan 'in lo' juin lo'o yu: ¿Ñi cha' nxtin' um burru cua? ³⁴Mxcuen yu 'in ne': Si'yana Ñi X'nan na nchca ti' 'in 'in. ³⁵Xacan' nguila lo'o yu 'in 'in se'en ndon Jesús, msla scua yu ste' yu chon' 'in, lo' mda yaa' yu 'in ñi ycuen ñi chon' 'in. ³⁶Cua' yaa ña'an nguiaa ñi, msla sti ne' ste' ne' tucueen can'. ³⁷Xa cua' nguiaa ñi tsalcui quiya' qui'ya Olivo can', nchgaa nu nguia ncha'an 'in ñi tsatlyu lo'o ta'a nda'an ñi, ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee ne' nchcui' cueen ne', lo' ngui'ni tnu ne' 'in Ndiöse si'ya scasca cha' tnu nu na'an ne', ³⁸lo' nchcui' ne': —Tlyu cha' tsu'hue ntsu'hui 'in ñi nu lca Ree nu ljaan lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na—. Cua' m'ni chu'hue ñi cha' 'in na la ni' cuaan, cu'ni tnu na 'in Ndiöse. ³⁹Xacan' tucua snan ne' fariseo nu nguiaa lja nten can' juin ne' 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, xun lo'o um 'in ta'a nda'an um re si'yana chcua seen tu'hua ne'. ⁴⁰Mxcuen ñi 'in ne': Cunen lo'o um sca cha', cha' nten re chcua seen tu'hua ne', quee cua tsato'o chcui' cueen na xacan'. ⁴¹Cua' tiyaa ti ñi tu'hua quichen Jerusalén, una xa na'an ñi 'in na, ngu'ya sca tu'hua tiquee ñi lo' ynan ñi si'ya na, ⁴²lo' juin ñi 'in quichen can': Cha' cua na tca ca cuiya' ti' um cha' nu cu'ni tsu'hue lo'o um, siya' cua' tsu'hue sca tsaan ti re ñii, una mhcun yu'hui cha' re tso' nu 'in um. ⁴³Si'yana cua' ljaan tsaan nu chen chcui 'in um, xa caan ta'a cusuun um su'hua lo'o 'in um, tñan can' xca lo'o quee chcua tyi'iin tso' se'en ndi'in um, lo' cuaña'an su'hua nhcun 'in um, ⁴⁴cujlyo can' 'in um siya' ti tsatlyu lo'o sñe' um, lo' ñi sca quee lo' a quinu scua 'a na chon' ta'a na, si'yana a ncuan xu'hue um 'in ñi nu ljaan se'en ndi'in um.

Ngulo Jesús 'in nten nu ndyujui' na ni' lyaa

⁴⁵Xacan' yten ñi ni' lyaa, lo' ngulo ñi 'in nchgaa nu ndyujui' lo' nsi'i na tuna'an lyiya' can'. ⁴⁶Juin ñi 'in nten can': Quityi 'in Ndiöse nchcui' na:

—Na'an 'ñan lca na se'en nchcui' lyi'o ne' 'ñan—, lo' 'un ngui'ni um 'in na lca na —na'an tyi yu cunan—. ⁴⁷Cunda scaa tsaan ndlo'o ñi 'in nten ni' lyaa can', una yu nu ndlo ca tñan, tsatlyu lo'o ne' escriba lo'o qui'yu cula, ngunan ne' ña'an nu kujui ne' 'in ñi. ⁴⁸Una a jui ña'an cu'ni ne' tsaña'an nu nchca ti' ne', si'yana ña'aan quichen can' tsu'hue ndon nscan ne' cha' nu ndlo'o ñi.

Cha' cuiya' nu ndon lo'o Jesús

20 ¹Yato'o xca tsaan lja ndlo'o Jesús 'in nten ni' lyaa, nchcui' ñi cha' tsu'hue 'in Ndiöse, lo' tucua snan yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, tsatlyu lo'o ne' escriba, lo'o qui'yu cula mdiyaa ne' se'en ndon ñi, ²lo' juin ne' 'in ñi: Quitsa' 'in hua, ¿la jui cha' cuiya' 'in lo'o cha' nu ngui'ni re, lo' ti nu mdaa 'in na 'in? ³Mxcuen Jesús 'in ne': Lo'on nan' nchca tin' cuñichan' 'in um sca cha', cha' ña'an xcuen um 'ñan. ⁴Yu Xuhua nu mducua tya 'in nten, ¿ta ni' cuaan mdo'o cha' cuiya' 'in yu, uta na nten chendyu mdaa 'in na? ⁵Xacan' scasca ne' mñicha' ta'a ne': Cha' ljuin na si'yana ni' cuaan mdo'o cha' cuiya' can', tina'an xcuen yu 'in na, ¿ñi cha' a ya qui'an ti' um 'in yu? ⁶Cha' ljuin na si'yana nten chendyu mdaa cha' cuiya' can', una ña'aan quichen ne' jyi'in ne' quee 'in na, si'yana ncua cuiya' ti' ne' yu Xuhua can' ncua yu sca nu mxiycui' Ndiöse 'in. ⁷Mxcuen ne' 'in ñi si'yana a jlyo ti' ne' ti nu mdaa cha' cuiya' can'. ⁸Xacan' juin Jesús 'in ne': Lo'on nan' a tca quitsan' 'in um la jui cha' cuiya' 'ñan lo'o cha' nu ngui'nin re.

Cha' 'in yu nducun' lo'o se'en nducua ti uva

⁹Xacan' mdi'in tyaa Jesús sca cha' lo'o nten can' lo' juin ñi: Sca yu qui'yu yta sca jyan chacui' ti uva, lo' mxnu yu 'in na nda tlu'hue lo'o yu nu chu'hui cunta 'in na, xacan' mdo'o yu nguiaa yu sca se'en tijyo' x'ni ya'. ¹⁰Xa mdiyaa xaa nu ntsu'hui cha' quio' mti can', ngua'an tñan yu sca nguso nu chcuan cunta na nu qui'ni ca'an 'in yu. Una yu nu ntsu'hui cunta tñan can' mjyi'in 'in yu nu mdiyaa can', lo' mducui xu'hua 'in yu nguiaa yu cua ti ña'an. ¹¹X'nan tñan can' ngua'an tñan yu xca nguso 'in yu, una ticui' cuaña'an mjyi'in yu 'in nu mdiyaa can', cua' ña'an ti m'ni lyi'o yu 'in, lo' mducui xu'hua yu 'in nguiaa cua ti ña'an. ¹²Yu x'nan tñan can' ngua'an tñan yu xca nguso 'in yu, nu cua' nchca snan juesa, ticui' ti ña'an yjui yuhua' yu 'in nu mdiyaa can' lo' ngulo yu 'in nde chon' lo'o. ¹³Xacan' nguñan ti' x'nan tñan can': ¿Ña'an ta cu'nin ñii? Ca'an tñan ycu' ca sñen' nu ta'a la 'ñan, tina'an cu'ni cunta yu cha' nu nchcui' can' xa tiyaa la cua. ¹⁴Una yu nu ntsu'hui cunta 'in tñan can', xa na'an yu ljaan sñe' x'nan tñan can' mdyisnan ycu' scasca yu: Nde ljaan yu nu quinu ca tñan re 'in, ndla ti um lo' kujui na 'in yu lo' quinu tñan re 'in na. ¹⁵Cui' xaa ngulo yu 'in nde chon' lo'o, lo' yjui yu 'in. Xacan' jan ñi, ¿ña'an

ta cu'ni x'nan tñan can' lo'o yu? ¹⁶Cui' ca nu xitucui yu lo' kujui yu 'in nu ntsu'hui cunta tñan can', lo' taa yu 'in na cu'ni cunta xca tucui. Xa ngune 'in ne' cha' nu ycui' ñi, juin ne' xacan': ¡A cula ya' Ndiose 'in na! ¹⁷Una Jesús mxina'an ñi se'en ndon ne' lo' juin ñi: ¿Ñi cha' nchca ti' chcuí' quityi 'in Ndiose xa nchcuí' na: —Quee nu mscuan tloo yu cuityi na'an, cua' ñii lca na quee nu nsñi ton 'in na'an—? ¹⁸Nchгаа nu tlyu scua chon' quee can', quita can', una cha' quee can' tyu na chon' ne', jlyo ne' siya' ti.

Cha' 'in tñi nu su'hua lyiya' ne' 'in César

¹⁹Xacan' yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o ne' escriba ngunan ne' ña'an nu quinu Jesús ticui' xaa, si'yana ngu'ya ne' cunta cha' 'in ne' ycui' ñi, una a msti ti' ne' xñi ne' 'in ñi si'yana nguitsen ne' 'in nten quichen can'. ²⁰Una xa jui ña'an 'in ne' ngua'an tñan ne' tucua snan nu tsa lo'o cha' mañan, lo' cu'ni can' 'in si'yana lca sca nten nu suun, ña'an ca si'yana su'hua ne' qui'ya 'in ñi lo'o cha' nu chcuí' ñi, la xacan' tyaa ne' 'in ñi tuyaa' bsya nu cu'ni cuiya' cha' 'in ñi. ²¹Lo' mñicha' ne' 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, cua' jlyo ti' hua si'yana cui' ña'an ndlo'o um, a cunta scaña'an ti n'ni um 'tnan 'in nten, lo' ndlo'o um cha' nu ñi 'in Ndiose tsaña'an nu ntsu'hui cha' cu'ni na. ²²¿Ta ti' tsu'hue taa na tñi nu njñan yu César, uta na a tsu'hue 'a? ²³Una ngüi ti' ñi si'yana nchcuí' ne' lo'o cha' mañan, xacan' juin ñi 'in ne': ¿Ñi cha' ta nchcuí' um lo'on cuaña'an? ²⁴Tyaa um sca tñi 'ñan, ña'an na. ¿Tucui ca 'in lcuin nga'an chon' tñi re, lo' ti nu niin nga'an 'in na? Xacan' mxcuen ne' 'in ñi: Yu César. ²⁵Juin ñi xacan': Tyaa um 'in César na nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in yu, cui' cuaña'an taa um 'in Ndiose na nu qui'ni ca'an 'in ñi. ²⁶Si'ya nten qui'an can' a jui ña'an su'hua ne' qui'ya 'in ñi lo'o cha' nu ycui' ñi, cui' ca nu nguinu ton seen ne' lo' yuhue 'a ti' ne' lo'o cha' nu mxcuen ñi.

Ne' saduceo lo'o cha' nu tyiqui'o nten

²⁷Xacan' mdiyaa tucua snan ne' saduceo se'en ndon ñi, cui' nu a ndiya qui'an ti' si'yana ntsu'hui cha' tyiqui'o nten, lo' mñicha' ne' 'in ñi: ²⁸'Un ñi nu lca Bstro, yu Moisés ndeña'an ngua'an yu sca cha': —Sca yu qui'yu nu cua' jui cuilyi'o lo' cha' caja yu, lo' ñi sca sñe' ne' lo' a mdi'in lo'o yu, xacan' ticui' ta'a ngula nu ngujui can' tyi'in lyi'o 'in ne' cuna'an can', lo' cha' tyi'in sñe' ne' cu'ni ne' cunta si'yana sñe' ne' lo'o cuilyi'o ca ne' lca can'—. ²⁹Tyi'in tyaa na sca cha', ndi'in tsa cati yu qui'yu, sca ta'a ngula ti yu. Yu nu cula la can' jui cuilyi'o yu, lo' ngujui yu, una a mdi'in sñe' ne' lo'o yu. ³⁰Xacan' yu nu cua' nchca tucua can' mdi'in lyi'o 'in ne' cuna'an can', ticui' cuaña'an ngujui yu, lo' ñi sca sñe' ne' lo' a mdi'in lo'o yu. ³¹Ticui' cuaña'an yato'o lo'o nu cua' nchca snan can', ngujui yu, lo' scaña'an ti yato'o 'in ta'a cati yu can', lo' a mdi'in sñe' ne' lo'o yu. ³²Yato'o lo'o ne' cuna'an can' ngujui ne'. ³³Xacan' jan ñii, xa ntsu'hui cha'

tyiqui'o nten, ¿ti ña'an yu can' lca cuiyli'o ca ne' cuna'an can', si'yana ta'a cati yu mdi'in lyi'o yu 'in ne'? ³⁴Xacan' mxcuen Jesús 'in yu: Nten chendyu re ndyijyi cuiyli'o ne', ³⁵una nten un tyiqui'o lo' ntsu'hui xu'hue lo'o xca chendyu, a ntsu'hui 'a cha' ti' caja cuiyli'o ne', ³⁶lo' ñi a ntsu'hui 'a cha' ti' caja can', si'yana su'hua ña'an ndi'in cha' 'in lo'o angujle, cua' lca can' sñe' Ndiose si'ya cha' nu mdyiqui'o. ³⁷Una tsaña'an ndi'in cha' 'in ne' ngujui nu ntsu'hui cha' tyiqui'o, yu Moisé ngua'an yu cha' re xa na'an yu 'in yca quiche' nu ndiquin can', lo' nchcui' na si'yana Ñi X'nan na lca ñi —Ndiose 'in Abraham, Ndiose 'in Isaac, Ndiose 'in Jacob—. ³⁸A lca ñi Ndiose 'in ne' ngujui, cui' ca nu lca ñi Ndiose 'in ne' nu lo'o, si'yana cunta cha' nu 'in ñi nchgaa nten lo'o ne'. ³⁹Xacan' tucua snan ne' escriba juin 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, cui' ña'an nu ycui' um. ⁴⁰Lo' ñi xca cha' a msti 'a ti' ne' cuñicha' ne' 'in ñi. ¿Ti nu sñe' 'in Cristo? ⁴¹Xacan' juin ñi 'in nten can': ¿Ñi cha' ta nchcui' nten si'yana Cristo lca ñi ticui' sñe' ta nten 'in Davi? ⁴²¿Ta si'i ticui' Davi ngua'an yu sca cha' loo quityi Salmo, lo' nchcui' na: —Ndiose X'nan na juin ñi lo'o Ñi X'nan: Chcua tso' cueen 'ñan, ⁴³lja xicu'nin 'in ta'a cusuun quinu nde tuquiya—? ⁴⁴Ticuii' Davi ndlo'o naan 'in ñi si'yana lca ñi X'nan yu, ¿lo' ña'an ta lca ñi sñe' ta nten 'in yu cha' na can'?

Msu'hua tiyaa Jesús 'in nten lo'o cha' 'in ne' escriba

⁴⁵Lja ndon nscan nten can' cha' nu nchcui' ñi, juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: ⁴⁶Xñi um cunta 'in um lo'o ne' escriba, cui' nu nducui ti' nchco' te' tucuin nu tsu'hue ña'an, nducui ti' ne' xa ndyijyi nu nchcui' cha' 'in ne' lo'o suun ña'an se'en nchca quiya', a cunta nchcua ne' la loo se'en n'ni tnu ne' 'in Ndiose uta se'en nchca ta'a, ⁴⁷a cunta ndlyaa ne' na'an 'in ne' cuna'an nu nguinu lo'o cha' ycui' ti, can' cha' chaan nchcui' lyi'o ne' 'in Ndiose tloo na'an nten, una can' tlyu la nu ti'i tyijyin tiyaa xaa.

Cha' 'in ne' cuna'an nu mdaa sca lcuan

21 ¹Mxina'an ñi se'en ndlyu tucua snan ne' cuiyliya' ndyi'ya lcuan ni' lyaa can'. ²A cunta na'an ñi xa mdiyaa sca ne' cuna'an nu ti'i ña'an chendyu 'in nu nguinu lo'o cha' ycui' ti, can' mdyi'ya ne' tucua ti tñi suhue ti. ³Juin ñi xacan': Nu cha' ñi cunen lo'o um, ne' cuna'an nu nguinu lo'o cha' ycui' ti re, ti'i ña'an 'in ne', una qui'an la lcuan mdyi'ya ne' que 'in nchgaa la ña'an nten re. ⁴Si'yana nten re mdyi'ya ne' lcuan lo'o tñi nu cua' nguinu ti 'in ne', una ne' cuna'an re, lo'o cha' ti'i chendyu 'in ne' mdyi'ya ne' ña'aan tñi nu su 'in ne', tñi nu ntsu'hui cha' cunajo'o 'in ne'.

Ycui' Jesús si'yana ntsu 'hui cha' jlyo laa

⁵Mdyisnan ycui' tucua snan yu cha' 'in laa can', si'yana ndyi'ya 'a ngua' cuityi na lo'o quee nu lca lcuan nu mdaa ne', lo' juin ñi 'in yu:

⁶Tsaña'an nu na'an um nducua na cua' ñii, una tiyaa xaa caja nu xicuten 'in na, lo' ñi xca quee re a quinu scua 'a na chon' ta'a na.

Cha' nu tsato'o xa tsatii chendyu

⁷Xacan' mñicha' yu 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, quitsa' um 'in hua ñi xaa tsato'o cha' re, ¿lo' ña'an ca cuiya' ti' hua xa nu cua' nchcui cui' cha' re? ⁸Mxcuen ñi 'in yu: Xñi um cunta si'yana a tucui nu cuñilyi'o 'in um, si'yana qui'an 'a nu caan lo' chcui' si'yana lyaan lo'o cha' cuiya' 'ñan, lo' chcui' can': Nan' lcan Cristo, uta ljuin: Cua' mdiyaa xaa nu tyi'o laa um. Una a chcui ncha'an um 'in can'. ⁹Xa cunan um cha' si'yana cua' nchca cusuun scasca se'en, a nchca cha' cutsen um si'yana nchgaa cha' re ntsu'hui cha' tsato'o na culo nducua la, una si'i can' cha' cua' tsatii chendyu. ¹⁰Ti' juin la ñi: Scasca quichen tnu tyi'in suun, ¹¹ntsu'hui cha' quiñan lyee ya', a cunta scasca se'en ntsu'hui cha' qui'ya bju'ñan uta quicha, lo' ca chcan' loo cha' nu cutsen nten lo'o cha' nu tnu nde ni' cuaan. ¹²Una xa ti' lyijyi tsato'o nchgaa cha' re, ntsu'hui cha' quinu um tuyaa' nu xitijin 'in um nu ti'i, lo' tyaa ne' cunta 'in um yaa' yu nu ntsu'hui cunta se'en n'ni tnu ne' 'in Ndiöse, su'hua ne' 'in um na'an chcuun, lo' si'ya cha' 'ñan tsa lo'o ne' 'in um tloo bsya tnu uta tloo ree, ¹³cuaña'an tca taa um suun ña'an nguiaa cha' tsu'hue 'in Ndiöse. ¹⁴Ñi a su'hua um cha' nduhue ti' tiquee um ña'an ntsu'hui cha' xcuen um 'in nu cu'ni cuiya' cha' 'in um, ¹⁵si'yana cui' xacan' taan cha' tiyaa 'in um lo'o cha' nu chcui' um, lo' nchgaa nu ti'i ti' 'in um a quija lyoo ña'an xcuen 'in um uta ljuin si'yana si'i ña'an nchcui' um. ¹⁶Hasta lo'o nten cula 'in um, ta'a ngula um, nten 'in ti um, uta ta'a tsu'hue um ntsu'hui cha' tyaa 'in um yaa' bsya, lo' ntsu'hui um caja nu kujui 'in um, ¹⁷lo' nchgaa tucui xcuan tloo 'in um si'ya cha' 'ñan. ¹⁸Una ñi sca quichan' que um lo' a ntsu'hui cha' quinan' na. ¹⁹Cha' 'un ta loo um lo'o cha' nu lyaan 'in um, xacan' tyi'o laa um. ²⁰Una xa ña'an um si'yana cua' msu'hua lo'o sindatu 'in quichen Jerusalén, ca cuiya' ti' um si'yana cua' jlyo quichen can'. ²¹Xacan' nchgaa nten nu ndi'in se'en lyi'ya loo Judea xnan yu'hui ne' loo qui'ya, cui' cuaña'an nu ndi'in quichen can' tyi'o tso' ne', lo' nu ngui'ni tñan ni' quixin' a xitucui 'a can' nde quichen. ²²Si'yana lca na sca tsaan nu xitijin Ndiöse 'in ne' nu ti'i, lo' tsato'o nchgaa cha' nu cua' nguinu scua loo quityi 'in ñi. ²³Una 'tnan ca ne' cuna'an nu cua' mxilyo ña'an, lo'o ne' nu nguiti' sñe' xacan', si'yana caan nu ti'i tnu loo chendyu re, si'ya cha' nsin' ti' nu ntsu'hui tiquee Ndiöse. ²⁴Tyisnan kujui ne' 'in nten lo'o spada, a cunta ntsu'hui nu tsa lo'o ne' 'in preso sca chcui chendyu, quichen Jerusalén can' ntsu'hui cha' quinu na tuyaa' ne' gentil, lo' cu'ni ne' ña'an nu nchca ti' ne' lo'o na tsaya' nu tsa tucua tsaan nu cua' mdi'in tyaa Ndiöse.

Xa quiaan Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan xiya'

²⁵Xacan' ca chcan' cha' nu tnu loo cucha, loo coo', lo'o loo cuii, nten chendyu lyee 'a su'hua ne' cha' tiquee ne', lo' a jlyo 'a ti' ne' ña'an ti' cu'ni

ne' tsaña'an nu cueen ne tyi'a tujo'o si'yana lyee nguitsa na, ²⁶ tyisnan ña'an ti' ne' loo nu lyee nguitsen ne', si'ya scasca cha' tnu nu cua' ljaan loo chendyu re, si'yana —lo'o ni' cuaan ntsu'hui cha' quiñan tucui na—. ²⁷Xacan' ña'an ne' 'in —Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan quiaan ñi ni' ndlaa— lo'o cha' cuiya' nu tlyu, lo' xtyi sca xaa nu tsu'hue ña'an. ²⁸Xa tyisnan ca chcan' cha' re, cu'ni tnu tiquee um lo' scuén um tloo um nde cuaan, si'yana cua' mdiyaa braa nu tyi'o laa um. ²⁹Mdi'in tyaa ñi xca cha' lo' juin ñi: Xñi um cunta tsaña'an nguiaa cha' 'in yca higo lo'o scasca la yca, ³⁰xa ña'an um si'yana cua' tyisnan chcuca lca' cojo' na, cua' jlyo ti' um si'yana cua' nchcui cuii' cha' quila quio. ³¹Cui' cuaña'an 'un xa ña'an um cua' nchca scasca cha' can', ca cuiya' ti' um si'yana cua' nchcui cuii' cha' nu culo Ndiose tñan 'in nten. ³²Nu cha' ñi cunen lo'o um, ta nten re ti' ndi'in ne' xa nu ntsu'hui cha' ca nchgaa cha' re. ³³Ni' cuaan lo'o chendyu re, a la 'a quine cueen na tiyaa xaa, una cha' nu nchcuin' lo'o um quinu scua na tsala xaa. ³⁴Can' cha' xñi um cunta si'yana a cha'an yu'hui ni' cusya 'in um lo'o cha' nu nchca loo chendyu re, cha' cu'hui, cha' tucun', ña'an tu' lja xacan' tsati ntyin caan cha' tnu can' chon' um. ³⁵Si'yana cha' tnu can' ntsu'hui cha' caan na tsaña'an nchca ti' sca can' chon' nten chendyu. ³⁶Can' cha' tyi'in tiyaa um lo' chcu' lyi'o um 'in Ndiose nchgaa xaa si'yana ta loo um tyijyin um nchgaa cha' re, lo' cuaña'an tiyaa um tloo Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. ³⁷Cunda scaa tsaan ndyi'an lo'o ñi 'in nten ni' lyaa can', lo' xa nxiin tsaan nxitucui ñi nde loo qui'ya se'en lca Olivo. ³⁸Can' cha' tlya ti ndiyaa nten ni' lyaa can', si'yana quine 'in ne' cha' nu ndlo'o ñi.

M'ni cuiya' ne' cha' si'yana quinu Jesús

22 ¹Cua' nchcui cuii' cha' cu'ni ne' ta'a pascua, cui' xa nchcu ne' jaslya nu a yu'hui suun 'in. ²Yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o ne' escriba nan ne' ña'an nu kujui ne' 'in Jesús, una lo'o cha' mañan si'yana nguitsen ne' tloo nten quichen. ³Yu Juda nu nchcui' ne' lo'o lca Iscariote, cui' ta yu nu tichcuca can', yten Laxa'an ni' cusya 'in yu. ⁴Ya y'ni cuiya' yu cha' lo'o nu ndlo ca tñan ni' lyaa, tsatlyu lo'o nu lca que 'in silyiya cha' 'in laa, ña'an ntsu'hui cha' tyaa yu 'in Jesús. ⁵Mdiyaa 'a ti' ne' cha' can', lo' m'ni cuiya' ne' cha' lo'o yu si'yana su'hua lyiya' ne' 'in yu. ⁶Ncua sca cha' ti 'in yu lo'o ne', lo' ngunan yu ña'an tyaa yu 'in Jesús lja nu a ndlyu nten.

Xa ycu siin Jesús xiya' ti lo'o yu ta'a mda'an ñi

⁷Mdiyaa tsaan xa nchcu ne' jaslya nu a yu'hui suun 'in, lo' lca na tsaan nu 'ni cha' kujui ne' 'in slya' si'ya ta'a pascua. ⁸Xacan' ngua'an tñan Jesús 'in yu Tyo lo'o yu Xuhua, lo' juin ñi 'in yu: Yaa um lo' cu'ni chu'hue um na nu cu siin na ta'a pascua re. ⁹Juin yu 'in ñi: ¿La nchca ti' um cu'ni chu'hue hua 'in na?

¹⁰Mxcuen ñi 'in yu: Ña'an jan ñi, xa sten um loo quichen cua, can' chcua ta'a um lo'o sca yu nu lyi'ya sca te'en tyi'a, chcu' ncha'an um 'in yu tsaya' sten yu sca na'an. ¹¹Chcu' um lo'o yu nu lca x'nan na'an can': Ndeña'an juin ñi nu lca Bstro: ¿La nducua na'an se'en cu siin ñi lo'o yu ta'a nda'an ñi ta'a pascua re? ¹²Quitsa' yu 'in um se'en nducua sca na'an tlyu nu cua' nchca tucua nde cuaan, can' cua' ndi'in nchгаа na nu cunajo'o 'in na, can' ntsu'hui cha' cu'ni chu'hue um na nu cu siin na. ¹³Xacan' mdo'o yu nguiaa yu, lo' chcu' ña'an juin ñi lo'o yu cuaña'an yato'o, can' m'ni chu'hue yu na nu cu siin jun ta'a pascua. ¹⁴Xa mdiyaa braa can', yten tucua ñi tu'hua msa tsatlyu lo'o yu ta'a nda'an ca ñi. ¹⁵Lo' juin ñi 'in yu: Lyee 'a ncuca lca tiqueen cu siin na lo'o um ta'a pascua re, lja nu ti' lyijyi tijin nu ti'i. ¹⁶Cunen lo'o um sca cha', a cu'nin 'an siin ta'a pascua re cha' si'i la se'en ndlo Ndiose tñan. ¹⁷Xacan' msñi ñi vaso se'en ntsu'hui vino, mdyaa ñi xu'hue 'in Ndiose, lo' juin ñi 'in yu: Xñi um 'in na nchгаа um, lo' ca xu'hue um 'in na. ¹⁸Cunen lo'o um sca cha', a co'on 'an vino re cha' si'i la se'en ndlo Ndiose tñan. ¹⁹Xacan' msñi ñi jaslya, mdyaa ñi xu'hue 'in Ndiose, msu'hue ñi 'in na, lo' mdaa ñi 'in na 'in yu, xacan' juin ñi: Nde nu lca cunan' nan', lo' si'ya um tyaan 'ñan. Tsa quiñan um cu'ni um cha' re lo' quia yu'hui ti' um 'ñan. ²⁰Xa mdyi ycu siin ñi, cui' cuaña'an msñi ñi vaso se'en ntsu'hui vino can', lo' juin ñi: Nde sca cha' nu cui ti, lo' si'ya tnen nu quilo si'ya um caja ña'an cu'ni chu'hue um cha' 'in um lo'o Ndiose. ²¹Ña'an um jan ñi, nde nducua na sca se'en ti lo'o nu ntsu'hui cha' tyaa 'ñan. ²²Nu cha' ñi si'yana Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan ntsu'hui cha' tyijyin ñi tsaña'an cha' nu cua' ngua'an 'in ñi, una 'tnan ca yu nu ntsu'hui cha' tyaa 'in ñi. ²³Xacan' scasca yu mñicha' ta'a yu cha' ti ña'an yu cu'ni yu cha' can'.

Tucui ca lca nu ndon loo la

²⁴A cunta mdyisnan nchcu' tyijyin yu cha' ti ña'an yu lca yu nu ndon loo la. ²⁵Xacan' juin ñi 'in yu: Yu ree ndi'in loo chendyu re tla 'a ndlo yu tñan 'in nten, lo' ti' nchcu' ne' si'yana lca yu sca nu nda yaa' 'in nten, ²⁶una 'un si'i cuaña'an cu'ni um, si'yana sca nu ndon loo lja um ntsu'hui cha' cu'ni lyo' can' 'in, lo' yu nu ntsu'hui cunta 'in um cu'ni can' 'in tsaña'an nchca ti' sca nguso. ²⁷Xacan' jan ñi, ¿ti ña'an nu ndon loo la, nu nducua tu'hua msa uta nu nsu'hua na loo msa? ¿Ta si'i nu nducua tu'hua msa can'? Una nan' lcan tsaña'an nchca ti' sca nguso 'in um. ²⁸Cuaña'an 'un a nchca cula yaa' um 'ñan lo'o nchгаа nu ti'i ndijin. ²⁹Can' cha' taan sca cha' cuiya' 'in um se'en culo um tñan, cui' tsaña'an mdaa Stin cha' cuiya' 'ñan, ³⁰si'yana tca chcuca um lo' cu na sca loo msa ti la se'en ntsu'hui cha' culon tñan, a cunta ntsu'hui cha' chcuca um lo' cu'ni cuiya' um cha' 'in ta'a tichcuca ta ne' Israel.

Yu Tyo ntsu'hui cha' xcuan tloo 'in ñi

³¹Lo' ti' juin la Ñi X'nan na: Simón, Simón, cunen lo'o sca cha', Laxa'an cua' mjñan cha' cuiya' si'yana scuin ti'in 'in tsaña'an nchca ti' nscuin ne'

mti trigo. ³²Una nan' cua' mjñan 'in Ndiose si'ya cha' 'in, si'yana a cu'ni na'an ti' lo'o cha' nu ndiya qui'an ti', lo' xa nu'huin tyiton, taa cha' tnu tiquee 'in ta'a ndiya qui'an ti'. ³³Xacan' juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, cua' m'nin tiqueen si'yana si'i tsaloo na'an chcu'an ti tsa'an lo'o um, cui' ca nu cajan lo'o um. ³⁴Lo' juin ñi: Tyo, cunen lo'o sca cha', ti' lyijyi xi'ya latyee lo' snan ya' chcu'i' si'yana a ndyu'hui lyoo ñan.

Ntsu'hui cha' cui'ya yu spada

³⁵Ti' juin la ñi lo'o yu: Xa ngua'an tñan 'in um yaa um, nen lo'o um si'yana a cui'ya um tñi, ñi cuijyin, ñi a cui'ya um quinan, ¿ta nde'en la na ya lyijyi 'in um xacan'? Mxcuen yu 'in ñi: A sca na. ³⁶Juin ñi 'in yu: Una cua' ñii, tca cui'ya um tñi lo'o cuijyin, lo' nu a ntsu'hui spada 'in, tca cujui' ste' lo' xi'i sca na. ³⁷Cunen lo'o um sca cha', 'ni cha' tsato'o ñan tsaña'an cha' nu cua' nguinu scua loo quityi 'in Ndiose, lo' nchcu'i' na: —Tsatlyu mda'an ñi lo'o yu nducun'—. Nchgaa cha' nu cua' nguinu scua si'ya cha' ñan, tsaloo na ca ti na. ³⁸Xacan' mxcuen yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, nde lo'o tucua spada 'in hua. Lo' juin ñi: Cui' lya lo'o cuati.

Ycui' lyi'o Jesús 'in Ndiose se'en lca Getsemaní

³⁹Xacan' mdo'o ñi nguiaa ñi nde loo qui'ya Olivo, cui' tsaña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in ñi, lo'o yu ta'a nda'an ñi nducui ncha'an 'in ñi. ⁴⁰Xa mdiyaa ñi can' juin ñi 'in yu: Chcu'i' lyi'o um 'in Ndiose si'yana a sten cha' ngunan' tiquee um. ⁴¹Mdo'o ntan ñi sii' yu tsaña'an cui'ya se'en nduguun ne' sca quee, can' mdyi'ya xtyin' ñi lo' mdyisnan ycui' lyi'o ñi 'in Ndiose: ⁴²'Un ñi nu lca Stin, cha' a tyijyin yu'hui tijin nu ti'i re, una ñi si'i ña'an nu nchca tin', cui' ca nu cu'ni um ña'an nu nchca ti' um. ⁴³Xacan' ngulo'o tloo sca angujle 'in ñi nu mdo'o nde ni' cuaan si'yana ta yaa' 'in ñi. ⁴⁴Loo cha' ti'i nga'an 'in ñi, nde lye la ycui' lyi'o ñi 'in Ndiose, lo' mdyisnan nguilo tyi'a ta ñi la lyuu tsaña'an nchca ti' tne. ⁴⁵Xa mdyi' ycui' lyi'o ñi 'in Ndiose, mdyiton ñi lo' nguila ñi se'en nducua yu ta'a nda'an ñi, nguija lyoo ñi 'in yu lja' yu si'yana lye lu'un ti' yu. ⁴⁶Lo' juin ñi 'in yu: ¿Ñi cha' ta lja' um? Tyitucui um lo' chcu'i' lyi'o um 'in Ndiose si'yana a sten cha' ngunan' tiquee um.

Xa mdiyaa yu Juda 'in Jesús

⁴⁷Lja nchcu'i' ñi cha' can' mdiyaan nten qui'an, lo' yu Juda cui' ta yu tichcua can', nducua loo yu loo nten can', mdiyaa yu se'en ndon Jesús si'yana chcu'i' cha' yu la sii' sca' ñi. ⁴⁸Xacan' juin Jesús 'in yu: Juda, ¿ta cuaña'an mdiyaa 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan lo'o ña'an nu ycui' cha' ñan? ⁴⁹Xa na'an yu ta'a nda'an ñi cha' nu nchca, lo' juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ta si'yu hua 'in ne' lo'o spada re? ⁵⁰Sca yu ta'a nda'an ñi msi'yu nscan yu nguso 'in nu ndlo ca tñan ni' lya can', tso' cuen 'in yu.

⁵¹Xacan' mxcuen Jesús 'in yu: Cui' lya tsacua ti ña'an. Xacan' yla' Jesús nscan yu nguso can', cui' xaa mchca na 'in yu. ⁵²Xacan' ycui' Jesús lo'o nchгаа nu lĵyan y'ni lyi'o 'in ñi, cui' nu ndlo ca tñan ni' lyaа tsatlyu lo'o nu lca que 'in silyiya nu ntsu'hui cuan 'in laa, lo'o qui'yu cula, lo' juin ñi 'in yu: ¿Ñi cha' lo'o yca lo'o spada nducua yaa' um lĵyan 'ya um 'ñan tsaña'an nchca ti' um lo'o sca yu cunan? ⁵³Nchгаа xaa nguilyun lo'o um ni' lyaа, ¿ñi cha' a msñi um 'ñan xacan'? Una cua' ñii mdiyaa braa nu nta um tsaña'an nu ndlo laxa'an tñan 'in um.

Xa mscuan tloo yu Tyo 'in Jesús

⁵⁴Xacan' msñi ne' 'in Jesús, ya lo'o ne' 'in ñi se'en nducua na'an 'in yu nu ndlo ca tñan ni' lyaа. Yu Tyo can' tijyo' ti mducui ncha'an yu 'in nten can'. ⁵⁵Tlu'hue la lyiya' mxiqui'o ne' quii', tyi'iin sii' na yten tucua ne', a cunta lo'o yu Tyo yten tucua yu lĵa can'. ⁵⁶Sca ne' cuna'an nu lca nguso, xa na'an ne' si'yana lo'o yu Tyo nducua yu can', mxina'an tsu'hue ca ne' 'in yu, lo' juin ne': Lo'o yu re ta'a nda'an yu cua. ⁵⁷Una mscuan tloo yu cha' can' lo' juin yu: A ndyu'hui lyoon 'in yu nu nchcui' um cha' 'in cua. ⁵⁸Chon' nde'en can' ticui' cuaña'an juin sca yu 'in yu Tyo can': Lo'o nu'huin ta'a nda'an yu cua. Mxcuen yu xacan': A lo'on nan'. ⁵⁹Tsa ndyijyin sca braa ti, mdo'o ycui' xca yu lo' juin yu: Nu cha' ñi s'ni, si'yana lo'o yu re lca yu ta'a nda'an yu cua, si'yana lca yu ne' Galilea. ⁶⁰Mxcuen yu Tyo: A jlyo tin' ñi cha' nchcui'. Lĵa nu ti' nchcui' yu cha' can' mdo'o si'ya sca latyee. ⁶¹Xacan' Ñi X'nan na mxina'an ñi se'en ndon yu Tyo can', cui' xaa nguia yu'hui ti' yu cha' nu ycui' ñi xa juin ñi lo'o yu: Ti' lyijyi xi'ya latyee lo' snan ya' chcui' si'yana a ndyu'hui lyoo 'ñan. ⁶²Mdo'o yu Tyo can' nde lyiya', lo' ynan yu si'yana ndyijyin ya' ti'i nga'an 'in yu.

Xa mĵyi'in ne' 'in Jesús

⁶³Yu nu nsñi cunta 'in Jesús mxiycha' ne' lo' mĵyi'in ne' 'in ñi, ⁶⁴a cunta mscan' ne' sca te' tloo ñi, mycuan' ne' 'in ñi, lo' juin ne': ¿Chcui' ña'an na cha' ti ca mycuan' tloo? ⁶⁵Qui'an 'a cha' ti'i ycui' ne' lo'o ñi.

Ncua cuiya' cha' 'in Jesús lo'o tso' cha' 'in laa

⁶⁶Xa ngu'ya xaa can', tsatlyu nguio' ti'in nchгаа qui'yu cula lo'o yu nu ntsu'hui ca cunta laa 'in ne' lo'o ne' escriba, mdiya lo'o ne' 'in ñi se'en ntsu'hui cha' ca cuiya' cha' 'in ñi, lo' juin ne' 'in ñi: ⁶⁷¿Ta cui' lca Cristo? Quitsa' la 'in hua. Mxcuen ñi 'in ne': Cha' cunen lo'o um si'yana cuin', a tsa qui'an ti' um 'ñan. ⁶⁸A cunta cha' cuñichan' 'in um sca cha', ñi a xcuen um 'ñan, lo' ñi a culaa um 'ñan. ⁶⁹Una ti' cua' ñii —sten tucua Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan tso' cuen 'in Ndiose—. ⁷⁰Nchгаа ne' juin ne' 'in ñi: ¿Ca nu Sñe' Ndiose lca xacan'? Mxcuen ñi 'in ne': 'Un nchcui' um cuaña'an. ⁷¹Xacan' juin ne': A 'ni 'a cha' ti' cunan na xca tucui nu taa suun cha' 'in yu re, si'yana cui' na ngune 'in na cha' nu mdo'o tu'hua yu.

Ncua cuiya' cha' 'in Jesús tloo yu Pilato

23 ¹Cui' ña'an lcaa mdyiton nchgaa nten can', lo' ya lo'o ne' 'in Jesús tloo yu Pilato. ²Mdyisnan msu'hua ne' qui'ya 'in ñi tloo yu, lo' nchcui' ne': Nguija lyoo hua 'in yu re nxilo ti'in yu 'in nten quichen, nchcui' yu si'yana a taa 'a hua tñi cha' 'in yu César, a cunta nchcui' yu si'yana cui' yu lca yu Cristo, lo' lca yu ree. ³Xacan' mñicha' yu Pilato 'in ñi: ¿Ta cui' lca Ree 'in ne' judio? Mxcuen ñi 'in yu: 'Un nchcui' um cha' re. ⁴Xacan' juin yu Pilato 'in nten lo'o yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa can': A sca qui'ya nguija lyoon 'in yu re. ⁵Una nten can' nde lyee la mdon loo cha' 'in ne' lo' nchcui' ne': Nxilo ti'in yu 'in nten quichen lo'o cha' nu ndlo'o yu ña'aaan se'en lyi'ya loo Judea, lo' mdyisnan yu ti' la se'en lca Galilea.

Yaa Jesús tloo yu Herode

⁶Xa ngune 'in yu Pilato si'yana m'ni tyi'ya ne' Galilea, xacan' mñicha' yu 'in ne' cha' Jesús lca ñi ne' Galilea. ⁷Xa ncua cuiya' ti' yu Pilato si'yana mdo'o ñi se'en lyi'ya loo Galilea se'en ndlo yu Herode tñan, xacan' ngulo yu tñan si'yana tsa lo'o ne' 'in ñi tloo yu Herode, si'yana lja xacan' nguiyu yu quichen Jerusalén. ⁸Mdiyaa 'a ti' yu xa na'an yu 'in Jesús, si'yana cua' s'ni nchca ti' yu ña'an yu 'in ñi, qui'an 'a cha' cua' ynan yu lo' nta yu cha' ñi xaa cu'ni ñi sca cha' nu tnu tloo yu. ⁹Qui'an 'a cha' mñicha' yu 'in ñi, una a sca cha' can' mxcuen ñi. ¹⁰Nchgaa yu nu ntsu'hui cunta laa 'in ne' tsatlyu lo'o ne' escriba, nde lyee la msu'hua ne' qui'ya 'in ñi. ¹¹Xacan' yu Herode lo'o sindatu 'in yu mscuan tloo 'in ñi lo' mxiycha' yu 'in ñi, lo' mxico' yu sca te' tsu'hue ña'an 'in ñi, xiya' ngua'an tñan yu 'in ñi nde se'en ndi'in yu Pilato can'. ¹²Cuaña'an mchca tsu'hue cha' 'in yu Pilato lo'o yu Herode, si'yana ti' culoo a tsu'hue ndi'in yu.

Ngulo Pilato tñan si'yana caja Jesús

¹³Xacan' mxo' ti'in yu Pilato 'in nchgaa nu ndlo tñan ni' lyaa, tsatlyu lo'o yu nu lyi'ya tñan lo'o nten quichen can', ¹⁴lo' juin yu 'in ne': Mdiyan lo'o um 'in yu re tloon lo' nchcui' um si'yana nxilo ti'in yu nten quichen, una cua' mxicunen 'in yu tloo na'an um, lo' a sca qui'ya nguija lyoon 'in yu ña'an nu ndlo qui'ya um 'in yu. ¹⁵Ñi yu Herode, lo' a ngulo qui'ya 'in yu xa ngua'an tñan 'in yu yaa yu. Can' cha' cunen lo'o um, a ndyi'o tñan caja yu si'yana a sca qui'ya m'ni yu. ¹⁶Culaan 'in yu ndi'a xa cua' m'ni yu. ¹⁷Sca cha' nu ntsu'hui 'in ne', njñan ne' si'yana ndlyaa sca preso cunda scaa yjan xa nchca ta'a can'. ¹⁸Una nten qui'an can' tsatlyu nchcui' cueen ne': ¡Yjui um 'in yu re lo' culaa um 'in yu Barrabás! ¹⁹Ntsu'hui yu na'an chcuan si'yana mxilo ti'in yu nten quichen, a cunta yjui yu nten. ²⁰Xiya' ycui' yu Pilato lo'o nten can' si'yana ntsu'hui tiquee yu culaa yu 'in Jesús. ²¹Una nten can' ycui' cueen ne': ¡Jyi'in ca'an um 'in yu loo cusi, jyi'in

ca'an um 'in yu loo cusi! ²²Xacan' ycu' yu Pilato lo'o nten can' nu cua' nchca snan ya': ¿Ñi na ta m'ni yu re? A sca qui'ya nguija lyaon 'in yu nu hasta lo'o caja yu. Can' cha' qui'ni yu lo' ndi'a culaan 'in yu. ²³Una nde lye la ycu' cueen ne' lo' mjñan ne' cha' si'yana cha'an ñi loo cusi. Mdon loo cha' 'in ne' tsatlyu lo'o nu ntsu'hui cunta laa 'in ne'. ²⁴Xacan' mdaa yu Pilato cha' cuiya' si'yana cu'ni ne' ña'an nu nchca ti' ne'. ²⁵Ngulaa yu 'in yu nu mjñan nten can', yu nu ntsu'hui na'an chcuan si'yana mxilo ti'in yu nten, a cunta yjui yu nten, lo' mdyaa yu Pilato cunta 'in Jesús yaa' ne'.

Xa ngujui Jesús loo cusi

²⁶Tucueen nguia lo'o ne' 'in ñi mchcua ta'a ne' lo'o sca yu yaa tñan ni' quixin', yu Simón nu mdo'o quichen Cirene, mxicu'ni ne' 'in yu si'yana cui'ya yu cusi nu lyi'ya Jesús lo' chcu' cha'an yu 'in ñi. ²⁷Qui'an 'a nten nguia ncha'an 'in ñi, cui' cuaña'an ne' cuna'an nguia ynan si'ya ñi. ²⁸Una Jesús mxina'an ñi nde chon' se'en lyaan ne', lo' juin ñi 'in ne': 'Un ne' cuna'an Jerusalén, a cunan lo'o um 'ñan, cui' ca nu cunan lo'o um 'in um lo'o sñe' um. ²⁹Cunen lo'o um sca cha', lyaan sca tsaan xa caja nu chcu': Tsu'hue ca xu'hue ne' cuna'an nu a mdaa Ndiose cha' cuiya' tyi'in sñe', nu a siya' mxilyo ña'an, ñi a na'an ne' yti' sñe' ne'. ³⁰—Xacan' chcu' nten can' lo'o qui'ya: Cho'o ti'in um 'in hua, cui' cuaña'an chcu' ne' lo'o qui'ya suhue ti: Tucun ti'in um 'in hua—. ³¹Cha' cuaña'an ngui'ni lyi'o ne' 'in sca yca yi'a, ña'an la ca cu'ni ne' lo'o sca yca ngutyi. ³²A cunta nguia lo'o ne' 'in tucua yu nducun' si'yana tsatlyu caja yu lo'o Jesús. ³³Xa mdyaa ne' se'en naan que jyi'o, can' mjyi'in ca'an ne' 'in ñi loo cusi, a cunta lo'o yu nducun' nga'an yu loo cusi, scaa yu sca tso' 'in ñi. ³⁴Xacan' juin Jesús: 'Un ñi nu lca Stin, cu'ni um cha' tlyu ti' 'in nten re si'yana a jlyo ti' ne' ñi na ngui'ni ne'. —Ticui' lja can' mtsa ne' sten', ngulo ne' xu'hue ne' lo'o na—. ³⁵Nten can' nan' 'ya ne' 'in ñi, lo' yu nu lyi'ya tñan can' nchcu' ca'an 'in ñi: Yu re ngulo laa yu 'in xca tucui, ¿ñi cha' a culo laa yu 'in yu cha' na cha' ñi ca lca yu Cristo, ñi nu mdo'o hui ca 'in Ndiose? ³⁶Lo'o yu sindatu msty' lyi'o 'in ñi, lo' ncua ti' yu xico'o yu vinagre 'in ñi, ³⁷lo' nchcu' yu: Cha' nu'huin lca Ree 'in ne' judio, culo laa 'in ticui'. ³⁸A cunta nga'an sca cha' que cusi can' lo'o cha' griego, cha' latin, lo'o cha' hebreo, lo' nchcu' na: Nde yu nu lca Ree 'in ne' judio. ³⁹Sca yu nducun' nu ta'a nga'an ñi loo cusi mdyisnan ycu' ca'an yu 'in ñi: Cha' nu'huin lca Cristo, culo laa 'in ticui', xacan' culo laa 'in hua. ⁴⁰Mxcuen xca yu can' lo' ngusun lo'o yu 'in: Ñi tsachin' ti lo' a ntsen nu'huin tloo Ndiose, lo' re ña'an ndijin na nu ti'i. ⁴¹Nu cha' ñi ntsu'hui suun 'in na tyijyin na nu ti'i re, si'ya tñan ngunan' nu m'ni na, una yu re a sca cha' ngunan' m'ni yu. ⁴²Xacan' juin yu 'in Jesús: Quia yu'hui ti' um 'ñan xa tiyaa um se'en culo um tñan. ⁴³Xacan' mxcuen Jesús 'in yu: Nu cha' ñi cunen lo'o, ti' cua' ñii cua' ndi'in lo'on la ni' cuaan. ⁴⁴Tsa ntsu'hui ndyi'ya cuaan tsaya'

mdiyaa braa cua' snan siin, ngu'ya tla yta sca chcuí se'en can'. ⁴⁵ Cucha a mdu'hui 'a na xaa, lo' te' tlyu nu nducuí la ni' lyaa can' mda' na tlu'hue la na, mdo'o na tucua yu'hue. ⁴⁶ Xacan' cueen 'a msi'ya Jesús: 'Un ñi nu lca Stin, —tuyaa' um xnun cusya 'ñan—, lo' ña'aan mdyi ycuí' ñi cha' re ngujui ñi. ⁴⁷ Xa na'an yu nu lca que 'in sindatu cha' nu yato'o, cui' xaa m'ni tnu yu 'in Ndiose lo' juin yu: Nu cha' ñi s'ni, yu re ncuá yu sca nten nu ñi ndi'in cha' 'in tloo Ndiose. ⁴⁸ Nten qui'an nu nguio' ti'in can' xa na'an ne' cha' nu yato'o, mxitucuí ne' lo' mycuan' ne' jyan tiquee ne' loo nu ti'i nga'an 'in ne'. ⁴⁹ Una nchgaa nu lca ta'a tsu'hue ñi lo'o jun cuna'an nu mducuí ncha'an 'in ñi ti' la se'en lca Galilea, tijyo' ti ndon jun nan' 'ya jun.

Xa mtsi' Jesús

⁵⁰ Can' ndi'in sca yu naan See nu mdo'o quichen Arimatea se'en lyi'ya loo Judea, lca yu sca qui'yu cula 'in ne' judio, tsu'hue nten lca yu lo' ñi ndi'in cha' 'in yu. ⁵¹ Lo'o yu nta yu cha' ñi xaa culo Ndiose tñan 'in nten, a cunta xa m'ni cui'ya ne' cha' 'in Jesús a ncuá ta'a lo'o yu 'in ne', ñi lo'o ña'an nu m'ni ne'. ⁵² Ya ñjan yu cha' cui'ya 'in Pilato cha' tca cutsi' yu 'in Jesús. ⁵³ Xa mdyi'ya yu 'in ñi loo cusi nguxen yu sca te' 'in ñi, lo' ya tsi' yu 'in ñi sca tuquee nu cua' lca nguiaa', se'en nu a nchca tucuí quitsi'. ⁵⁴ Lca na vierne siin nu cua' tyisnan xitñan' ne' judio. ⁵⁵ Tsalca jun cuna'an nu mducuí ncha'an 'in ñi ti' la se'en lca Galilea, mdiya ncha'an jun 'in yu se'en mtsi' ñi, lo' na'an jun ña'an mdi'in tyaa yu 'in ñi ni' tucuaa can'. ⁵⁶ Xacan' mxitucuí jun nguiaa jun, m'ni chu'hue jun tyi'a xityi'i nu chu'hui 'in Jesús, lo' mxitñan' jun tsaan can' ña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in ne'.

Xa mdyiqui'o Jesús

24 ¹ Una culoo tsaan nu mducua snan can', tlya ti nguiaa jun cuna'an tucuaa can', lyi'ya jun tyi'a xityi'i nu cua' ncuá tsu'hue, a cunta lo'o chcuá xnan jun cuna'an ta'a nguiaa jun. ² Xa mdiyaa jun na'an jun si'yana cua' mdo'o ntan quee nu nchcun tucua can'. ³ Xacan' yten jun lo' 'a na'an 'a jun su Ñi X'nan na. ⁴ Lja ndon yuhue ti' jun cha' can', tsati ntyin mdo'o ton tucua yu qui'yu nu lco' te' tsu'hue ña'an xaa. ⁵ Lyee ytsen jun, can' cha' mdyi'ya tucuí jun tloo jun, lo' juin yu 'in jun: ¿Ñi cha' nda'an nan um 'in sca nu lo'o lja ne' cua' ngujui? ⁶ A ntsu'hui 'a ñi re, cua' mdyiqui'o ñi. Quia yu'hui ti' um ña'an ycuí' ñi lo'o um xa mdi'in ñi se'en lca Galilea, ⁷ xa juin ñi: Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, cajú nu tyaa 'in ñi yaa' nten qui'ya chendyu, jyi'in ca'an ne' 'in ñi loo cusi, una nu cua' ca snan tsaan ntsu'hui cha' tyiqui'o ñi. ⁸ Xacan' nguia yu'hui ti' jun cha' nu ycuí' ñi. ⁹ Cui' xaa mdo'o jun nguia ytsa' jun 'in cha tixca yu ta'a mda'an ñi lo'o nchgaa la ña'an jun cha' nu yato'o. ¹⁰ Tsalca jun nu mdaa

suun cha' re lo'o yu ta'a mda'an ñi lca María Magdalena, Juana, lo'o María jyi'an Jacobo, a cunta lo'o chcu xnan jun cuna'an nu ta'a nda'an jun. ¹¹Una yu ta'a mda'an ñi msque' ti' si'yana la xnan ycui' tinto jun cuna'an can', lo' a ya qui'an ti' yu 'in jun. ¹²Una yu Tyo can' msnan yu ya na'an yu se'en mtsi' ñi, lo' xa msti quiloo yu na'an yu su te' nu ngxen ti ñi, xacan' mxitucui yu lo' ndyijyin ya' nduhue ti' yu si'ya cha' nu ya' to'o can'.

Xa nguiaa Jesús tucueen Emaús

¹³Yato'o cuii' tsaan can' mxitucui tucua yu nu nguiaa nde quichen Emaús, lo' a tijyo' nguinu na quichen Jerusalén, tsa ntsu'hui lyoo tixca kilometro. ¹⁴Nguia taa yu cha' ña'an cha' nu yato'o can'. ¹⁵Lja nguia ycui' yu cha' can', mdiya ncha'an Jesús 'in yu, ¹⁶una mchcun cha' tiyaa 'in yu lo' a ncua chu'hui lyoo yu 'in ñi. ¹⁷Lo' juin ñi 'in yu: ¿Ñi cha' ta nguia taa um, lo' lu'un ti' um? ¹⁸Sca yu can' naan yu Cleofas, lo' mxcuen yu 'in ñi: ¿Ta scati nu'huin yaa Jerusalén, a nchca ca jlyo ti' cha' nu yato'o nu cua' nchca snan tsaan ti re? ¹⁹Xacan' juin ñi 'in yu: ¿Ñi na ta nchca? Mxcuen yu 'in ñi: Cui' cha' 'in Jesús Nazaret, sca nu mxiycui' Ndiose 'in, tlyu cha' cuiya' mda'an lo'o ñi lo'o cha' nu ycui' ñi lo'o ña'an nu m'ni ñi, lo' yu'hui cuiya' ti' Ndiose 'in ñi, cui' cuaña'an lo'o nten. ²⁰Yato'o nguinu ñi tuyaa' yu nu ntsu'hui cunta cha' 'in laa tsatlyu lo'o nu lca bsya 'in na, lo' ngulo qui'ya ne' 'in ñi tsaya' nu mjyi'in ca'an ne' 'in ñi loo cusi. ²¹Una huare' ncua ti' hua si'yana cui' ñi culo laa ñi 'in ne' Israel, lo' cua' nguiaa snan tsaan yato'o cha' re. ²²A cunta tucua snan jun cuna'an msu'hua jun cha' nduhue ti' tiquee hua, tlya re ñii yaa jun tucuaa can', ²³lo' si'yana a nguia lyoo 'a ñi 'in jun mxitucui jun, mdaa jun suun si'yana na'an xñii jun angujle, can' nu mtsa' 'in jun si'yana lo'o ñi. ²⁴Cui' cuaña'an tucua snan yu ta'a nda'an hua yaa yu tucuaa can', lo' nguia lyoo yu 'in na chcu ña'an juin jun cuna'an can', una a na'an yu 'in ñi. ²⁵Xacan' mxcuen ñi 'in yu: ¿Ta chin' 'a cha' tiyaa 'in um, ta a ndiya qui'an ti' um nchgaa cha' nu ngua'an scua yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni! ²⁶¿Ta si' culo nducua la ntsu'hui cha' tyijyin ñi nu lca Cristo nu ti'i, la xacan' sten ñi la ni' cuaan loo xaa 'in ñi? ²⁷Xacan' ti' la suun se'en mdyisnan ngua'an yu Moisé ngulyo scua la ñi cha' 'in ñi lo'o yu, cuaña'an ya quiñan ñi lo'o cunda scaa quityi nu ngua'an nchgaa la ña'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in. ²⁸Xa mdiyaa yu tu'hua quichen se'en ntsu'hui cha' quinu yu, m'ni ñi cha' si'yana tijyo' la tsa ñi. ²⁹Una mxicu'ni yu 'in ñi si'yana quinu ñi lo'o yu, lo' juin yu: ¿Ñi cha' ta a quinu um lo'o hua, si'yana cua' msiin lo' cua' qui'ya tla? Xacan' yten ñi ña'an se'en ntsu'hui cha' quinu ñi lo'o yu. ³⁰Yato'o lja nducua ñi tu'hua msa can' lo'o yu, msñi ñi sca jaslya, mdyaa ñi xu'hue 'in Ndiose, msu'hue ñi 'in na lo' mdaa ñi 'in na 'in yu. ³¹La xacan' nguila cha' tiyaa 'in yu, lo' yu'hui lyoo yu 'in ñi, una a ncua chcan'

'a ñi. ³²Mdyisnan ycuil' yu: Cha' ñi tsaña'an nu ngüi ti' cusya 'in na lja ndaa ñi cha' tucueen ljaan na, xa ngulyo scua la ñi cha' nu nducua loo quityi 'in Ndiose. ³³Ticui' xaa can' mxitucui yu nde quichen Jerusalén, nguija lyoo yu 'in cha tixca yu ta'a mda'an ñi ngui'o' ti'in yu lo'o nchгаа la ña'an jun, ³⁴lo' ndeña'an ndi'in ycuil' jun xa mdiyaa yu: Nu cha' ñi ca si'yana cua' mdyiqui'o Ñi X'nan na, cua' ngulo'o tloo ñi 'in yu Simón re. ³⁵Xacan' mdyisnan mdaa hcuaa yu can' suun tsaña'an cha' nu yato'o 'in yu tucueen nguiaa yu, lo' ña'an yu'hui lyoo yu 'in ñi xa msu'hue ñi jaslya can'.

Ngulo'o tloo Jesús 'in yu ta'a mda'an ñi

³⁶Lja nchcui' yu cha' can', tsati ntyin ngulo'o tloo Jesús tlu'hue la se'en ngui'o' ti'in jun, lo' juin ñi 'in jun: Tsu'hue ti tyi'in um scasca um. ³⁷Nchгаа jun ytsen jun, lo' a jlyo 'a ti' jun ña'an ti' quiñan ti' jun, msque' ti' jun si'yana sca cui'in ti na'an jun. ³⁸Xacan' juin ñi: ¿Ñi cha' ta nguitsen um, lo' ngui'ni tucua ti' um? ³⁹Cu'ni quii um yaan' lo'o quiyan' lo' ca cuiya' ti' um si'yana nan' lcan. Cula' um 'ñan lo' ca jlyo ti' um, si'yana sca cui'in a ntsu'hui tijyan na lo' ñi a ntsu'hui cunan' na tsaña'an nu na'an um 'ñan cua' ñii. ⁴⁰Xa ycuil' ñi cha' can', ngulo'o ñi yaa' ñi lo'o quiya' ñi. ⁴¹Ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee jun siya' ti' ngui'ni tucua ti' jun, a cunta nduhue ti' jun, can' cha' juin ñi 'in jun: ¿Ta a sca na ndi'in 'in um cu na? ⁴²Xacan' mdaa jun tsa yu'hue cula nu cua' mque' 'in ñi, lo'o scua' cuton nu ntsu'hui cuiñan'. ⁴³Msñi ñi 'in na lo' ycu ñi 'in na tloo na'an jun. ⁴⁴Xacan' juin ñi 'in jun: Nde cha' ycuin' xa mda'an na lo'o um, si'yana 'ni cha' tsato'o nchгаа se'en nchcui' quityi 'in Ndiose cha' 'ñan, quityi nu ngua'an scua Moisé lo'o nchгаа la ña'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in, lo'o quityi salmo. ⁴⁵Xacan' msla ñi cha' tiyaa 'in jun si'yana qui'ya jun cunta ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose, ⁴⁶lo' juin ñi 'in jun: Nde cha' nu nguinu scua, Ñi nu lca Cristo ntsu'hui cha' tyijyin ñi nu ti' tsaya' caja ñi, una tyiqui'o ñi nu cua' ca snan tsaan, ⁴⁷a cunta caja nu tyi'an ycuil' cha' re lo'o cha' cuiya' 'in ñi sca hcui chendyu, si'yana xilo'o chon' ne' qui'ya 'in ne' lo' cu'ni Ndiose cha' tlyu ti' 'in ne', lo' tyisnan hcui' ne' cha' re se'en lca Jerusalén. ⁴⁸Un lca um nu na'an tloo cha' re. ⁴⁹Cunen lo'o um sca cha', nan' ca'an tñan cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose lo'o um, una quita um quichen Jerusalén re tsaya' hcuan um cha' cuiya' nu tyi'o la ni' cuaan.

Xa ycuen Jesús nde ni' cuaan

⁵⁰Xacan' mdiya lo'o ñi 'in jun nde tu'hua quichen Betania, lo' mscuen ñi yaa' ñi lo' ncuan ñi 'in jun. ⁵¹Yato'o lja ncuan ñi 'in jun mdyisnan ycuen ñi nde ni' cuaan. ⁵²Xa cua' m'ni tnu jun 'in ñi, mxitucui jun nde quichen Jerusalén, ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee jun. ⁵³Nchгаа xaa nguilyu jun ni' lyaa, ngui'ni tnu jun 'in Ndiose lo' ndyaa jun xu'hue 'in ñi. Amen.

Juan

Cha' 'in Jesucristo xa yaan ñi loo chendyu

1 ¹Xa ti' lyijyi tsaa' chendyu cua' ndi'in Cha' 'in Ndiose, tsatlyu ndi'in Ndiose lo'o Cha' can', lo' Ndiose lca Cha' can'. ²Cua' ndi'in Cha' can' lo'o Ndiose xa ti' lyijyi tsaa' chendyu. ³Cui' ñi mtñan ñi nchгаа loo na, ñi sca na lo' a nguiaa', cha' si'i si'ya ñi. ⁴Cui' ñi nda'an lo'o ñi chendyu 'in nten, lo' chendyu can' lca na xaa 'in ne'. ⁵Nxtyi xaa can' se'en tla yta, una tla yta can', a nchca 'in na chcuí ndijin na loo xaa can'. ⁶Yato'o ngulo ton Ndiose 'in sca yu ncua naan Xuhua. ⁷Nde nu yan ytsa' 'in nten, mdaa yu suun ña'an ndi'in cha' 'in xaa can', si'yana tsa qui'an ti' nchгаа nten si'ya cha' nu chcuí yu. ⁸Una si'i yu lca yu xaa can', cui' ca nu yaan yu si'yana taa yu suun ña'an ndi'in cha' 'in xaa can'. ⁹Xaa can' lca na cha' nu ñi nu ndaa chendyu 'in nchгаа nten, lo' mdiyaan xaa can' loo chendyu re. ¹⁰Mdi'in ñi loo chendyu re, cui' ñi mtñan ñi 'in na, una nten chendyu a yu'hui lyoo ne' tucui lca ñi. ¹¹Yaan ñi se'en nu mtñan ñi, una a ncuan xu'hue ta nten 'in ñi. ¹²Una tsalca nu ncuan xu'hue 'in ñi, nu ndiya qui'an ti' 'in ñi, mdaa ñi cha' cuiya' si'yana ca can' sñe' Ndiose, ¹³una a ncua cune' can' lo'o juesa 'in nten chendyu, ta si'ya cha' cuiya' 'in ne', cui' ca nu ncua cune' can' si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose. ¹⁴Lo' ñi nu lca Cha' can' ncua ñi sca nten, tsatlyu mdi'in ñi lo'o hua, (na'an hua cha' cuiya' 'in ñi, cha' cuiya' nu nda'an lo'o scati Sñe' Ndiose), lo' mtsa'an yu'hui cha' tsu'hue 'in ñi lo' ycuí' ñi cha' nu ñi. ¹⁵Yu Xuhua can' mdaa yu suun cha' 'in ñi, lo' nchcuí' yu: Cui' cha' 'in ñi re lca nu ycuin' lo'o um si'yana cua' ljaan sca nu ndon loo lati que 'ñan, si'yana cua' s'ni la ndi'in can'. ¹⁶Loo nu mtsa'an yu'hui cha' tsu'hue 'in ñi, ngui'ni ca'an scasca cha' tsu'hue 'in na nchгаа na. ¹⁷Ndiose mdaa ñi lee 'in na si'ya Moisé, una cha' tsu'hue lo'o cha' nu ñi yaan na si'ya Jesucristo. ¹⁸A tucui nu cua' na'an tloo 'in Ndiose, scati Sñe' ñi nu sca cha' ti 'in ñi lo'o, can' nu ngulyo scua la cha' 'in Ndiose lo'o na.

Suun nu mdaa yu Xuhua nu mducua tya 'in nten

¹⁹Yato'o ngua'an tñan ne' judio tucua snan yu levita, lo'o yu nu ntsu'hui cunta 'in laa quichen Jerusalén, si'yana cuñicha' ne' 'in yu

Xuhua cha' tucui ca lca yu, lo' nde suun nu mdaa yu, ²⁰ycui' la yu, lo' juin yu: Nan' a lcan ñi nu lca Cristo. ²¹¿Tucui ta lca xacan'? ¿Ta cui' lca Elía? Mxcuen yu 'in ne': Si'in. ¿Uta na lca ycui' ca nu nxiycui' Ndiose 'in? Mxcuen yu 'in ne': Si'i can' nu lcan. ²²Xacan' juin ne' 'in yu: ¿Tucui ta lca cha' na can', si'yana tca tyaa hua cunta 'in yu nu ngua'an tñan 'in hua? ¿Ñi suun ndaa cha' nu 'in? ²³Mxcuen yu 'in ne': Nan' lcan yu nu cua' nguinu cha' —tyi'an se'en ngutyi lo' chcui' cueen: Cu'ni ñi um tucueen se'en caan Ñi X'nan na—, tsaña'an cha' nu mxiycui' Ndiose 'in yu Isaía cua' s'ni. ²⁴Cui' ta 'in ne' fariseo lca nu mdiyaa can', ²⁵lo' ti' mñicha' ne' 'in yu: ¿Ñi cha' ta nducua tya 'in nten, cha' na si'i Cristo lca, ñi a lca Elía, ñi a lca nu nxiycui' Ndiose 'in? ²⁶Mxcuen yu Xuhua can': Nan' nducua tyan 'in nten lo'o tyi'a, una cui' lja um re tyi'o sca nu a nchca chu'hui lyoo um 'in. ²⁷Can' nu cua' ljaan, lo' ndon loo lati que 'ñan nan', lo' tsu'hue ntsu'hui tiqueen cha' cua na taa ñi cha' cuiya' xtín' tsa tisnan ti ñi. ²⁸Nchga' cha' re yato'o na se'en lca Betábara, xca tso' chco tlyu Jordan se'en nu mducua tya yu Xuhua 'in nten. Ñi nu lca Slya' 'in Ndiose ²⁹Xca tsaan can' na'an yu Xuhua ljaan Jesús se'en ndon yu, lo' juin yu 'in nten: Nde ñi nu lca Slya' 'in Ndiose nu nxicuten qui'ya 'in nten chendyu. ³⁰Cui' cha' 'in ñi re lca nu ycuin' lo'o um si'yana cua' ljaan ñi nu ndon loo lati que 'ñan nan', si'yana cua' s'ni la ndi'in ñi. ³¹Nan' a ndyu'hui lyoon 'in ñi, una nde cha' nducua tyan 'in ne', si'yana chu'hui lyoo ne' Israel 'in ñi, ³²Ndeña'an juin yu Xuhua can': Nan' na'an xa mdo'o Espíritu 'in Ndiose la ni' cuaan, ngu'ya tucua que ñi tsaña'an nchca ti' ndyi'ya tucua sca scun' jo'o. ³³Nan' a ndyu'hui lyoon 'in ñi, una ñi nu ngua'an tñan 'ñan si'yana tucua tyan 'in nten lo'o tyi'a, juin ñi 'ñan: Ñi nu ña'an qui'ya tucua Espíritu nu Luhui 'in Ndiose que, can' nu cu'ni cha' tucua tya 'in nten, una lo'o Espíritu 'in Ndiose. ³⁴Nan' na'an tloon can 'in ñi, can' cha' ndaan suun si'yana cui' ñi lca ñi Sñe' Ndiose.

Xa msi'ya Jesús 'in culoo yu ta'a mda'an ñi

³⁵Xca tsaan can' nguilyu yu Xuhua ticui' se'en can' lo'o tucua yu ta'a nda'an yu. ³⁶Na'an yu Xuhua se'en nguilyu Jesús lo' juin yu: Ña'an jan ñi, cua ndon ñi nu lca Slya' 'in Ndiose. ³⁷Xa ngune 'in chcuua yu can' cha' nu ycui' yu, cui' xaa mducui ncha'an yu 'in Jesús. ³⁸Xa na'an Jesús si'yana ljaan ncha'an yu 'in ñi, juin ñi 'in yu: ¿Tucui ca 'in nda'an nan um? Mxcuen yu 'in ñi: Rabí, (cha' re nchca ti' chcui', 'Un ñi nu lca Bstro), ¿la ta ndi'in um? ³⁹Lo' juin ñi 'in yu: Tsaa na lo' ca jlyo ti' um. Xacan' yaa yu lo' mdiyaa yu se'en ndi'in ñi. Can' nguinu yu si'yana cua' ntsu'hui braa cua' jacua siin xa mdiyaa yu. ⁴⁰Chcuua yu nu ngune 'in ycui' yu Xuhua can' mducui ncha'an 'in Jesús, sca can' naan Ndre, ta'a ngula yu Simón nu nchcui' ne' lo'o lca Tyo. ⁴¹Cui' xaa nguia nan yu 'in Simón ta'a ngula yu, lo' juin yu 'in: Cua' nguija lyoo hua 'in ñi nu lca Mesía (cha' re nchca

ti' chcuí', Cristo, ñi nu ngua'an tñan Ndiose 'in). ⁴²Ya lo'o yu 'in tloo Jesús, lo' xa na'an ñi 'in yu juin ñi: Nu'huin lca Simón, sñe' Jonás, una cua' ñii ca naan Cefas, (cha' re nchca ti' chcuí' Tyo).

Xa msi'ya Jesús 'in yu Lpe lo'o Natanael

⁴³Xca tsaan can' mdo'o tiquee Jesús tsaá ñi se'en lyi'ya loo Galilea, can' mchcua ta'a ñi lo'o yu Lpe, lo' juin ñi 'in yu: Chcuí ncha'an 'ñan. ⁴⁴Quichen Betsaida mdo'o yu Lpe can', cui' quichen tyi yu Ndre lo'o yu Tyo. ⁴⁵Yu Lpe ya nan 'in yu Natanael, lo' juin yu 'in: Cua' nguija lyoo hua 'in ñi nu ntsu'hui cha' caan, ñi nu cua' ngua'an scua Moisé cha' 'in, cui' cha' nu ngua'an scua yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo' lca ñi Jesús, sñe' See, nu mdo'o quichen Nazaret. ⁴⁶Lo' juin yu Natanael: ¿Ta xtyi ti' Nazaret tyi'o sca nu cu'ni tñan tsu'hue? Xacan' juin yu Lpe: Tsaá na lo' ca cuiya' ti'. ⁴⁷Xa na'an Jesús ljaan yu Natanael, juin ñi: Nde ljaan sca yu Israel nu cua' tyi ca, nu ñi sca cha' cuiñi lo' a ntsu'hui 'in. ⁴⁸Yu Natanael can' juin yu 'in ñi: ¿La ta yu'hui lyoo um 'ñan? Mxcuen Jesús 'in yu: Cua' na'an 'in xa nducua suun yca higo can', xa ti' lyijyi tsa te'en yu Lpe 'in. ⁴⁹Xacan' mxcuen yu Natanael 'in ñi: Rabí, 'un lca um ycuí' ca Sñe' Ndiose, 'un lca um Ree 'in ne' Israel. ⁵⁰Lo' juin Jesús 'in yu: ¿Ta ya qui'an ti' 'ñan si'yana nen na'an nducua suun yca higo can'? Una ntsu'hui cha' ña'an cha' nu tnu lati que ña'an cha' nu na'an cua' ñii. ⁵¹Lo' ti' juin la ñi 'in yu: Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o, chcuí nu nguiáa nde loo re ña'an quila tucua ni' cuaan, lo' can' ña'an —scuen lo' qui'ya angujle 'in Ndiose— se'en ndon Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan.

Xa jui cuilyi'o ne' se'en lca Caná

2 ¹Nu cua' nchca snan tsaan can' nchca sca ta'a se'en ndyijyi cuilyi'o ne' quichen Caná se'en lyi'ya loo Galilea. Lo'o jyi'an Jesús nguiilyu can'. ²A cunta lo'o Jesús lo'o ta'a nda'an ñi jui nu nguni 'in jun tsaá jun se'en nchca ta'a can'. ³Xa yatii vino 'in ne' juin jyi'an Jesús 'in ñi: Cua' mdyi vino re. ⁴Xacan' mxcuen Jesús: ¿Ñi cha' lyee 'a ntsu'hui yuhue ti' um cha' re? Ti' lyijyi tiyaa braa nu cu'nin sca cha'. ⁵Xacan' juin jyi'an ñi lo'o yu nu nsu'hua vino can': Tucua um tñan nchгаа cha' nu chcuí' ñi. ⁶Can' ndon tsa scua quiton' tnu, nu nguiáa' lo'o quee lo' najo'o na 'in ne' judío xa nsuhui ne' cha' 'in ne'. Cunda scaa quiton' can' ndyu'hui tucua uta snan te'en tyi'a 'in na. ⁷Lo' juin Jesús 'in ne': Cu'ni cha'an um quiton' cua lo'o tyi'a. Cui' xaa m'ni cha'an ne' 'in na hasta la tu'hua na. ⁸Xacan' juin ñi 'in ne': Su'hua um tsachin' na, lo' tsa lo'o um 'in na 'in yu nu ntsu'hui cunta 'in ta'a re. Lo' cuaña'an m'ni ne'. ⁹Yu nu ntsu'hui cunta 'in ta'a can' a ngujlyo ti' yu la mdo'o na, una nu ya lo'o 'in na jlyo ti' la mdo'o na. Xa yi'o yu tyi'a nu mchca vino can', cui' xaa msi'ya yu 'in yu nu ndyijyi cuilyi'o can', ¹⁰lo' juin yu 'in: Nchгаа nten nsu'hua ne'

culo nducua la vino nu tsu'hue, lo' xa cua' tlya na yi'o ne', xacan' nsu'hua ne' vino nu cuxi ti, una 'un la cua' ñii msu'hua um vino nu tsu'hue la. ¹¹Nde culoo cha' nu tnu m'ni Jesús quichen Caná se'en lyi'ya loo Galilea, xa ncuá chcan' loo cha' cuiya' nda'an lo'o ñi, lo' yu ta'a nda'an ñi ya qui'an ti' 'in ñi. ¹²Chon' nde'en can' mdo'o Jesús nguiaa ñi nde quichen Capernaum tsatlyu lo'o jyi'an ñi lo'o ta'a ngula ñi, lo'o yu ta'a nda'an ñi. Can' nguinu jun tucua snan tsaan.

Ngulo Jesús 'in nten nu ngui'ni quiya' ni' lyaa

¹³Cua' nchcui cuii' cha' ca ta'a pascua 'in ne' judio, lo' Jesús yaa ñi quichen Jerusalén. ¹⁴Xa mdiyaa ñi se'en nducua laa can', na'an ñi 'in nten nu ndyijui' bta lo'o slya' lo'o scun' jo'o, a cunta lo'o yu nu nxitsa'an tñi nducua yu can'. ¹⁵Xacan' mxijnan ñi sca tiso nducua yaa' ñi, lo' ngulo ñi 'in nchгаа nu ndi'in can' nde lyiya', lo'o slya' lo'o bta 'in ne', mslo tu'hui ñi tñi 'in ne' nu nxitsa'an tñi can', lo' mxiquilyu ñi msa, ¹⁶lo' juin ñi 'in ne' nu ndyijui' scun' jo'o can': Lyoo um nchгаа na re nde lyiya', lo' a cu'ni um na'an 'in Stin ca na na'an loquiya'. ¹⁷Xacan' nguia yu'hui ti' yu ta'a nda'an ñi ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: Cua' lca na a ta loon 'an si'yana lyee nsu'huan cha' tiqueen si'ya cha' 'in laa 'in um. ¹⁸Mñicha' ne' judio 'in ñi: ¿La jui cha' cuiya' 'in lo'o cha' nu ngui'ni re? ¹⁹Mxcuen Jesús 'in ne': Xicuten um laa re, lo' ni' snan ti tsaan xiton 'in na xiya'. ²⁰Cui' xaa juin ne' judio can': Tsani' tucua yla ntsu'hui scua yjan nguiaa' laa re, ¿lo' nu'huin lo'o snan ti tsaan xiton 'in na xiya'? ²¹Una laa nu nchcui' ñi cha' 'in can' lca na ticuii' ñi. ²²Xa nu cua' mdyiqui'o ñi, xacan' nguia yu'hui ti' yu ta'a mda'an ñi si'ya cha' nu ycu'i' ñi re, lo' ya qui'an ti' yu cha' nu nguinu scua loo quityi 'in Ndiose lo'o cha' nu ycu'i' Jesús.

Jesús jlyo ti' ñi ña'an lca cusya 'in nten

²³Lja nu ti' ndi'in ñi quichen Jerusalén se'en nchca ta'a pascua can', qui'an 'a nten ya qui'an ti' 'in ñi si'ya scasca cha' nu tnu ngui'ni ñi. ²⁴Una Jesús ncuá cuiya' ti' ñi si'yana a ñi ndi'in cha' 'in ne', si'yana ndyu'hui lyoo tsu'hue ñi 'in nchгаа nten, ²⁵ñi a 'ni cha' caja nu quitsa' 'in ñi ña'an ndi'in cha' 'in nten, si'yana jlyo ti' ñi ña'an lca cusya 'in ne'.

Cha' 'in Jesús lo'o Nicodemo

3 ¹Cui' ta 'in ne' fariseo ndi'in sca yu naan Nicodemo, lca yu sca nu ndon loo 'in ne' judio. ²Yato'o sca tla yaa yu se'en ndi'in Jesús, lo' juin yu 'in ñi: Rabí, cua' jlyo ti' hua si'yana lo'o cunta 'in Ndiose ndlo'o um, si'yana a tucui nu tca cu'ni scasca cha' nu tnu ña'an nu 'un ngui'ni um, cha' si'i lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose. ³Mxcuen Jesús 'in yu: Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o, a tucui nu tca sten se'en ndlo Ndiose tñan cha' na a chca cune' xiya'. ⁴Lo' juin yu Nicodemo: ¿Ña'an tca ca cune' sca nten cha' cua'

cula ne'? ¿Ta ti' tca ca cune' ne' 'in jyi'an ne' xiya'? ⁵Xacan' mxcuen Jesús 'in yu: Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o, sca nten nu a ca cune' lo'o tyi'a, lo'o Espíritu, a tca sten can' se'en ndlo Ndiöse tñan. ⁶Si'yana nu nchca cune' lo'o juesa 'in nten chendyu, ticui' nten chendyu lca can', una nu nchca cune' lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu, cua' mchca cune' cusya 'in can'. ⁷A cuhue ti' lyee la cha' nu ycuin' lo'o si'yana 'ni cha' ca cune' xiya'. ⁸Cui'in nchca na la ña'an ti, lo' ne nguiaa na, una a tucui jlyo ti' la mdo'o na uta la nguiaa na, cui' cuaña'an ndi'in cha' 'in nu nchca cune' lo'o Espíritu 'in Ndiöse. ⁹Mxcuen Nicodemo 'in Jesús: ¿Ña'an tca ca cuiya' ti' na cha' re? ¹⁰Mxcuen Jesús 'in yu: ¿Ta si'i nu'huin lca nu ndlo'o 'in ne' Israel, lo' a ndyi'ya cunta cha' re? ¹¹Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o, nchcui' hua cha' nu jlyo ti' hua lo' ndaa hua suun cha' nu cua' na'an hua, una a ndiya qui'an ti' um cha' nu nchcui' hua. ¹²Cha' nu nchca loo chendyu re cua' ycuin' lo'o um una a ndiya qui'an ti' um, ¿ña'an la ca cha' nu nchca la ni' cuaan na tca tsa qui'an ti' um? ¹³A tucui nu cua' ycuen la ni' cuaan, cui' ca nu scati Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, ñi nu ndi'in ca la ni' cuaan mdiyaan loo chendyu re. ¹⁴Tsaña'an m'ni Moisé xa mda'an yu se'en ngutyi, mxiton yu sca yca se'en mji'in ca'an yu cunaan, lo' cuaña'an 'ni cha' jyi'in ca'an ne' 'ñan sii' yca, Nan' Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, ¹⁵ña'an ca si'yana nchgaa nu tsa qui'an ti' 'in ñi a quinan' cusya 'in, cui' ca nu caja chendyu nu a tsatii 'a 'in.

Tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue 'in Ndiöse

¹⁶Tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue 'in Ndiöse, nu hasta mdaa ñi scati Sñe' ñi 'in nten chendyu, si'yana nchgaa nu tsa qui'an ti' 'in ñi a quinan' cusya 'in, cui' ca nu caja chendyu nu a tsatii 'a 'in. ¹⁷Si'yana a ngua'an tñan Ndiöse 'in Sñe' ñi loo chendyu re, ta si'yana so' tucua ñi qui'ya chon' nten, cui' ca nu yaan ñi si'yana culo laa ñi 'in ne'. ¹⁸Nu ndiya qui'an ti' 'in ñi, a nducua 'a qui'ya chon', una nu a ndiya qui'an ti' 'in ñi ti' nducua qui'ya chon', cui' si'yana a nchca tsa qui'an ti' 'in scati Sñe' Ndiöse. ¹⁹Nde cha' nducua qui'ya chon' ne': Si'yana ñi nu lca xaa cua' yaan loo chendyu re, una nten chendyu lyee la lca tiquee ne' lo'o cha' tla yta, si'yana chacui' cha' ngunan' ntsu'hui tiquee ne'. ²⁰Si'yana tsalca nu ngui'ni cha' ngunan' a ndyi'an ne' loo xaa 'in ñi, ñi a ndaa can' ya' qui'ni xaa 'in, se'en nu a ca chcan' loo tñan ngunan' nu ngui'ni. ²¹Una nu nguia ncha'an cha' nu ñi, can' nu ndyi'an loo xaa 'in Ndiöse, se'en nu ca chcan' loo tñan tsu'hue nu ngui'ni can' si'ya cha' cuiya' 'in ñi.

Ta'a tsu'hue yu nu ndyjji cuilyi'o

²²Chon' nde'en can' yaa Jesús lo'o yu ta'a nda'an ñi se'en lyi'ya loo Judea, can' mdi'in ñi lo'o yu sca co' xaa, mducua tya ñi 'in nten. ²³Lo'o yu Xuhua mducua tya yu 'in nten sca se'en naan Enón, cui' ti se'en lca

Salim, si'yana can' tlya tyi'a ntsu'hui, lo' mducua tya yu 'in nten nu mdiyaa can'. ²⁴Ti' lyijyi su'hua ne' 'in yu Xuhua na'an chcuana xa m'ni yu cha' re. ²⁵Xacan' mdyisnan ycuil' tyijyin ne' judio lo'o ta'a nda'an yu Xuhua, lo' a ncuca sca cha' ti 'in yu lo'o ne' ña'an ntsu'hui cha' quinu luhui nten tloo Ndiose. ²⁶Ya ytsa' ne' 'in yu Xuhua lo' juin ne': Rabí, ña'an um jan ñi, yu nu ta'a nguilu um xca tso' chco tlyu Jordan, yu nu mdaa um suun ña'an ndi'in cha' 'in, lo'o yu cua' nducua tya yu 'in nten, lo' qui'an 'a nten cua' nducui ncha'an 'in yu. ²⁷Mxcuen yu Xuhua: A tucui nu tca cuan xu'hue sca cha', cha' si'i Ndiose taa ñi cha' cuiya'. ²⁸Cui' um ngune 'in um cha' nu ycuin' si'yana si'i Cristo lean, una mducua loon si'yana taan suun ña'an ndi'in cha' 'in ñi. ²⁹Sca yu nu ndyijyi cuilyi'o ntsu'hui cha' chcuana yu cunta 'in cuilyi'o yu. Lo' nu lca ta'a tsu'hue yu ndon cui' ti sii' yu, tsu'hue ntsu'hui tiquee yu xa ne 'in yu cha' nu nchcui' yu nu ndyijyi cuilyi'o can'. Cui' cuaña'an ndi'in cha' ñan cua' ñii, cua' ya tucua xaa nu ca tsu'hue chu'hui tiqueen. ³⁰Cui' ñi ntsu'hui cha' scuen cuaan ñi, lo' nan' nde qui'ya te'en cha' ñan. Ñi nu mdo'o nde ni' cuaan ³¹Ñi nu mdo'o nde ni' cuaan scati ñi lca ñi nu ndon loo la, una nten chendyu, ticui' loo chendyu re ngula ne' lo' nchcui' ne' cha' nu nchca loo chendyu re. Una ñi nu mdo'o nde ni' cuaan scati ñi lca ñi nu ndon loo lati. ³²Ndaa ñi suun cha' nu na'an ñi lo'o cha' nu cua' ngune 'in ñi, una a tucui nu nducuan xu'hue cha' nu nchcui' ñi. ³³Nu n'ni cunta cha' nu nchcui' ñi, can' nu ndaa suun si'yana Ndiose ñi ndi'in cha' 'in ñi. ³⁴Si'yana ñi nu ngua'an tñan Ndiose 'in, cui' cha' 'in Ndiose nchcui' can', si'yana si'i na ndyu'hui cuiya' ti Espíritu nu ndaa Ndiose 'in can'. ³⁵Stina Ndiose lye ndyu'hui cuiya' ti ñi 'in Sñe' ñi, lo' yaa' can' mxnu ñi cunta nchgaa loo cha'. ³⁶Nu ndiya qui'an ti' 'in Sñe' Ndiose, cua' jui chendyu nu a tsatii 'a 'in, una nu xcuan tloo 'in Sñe' ñi, a qui'ni ca'an 'in can' chendyu nu a tsatii 'a, cui' ca nu nde xitijin Ndiose 'in can' nu ti'i.

Cha' 'in ne' cuna'an Samaria

4 ¹Yato'o ne' fariseo ngune 'in ne' si'yana qui'an la nten nducui ncha'an 'in Jesús, lo' lye la nducua tya ñi 'in nten que 'in yu Xuhua, ²(siya' si'i Jesús nducua tya ñi 'in nten, cui' ca nu yu ta'a nda'an ñi). ³Can' cha' mdo'o ñi se'en lyi'ya loo Judea, mxitucui ñi nde se'en lyi'ya loo Galilea, ⁴una 'ni cha' tyijyin ñi se'en lyi'ya loo Samaria. ⁵Mdiyaa ñi sca quichen naan Sicar se'en lyi'ya loo Samaria, se'en su sca yuu nu mdaa Jacob 'in yu See nu ncuca sñe' yu. ⁶Can' nducua sca chco mtñan Jacob, tu'hua chco can' yten tucua Jesús si'yana ncuca tñan' ñi tucueen yaan ñi, lo' tsa ntsu'hui ndyi'ya cuaan ti lca na. ⁷Xacan' mdiyaa sca ne' cuna'an Samaria nu nguia 'ya tyi'a, lo' juin Jesús 'in ne': Taa tsachin' tyi'a co'on. ⁸Yu ta'a nda'an ñi ti' ntsu'hui lyijyi yu nde loo quichen, nguia si'i yu na nu cunajo'o 'in jun. ⁹Ne' cuna'an Samaria juin ne' 'in ñi: 'Un

lca um ne' judio lo' nan' lcan ne' Samaria, ¿ñi cha' njñan um tyi'a co'o um ñan? Juin ne' cuaña'an si'yana ne' judio a tsu'hue ndi'in ne' lo'o ne' Samaria. ¹⁰Mxcuen Jesús 'in ne': Cha' cua na nu'huin su'hua loo cha' tsu'hue nu ndaa Ndiose, lo' qui'ya cunta tucui ca nu njñan tyi'a 'in, cui' xaa jñan cha' tsu'hue ñan, lo' taan tyi'a nu taa chendyu 'in. ¹¹Xacan' juin ne' 'in ñi: Una 'un, a lo'o na nu culo um tyi'a re lo' chco re qui'ñi na. ¿La ta culo um tyi'a nu taa chendyu ñan? ¹²¿Ta lye la ndon loo um que 'in Jacob nu ncua nten cula 'in hua? Can' nu mdaa chco re 'in hua, cui' re yi'o can' tyi'a lo'o sñe' lo'o scun'. ¹³Mxcuen Jesús 'in ne': Ña'an nu ti nu co'o tyi'a re, a s'ni ti' quityi ti' can' xiya'. ¹⁴Una nu co'o tyi'a nu nan' taan, a ntsu'hui 'a cha' ti' quityi ti' can', si'yana tyi'a nu taan chcu na ni' cusya 'in tsaña'an nducua tyi'a tlya, lo' taa na chendyu nu a tsatii 'a 'in. ¹⁵Mxcuen ne' cuna'an can': Ñi x'nan hua, tyaa um tyi'a can' co'o hua, lo' a quityi 'a ti' hua, ñi a can 'ya 'a hua tyi'a chco re. ¹⁶Lo' juin Jesús 'in ne': Quia te'en 'in cuilyi'o lo' can lo'o 'in. ¹⁷Mxcuen ne' cuna'an can': A ndi'in cuilyi'o hua. Lo' juin Jesús: Cui' ña'an nu juin si'yana a ndi'in cuilyi'o, ¹⁸si'yana cua' nchca ca'yu cuilyi'o, lo' nu ndi'in lo'o cua' ñii si'i cuilyi'o ca lca can', cha' ñi ña'an juin lo'on. ¹⁹Xacan' juin ne' 'in ñi: Cua' lca na 'un lca um nu nxiycui' Ndiose 'in. ²⁰Ne' nu ncua nten cula 'in hua m'ni tnu ne' 'in Ndiose loo qui'ya re, una tsalca 'un ne' judio nchcui' um si'yana quichen Jerusalén ntsu'hui cha' cu'ni tnu ne' 'in Ndiose. ²¹Lo' juin Jesús 'in ne': Tsa qui'an ti' cha' nu chcuin' lo'o, si'yana tiyaa xaa, ñi si'i loo qui'ya cua lo' ñi si'i quichen Jerusalén ntsu'hui cha' tsa y'ni tnu um 'in Ndiose. ²²'Un ne' Samaria, ngui'ni tnu um cha' nu a ndyi'ya um cunta, una huare' ngui'ni tnu hua cha' nu cua' jlyo ti' hua, lo' si'ya ne' judio caja ña'an tyi'o laa nten. ²³Cua' ñii cua' mdyisnan cha' re, lo' tsalca nu cha' ñi ca cu'ni tnu 'in Ndiose, lo'o sca cusya nu ñi cu'ni tnu can' 'in ñi, si'yana cuaña'an nchca ti' Stina Ndiose caja nu cu'ni tnu 'in ñi. ²⁴Ndiose lca ñi Espíritu, lo' nu cu'ni tnu 'in ñi, 'ni cha' cu'ni tnu 'in ñi lo'o sca cusya nu ñi. ²⁵Xacan' juin ne' cuna'an can' 'in ñi: Huare' jlyo ti' hua si'yana ntsu'hui cha' caan nu lca Mesía, ñi nu ca naan Cristo, lo' xa caan ñi culyo scua la ñi cha' re lo'o na. ²⁶Juin Jesús 'in ne': Cui' can' lca nu nchcui' lo'o cua' ñii. ²⁷Lja xacan' nguila yu ta'a nda'an ñi, lo' nduhue ti' yu si'yana lo'o sca ne' cuna'an ta'a nchcui' ñi, una a sca yu msti ti' yu cuñicha' yu 'in ñi cha' ñi cha' ca nchca ti' ñi uta ñi cha' nchcui' ñi lo'o ne'. ²⁸Xacan' ngula' ton ne' te'en 'in ne', lo' mdo'o ne' nguiaa ne' nde loo quichen, lo' juin ne' lo'o nten can': ²⁹Cuan lya um lo' chu'hui lyoo um sca yu nu ngu'ya cunta nchgaa ña'an cha' nu cua' m'ni hua. ¿Ta si'i ca cua nu lca Cristo? ³⁰Cui' xaa mdo'o nten can' nguia na'an ne' se'en nducua ñi. ³¹Lja xacan' yu ta'a nda'an ñi juin 'in ñi: Ñi Bstro, ¿ta a ca xu'hue um? ³²Mxcuen ñi 'in yu: Nan' nda'an lo'on na nu cunajo'o ñan, una 'un a jlyo ti' um. ³³Xacan' scasca yu mdyisnan nchcui' yu lo'o ta'a yu: ¿Ta xtyi ti'

ntsu'hui nu yan lo'o na nu cunajo'o 'in ñi? ³⁴Lo' juin Jesús 'in yu: Cha' nchcu 'ñan ca lca nu tucuan tñan cha' nu nchca ti' ñi nu ngua'an tñan 'ñan, lo' cu'nin tyiin tñan nu mdaa ñi 'ñan. ³⁵¿Ta si'i ndeña'an nchcui' um sca cha': Ñii cha jacua coo' quio' na nu yta na? Una cunen lo'o um sca cha', xla um quiloo um lo' cu'ni quii um se'en nguita jyaan cua, si'yana cua' ngula na lo' cua' tca quio' na. ³⁶Yu nu nxo' 'in na nxñi siya' yu, lo' a tsatii cha' tsu'hue can' 'in yu la ni' cuaan, si'yana tsatlyu tsu'hue chu'hui tiquee yu nu yta 'in na lo'o yu nu nxo' 'in na. ³⁷Cha' ñi ña'an nu nchcui' ne' sca cha': Sca nu ntya lo' xca nu nxo'. ³⁸Nan' ngua'an tñan 'in um tsa xo' um na nu a yta um, xca tucui cua' m'ni tñan can' lo' 'un qui'ni ca'an 'in um xo' um 'in na. ³⁹Quichen can' qui'an 'a ne' Samaria ya qui'an ti' 'in ñi, si'ya cha' nu ycui' ne' cuna'an can' xa juin ne': Nchgaa ña'an nu cua' m'ni hua ngu'ya ñi cunta. ⁴⁰Xacan' ne' Samaria nu mdiyaa can' mjñan cha' tsu'hue 'in ñi si'yana quinu ñi quichen can', lo' can' nguinu ñi tucua tsaan. ⁴¹Cuaña'an qui'an la nten ya qui'an ti' ne' lo'o cha' nu ycui' ñi, ⁴²lo' juin ne' 'in ne' cuna'an can': Si'i 'a si'ya cha' nu ycui' ti ya qui'an ti' hua, cui' ca nu si'yana ngune 'in hua ña'an cha' nu ycui' ñi, lo' ncua cuiya' ti' hua si'yana nde ñi nu cha' ñi ca lca Cristo, ñi nu ndlo laa 'in nten chendyu.

M'ni chca Jesús 'in sñe' sca yu lyi'ya tñan

⁴³Xa mda'a cucha can' mdo'o ñi nguiaa ñi nde se'en lyi'ya loo Galilea. ⁴⁴Ticui' Jesús juin ñi si'yana sca yu nu nxiycui' Ndiose 'in, a nducuan xu'hue ta'a quichen tyi ne' cha' nu nchcui' yu. ⁴⁵Xa nguila ñi se'en lyi'ya loo Galilea, nchgaa ne' m'ni cunta ne' 'in ñi si'yana cua' na'an ne' cha' nu tnu m'ni ñi se'en yaa ñi ta'a quichen Jerusalén, si'yana lo'o ne' Galilea yaa ne' ta'a can'. ⁴⁶Nguila Jesús xiya' quichen Caná se'en lyi'ya loo Galilea, se'en nu m'ni ñi cha' mchca vino tyi'a can'. Quichen Capernaum ndi'in sca yu lyi'ya tñan 'in ree, lo' ti'i sca sñe' yu. ⁴⁷Xa ynan yu cha' si'yana Jesús cua' nguila ñi se'en lyi'ya loo Galilea nu yaa ñi Judea, ya jñan yu cha' tsu'hue 'in ñi si'yana tsa y'ni chca ñi 'in sñe' yu si'yana cua' caja ti. ⁴⁸Xacan' juin Jesús 'in yu: A tsa qui'an ti' um cha' a ña'an um sca cha' nu tnu. ⁴⁹Yu nu lyi'ya tñan can' juin 'in ñi: Ñi X'nan hua, cu'ni um sca cha' tsu'hue tsa um se'en ndi'in lja nu ti' lyijyi tsatii sñen'. ⁵⁰Lo' juin Jesús 'in yu: Quia lya um si'yana cua' mchca sñe' um. Ya qui'an ti' yu cha' nu ycui' Jesús, cui' xaa mdo'o yu nguiaa yu. ⁵¹Xa nu cua' quila ti yu, mdo'o tucua snan nguso nu ya ycu'a 'in yu, can' nu mtsa' 'in yu si'yana cua' xa' lca 'in sñe' yu. ⁵²Xacan' mñicha' yu 'in nguso can': ¿Ñi braa ta mchca tsu'hue lca 'in yu? Lo' juin yu nguso can': Cui' lca, tsa ntsu'hui braa cua' sca siin xa mdyi'o tique' can' 'in yu. ⁵³Xacan' ngu'ya yu cunta si'yana cui' braa can' ycui' Jesús lo'o yu xa nu juin ñi: Cua' mchca sñe' um. Lo' ya qui'an ti' yu 'in Jesús tsatlyu lo'o nchgaa nu ndi'in na'an 'in

yu. ⁵⁴Nde cha' nu tnu m'ni Jesús nu cua' nchca tucua juesa, xa mdo'o ñi se'en lyi'ya loo Judea lo' nguila ñi se'en lyi'ya loo Galilea.

Sca yu cuxi quiya' mchca yu se'en lca Betesda

5 ¹Chon' nde'en can' yaa Jesús quichen Jerusalén se'en nu nchca ta'a 'in ne' judio. ²Cui' ti tu'hua quichen se'en nguiten ne' Tulo'o Sly'a can', nducua sca se'en ndi'in tyi'a tlya, lo' ndlo'o naan ne' 'in na lo'o cha' hebreo, Betesda. Tyi'in sii' can' nguia' tucui lo' nducua tsa ca'yu tuna'an 'in na. ³Can' ndi'in qui'an nu ti'i lo'o cuati loo quicha, nu cuityin', nu co' quiya' lo'o nu cuxi quiya', nta ne' cha' ñi xaa quiñan ti'in tyi'a can'. ⁴Si'yana cua' lca ti xaa ndyi'ya sca angujle nu nxiquiñan ti'in tyi'a can', lo' nu sten culo nducua la loo tyi'a can' xa ndyi quiñan ti'in na, can' nu nchca lo'o ña'an quicha ti nu ntsu'hui 'in. ⁵Can' su sca yu nu cua' ntsu'hui cla tyii ntsu'hui snu' yjan ti'i. ⁶Jesús na'an ñi su yu, lo' xa ngujlyo ti' ñi si'yana cua' s'ni ti'i yu, juin ñi 'in yu: ¿Ta nchca ti' um chca um? ⁷Mxcuen yu 'in ñi: 'Un jlyo ti' um si'yana a ndyijyi nu su'hua 'ñan loo tyi'a re xa nguñan ti'in na. Xa nchca tin' sten 'in na xca tucui nu ndla la nguiten que 'ñan nan'. ⁸Lo' juin Jesús 'in yu: Tyiton um, xñi um jaa' 'in um lo' quiaa um. ⁹Ticui' xaa mchca yu, msñi yu jaa' 'in yu, mdo'o yu nguiaa yu, lo' lca na tsaan nu nxitñan' ne' judio. ¹⁰Xacan' juin ne' judio lo'o yu nu mchca can': Tsaan nu nxitñan' na lca na cua' ñii, a ntsu'hui cha' cuiya' 'in cui'ya jaa' 'in. ¹¹Mxcuen yu 'in ne': Una nu m'ni chca 'ñan juin lo'on: Xñi um jaa' 'in um lo' quiaa um. ¹²Xacan' mñicha' ne' 'in yu: ¿Tucui ca nu juin lo'o si'yana xñi jaa' 'in lo' quiaa? ¹³A ngujlyo ti' yu ti ca nu m'ni chca 'in yu si'yana Jesús a ncuca chcan' 'a ñi lja nten qui'an can'. ¹⁴La cua' msiin la can' nguija lyoo Jesús 'in yu ni' lyaa, lo' juin ñi 'in yu: Cua' mchca um ñii, a cu'ni 'a um qui'ya, ña'an tu' tlyu la cha' nu ña'an um. ¹⁵Xacan' mdo'o yu nguiaa yu, lo' mtsa' yu 'in ne' judio si'yana Jesús lca nu m'ni chca 'in yu. ¹⁶Cui' si'ya cha' re mdyisnan mna'an ti'i ne' judio 'in Jesús, lo' nan ne' ña'an nu kujui ne' 'in ñi si'yana tsaan nu nxitñan' ne' m'ni chca ñi 'in nten. ¹⁷Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': A nchca tsatii tñan nu ngui'ni Stin, cui' cuaña'an nan'. ¹⁸Can' cha' ne' judio nde lye la ngunan ne' ña'an nu kujui ne' 'in ñi, si'yana a n'ni cunta ñi tsaan nu nxitñan' ne', lo' si'i tsacan' ti cha', cui' ca nu nchcui' ñi si'yana Ndiose lca ycui' ca Sti ñi, lo' ngui'ni sca ñi 'in ñi lo'o Ndiose.

Cha' cuiya' 'in Sñe' Ndiose

¹⁹Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, Sñe' Ndiose, ñi sca cha' lo' a tca cu'ni cha' 'in ti, cui' ca nu cu'ni can' tsaña'an nu cua' m'ni cha'an 'in Stina Ndiose, si'yana nchгаа tñan nu ngui'ni Stina Ndiose, ticui' cuaña'an ngui'ni Sñe' ñi. ²⁰Si'yana Stina Ndiose lye ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in Sñe' ñi, lo' ndlo'o ñi 'in can' nchгаа tñan nu

ngui'ni ñi, hasta tnu la cha' ntsu'hui cha' culo'o ñi 'in can' que ña'an cha' nu na'an um cua' ñii, lo' lyee la cuhue ti' um xacan'. ²¹ Si'yana tsaña'an nxiqiu'o Stina Ndiose 'in ne' cua' ngujui, cuaña'an ndaa Sñe' ñi chendyu nu cui' ti 'in nu nchca ti' ñi. ²² Si'yana Stina Ndiose, a n'ni ñi xñan bsya 'in nten chendyu, cui' ca nu mdaa ñi cha' cuiya' can' 'in Sñe' ñi, ²³ ña'an ca si'yana cu'ni tnu nchgaa nten 'in Sñe' ñi tsaña'an n'ni tnu ne' 'in Stina Ndiose. Nu a cu'ni tnu 'in Sñe' ñi ticui' cuaña'an a n'ni tnu can' 'in nu ngua'an tñan 'in ñi. ²⁴ Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nu ndon nscan cha' nu nchcuin' lo' ndiya qui'an ti' 'in nu ngua'an tñan 'ñan, cua' jui chendyu nu a tsatii 'a 'in, a nducua 'a qui'ya chon' si'yana cua' mdo'o tso' can' sii' cha' ndyija lo' cua' jui chendyu 'in. ²⁵ Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, cua' mdiyaa xaa ntsu'hui cha' quine 'in ne' ngujui cha' nu chcuí' Sñe' Ndiose, lo' nu cu'ni cunta 'in ñi caja chendyu 'in. ²⁶ Si'yana Stina Ndiose la' ña'an cua' ndi'in ñi, cui' cuaña'an mdaa ñi cha' cuiya' can' 'in Sñe' ñi. ²⁷ A cunta mdaa ñi cha' cuiya' 'in can' si'yana cu'ni xñan bsya 'in nten chendyu, si'yana lca can' Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. ²⁸ A cuhue ti' um cha' re, si'yana tiyaa xaa nchgaa nu ntsu'hui ni' cuaa quine 'in cha' nu chcuí' can'. ²⁹ Nu m'ni tñan tsu'hue tyiqui'o can' lo' caja chendyu 'in, nu m'ni tñan ngunan' tyiqui'o can' una tyijyin can' nu ti'i tsala xaa. Ñi nu ndaa suun cha' 'in Cristo ³⁰ Ñi sca cha', lo' a tca cu'nin cha' 'ñan tin, cui' ca nu ngui'nin xñan bsya tsaña'an ndlo Stin tñan 'ñan, ñi ndi'in cha' 'ñan lo'o cha' re si'yana a ngui'nin ña'an nu nchca tin', cui' ca nu ngui'nin cha' nu nchca ti' ñi nu ngua'an tñan 'ñan. ³¹ Cha' ticuiin' ndaan suun ña'an ndi'in cha' 'ñan, a sca cunta ntsu'hui cha' can'. ³² Una ntsu'hui xca tucui nu ndaa suun cha' 'ñan, lo' jlyo tin' si'yana suun nu ndaa can' lca na cha' nu ñi. ³³ Cui' um ngua'an tñan um 'in nu ya ñicha' 'in yu Xuhua can', lo' suun nu mdaa yu lca na cha' nu ñi. ³⁴ Nan' a najo'o suun nu ndaa nten chendyu 'ñan, una chcuin' cha' re si'yana caja ña'an tyi'o laa um. ³⁵ Yu Xuhua ncuu yu ña'an nchca ti' sca quii' nu ndu'hui xaa, lo' sca co' xaa tsu'hue 'a yu'hui tiquee um lo'o cha' can'. ³⁶ Nan' ndaan sca suun nu ndon loo la que ña'an nu mdaa yu Xuhua, si'yana ticui' tñan nu mdaa Stina Ndiose 'ñan ngui'nin cua' ñii, can' nu ndaa suun si'yana Stina Ndiose ngua'an tñan 'ñan. ³⁷ A cunta Stina Ndiose, ñi nu ngua'an tñan 'ñan, mdaa ñi suun ña'an ndi'in cha' 'ñan. Ñi siya' lo' a nchca quine 'in um cha' nu nchcuí' ñi, ñi a nchca ña'an tloom um 'in ñi, ³⁸ ñi a nducuan xu'hue um cha' nu nchcuí' ñi, si'yana a ndiya qui'an ti' um 'in nu ngua'an tñan ñi. ³⁹ Cu'ni quii' tsu'hue um quityi 'in Ndiose, 'un nchcuí' um si'yana ndaa na chendyu nu a tsatii 'a, lo' cui' cha' 'ñan lca nu nchcuí' quityi can'. ⁴⁰ Una a nchca ti' um cuan xu'hue um 'ñan se'en nu caja chendyu nu a tsatii 'a 'in um. ⁴¹ Nan' a nducua tloon quinu tsu'hue tiquee nten lo'on, ⁴² ndyu'hui llyoon cusya 'in um lo' jlyo tin' si'yana a tsu'hue ntsu'hui tiquee um lo'o Ndiose. ⁴³ Nan' llyaan lo'o cha' cuiya' 'in Stin, lo' a nducuan xu'hue um 'ñan, una

cha' caan xca tucui lo'o cha' cuiya' nu 'in ti, can' nu cuan xu'hue um 'in. 44 ¿Ta tca tsa qui'an ti' um cha' scasca um nducua tloo um quinu tsu'hue tiquee nten lo'o um, lo' si'i nu nsu'hua loo um cha' nu nchca ti' ycui' ca Ndiose? 45 A quiñan ti' um ta nan' su'huan qui'ya 'in um tloo Stina Ndiose, una ntsu'hui nu ndlo qui'ya 'in um, cui' Moisé nu nducua tloo um 'in. 46 Cha' ndiya qui'an ti' um 'in Moisé, cui' cuaña'an tsa qui'an ti' um 'ñan, si'yana ticui' cha' 'ñan ngua'an Moisé. 47 Una cha' a ndiya qui'an ti' um cha' nu ngua'an scua yu, ¿ña'an la ca cha' nu nchcuin'?

Mdaa Jesús na ycu tsa ca'yu mii yu qui'yu

6 1 Chon' nde'en can' mdo'o Jesús nguiaa ñi xca tso' tiyo' Galilea, ticui' tiyo' Tiberias lca na. 2 Qui'an 'a nten nducui ncha'an 'in ñi si'yana na'an ne' cha' nu tnu ngui'ni ñi lo'o nu ti'i. 3 Xacan' ycuen Jesús sca loo nten, can' yten tucua ñi lo'o yu ta'a nda'an ñi. 4 Cua' nchcui cha' ca ta'a pascua 'in ne' judio. 5 Xa mxina'an Jesús si'yana qui'an 'a nten ljaan se'en nducua ñi, xacan' juin ñi 'in yu Lpe: ¿La ta xi'i na jaslya nu cu nten re? 6 Ycui' cuiya' ti ñi lo'o yu cha' ña'an ca xcuen yu, una cua' jlyo ti' ñi ña'an ntsu'hui cha' cu'ni ñi. 7 Mxcuen yu Lpe can': Ñi tñi nu cu'ni na canan tucua ciento tsaan, a cula na xi'i na jaslya nu cu nten re. 8 Una yu Ndre, cui' ta'a nda'an ñi, ta'a ngula yu Simón Tyo, juin yu 'in ñi: 9 Nde ndon sca yu lyo' ti nu nda'an lo'o ca'yu ti jaslya lo'o tucua cula suhue ti. Una ñi ca cula na lo'o tsare nten. 10 Nducua quixin' xuhue ti se'en can'. Xacan' juin Jesús: Chcui' um lo'o nten re si'yana sten tucua ne'. Tsalca yu qui'yu nu yten tucua can' ndiyaa yu ca'yu mii yu. 11 Xacan' msñi Jesús jaslya can', mdyaa ñi xu'hue 'in Ndiose, msu'hue ñi 'in na lo' mdaa ñi 'in na 'in yu ta'a nda'an ñi, can' yu nu cua' mtsa 'in na 'in nchgaa nten. Ticui' cuaña'an m'ni ñi lo'o cula can', ycu ne' tsaña'an nu ncuca 'in ne'. 12 Xa cua' mdyi ycu ne' juin Jesús 'in yu ta'a nda'an ñi: Xo' um nchgaa yu'hue nu nguinu cua si'yana a lyi'un na. 13 Xacan' mxo' yu 'in na, lo' m'ni cha'an yu tsa tichcua xcuhui lo'o yu'hue jaslya nu nguinu ycu ne' loo tsa ca'yu ti jaslya cebada can'. 14 Xa na'an nten can' cha' nu tnu m'ni Jesús, mdyisnan ycui' ne': Nu cha' ñi ca, nde ñi nu nxiycui' ca Ndiose 'in, nu cua' mdiyaan loo chendyu re. 15 Una Jesús ngu'ya ñi cunta si'yana nchca ti' ne' xicu'ni ne' 'in ñi nu ca ñi ree 'in ne', can' cha' mdo'o tso' ñi lja nten can', lo' nguiaa ñi nde sii' qui'ya can' scati ñi.

Mda'an quiya' Jesús loo tyi'a

16 Xa ngu'ya tla can' mdo'o yu ta'a nda'an ñi nguiaa yu tu'hua tiyo' can'. 17 Can' yten yu ni' sca yca na'an nu tyijyin xi'yu yu xca tso' tiyo' can' nu tiyaa yu quichen Capernaum. Cua' ngu'ya tsu'hue tla, lo' Jesús a nchca tsa ncha'an ñi 'in yu. 18 Mdyisnan ncuca cui'in lyee ya', cui' ña'aan cua' lo'o tiyo' can' mdyisnan nguitsa na. 19 Xa cua' nguiaa yu tsa ntsu'hui

lyoo ca'yu uta scua kilometro, xacan' na'an yu l'jyan ncha'an Jesús 'in yu, nda'an quiyá' ti ñi loo tyi'a can', lo' lyee 'a ytsen yu. ²⁰Lo' juin ñi 'in yu: Nan' lcan, a cutsen um. ²¹Tsu'hue 'a ntsu'hui tiquee yu xa yten ñi ni' yca na'an can', cui' xaa ti mdiyaa yca na'an can' se'en ntsu'hui cha' tyi'o ti'in jun.

Xa mda'an nan nten 'in Jesús

²²Xca tsaan can' nten nu nguinu ti'in xca tso' tiyo' can', ngujlyo ti' ne' si'yana tsa yu ta'a nda'an ti Jesús yten ni' xca ti yca na'an nu nguinu nducui can', una a lo'o Jesús yten ñi. ²³Una mdyi'o ti'in chcua xnan yca na'an nu mdo'o quichen Tiberias, lo' mdiyaa na cui' ti se'en ycu ne' jaslya xa cua' mdyaa Ñi X'nan na xu'hue 'in Ndiose. ²⁴Xa ncu cuiya' ti' nten can' si'yana a lo'o Jesús, lo' ñi yu ta'a nda'an ñi a lo'o can', xacan' yten ne' ni' yca na'an can', mdo'o ne' nguia nan ne' 'in Jesús nde quichen Capernaum.

Jesús lca ñi jaslya nu ndaa chendyu 'in nten

²⁵La xca tso' tiyo' can' nguija lyoo ne' 'in ñi, lo' juin ne': 'Un ñi nu lca Bstro, ¿ñi xaa mdiyaan um nde re? ²⁶Mxcuen Jesús 'in ne': Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nda'an nan um 'ñan, una si'i si'ya cha' nu tnu nu na'an um, cui' ca nu si'yana ycu um jaslya ña'an nu ncu ti' um. ²⁷Cu'ni um tñan, una si'i si'ya cha' nchcu ti, na nu ntsu'hui cha' lyi'un, cui' ca nu su'hua um juesa 'in um lo'o na nu ntsu'hui cha' ta loo tsala xaa, na nu ntsu'hui cha' taa Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan 'in um, si'yana nde ñi nu mdo'o hui ca 'in Stina Ndiose. ²⁸Xacan' mxcuen ne' 'in ñi: ¿Ña'an ta cu'ni hua si'yana tca tucua hua tñan tsaña'an nu nchca ti' Ndiose? ²⁹Mxcuen Jesús 'in ne': Nde cha' nu nchca ti' Ndiose, si'yana tsa qui'an ti' um 'in nu ngua'an tñan ñi. ³⁰Xacan' mxcuen ne' 'in ñi: ¿Ti ña'an ta cha' nu tnu cu'ni um tloo hua, lo' tsa qui'an ti' hua 'in um? ¿Ñi tñan cu'ni um cua' ñii? ³¹Nu ncu nten cula 'in na ycu ne' jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan lja nu mda'an ne' loo yuu ngutyi can', cui' tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan mdaa ñi ycu ne'—. ³²Juin Jesús 'in ne': Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, si'i Moisé lca nu mdaa jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan 'in um, cui' ca nu Stin lca nu ndaa ycui' ca jaslya 'in um. ³³Si'yana jaslya 'in Ndiose lca nu mdo'o nde ni' cuaan lo' ndaa na chendyu 'in nten. ³⁴Lo' juin ne' 'in ñi: Ñi X'nan hua, tyaa um jaslya can' cu hua tsala xaa. ³⁵Xacan' juin Jesús 'in ne': Nan' lcan jaslya nu ndaa chendyu 'in nten. Nu ndiya nan 'ñan, ñi xiya' lo' 'a quite' 'a ti' can', lo' nu ndiya qui'an ti' 'ñan, ñi xiya' lo' 'a quityi 'a ti'. ³⁶Cui' ña'an cua' nen lo'o um, siya' na'an tloo um 'ñan una a ndiya qui'an ti' um. ³⁷Si'yana tsalca nu ndaa Stina Ndiose cha cuiya' 'in, can' nu quia nan 'ñan, lo' nu quia nan 'ñan a ntsu'hui cha' xcuan tloon 'in can'. ³⁸Nan' mdo'on nde ni' cuaan, una si'i si'yana cu'nin ña'an nu nchca tin',

cui' ca nu ña'an nu nchca ti' ñi nu ngua'an tñan 'ñan. ³⁹Nde cha' nu nchca ti' Stina Ndiose, ñi nu ngua'an tñan 'ñan, si'yana a quinan' ñi sca nu cua' mdaa ñi 'ñan, cui' ca nu cu'nin cha' tyiqui'o can' xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu re. ⁴⁰Nde cha' nu nchca ti' ñi nu ngua'an tñan 'ñan, si'yana nchгаа nu chcua quiloo 'in Sñe' ñi lo' tsa qui'an ti' 'in ñi, caja chendyu nu a tsatii 'a 'in, lo' nan' cu'nin cha' tyiqui'o can' xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu re. ⁴¹Xacan' mdyisnan ycu' tyijyin scasca ne' judio si'ya cha' nu juin Jesús: Nan' lcan jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan. ⁴²Nchcui' ne': ¿Ta si'i Jesús sñe' See lca yu re, ta si'i na cua' ndyu'hui lyoo na 'in sti yu lo'o jyi'an yu? ¿Ña'an ta nchcui' yu si'yana nde ni' cuaan mdo'o yu? ⁴³Jesús juin ñi 'in ne': A najo'o chcui' tyijyin um lyece la. ⁴⁴A tucui nu quia nan 'ñan cha' si'i Stina Ndiose, ñi nu ngua'an tñan 'ñan, tu'hui tiquee can', lo' nan' cu'nin cha' tyiqui'o can' xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu re. ⁴⁵Nde cha' nu ngua'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in: —Nchгаа nten ntsu'hui cha' culo'o Ndiose 'in—. Can' cha' nchгаа nu cua' ngune 'in cha' nu ycu' Stina Ndiose lo' m'ni cha'an 'in ñi, can' nu ndiya nan 'ñan. ⁴⁶Si'i si'yana nde'en la tucui nu cua' na'an tloo 'in Stina Ndiose, cui' ca nu scati ñi nu mdo'o se'en nducua ñi, can' nu cua' na'an tloo 'in Stina Ndiose. ⁴⁷Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nu ndiya qui'an ti' 'ñan cua' jui chendyu nu a tsatii 'a 'in. ⁴⁸Nan' lcan jaslya nu ndaa chendyu 'in nten. ⁴⁹Nu ncua nten cula 'in na ycu ne' jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan xa mda'an ne' loo yuu ngutyi can', una chon' nde'en can' ngujui ne'. ⁵⁰Una nde jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan, lo' nu cu 'in na, a caja 'a can'. ⁵¹Nan' lcan jaslya nu lo'o ca nu mdo'o nde ni' cuaan, lo' nu cu jaslya re tyu'hui can' chendyu tsala xaa. Nan' lcan jaslya can', lo' tyaan 'ñan si'yana caja chendyu 'in nten. ⁵²Xacan' ne' judio mdyisnan nchcui' tyijyin ne' lo'o ta'a ne', lo' nchcui' ne': ¿Ña'an ta tca taa yu re ticuii' cunan' yu cu na? ⁵³Lo' juin Jesús 'in ne': Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, cha' na a cu um cunan' Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, lo' cha' a co'o um tne yu, a ntsu'hui chendyu 'in um. ⁵⁴Nu cu cunan' lo' co'o tnen, cua' jui chendyu nu a tsatii 'a 'in, lo' nan' cu'nin cha' tyiqui'o can' xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu re. ⁵⁵Si'yana cunan' lca na ycu' ca cha' nchcu, lo' tnen lca na ycu' ca cha' ndyi'o. ⁵⁶Nu cu cunan' lo' co'o tnen, sca cha' ti 'in lo'on, cui' cuaña'an nan' lo'o can'. ⁵⁷Stina Ndiose, ñi nu lo'o ca, ngua'an tñan ñi 'ñan, lo' si'ya ñi can' cha' lo'on nan', cui' cuaña'an taan chendyu 'in nu cuan xu'hue 'ñan. ⁵⁸Nde jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan, una si'i ña'an jaslya nu ycu nten cula 'in na lo' ngujui ne', nu cu jaslya re caja chendyu nu a tsatii 'a 'in. ⁵⁹Nde cha' nu ycu' Jesús xa ngulo'o ñi 'in nten se'en ndiyo' ti'in ne' judio quichen Capernaum.

Cha' nu ndaa chendyu 'in nten

⁶⁰Qui'an 'a nu nducui ncha'an 'in ñi ngune 'in cha' nu ycu' ñi, lo' juin ne': Tucui 'a cha' nu ndlo'o ñi re. ¿Tucui ca nu qui'ya cunta 'in na? ⁶¹Ngüi

ti' Jesús ña'an cha' nu nechui' nu nducui ncha'an 'in ñi, lo' juin ñi 'in ne': ¿Ta na a mdiyaa ti' um cha' nu ycuin'? ⁶² ¿Ñaa'n ta cu'ni um cha' ña'an tloo um scuen Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan se'en ndi'in ñi ti' culoo? ⁶³ Si'ya cusya 'in na can' cha' lo'o na, cunan' re a sca ntsu'hui lyoo na. Cha' nu ycuin' lo'o um lca na cha' nu lo'o ca lo' ndaa na chendyu 'in um. ⁶⁴ Una ntsu'hui um re a ndiya qui'an ti' um 'ñan. Juin Jesús cuaña'an si'yana ti' culoo cua' ngujlyo ti' ñi tsalca nu a ndiya qui'an ti' 'in ñi, lo' ti nu ntsu'hui cha' tyaa 'in ñi. ⁶⁵ Ti' juin la ñi: Can' cha' cua' ycuin' lo'o um si'yana a tucui nu quia nan 'ñan, cha' si'i Stina Ndiiose ndu'hui tiquee can'. ⁶⁶ Ti' xacan' qui'an 'a nu nducui ncha'an 'in ñi mdo'o tso', lo' a mda'an 'a lo'o ñi. ⁶⁷ Xacan' juin Jesús lo'o tichcua yu ta'a nda'an ñi: ¿Ta na lo'o um nhca ti' um tyi'o tso' um? ⁶⁸ Yu Simón Tyo can' mxcuén yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿tucui ta 'in hcui ncha'an hua, lo' scati um nda'an lo'o um cha' nu ndaa chendyu nu a tsatii 'a 'in hua? ⁶⁹ Huare' cua' ya qui'an ti' hua 'in um, lo' ncuá cuiya' ti' hua si'yana 'un lca um Cristo, Sñe' Ndiiose, ñi nu lo'o ca. ⁷⁰ Mxcuén Jesús 'in yu: ¿Ta si'i nan' ngulohuin 'in ta'a tichcua um, lo' sca um nguiaa um tso' 'in laxa'an? ⁷¹ Ycui' ñi cuaña'an si'ya cha' 'in yu Juda Iscariote, sñe' Simón, si'yana can' nu ntsu'hui cha' tyaa 'in ñi, lo' cui' ta yu tichcua can' lca yu.

Ta'a Jesús a mslyaa tsa qui'an ti' 'in ñi

7 ¹ Chon' nde'en can' mda'an Jesús se'en lyi'ya loo Galilea, a ncuá ti' ñi tsaa ñi se'en lyi'ya loo Judea, si'yana ntsu'hui tiquee ne' judio cujui 'in ñi. ² Cua' nechui cui' cha' ca ta'a 'in ne' judio xa ntñan ne' quisin. ³ Ta'a Jesús juin 'in ñi: ¿Ñi cha' ta a tsaa se'en lca Judea, si'yana lo'o yu ta'a nda'an ña'an yu cha' nu tnu ngui'ni? ⁴ Si'yana a tucui nu culyo scua la cha' 'in, cu'ni sca cha' nu cunan ti, Cha' cuaña'an ngui'ni cha' nu tnu, cu'ni 'in na tloo na'an nchgaa nten. ⁵ Lo' ñi sca ta'a Jesús a ndiya qui'an ti' 'in ñi. ⁶ Xacan' juin Jesús 'in ta'a ñi: A nhca tiyaa braa nu 'ñan, una 'un ña'an braa ti tsu'hue 'in um. ⁷ Ñi a ntsu'hui cha' xcuan tloo nten 'in um, una nan' nxcuan tloo ne' 'ñan si'yana ndlyo scua lan cha' ngunan' nu ngui'ni ne'. ⁸ Una 'un tca tsaa um ta'a cua, nan' a tsa'an si'yana a nhca tiyaa braa nu 'ñan. ⁹ Ti' nguinu la ñi se'en lca Galilea xa ycuí' ñi cha' re.

Yaa Jesús ta'a quichen Jerusalén

¹⁰ Una xa cua' mdo'o ta'a ñi nguiaa, xacan' mdo'o ñi scati ñi nguiaa ñi se'en nhca ta'a can', a mda'an la ñi, cui' ca nu nda'an cutsi' ti ñi. ¹¹ Se'en nhca ta'a can' nda'an nan ne' judio 'in ñi, lo' nechui' ne': ¿La ta ncuá yu can'? ¹² Lja nten qui'an can' scasca ña'an nechui' ne' cha' 'in ñi, ntsu'hui nu nechui': Tsu'hue nten lca ñi. Ntsu'hui nu nechui': Si'i na, cui' ca nu nda'an ñilyi'o yu 'in nten. ¹³ Una a tucui nu nechui' la cha' 'in

ñi si'yana nguitsen ne' tloo ne' judio. ¹⁴Tlu'hue nguiaa nchca ta'a can' xa yten Jesús ni' lyaa, lo' mdyisnan ngulo'o ñi 'in nten. ¹⁵Nduhue 'a ti' ne' judio 'in ñi, lo' nchcui' ne': ¿La ta ngulo yu cha' tiyaa re, lo' a chcan' yu'hui yu xcula? ¹⁶Xacan' juin Jesús 'in ne': Cha' nu ndlo'on 'in um, si'i cha' tiyaa 'ñan lca na, cui' ca nu lca na cha' tiyaa 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan. ¹⁷Nu nchca ti' tucua tñan cha' nu nchca ti' Ndiose, qui'ya can' cunta cha' na ndlo'on cha' 'in Ndiose, uta na nchcui' lo'o cha' tiyaa nu 'ñan tin. ¹⁸Sca nten nu nchcui' lo'o cunta 'in, nsu'hua loo can' 'in ticuii', una cha' nsu'hua loo can' 'in nu ngua'an tñan 'in, ñi ndi'in cha' 'in lo' a nchcui' cha' cuiñi. ¹⁹¿Ta si'i Moisé lca nu mdaa lee 'in um, lo' ñi sca um a nducua um tñan 'in na? ¿Ñi cha' ta nchca ti' um kujui um 'ñan? ²⁰Xacan' mxcuen nten can': Cui'in xa'an ntsu'hui 'in nu'huin. ¿Ti nu nchca ti' kujui 'in? ²¹Mxcuen Jesús 'in ne': Scati cha' nu tnu cua' m'nin, lo' nchcaa um nduhue ti' um. ²²Cha' ñi si'yana Moisé ngulo tñan si'yana ca circuncida 'in um, (una si'i Moisé mducua suun cha' re, cui' ca nu mdyisnan na lo'o nten cula 'in na), ¿ta si'i cui' tsaan nu nxitñan' na n'ni um circuncida 'in sñe' um? ²³Lo' si'yana a nchca ti' um tnan' um cha' 'in lee nu mdaa Moisé, n'ni um circuncida 'in sñe' um siya' tsaan nu nxitñan' na, ¿ñi cha' ti'i ti' um 'ñan si'yana m'nin chcan can 'in sca yu qui'yu tsaan nu nxitñan' na? ²⁴A cu'ni cuiya' um sca cha' lo'o cha' tiyaa nu 'in um, cui' ca nu cu'ni cuiya' um 'in na lo'o sca cha' tiyaa nu ñi. ¿Ta re ñi nu lca Cristo? ²⁵Xacan' mdyisnan nchcui' scasca ne' Jerusalén: ¿Ta si'i re nu nda'an nan ne' si'yana kujui ne' 'in? ²⁶Cua' ñii nchcui' la yu tloo nten re, lo' a tucui nu nchcui ndijin. ¿Ta xtyi ti' lo'o bsya cua' m'ni cunta si'yana lca yu ycui' ca Cristo? ²⁷Yu re jlyo ti' na la quichen mdo'o yu, una xa ntsu'hui cha' caan ñi nu lca Cristo, a tucui ca jlyo ti' la tyi'o can'. ²⁸Xacan' ycui' cueen Jesús se'en ndon ñi ndlo'o ñi ni' lyaa can': 'Un ndyu'hui lyoo um 'ñan lo' jlyo ti' um la mdo'on, nan' a llyaan lo'o cunta nu 'ñan tin, una ñi ndi'in cha' 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan, lo' a ndyu'hui lyoo um 'in ñi. ²⁹Una nan' ndyu'hui lyoon 'in ñi si'yana mdo'on se'en nducua ñi, lo' cui' ñi ngua'an tñan ñi 'ñan. ³⁰Ncua ti' ne' si'yana quinu ñi, una a tucui nu msñi 'in ñi si'yana a nchca tiyaa braa 'in ñi. ³¹Qui'an 'a nten ya qui'an ti' 'in ñi, lo' nchcui' ne': Xa caan ñi nu lca Cristo, ¿ta lye la cu'ni ñi cha' nu tnu que ña'an yu re?

Msu'hua ne' fariseo 'in silyiya si'yana quinu Jesús

³²Ne' fariseo ngune 'in ne' ña'an nchcui' nten can' cha' 'in Jesús, lo' yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o ne' fariseo, ngua'an tñan ne' 'in yu nu ntsu'hui cuan can', si'yana xñi yu 'in Jesús. ³³Xacan' juin Jesús 'in ne': Ti' ña'an ta'a na xca co' xaa, la xacan' qui'an se'en nducua ñi nu ngua'an tñan 'ñan. ³⁴Siya' quia nan um 'ñan una a quija lyoon 'in um, lo' ñi a tca tsa um se'en nu nan' tsa'an. ³⁵Xacan' mdyisnan ycui' ne' judio: ¿La

ta tsaa yu re si'yana a quija lyoo yu 'in na? ¿Uta tsaa yu se'en ndi'in ta'a judio na nu ndi'in xca quichen, lo' culo'o yu 'in ne' griego? ³⁶ ¿Ñi cha' nchca ti' chcuí' ña'an juin yu: Siya' quia nan um 'ñan una a quija lyoon 'in um, lo' ñi a tca tsaa um se'en nu nan' tsa'an?

Jesús lca ñi tyi'a nu lo'o ca

³⁷Xca ti tsaan nu nchca ta'a can', cui' tsaan nu ndon loo lati 'in ne', mdyiton Jesús lo' ycui' cueen ñi: Cha' ntsu'hui nu nguityi ti' tyi'a, tca caan lo' taan tyi'a co'o can'. ³⁸Nu ndiya qui'an ti' 'ñan, cui' ña'an nchcuí' quityi 'in Ndiose, nde ni' cusya 'in ntsu'hui cha' chcuia tyi'a nu lo'o ca. ³⁹Nde cha' nu ycui' ñi si'ya Espíritu 'in Ndiose nu ntsu'hui cha' cha'an yu'hui ni' cusya 'in nchгаа nu tsa qui'an ti' 'in Jesús. Xa ycui' ñi cha' re ti' lyijyi caan Espíritu nu Luhui 'in Ndiose, si'yana Jesús a nchca scuen ñi nde ni' cuaan.

A ncuca 'a ca sca cha' ti 'in ne'

⁴⁰Xa ngune 'in nten can' cha' nu ycui' ñi mdyisnan ycui' ne' scasca ne': Nu cha' ñi ca si'yana nde yu nu nxiycui' Ndiose 'in. ⁴¹Ntsu'hui xca nu nchcuí': Ycui' ca Cristo lca yu re. A cunta ntsu'hui nu nchcuí': ¿Ta Galilea tyi'o ñi nu lca Cristo? ⁴² ¿Ta si'i na nchcuí' quityi 'in Ndiose si'yana —loo ta nten 'in Davi tyi'o— ñi nu lca Cristo, —cui' Belén— quichen tyi Davi? ⁴³Lo' si'ya ñi a ncuca ca sca cha' ti 'in ne'. ⁴⁴Ntsu'hui nu ncuca ti' si'yana quinu ñi, una a tucui nu msti ti'.

Yuhue ti' ne' ña'an nchcuí' Jesús

⁴⁵Yu nu ntsu'hui cuan can' mxitucui yu se'en ndiyo' ti'in yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa tsatlyu lo'o ne' fariseo, lo' mñicha' ne' 'in yu: ¿Ñi cha' ta a nguian lo'o um 'in yu? ⁴⁶Mxcuen yu: Ñi sca tucui lo' a nchca quine 'in hua chcuí' tsaña'an nchcuí' yu cua. ⁴⁷Xacan' juin ne' fariseo: ¿Ta xtyi ti' lo'o um cua' jui nu nguñilyi'o 'in um? ⁴⁸ ¿Ta nde'en yu nu lyi'ya tñan re uta lo'o ne' fariseo cua' ya qui'an ti' 'in yu? ⁴⁹Una nten re si'yana a ndyu'hui lyoo ne' lee, nducua yuhue' chon' ne'. ⁵⁰Xacan' yu Nicodemo, yu nu ya ycui' lyi'o Jesús sca tla, cui' ta nten 'in ne' fariseo lca yu, ⁵¹lo' juin yu: Una tsaña'an nchcuí' lee 'in na, ¿ta tca cu'ni cuiya' na cha' 'in sca nten, cha' ti' lyijyi quine 'in na cha' nu m'ni ne'? ⁵²Mxcuen ne' 'in yu: ¿Ta na lo'o um lca um ne' Galilea? Cu'ni quii tsu'hue um loo quityi 'in Ndiose lo' quiya um cunta si'yana a ntsu'hui cha' tyi'o sca nu nxiycui' Ndiose 'in se'en lca Galilea. ⁵³Xacan' cunda scaa ne' mdo'o ne' nguiaa ne' nde ña'an 'in ne'.

Cha' 'in ne' cuna'an nducun'

8 ¹Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi se'en nducua qui'ya Olivo. ²Tlya xca tsaan can' mxitucui ñi lo' yten ñi ni' lyaa, ña'aan quichen ne' nguio'

ti'in ne' se'en nducua ñi, lo' mdyisnan ngulo'o ñi 'in ne'. ³Xacan' ne' escriba lo'o ne' fariseo mdiya lo'o yu 'in sca ne' cuna'an nu yten yu'hui lo'o xca yu qui'yu. Lja nten can' mdi'in tyaa yu 'in ne' cuna'an can'. ⁴Lo' juin yu 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, ne' cuna'an re nguija lyoo ne' lja nguiten yu'hui ne' lo'o xca yu qui'yu. ⁵Lee nu mxnu scua Moisé ndlo na tñan si'yana sca ne' cuna'an nu ngui'ni cuaña'an, 'ni cha' cujuj ne' 'in lo'o quee. Cua' ñii, ¿ña'an ta ljuin um? ⁶Ycui' cuiya' ti yu cha' ña'an ca xcuen ñi se'en nu su'hua yu qui'ya 'in ñi. Una Jesús yten tucua ñi lo' mdyisnan ngua'an ñi lyuu lo'o loyaa' ñi. ⁷Si'yana ticui' ti loo cha' nchcui' yu, mdyiton ñi, lo' juin ñi 'in nten can': Nu ñan ti' si'yana a sca qui'ya nducui, can' nu culo nducua la jyi'in quee 'in ne' cuna'an re. ⁸Xiya' yten tucua ñi lo' ngua'an ñi lyuu can'. ⁹Una xa ngune 'in ne' cha' nu ycui' ñi, cui' xaa ngu'ya ne' cunta si'yana nducui ne' qui'ya, cunda scaa ti ne' mdo'o ne' ngui'aa ne' ti' nu cula la hasta lo'o nu suhue ti. Xca ti Jesús nguinu tucua ñi se'en ndon ne' cuna'an can'. ¹⁰Xacan' mdyiton Jesús lo' na'an ñi si'yana a tucui 'a nu ndon can', cui' ca nu xca ti ne' cuna'an can', lo' juin ñi 'in ne': ¿La ncuu nu nsu'hua qui'ya 'in? ¿Ti nu ngulo tñan si'yana caja? ¹¹Mxcuen ne' cuna'an can': A tucui, Ñi X'nan hua. Xacan' juin Jesús lo'o ne': Ñi nan' a su'huan qui'ya 'in. Quiaa lya, lo' a cu'ni 'a qui'ya.

Jesús lca ñi xaa nu ndu'hui 'in nten

¹²Xiya' mdyisnan ycui' Jesús lo'o nten can': Nan' lcan nu ndu'hui xaa 'in nten chendyu. Nu chcui ncha'an 'ñan, a tyi'an 'a se'en tla yta, cui' ca nu tyi'an can' loo xaa nu ndaa chendyu. ¹³Xacan' juin ne' fariseo 'in ñi: Ticui' ti ndaa suun ña'an ndi'in cha' 'in, can' cha' a sca cunta ntsu'hui ña'an nu nchcui'. ¹⁴Mxcuen Jesús: Siya' ticuin' ndaan suun cha' 'ñan, una lca na cha' nu ñi, si'yana jlyo tin' la mdo'on, lo' jlyo tin' la qui'an, una 'un a jlyo ti' um la mdo'on uta la qui'an. ¹⁵'Un n'ni cuiya' um cha' lo'o cha' tiyaa 'in nten chendyu, una nan' a ngui'nin cuiyan' cha' 'in ñi sca tucui. ¹⁶Lo' cha' cu'nin cuiyan' cha' 'in nten, cu'nin 'in na lo'o cha' nu ñi, si'yana si'i scan tin, cui' ca nu lo'o Stina Ndiöse, ñi nu ngua'an tñan 'ñan. ¹⁷Ticui' lee 'in um nchcui' na, cha' tucua yu scaña'an ti suun taa yu, lca na cha' nu ñi. ¹⁸Nan' ndaan suun tsaña'an ndi'in cha' 'ñan, cui' cuaña'an Stina Ndiöse, ñi nu ngua'an tñan 'ñan, ndaa ñi suun ña'an ndi'in cha' 'ñan. ¹⁹Xacan' juin ne' 'in ñi: ¿La ta ncuu Sti? Mxcuen Jesús: Ñi 'ñan nan', lo' a ndyu'hui lyoo um, lo' ñi 'in Stin. Cha' cua na ndyu'hui lyoo um 'ñan, lo'o Stin ndyu'hui lyoo um xacan'. ²⁰Ndlo'o Jesús cha' re ni' lyaa se'en ndyi'ya ne' lcuan, lo' a tucui nu msñi 'in ñi si'yana ti' lyijyi tiyaa braa 'in ñi.

Ycui' Jesús si'yana quiaa ñi se'en nducua Ndiöse

²¹Xiya' ycui' Jesús lo'o nten can': Nan' ntsu'hui cha' tsa'an, lo' 'un tyi'an nan um 'ñan, una tsato'o caja um loo qui'ya 'in um, can' cha' a tca

tsaa um se'en ntsu'hui cha' tsa'an. ²²Scasca ne' judio mdyisnan ycu' ne': ¿Ta xtyi ti' kujui yu 'in yu ticui' yu? ¿Ta can' cha' nchcui' yu si'yana a tca tsaa na se'en ntsu'hui cha' quiaa yu? ²³Juin Jesús 'in ne': 'Un ndi'in loo chendyu re, nan' mdo'on nde ni' cuaan. Loo chendyu re mdo'o um, una nan' si'i re mdo'on. ²⁴Can' cha' nen lo'o um ntsu'hui cha' caja um loo qui'ya 'in um. Cha' na a tsa qui'an ti' um tucui lcan, loo qui'ya 'in um ntsu'hui cha' caja um. ²⁵Xacan' juin ne' 'in ñi: Nu'huin jan ñi, ¿tucui ta lca cha' na can'? Mxcuen Jesús: Cui' ña'an cua' nen lo'o um ti' culoo. ²⁶Qui'an 'a cha' ti' ntsu'hui cha' chcuin' lo'o ña'an nu ngui'ni um. Ñi nu ngua'an tñan 'ñan, ñi ndi'in cha' 'in ñi, lo' nchcuin' cha' nu ngune 'ñan ycu' ñi. ²⁷Una a ngu'ya ne' cunta si'yana cha' 'in Stina Ndiose nchcui' ñi. ²⁸Xacan' juin Jesús 'in ne': Xa jy'i'in ca'an um 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan loo cusi, xacan' ca cuiya' ti' um si'yana nan' lcan ña'an cua' nen lo'o um, ñi sca cha' lo' a ngui'nin lo'o cha' cuiya' nu 'ñan, cui' ca nu nchcuin' cha' nu m'ni cha'an 'in Stina Ndiose. ²⁹Ñi nu ngua'an tñan 'ñan ndi'in ñi lo'on, lo' a mxnu Stina Ndiose 'ñan scan tin, si'yana nchgaa xaa nducuan tñan ña'an cha' nu nchca ti' ñi. ³⁰Xa ycu' ñi cha' re, qui'an 'a nten ya qui'an ti' 'in ñi.

Tyi'o laa um si'ya cha' nu ñi

³¹Xacan' juin Jesús 'in ne' judio nu ya qui'an ti' 'in ñi: Cha' 'un tyon tla um lo'o cha' nu nchcuin', cha' ñi ca lca um nu ngui'ni cha'an 'ñan, ³²chu'hui lyoo um cha' nu ñi, lo' cha' nu ñi can' culo laa na 'in um. ³³Mxcuen ne' 'in ñi: Huare' lca hua ta nten 'in Abraham, lo' ñi siya' lo' a nchca ca hua nguso 'in xca tucui lo'o juesa, ¿ña'an ta nchcui' si'yana ntsu'hui cha' tyi'o laa hua? ³⁴Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nchgaa nu ngui'ni qui'ya, nguso 'in qui'ya lca can'. ³⁵Sca nguso a tca quinu lo'o x'nan tsala xaa, una yu nu lca sñe' x'nan can', tsala xaa ntsu'hui cha' quinu lo'o sti. ³⁶Can' cha', cha' na Sñe' Ndiose culo laa 'in um, nu cha' ñi ca tyi'o laa um xacan'. ³⁷Nan' jlyo tin' si'yana lca um ta nten 'in Abraham, una nchca ti' um kujui um 'ñan, si'yana a nducuan xu'hue um cha' nu nchcuin'. ³⁸Nan' nchcuin' tsaña'an cha' nu na'an tloon se'en nducua Stina Ndiose, una 'un ngui'ni um cha' nu nchcui' sti um.

Cha' 'in nu nguiaa tso' 'in laxa'an

³⁹Mxcuen ne' 'in ñi: Abraham lca nu ncuca nten cula 'in hua. Xacan' juin Jesús 'in ne': Cha' na lca um sñe' Abraham, cui' tñan nu m'ni Abraham cu'ni um xacan'. ⁴⁰Una nde nchca ti' um kujui um 'ñan, cui' nu nchcui' cha' nu ñi tsaña'an nu ngune 'in ycu' Ndiose. Una Abraham a m'ni yu cuaña'an. ⁴¹Una 'un ngui'ni um tñan nu ngui'ni sti um. Xacan' juin ne' 'in ñi: Una huare' si'i ña'an tucui ti' lca sti hua, si'yana scati Ndiose lca sti hua. ⁴²Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Cha' na Ndiose lca sti

um, tsu'hue ntsu'hui tiquee um lo'on, si'yana nan' mdo'on se'en nducua Ndiöse lo' mdiyaan re, una si'i lo'o cha' cuiya' nu ñan tin, cui' ca nu lo'o cha' cuiya' 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan. ⁴³ ¿Ñi cha' a ndyi'ya um cunta cha' nu nchcuin'? Cui' si'yana a nchca ti' um cuan xu'hue um 'in na. ⁴⁴ Un nguaiaa um tso' 'in laxa'an nu lca sti um, lo' ngua ncha'an um ña'an nu ngui'ni can'. Ti' culoo lca can' nu ndujui nten, a ndon can' loo cha' nu ñi si'yana a ñi ndi'in cha' 'in, la' ña'an nchcui' can' cha' cuiñi si'yana lca nu cuiñi, ycu' ca sti cha' cuiñi. ⁴⁵ Nan' si'yana nchcuin' cha' nu ñi, can' cha' a ndiya qui'an ti' um 'ñan. ⁴⁶ ¿Ti nu tca chcui' si'yana nducuin qui'ya? Cha' na nchcuin' cha' nu ñi, ¿ñi cha' a ndiya qui'an ti' um 'ñan? ⁴⁷ Nu nguaiaa tso' 'in Ndiöse ndon nscan cha' 'in Ndiöse, can' cha' a ndon nscan um cha' re si'yana a nguaiaa um tso' 'in Ndiöse.

Xa ti' lyijyi tyi'in Abraham cua' ndi'in Cristo

⁴⁸ Xacan' mxcuen ne' judio 'in ñi: Cui' ña'an cua' ycu' hua lo'o si'yana lca ne' Samaria, lo' ntsu'hui cui'in xa'an 'in. ⁴⁹ Mxcuen Jesús: A ntsu'hui cui'in xa'an 'ñan. Cui' ca nu ngui'nin tnun 'in Stin, una 'un nxcuan tloo um 'ñan. ⁵⁰ Ñi a nchca tin' scuen cuaan 'ñan ticuiin', una xca tucui nscuen cuaan 'ñan, can' nu cu'ni cuiya' cha' 'ñan. ⁵¹ Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nu xu'hua se'en cha' nu nchcuin', a ntsu'hui cha' caja can'. ⁵² Xacan' juin ne' judio 'in ñi: Cua' ñii ngu'ya hua cunta si'yana ntsu'hui cui'in xa'an 'in. Abraham ngujui yu, cui' cuaña'an ngujui nchgaa la ña'an yu nu mxiycui' Ndiöse 'in, lo' nu'huin nchcui': Nu xu'hua se'en cha' nu nchcuin', a ntsu'hui cha' caja can'. ⁵³ ¿Ta ndon loo la nu'huin que 'in Abraham nu ncua nten cula 'in na? Ngujui yu lo' ngujui nchgaa la ña'an yu nu mxiycui' Ndiöse 'in, lo' nu'huin, ¿tucui ta lca ñan ti'? ⁵⁴ Mxcuen Jesús: Cha' nan' scuen cuaan 'ñan ticuiin', a sca cunta ntsu'hui, una ñi nu lca Stin, can' nu nscuen cuaan 'ñan, cui' ñi nu nchcui' um lca Ndiöse 'in um. ⁵⁵ Un a ndyu'hui lyoo um 'in ñi, una nan' ndyu'hui lyoon 'in ñi. Cha' cunen a ndyu'hui lyoon 'in ñi, lcan sca nu cuiñi tsaña'an ndi'in cha' 'in um. Una nan' ndyu'hui lyoon 'in ñi lo' nxu'hua se'en cha' nu nchcui' ñi. ⁵⁶ Abraham nu ncua nten cula 'in um, tsu'hue yu'hui tiquee yu xa ynan yu cha' si'yana ntsu'hui cha' caan, na'an yu cha' can' lo' ncua tsu'hue yu'hui tiquee yu. ⁵⁷ Xacan' juin ne' judio 'in ñi: Ñi tu'hua tyii yjan a nchca chu'hui, lo' nchcui' si'yana cua' na'an 'in Abraham. ⁵⁸ Juin Jesús 'in ne': Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, ti' lyijyi tyi'in Abraham lo' nan' cua' ndi'in. ⁵⁹ Xacan' msñi ne' quee si'yana jyi'in ne' 'in Jesús, una yu'hui cutsi' ñi lo' mdyi'o ñi ni' lyaa can', mdijin ñi lja nten can' nguaiaa ñi.

Msla Jesús quiloo sca yu cuityin'

9 ¹ Tucueen se'en mdijin Jesús, na'an ñi nducua sca yu cua' lca cuityin' ti' xa ngula. ² Yu ta'a nda'an ñi mñicha' 'in ñi: Rabí, ¿ti nu

nducui qui'ya, yu re uta na nten cula 'in yu, ñi cha' cua' lca cuityin' yu xa mdiyaan yu chendyu? ³Xacan' mxcuen Jesús: Si'i yu, lo' ñi nten cula 'in yu a nducui jun qui'ya, cui' ca nu si'yana ca chcan' loo cha' nu tnu cu'ni Ndiöse lo'o yu. ⁴Ni 'ni ca cha' cu'nin tñan 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan lja nu ti' ndyijyi xaa, si'yana cha' cua' ngu'ya tla a tucui 'a nu cu'ni tñan. ⁵Lja nu ti' ndi'in loo chendyu re, nan' lcan nu ndu'hui xaa 'in nten chendyu. ⁶Ña'aan mdyi ycu' ñi cha' re ngulo'o siye' ñi lyuu, m'ni ñi tsachin' mtso' lo'o tyi'a siye' ñi, lo' mxita'an ñi 'in na quiloo yu cuityin' can', ⁷lo' juin ñi 'in yu: Ya ycu' tyi'a tloo ni' plyaa Siloé cua, (cha' re nchca ti' chcu'!: Nu ngua'an tñan ne' 'in). Xacan' ya ycu' yu tyi'a tloo yu, lo' cua' lca nguila na 'in yu xa mxitucui yu. ⁸Tsalca ta'a nducua ti yu, lo'o nu jlyo ti' si'yana ncu'ya yu sca nu cuityin', nchcu' ne': ¿Ta si'i re yu cuityin' nu nchcu' njñan lcu'yan nchga' xaa? ⁹Ntsu'hui nu nchcu'!: Cui' yu. Ntsu'hui xca nu nchcu'!: Na chcu' ña'an ti yu. Ticui' yu mxcuen yu 'in ne': Nan' lcan. ¹⁰Mñicha' ne' 'in yu: ¿Lo' ña'an ta ncu' nguila quiloo? ¹¹Mxcuen yu 'in ne': Cui' yu nu naan Jesús m'ni chu'hue yu tsachin' mtso', mxita'an yu 'in na quilon, lo' juin yu 'ñan: Ya ycu' tyi'a tloo se'en lca Siloé cua. Cui' xaa ya ycu' tyi'a tloon, lo' ncu' chcan' 'ñan. ¹²Xacan' juin ne' 'in yu: ¿La ta ncu' yu ñii? Mxcuen yu 'in ne': A jlyo tin'.

Mñicha' ne' fariseo 'in yu nu ncu' cuityin'

¹³Ya lo'o ne' 'in yu nu ncu' cuityin' can' tloo ne' fariseo. ¹⁴Lca na tsaan nu nxitñan' ne' judio xa m'ni chu'hue Jesús mtso' can', lo' m'ni ñi cha' nguila quiloo yu. ¹⁵Ticui' cuaña'an mñicha' ne' fariseo 'in yu cha' ña'an ncu' nguila quiloo yu. Lo' juin yu 'in ne': Tsachin' mtso' mxita'an yu quilon, mjyi'an 'in na, lo' cua' ñii chcan' 'ñan. ¹⁶Xacan' mdyisnan ycu' ne' fariseo: Yu cua a mdo'o yu se'en nducua Ndiöse si'yana a nxu'hua se'en yu tsaan nu nxitñan' na. Ntsu'hui xca nu nchcu'!: ¿Una ña'an ta n'ni yu cha' nu tnu cha' na lca yu nten qui'ya chendyu? Lo' a ncu' 'a ca sca cha' ti 'in ne' si'ya ñi. ¹⁷Xiya' mñicha' ne' 'in yu nu ncu' cuityin' can': ¿Ña'an ta ñan ti' lo'o yu nu msla quiloo? Mxcuen yu 'in ne': Yu nu nxiycui' Ndiöse 'in lca yu. ¹⁸Una a ya qui'an ti' ne' si'yana ncu'ya yu sca nu cuityin' lo' cua' ñii nguila quiloo yu. Can' cha' m'ni ne' cha' yaan nten cula 'in yu, ¹⁹lo' mñicha' ne' 'in: ¿Ta sñe' um lca yu re? ¿Ta cha' ñi si'yana cua' lca cuityin' yu xa mdiyaan yu chendyu? ¿Na'an ta ncu' nguila quiloo yu? ²⁰Nten cula 'in yu mxcuen 'in ne': Jlyo ti' hua si'yana sñe' hua lca yu, lo' jlyo ti' hua si'yana cua' lca cuityin' yu xa ngula yu, ²¹una tsaña'an nguila quiloo yu, a ndyi'ya hua cunta lo' ñi a jlyo ti' hua ti ca nu msla quiloo yu, una cua' cula yu re, tca cuñicha' um 'in yu, lo' cui' yu quitsa' yu 'in um. ²²Ycu' jun cuaña'an si'yana nguitsen jun tloo ne' judio, si'yana cua' m'ni cuiya' ne' cha', cha' nde'en nu chcu' si'yana Jesús lca ñi nu mdo'o hui ca 'in Ndiöse, cui' xaa culo ne' 'in can' se'en ndiyo' ti'in

ne!. ²³Can' cha' juin nten cula 'in yu: Cua' cula yu re, tca cuñicha' um 'in yu. ²⁴Xiya' mxi'ya ne' 'in yu nu ncuca cuityin' can' lo' juin ne' 'in yu: Tyaaxu'hue 'in Ndiose si'ya cha' re, huare' jlyo ti' hua si'yana yu cua lca yu nten qui'ya chendyu. ²⁵Xacan' mxcuen yu can': A jlyo tin' cha' ta lca yu nten qui'ya chendyu, scati cha' nu jlyo tin' si'yana ncuca sca yu cuityin' lo' cua' ñii chcan' 'ñan. ²⁶Xiya' mñicha' ne' 'in yu: ¿Ña'an ta m'ni yu lo'o? ¿Ña'an ta msla yu quiloo? ²⁷Mxcuen yu 'in ne': Cua' nen lo'o um, una a n'ni cunta um cha' nu nchcuin'. ¿Ñi cha' ta nchca ti' um quitsan' 'in um xiya', ta na lo'o um ndyi'o tiquee um chcuí cha'an um 'in yu? ²⁸Xacan' ycuen tique' ne' lo'o yu lo' juin ne': Nu'huin lca nu ngui'ni cha'an 'in yu cua, una huare' ngui'ni cha'an hua cha' 'in Moisé. ²⁹Jlyo ti' hua si'yana Ndiose lca nu ycuí' lo'o Moisé, una yu cua a jlyo ti' hua la mdo'o yu. ³⁰Xacan' mxcuen yu: Nduhue 'a tin' cha' re, si'yana a jlyo ti' um la mdo'o yu, una cui' yu msla yu quiloon. ³¹Cua' jlyo ti' na si'yana sca nten qui'ya chendyu a n'ni cunta Ndiose cha' nu njñan can', una sca nten nu n'ni tnu 'in ñi lo' nchca ja'an 'in ñi, can' nu n'ni cunta ñi cha' nu nchcuí'. ³²Ñi siya' a nchca quine cha' ta nde'en nu cua' msla quiloo sca nu cua' lca cuityin' ti' xa ngula. ³³Cha' cua na a mdo'o yu se'en nducua Ndiose, ñi sca cha' lo' a tca cu'ni yu. ³⁴Mxcuen ne' 'in yu: Nu'huin nu cua' lca nducua qui'ya chon' ti' xa ngula, ¿lo' cua' ñii ñan ti' culo'o 'in hua? Cui' xaa ngulo ne' 'in yu nde lyiya'.

Cha' 'in nu cuityin' lo'o cha' 'in Ndiose

³⁵Ynan Jesús cha' si'yana cua' ngulo ne' 'in yu nde lyiya', lo' xa nguija lyoo ñi 'in yu juin ñi: ¿Ta ndiya qui'an ti' 'in Sñe' Ndiose? ³⁶Mxcuen yu can': Quitsa' um 'ñan cha' ti ca lca can', lo' tsa qui'an tin' 'in ñi. ³⁷Juin Jesús 'in yu: Cua' ndyu'huí lyoo 'in can', si'yana cui' ñi ta'a nchcuí' cua' ñii. ³⁸Juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ndiya qui'an tin' 'in um, xacan' m'ni tnu yu 'in ñi. ³⁹Lo' juin Jesús: Nan' mdiyaan loo chendyu re si'yana cu'nin cuiyan' cha' 'in nten, ña'an ca si'yana nu a chcan' 'in, quila xaa quiloo, lo' nu chcan' 'in, nde quinu cuityin'. ⁴⁰Xa ngune 'in ne' fariseo cha' nu ycuí' Jesús, juin ne' 'in ñi: ¿Ta lo'o huare' cuityin' hua? ⁴¹Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Cha' cua na cuityin' um a nducui um qui'ya, una cua' ñii si'yana nchcuí' um chcan' 'in um, can' cha' nducua qui'ya chon' um.

Ycuí' Jesús cha' 'in slya'

10 ¹Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, sca nu a nguiten nde tulo'o 'in slya', cui' ca nu ndyi'o cuaan nde tu'hua lo'o, can' nu nducun' lo' cunan. ²Una nu nguiten nde tulo'o, can' nu ntsu'huí cunta 'in slya' can'. ³Yu nu ndon tulo'o can', cui' xaa nsla yu 'in na xa ndiyaa yu nu na'an seen slya' can', lo' slya' can' ne 'in 'in xa nchcuí' yu, cunda scaa 'in ndlo'o

naan yu 'in 'in, lo' ndyi'an lo'o yu 'in 'in se'en nan ycu 'in. ⁴Xa ndlyoo yu slya' 'in yu nchcua loo yu loo 'in, lo' nchcui ncha'an 'in 'in yu si'yana ndyu'huí lyoo 'in ña'an tyi'i nchcui' yu. ⁵Una a nchcui ncha'an 'in 'in nten nu a ndyu'huí lyoo 'in, cui' ca nu nde nxnan 'in si'yana a ndyu'huí lyoo 'in ña'an tyi'i nchcui' can'. ⁶Nde cha' nu mdi'in tyaa Jesús lo'o ne', una a ngu'ya ne' cunta ñi cha' lca na.

Jesús lca ñi nu na'an seen slya'

⁷Xiya' mxitucui Jesús ycuí' ñi: Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nan' lcan tulo'o se'en nguiten slya'. ⁸Nchгаа nu yaan xa ti' lyijyi caan nan', lca can' yu nducun' lo' cunan, una slya' can' a m'ni cunta 'in cha' nu ycuí' can'. ⁹Nan' lcan tulo'o can', nu sten 'in na lo'o cunta 'ñan, can' nu tyi'o laa, tsa nan ycu, lo' ticui' can' quila xiya'. ¹⁰Yu cunan ljaan yu si'yana cujui yu, si'yana cujlyo yu lo' cu'ni yu cunan. Una nan' ljaan si'yana caja chendyu 'in um, sca chendyu nu cha'an yu'huí um lo'o. ¹¹Nan' lcan sca nu tsu'hue ña'an seen slya', lo' nu tsu'hue ña'an seen slya' can' ndyaa cusya 'in si'ya 'in. ¹²Una yu nguso si'yana a lca yu x'nan 'in, xa ña'an yu ljaan sca 'ni la, nde nxnan yu'huí yu lo' nxnu ti'in yu slya' can', lo' 'ni la can' n'ni lyi'o 'in 'in, lo' cua' la tucueen nda'an 'in xacan'. ¹³Yu nguso can' nxnan yu si'yana nguso ti lca yu, can' cha' a nduhue ti' yu nxnu ti'in yu slya' can'. ¹⁴Nan' lcan nu tsu'hue ña'an seen slya', ndyu'huí lyoon slya' 'ñan, lo' slya' can' ndyu'huí lyoo 'ñan, ¹⁵taña'an ndyu'huí lyoo Stina Ndiose 'ñan, lo' nan' ndyu'huí lyoon 'in ñi, nu hasta ndyaan cusya 'ñan si'ya 'in. ¹⁶A cunta ndi'in xca ta slya' 'ñan nu a ntsu'huí ni' lyi'o re, lo'o can' ntsu'huí cha' quia 'yan, lo' cu'ni cunta cha' nu chcuin'. Sca ni' lyi'o ti chu'huí 'in nchгаа 'in, lo' scati nu ña'an seen 'in 'in. ¹⁷Can' cha' tsu'hue 'a ntsu'huí tiquee Stina Ndiose lo'on, si'yana hasta lo'o chendyu 'ñan ndyaan se'en nu tca chcuán 'in na xiya'. ¹⁸A tucui nu tca chcuán chendyu 'ñan, cui' ca nu ticuiin' ndyaan 'in na. Ntsu'huí cha' cuiya' 'ñan tyaan 'in na, lo' ntsu'huí cha' cuiya' 'ñan chcuán 'in na xiya'. Nde cha' cuiya' nu mdaa Stin 'ñan. ¹⁹Ne' judío can', ticui' ti ña'an a ncuá 'a ca sca cha' ti 'in ne' si'ya cha' nu ycuí' Jesús. ²⁰Qui'an nu nchcui': Cui'in xa'an ntsu'huí 'in yu re, can' cha' ndiyoyu. ¿Ni cha' ndon nscan um cha' nu nchcui' yu? ²¹Ntsu'huí xca nu nchcui': Una sca nu ntsu'huí cui'in xa'an 'in a nchcui' can' taña'an nchcui' yu re. ¿Ta tca 'in cui'in xa'an sla quiloo sca yu cuityin'?

Nxcuan tloo ne' judío 'in Jesús

²²Lja xacan' nchca ta'a 'in laa nu nducua quichen Jerusalén, lo' lca na tsaan nu ndyi'ya ti'in tlya'. ²³Jesús nxiton ñi ni' lyaa se'en nguia' tucui tulaa nu naan Salomón. ²⁴Msu'hua lo'o ne' judío 'in ñi lo' juin ne': ¿Tsala ta xaa tyi'an lo'o hua cha' tucua ti' re? Cha' na cui' lca Cristo, siya' ti

quitsa' la 'in hua. ²⁵Mxcuen Jesús 'in ne': Cua' nen lo'o um, lo' a ndiya qui'an ti' um 'ñan. Una ticuii' tñan nu ngui'nin lo'o cha' cuiya' 'in Stin, ndaa na suun tucui ca lcan. ²⁶Una 'un a ndiya qui'an ti' um si'yana a lca um slya' 'ñan, cui' tsaña'an nu cua' ycuin' lo'o um. ²⁷Una tsalca slya' 'ñan ne 'in cha' nu nchcuin', lo' ndyu'hui lyoon 'in 'in, lo' nchcui ncha'an 'in 'ñan. ²⁸Nan' ndaan chendyu nu a tsatii 'a 'in 'in, lo' a ntsu'hui cha' quinan' cusya 'in 'in, ñi a tucui nu tca culyoo 'in 'in tuya'an'. ²⁹Stin, ñi nu mdyaa 'in 'in 'ñan, scati ñi ndon loo la ñi, lo' a tucui nu tca culyoo 'in 'in tuyaa' ñi. ³⁰Nan' lo'o Stina Ndiose, scati lca hua. ³¹Xiya' msñi ne' judio quee nu jyi'in ne' 'in ñi. ³²Lo' juin Jesús 'in ne': Tsala qui'an tñan tsu'hue cua' m'nin tloo um lo'o cha' cuiya' 'in Stin. ¿Ti ña'an ta si'ya cha' can' nchca ti' um jyi'in um quee 'ñan? ³³Xacan' mxcuen ne' judio 'in ñi: Si'i si'ya tñan tsu'hue can' jyi'in hua quee 'in, cui' ca nu si'yana nchcui' ca'an 'in Ndiose, nu'huin lca nten chendyu lo' nchcui' si'yana lca Ndiose. ³⁴Mxcuen Jesús 'in ne': ¿Ta a nguinu scua sca cha' loo lee 'in um: — Nan' cua' nen si'yana ndiose lca um—? ³⁵Cha' na Ndiose juin ñi si'yana ndiose lca nu mhcuan cunta cha' 'in ñi, (lo' jlyo ti' na si'yana cha' nu nguinu scua can' a tca cutsa ti'in na), ³⁶¿lo' ña'an ta ljuin um cha' 'in nu cua' ngulohui ca Stina Ndiose, lo' ngua'an tñan ñi 'in yaan loo chendyu re? Nchcui' um si'yana ycuin' ca'an 'in Ndiose xa nen: Sñe' Ndiose lcan. ³⁷Cha' cua na si'i tñan 'in Stin ngui'nin, a na jo'o tsa qui'an ti' um 'ñan. ³⁸Una cha' ngui'nin 'in na, siya' a tsa qui'an ti' um 'ñan, una tsa qui'an ti' um si'ya tñan nu ngui'nin, lo' ca cuiya' ti' um lo' tsa qui'an ti' um si'yana sca cha' ti 'ñan lo'o Stina Ndiose. ³⁹Xiya' ncua ti' ne' quinu Jesús, una mdo'o ñi tuyaa' ne'. ⁴⁰Xacan' xiya' nguiaa ñi xca tso' chco tlyu Jordan, se'en nu mducua tya yu Xuhua 'in nten ti' culoo. Can' nguinu ñi sca co' xaa. ⁴¹Qui'an 'a nten ndyi'an ne' se'en ndi'in ñi, lo' nchcui' ne': Cha' ñi si'yana yu Xuhua ñi sca cha' nu tnu lo' a m'ni yu, una nchgaa cha' nu ycuin' yu cha' 'in ñi re, cha' ñi lca na. ⁴²Qui'an 'a nten ya qui'an ti' 'in Jesús se'en can'.

Xa ngujui yu Lázaro

11 ¹Yato'o quichen Betania ncua ti'i sca yu naan Lázaro, cui' quichen tyi María lo'o Marta ta'a ngula yu. ²(María ta'a ngula yu Lázaro nu ncua ti'i can', lca nu msu'hua tyi'a xityi'i 'in Ñi X'nan na, lo' mxityi quiya' ñi lo'o quichan' que.) ³Chcuaa jun cuna'an can' msu'hua suun 'in Jesús, lo' nchcui' jun: Ñi X'nan hua, yu ta'a tsu'hue ntsu'hui um, cua' ñii nscua yu ti'i yu. ⁴Xa ngune 'in Jesús cha' re, xacan' juin ñi: Si'i quicha ntsu'hui cha' kujui 'in yu ca lca na, cui' ca nu si'yana ca chcan' loo cha' cuiya' 'in Ndiose lo' caja nu cu'ni tnu 'in Sñe' ñi. ⁵Marta lo'o nu cuna'an ta'a, lo'o Lázaro lca jun ta'a tsu'hue Jesús. ⁶Xa ynan Jesús cha' si'yana yu can' ti'i yu, ti' nguinu la ñi hcua tsaan se'en can'. ⁷Xacan'

juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: Tsa na xiya' se'en lca Judea. ⁸Mxcuen yu ta'a nda'an ñi 'in ñi: Rabí, a tyun tsaan ncu a ti' ne' judio jyl'in ne' quee 'in um, lo' cua' ñii nchca ti' um tsa um xiya'. ⁹Mxcuen Jesús 'in yu: ¿Ta si'i tichcua braa nchca sca tsaan? Tsalca nu nda'an cucha, a ntsu'hui cha' chcu quee quiya' can' si'yana nda'an loo xaa. ¹⁰Una nu nda'an tla, nchcua quee quiya' can' si'yana a nda'an loo xaa. ¹¹Xa mdyi ycuí' ñi cha' re, xiya' juin ñi 'in yu: Yu ta'a tsu'hue na Lázaro ngu'ya sla yu, una cua' ñii tsa xitucuin 'in yu. ¹²Xacan' mxcuen yu ta'a nda'an ñi: Ñi X'nan hua, cha' na lja' ti yu, quila juesa 'in yu. ¹³Jesús nchcui' ñi cha' re si'yana ngujui yu Lázaro, una yu ta'a nda'an ñi ñan ti' yu si'yana lja' ti yu. ¹⁴La xacan' mtsa' la ca Jesús 'in yu: Yu Lázaro cua' ngujui yu, ¹⁵lo' si'ya um tsu'hue ntsu'hui tiqueen si'yana a ndlyun la cua, ña'an ca si'yana tsa qui'an ti' um 'ñan, cua' ñii tsa na se'en su yu. ¹⁶Xacan' yu Toma, nu nchcui' ne' lo'o lca Dídimo, juin yu lo'o nchgaa la ña'an ta'a nda'an yu: Tsa na, lo' tsatlyu caja na lo'o ñi la cua.

Jesús n'ni ñi cha' ndyiqui'o nten

¹⁷Xa mdiyaa Jesús can' ynan ñi cha' si'yana cua' nguiaa jacua tsaan mtsi' yu Lázaro. ¹⁸Quichen Betania, cui' ti nguinu na se'en lca quichen Jerusalén, tsa ntsu'hui lyoo snan ti kilometro. ¹⁹Qui'an 'a ne' judio mdiyaa ne' se'en ndi'in Marta lo'o María, nu taa ne' cha' tnu tiquee 'in si'yana ngujui yu ta'a ngula. ²⁰Xa ynan Marta cha' si'yana cua' ljaan Jesús, mdo'o ya ycu a 'in ñi, una María can' nguinu nde na'an. ²¹Lo' juin Marta 'in Jesús: Ñi X'nan hua, cha' cua na 'un ndi'in um re, lo' a caja ta'a hua. ²²Una jlyo tin' si'yana nchgaa cha' nu njñan um 'in Ndiose nxcuen ñi 'in um. ²³Juin Jesús: Una ta'a ngula ntsu'hui cha' tyiqui'o. ²⁴Mxcuen Marta can' 'in ñi: Cua' jlyo tin' si'yana ntsu'hui cha' tyiqui'o, una la xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu re. ²⁵Xacan' juin Jesús 'in ne': Nan' lcan nu n'ni cha' ndyiqui'o nten, nan' lcan chendyu 'in ne', lo' nu ndiya qui'an ti' 'ñan, tyiqui'o can' siya' cua' ngujui. ²⁶Nchgaa nu lo'o lo' ndiya qui'an ti' 'ñan, a caja 'a can'. ¿Ta ndiya qui'an ti' cha' re? ²⁷Lo' juin 'in ñi: Cha' ñi, Ñi X'nan hua, ndiya qui'an tin' si'yana lca um ñi nu lca Cristo, cui' Sñe' Ndiose nu mdiyaan loo chendyu re.

Ynan Jesús tucuaa 'in yu Lázaro

²⁸Xa mdyi ycuí' Marta cha' can', mxitucui nde na'an nguia ytsa' cunan ti 'in María ta'a ngula, lo' juin: Cua ndon ñi nu lca Bstro lo' nxi'ya ñi 'in tsa. ²⁹Xa ynan cha' can', cui' xaa mdo'o nguiaa se'en ndon ñi. ³⁰Una Jesús a nchca sten ñi loo quichen, ti' ndon ñi se'en ya ycu a Marta 'in ñi. ³¹Ne' judio nu mdiyaa se'en ndi'in María nu taa cha' tnu tiquee 'in, xa na'an ne' si'yana ndla ndsa mdo'o nguiaa, mducui ncha'an ne' 'in lo' nchcui' ne': Cui' la tucuaa nguia ynan cua' ñii. ³²Xa mdiyaa María se'en

ndon Jesús, cui' xaa mdyi'ya xtyin' tloo ñi xa na'an 'in ñi, lo' juin 'in ñi: Ñi X'nan hua, cha' cua na 'un ndi'in um re, lo' a caja ta'a hua. ³³Xa na'an Jesús si'yana nguinan, a cunta nguinan ne' judio nu mdiya ncha'an 'in, lo'o ñi ngu'ya tu'hua tiquee ñi si'yana ti'i nga'an 'in ñi. ³⁴Lo' juin ñi: ¿La ta mtsi' um 'in yu? Juin ne' 'in ñi: Ñi X'nan hua, caan um nde re lo' ña'an um se'en mtsi'. ³⁵Lo' ynan Jesús. ³⁶Nhcui' ne' judio: Ña'aaan, tsala ti'i nga'an 'in ñi lo'o yu. ³⁷Ntsu'hui nu nhcui': Cha' yu re msla quiloo yu cuityin' can!, ¿ñi cha' ta a m'ni yu cha' si'yana a caja yu Lázaro?

Xa mdyiqui'o yu Lázaro

³⁸Xiya' ngu'ya tu'hua tiquee Jesús, lo' mdiyaa ñi tucuaa can'. Se'en mtsi' ne' 'in yu lca na sca tuquee, lo' nhcun na lo'o sca quee tlyu ya'. ³⁹Xacan' juin Jesús: Lyo ntan um quee cua. Marta ta'a ngula nu ngujui can' juin 'in ñi: Ñi X'nan hua, una cua' nxcua tyi'i si'yana cua' nguiaa jacua tsaan mtsi'. ⁴⁰Mxcuen Jesús 'in: ¿Ta si'i can' cha' nen lo'o cha' ndiya qui'an ti', lo' ña'an cha' cuiya' 'in Ndiose? ⁴¹Xacan' ngulo ntan ne' quee nu nhcun tucuaa se'en su yu ngujui can'. Mscuen Jesús tloo ñi nde cuaan, lo' juin ñi: Stina Ndiose, tyaan xu'hue 'in um si'yana ngune 'in um cha' nu ycuin' lo'o um. ⁴²Nan' jlyo tin' si'yana nchgaa xaa ne 'in um cha' nu nhcuin', una si'ya nten qui'an ndi'in re ycuin' cuaña'an, ña'an ca si'yana tsa qui'an ti' ne' cui' um ngua'an tñan um 'ñan. ⁴³Xa mdyi' ycuil' ñi cha' re ycuil' cueen ñi: Lázaro, tyi'o nde lyiya'. ⁴⁴Yu nu ngujui can' mdyi'o yu ña'an ti' nguixen yu te' lo'o yaa' yu lo'o quiya' yu, a cunta lo'o tloo yu nguxen xca te'. Juin Jesús 'in ne': Xtin' um 'in yu lo' quiaa yu.

M'ni cuiya' ne' cha' kujui ne' 'in Jesús

⁴⁵Xacan' qui'an 'a ne' judio nu ta'a mdiyaa María, xa na'an ne' cha' nu m'ni Jesús ya qui'an ti' ne' 'in ñi. ⁴⁶Una ntsu'hui nu ya ytsa' 'in ne' fariseo ña'an m'ni Jesús. ⁴⁷Xacan' nchgaa nu ndlo ca tñan ni' lyaa, tsatlyu lo'o ne' fariseo mxo' ti'in ta'a ne' si'yana cu'ni cuiya' ne' cha', lo' nhcui' ne': ¿Ña'an ta cu'ni na lo'o yu cua, si'yana qui'an 'a cha' tnu ngui'ni yu? ⁴⁸Cha' a chcuil' ndijin na ña'an ngui'ni yu re, ña'aaan quichen re tsa qui'an ti' 'in yu, chen nhcui' caan ne' romano lo' kujlyo ne' se'en n'ni tnu na 'in Ndiose tsatlyu lo'o quichen re. ⁴⁹Xacan' mdo'o ycuil' sca yu naan Caifás, lo' cui' yjan can' lca yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, lo' juin yu: 'Un ñi sca cha' lo' a jlyo ti' um, ⁵⁰ñi a ndyi'ya um cunta si'yana tsu'hue lati caja scati yu qui'yu si'ya quichen, lo' si'i nu jlyo ña'aaan nten re. ⁵¹A ycuil' yu cha' can' lo'o cha' tiyaa nu 'in ti yu, cui' ca nu si'yana yjan can' lca yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, can' cha' mxiycuil' Ndiose 'in yu si'yana Jesús ntsu'hui cha' caja ñi tñan loo ña'aaan quichen ne'. ⁵²Si'i tsaloo ti si'yana caja ñi si'ya quichen, cui' ca nu si'yana xo' ti'in ta'a nchgaa sñe' Ndiose nu ndi'in sca chcuil' chendyu, lo' tsatlyu ca sca cha' ti 'in jun. ⁵³Ti' xacan'

cua' yten tiquee ne' kujui ne' 'in Jesús. ⁵⁴Can' cha' Jesús a mda'an la 'a ñi lja ne' judio, cui' ca nu mdo'o tso' ñi lo' mdiyaa ñi sca quichen naan Efraín nu ndi'in cui' ti sca se'en ngutyi, can' nguinu ñi lo'o yu ta'a nda'an ñi. ⁵⁵Cua' nchcui cuii' cha' ta'a Pascua nu n'ni tnu ne' judio, lo' qui'an 'a nten mdo'o ne' scasca quichen, lo' mdiyaa ne' Jerusalén nu suhui ne' 'in ne' lja nu ti' lyijyi tyisnan ta'a Pascua. ⁵⁶Nan ne' 'in Jesús, lo' scasca ne' ñicha' ta'a ne' se'en ndiyoi' ti'in ne' ni' lyaa can': ¿Ña'an ta ljuin um, ta caan yu can' ta'a cua' ñii? ⁵⁷Nchgaa yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o ne' fariseo, cua' mdi'in tyaa ne' sca cha' si'yana cha' ntsu'hui nu ña'an 'in Jesús cui' xaa quitsa' 'in ne' si'yana quinu ñi.

Mslo tucua María tyi'a xityi'i quiya' Jesús

12 ¹Ti' lyijyi cha xcua tsaan nu ntsu'hui cha' ca ta'a Pascua, yaa Jesús quichen Betania se'en ndi'in yu Lázaro, cui' yu nu ngujui can' lo' m'ni ñi cha' mdyiqui'o. ²Can' m'ni chu'hue jun na nu cu siin ñi. Marta msu'hua na loo msa, lo' Lázaro lca sca nu ta'a nducua ñi tu'hua msa can'. ³Xacan' María msñi sca te'en tyi'a xityi'i nu tsa tlu'hue litro, nu chacui' nardo, lo' qui'an 'a ntsu'hui lyoo na, mslo tucua 'in na chon' quiya' Jesús, lo' mxityi' 'in na lo'o quichan' que, mtsa'an yu'hui tyi'i na ña'an can'. ⁴Sca yu ta'a nda'an ñi, cui' yu Juda Iscariote sñe' Simón, yu nu ntsu'hui cha' tyaa 'in ñi, juin 'in ñi: ⁵¿Ñi cha' ta a ncuca quiya' tyi'a xityi'i re lo' caja tñi nu n'ni ne' canan snan ciento tsaan, lo' quitsa na 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in? ⁶Ycui' yu cha' re, una si'i si'yana ntsu'hui yuhue ti' yu 'in nu ti'i, cui' ca nu si'yana lca yu sca nu cunan, lo' ntsu'hui yu cunta tñi 'in yu ta'a nda'an ñi, lo' nxñi su'hua yaa' yu 'in na. ⁷Xacan' juin Jesús 'in yu: A hcui ndijin ña'an nu ngui'ni ne' re, na mxu'hua se'en ne' 'in na si'yana cui' tñan cu'ni na tsaan nu ntsu'hui cha' quitsin'. ⁸Nu ti'i ña'an 'in, nchgaa xaa ndi'in can' lo'o um, una nan' si'i nchgaa xaa ña'an tloo um 'ñan.

M'ni cuiya' ne' cha' kujui ne' 'in yu Lázaro

⁹Qui'an 'a ne' judio ynan ne' cha' si'yana can' ndi'in Jesús, cui' xaa mdiyaa ne', una si'i tsaloo ti si'ya Jesús, cui' ca nu si'yana nchca ti' ne' ña'an ne' 'in Lázaro, yu nu ngujui lo' mdyiqui'o. ¹⁰Una nchgaa yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa 'in ne' judio, m'ni cuiya' ne' cha' si'yana lo'o yu Lázaro ntsu'hui cha' caja yu. ¹¹Si'ya yu qui'an 'a ne' judio cua' mdo'o tso' ne' lo' ya qui'an ti' ne' 'in Jesús.

Xa yten Jesús quichen Jerusalén lo' m'ni tnu ne' 'in ñi

¹²Xca tsaan can', nten qui'an nu cua' mdiyaa si'ya ta'a can', xa ynan ne' cha' si'yana cua' tiyaan Jesús quichen Jerusalén, ¹³mdo'o ne' ya ycua ne' 'in ñi, lyi'ya ne' lca' yca quiñan, lo' nchcui' cueen ne': —¡Culo laa

um 'in hua! Tlyu cha' tsu'hue ntsu'hui 'in ñi nu l'yaan lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na—, ñi nu lca Ree 'in ne' Israel. ¹⁴Lo' jui sca burru cune' ti mducua Jesús tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: ¹⁵—A cutsen um, 'un nu ndi'in quichen Jerusalén, nde cua' l'yaan ñi nu lca Ree 'in um, nducua ñi chon' sca burru cune' ti—. ¹⁶Yu ta'a nda'an ñi, a ngu'ya yu cunta cha' re, la cua' ycuen Jesús nde ni' cuaan, xacan' nguia yu'hui ti' yu cha' nu m'ni ne' lo'o ñi si'yana nducua na loo quityi 'in Ndiose. ¹⁷Nten nu na'an tloo xa m'ni ñi cha' mdyiqui'o yu Lázaro tucuaa can', mdaa ne' suun cha' nu yato'o, ¹⁸can' cha' qui'an nten ya ycua 'in ñi, si'yana cua' ynan ne' cha' ña'an cha' nu tnu m'ni ñi. ¹⁹Una ne' fariseo mdyisnan ycui' ne' scasca ne': Ña'an um jan ñi, ñi sca cha' lo' a tca cu'ni na si'yana ña'aan quichen ne' nducui ncha'an 'in yu.

Ne' griego mda'an nan ne' 'in Jesús

²⁰Yato'o tucua snan ne' griego nu ya y'ni tnu ta'a can', ²¹mdiyaa ne' se'en ndon yu Lpe, yu mdo'o quichen Betsaida se'en lyi'ya loo Galilea, lo' mjñan ne' cha' tsu'hue 'in yu: Nchca ti' hua ña'an hua 'in Jesús. ²²Xacan' ya ytsa' yu Lpe can' 'in yu Ndre, lo' chcuua yu ycui' yu lo'o Jesús. ²³Mxcuen Jesús 'in yu: Cua' mdiyaa braa scuen cuaan cha' 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. ²⁴Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, sca mti trigo cha' a tyu na lyuu, ticui' ti loo scati na, una cha' tyu na lo' chcuua na, qui'an la chca na. ²⁵Nu n'ni 'tnan chendyu 'in, quinan' can' tiyaa xaa, una nu a n'ni 'tnan 'in, can' nu qui'ni ca'an 'in lo'o chendyu nu a tsatii 'a. ²⁶Cha' ntsu'hui nu nchca ti' cu'ni tñan 'ñan, chcui ncha'an 'ñan, lo' se'en nu nan' ti'in, can' tyi'in nguso 'ñan. Tsalca nu cu'ni tñan 'ñan, lo'o Stin chu'hui cunta 'in can'.

Ycui' Jesús si'yana ntsu'hui cha' caja ñi

²⁷Cua' ñii lu'un 'a ti' cusya 'ñan, ¿lo' ña'an ta cunen? ¿Ta na chcuin' lo'o Stin, a taa um cha' cuiya' tijin cha' re? ¿Ta si'i can' cha' mdiyaan loo chendyu re si'yana tijin nu ti'i? ²⁸Stina Ndiose, cu'ni um cha' ca chcan' loo cha' cuiya' 'in um. Xacan' ngune ycui' sca nu ycui' la ni' cuaan: Cua' ncua chcan' loo cha' cuiya' 'ñan, lo' xiya' ntsu'hui cha' ca chcan' loo na. ²⁹Nten qui'an can' ngune 'in ne' xa jui nu ycui', lo' nchcui' ne' si'yana tyi'yu ngune. Ntsu'hui xca nu nchcui' si'yana sca angujle ycui' lyi'o 'in ñi. ³⁰Mxcuen Jesús 'in ne': Si'i si'yan jui nu ycui' cua, cui' ca nu si'ya um ca lca na. ³¹Cua' mdiyaa braa nu ntsu'hui cha' ca cuiya' cha' nu nchca loo chendyu re, lo' caja nu culo tso' 'in laxa'an nu ndlo tñan loo chendyu re. ³²Xa ntsu'hui cha' xiton ne' 'ñan, tsatlyu xi'yan 'in nchgaa nten si'yana chcui ncha'an ne' 'ñan. ³³Lo'o cha' nu ycui' ñi re, ngulyo scua la ñi ña'an ntsu'hui cha' caja ñi. ³⁴Mxcuen nten can' 'in ñi: Huare' cua' ngune 'in hua ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose si'yana ñi nu lca Cristo ntsu'hui cha' tyi'in

ñi tsala xaa. ¿Ñi cha' ta nechui' nu'huin, si'yana Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan ntsu'hui cha' kujui ne' 'in? ¿Ti nu ta lca Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan? ³⁵Xacan' juin Jesús 'in ne': Tixi'i ti ti' ndu'hui xaa 'in um, can' cha' chcuí ncha'an um 'in xaa can', ña'an tu' tsato'o tsati ntyin qui'ya tla yta se'en nda'an um, si'yana nu nda'an se'en tla yta, a jlyo ti' can' la nguiaa. ³⁶Can' cha' lja nu ti' ndu'hui xaa 'in um tsa qui'an ti' um 'in xaa can', lo' cuaña'an ca um sca sñe' nu nda'an loo xaa. Tsare cha' nu ycuí Jesús, xacan' mdo'o ñi nguiaa ñi lo' yu'hui cutsi' ñi 'in ne'.

Cha' nu tla cusya 'in ne' judio

³⁷Siya' lyee la m'ni ñi cha' nu tnu tloo nten can', una a ya qui'an ti' ne' 'in ñi, ³⁸ña'an ca si'yana tsato'o ña'an cha' nu mxiycui' Ndiose 'in yu Isaía xa juin yu: —Ñi X'nan hua, ¿ti nu ya qui'an ti' cha' nu ycuí hua? ¿Ti nu 'in ngulyo scua la um cha' cuiya' 'in um, 'un Ñi X'nan hua—? ³⁹Can' cha' a ncuá tsa qui'an ti' ne' 'in ñi, si'yana nde xca cha' nu ycuí Isaía: ⁴⁰—Yato'o mducun ne' quilloo ne' si'yana a ca chcan' 'in ne', m'ni tla ne' cusya 'in ne' si'yana a qui'ya ne' cha' tiyaa, lo' cha' cua na xitucui ne', nan' cu'nin chcan 'in ne'—. ⁴¹Yu Isaía ycuí yu cha' re xa na'an tloo yu cha' cuiya' 'in ñi, lo' cui' cha' 'in ñi lca nu mda'an ycuí yu. ⁴²Ñi cuaña'an qui'an nten nu ndon loo lati 'in ne' judio ya qui'an ti' 'in ñi, una si'ya ne' fariseo a ngulo'o la ne' 'in ne', si'yana nguítsen ne' caja nu culo 'in ne' se'en nu n'ni tnu ne' 'in Ndiose. ⁴³Lyee la nducua tloo ne' quinu tsu'hue tiqee nten lo'o ne', que 'in Ndiose.

Cha' nu nechui' Jesús cu'ni na xñan bsya 'in nten

⁴⁴Ycuí cueen Jesús: Nu ndiya qui'an ti' 'ñan, si'i tsa 'ñan tin ndiya qui'an ti' can', cui' ca nu lo'o 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan. ⁴⁵Nu cua' na'an 'ñan, cua' na'an 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan. ⁴⁶Nan' lcan xaa nu cua' mdiyaan loo chendyu re, si'yana nchgaa nu tsa qui'an ti' 'ñan, a quinu can' se'en tla yta. ⁴⁷Nu ne 'in cha' nu nechuin', lo' a nxu'hua se'en 'in na, si'in cu'ni cuiyan' cha' 'in can', si'yana a llyan y'nin xñan bsya 'in nten, cui' ca nu si'yana culon laan 'in ne'. ⁴⁸Nu nxcuan tloo 'ñan, lo' a nducuan xu'hue cha' nu nechuin', ntsu'hui xca nu cu'ni cuiya' cha' 'in, cui' cha' nu cua' ycuin' lca nu cu'ni cuiya' cha' 'in, xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu re. ⁴⁹Si'yana a nechuin' lo'o cunta 'ñan, cui' ca nu Stina Ndiose, ñi nu ngua'an tñan 'ñan, mdaa ñi cha' nu chcuin', lo'o cha' nu culo'on. ⁵⁰Jlyo tin' si'yana cha' nu ndlo ñi tñan 'in na lca na chendyu nu a tsatii 'a, can' cha' nchgaa cha' nu nechuin' lca na cha' nu ndlo Stina Ndiose tñan 'ñan.

Mjyian Jesús quiya' yu ta'a mda'an ñi

13 ¹Lja nu cua' tyisnan ta'a pascua, Jesús cua' jlyo ti' ñi si'yana cua' mdiyaa xaa nu ntsu'hui cha' tyi'o ñi loo chendyu re lo' quiaa ñi

se'en nducua Stina Ndiose. Jesús lyee m'ni ñi 'tnan 'in nu ya qui'an ti' 'in ñi lja mdi'in ñi loo chendyu re, lo' cuaña'an m'ni ñi hasta mdyi'o ñi loo chendyu. ²Nducua ycu siin jun, lo' yu Juda Iscariote, sñe' yu Simón, cua' mdi'in tyaa laxa'an cha' ni' cusya 'in yu si'yana tyaa yu 'in Jesús, ³una Jesús cua' jlyo ti' ñi si'yana tuyaa' ñi mxnu Stina Ndiose nchgaa loo cha' cuiya', a cunta jlyo ti' ñi si'yana se'en nducua Ndiose mdo'o ñi, lo' ticui' can' ntsu'hui cha' quiaa ñi. ⁴Mdyiton ñi se'en nducua ycu siin ñi, ngulyoo ñi te' tucuin nu lco' ñi, msñi ñi sca te' lo' mscan' ñi 'in na sii' ñi. ⁵Xacan' msu'hua ñi tyi'a sca ni' si'yu, lo' mdyisnan mji'an ñi quiya' yu ta'a nda'an ñi, mxityi ñi 'in na lo'o te' nchcan' sii' ñi. ⁶Xa mdiyaa ñi se'en nducua yu Simón Tyo, juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, çta 'un jyi'an um quiyan'? ⁷Mxcuen Jesús 'in yu: Tsaña'an ngui'nin cua' ñii, a ndyi'ya cunta, una nde loo la ca jlyo ti' cha' re. ⁸Yu Tyo can' juin yu 'in ñi: Una a ntsu'hui cha' jyi'an um quiyan' nan'. Mxcuen Jesús 'in yu: Cha' na a jyi'an quiya', si'i 'a sca cha' ti' 'in na. ⁹Juin yu Simón Tyo can': Ñi X'nan hua, si'i tsa quiyan' tin jyi'an um xacan', cui' ca nu lo'o yaan' lo'o quen jyi'an um. ¹⁰Juin Jesús 'in yu: Sca nu cua' yta, a 'ni 'a cha' ti' cuta xiya' si'yana ña'aaan cua' luhui, cui' lya tsa quiya' ti can' quiten na. Lo' 'un cua' luhui um, una si'i nchgaa um. ¹¹Cua' jlyo ti' ñi ti ca nu ntsu'hui cha' tyaa 'in ñi, can' cha' juin ñi: Si'i nchgaa um luhui um. ¹²Xa mdyi jyi'an ñi quiya' jun, yco' ñi te' tucuin can' 'in ñi lo' xiya' yten tucua ñi tu'hua msa can', lo' juin ñi: ¿Ta ndyi'ya um cunta ña'an cha' nu m'nin lo'o um? ¹³'Un ndlo'o naan um 'ñan, Ñi Bstro, a cunta Ñi X'nan hua, lo' cha' ñi ña'an nu nchcui' um si'yana can' nu lcan. ¹⁴Cha' nan' lcan X'nan um lo'o Bstro 'in um, lo' mji'an quiya' um, cui' cuaña'an ntsu'hui cha' jyi'an um quiya' scasca ta'a um. ¹⁵Nde cha' nu tyi'in tyaan lo'o um, si'yana cui' ña'an cha' nu m'nin cua' ñii, cuaña'an ntsu'hui cha' cu'ni um. ¹⁶Nu cha' ñi cunen lo'o um, sca nguso a ndon loo la can' que 'in x'nan, cui' cuaña'an lo'o sca nu ndyi'an lo'o suun, a ndon loo la can' que 'in nu ngua'an tñan 'in. ¹⁷Cha' ndyi'ya um cunta cha' re, tsu'hue ca xu'hue um cha' tucua um tñan 'in na. ¹⁸Una a nchcuin' cha' nu 'in nchgaa um, si'yana cua' jlyo tin' ti' lyijyi nu cua' ngulohuin, una nde cha' nu nguinu scua loo quityi 'in Ndiose, lo' nchcui' na: —Nu nchcu jaslya sca se'en ti lo'on, yato'o mchca ta'a cusuun 'ñan—. ¹⁹Ti' cua' ñii quitsan' 'in um lja nu ti' lyijyi tsato'o cha' re, lo' xa nu tsato'o na ca cuiya' ti' um si'yana nan' lcan ña'an cua' nen lo'o um. ²⁰Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nu cuan xu'hue 'in nu ntsu'hui cha' ca'an tñan, 'ñan nan' cuan xu'hue can', lo' nu cuan xu'hue 'ñan, cui' cuaña'an cuan xu'hue can' 'in nu ngua'an tñan 'ñan.

Ycui' Jesús si'yana ntsu'hui cha' tyaa yu Juda 'in ñi

²¹Ña'aaan mdyi ycui' Jesús cha' can', ngu'ya sca tu'hua tiquee ñi, xacan' mtsa' la ñi 'in jun: Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, sca um ntsu'hui cha'

tyaa um 'ñan. ²²Xacan' scasca yu ta'a nda'an ñi mxina'an tloo ta'a yu, msu'hua yu cha' tiquee yu cha' ti ña'an nu 'in cha' nchcui' ñi. ²³Sca yu ta'a nda'an ñi, cui' yu nu lye ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in, nducua yu cui' ti sii' Jesús, ²⁴lo' yu Simón Tyo can' m'ni yaa' 'in yu si'yana cuñicha' yu 'in Jesús cha' ti ca 'in cha' nchcui' ñi. ²⁵Yu can' cui' la ya tucua yu sii' Jesús, lo' juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ti ca 'in cha' nchcui' um? ²⁶Mxcuen Jesús: Yu nu taan jaslya nu cuchan' re 'in, can' nu lca yu. Xacan' mcha' ñi jaslya lo' mdaa ñi 'in na 'in yu Juda Iscariote, sñe' yu Simón. ²⁷Xa mdyi ycu yu 'in na, yten Laxa'an ni' cusya 'in yu. Xacan' juin Jesús 'in yu: Cu'ni lya cha' nu ntsu'hui tiquee cu'ni. ²⁸Una ñi sca yu ta'a nducua ñi a ngu'ya yu cunta ñi cha' ycui' ñi lo'o yu cuaña'an. ²⁹Si'yana yu Juda nda'an lo'o yu cuijyin se'en ntsu'hui tñi, ntsu'hui nu msque' ti' si'yana ngulo Jesús tñan 'in yu tsa si'i yu na nu cunajo'o 'in jun lja ta'a can', uta taa yu sca lcuán 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in. ³⁰Xa mdyi ycu yu jaslya can', cui' xaa mdo'o yu nguiaa yu, lo' cua' ngu'ya tsu'hue tla xacan'.

Sca cha' nu cui ti ngulo Jesús tñan 'in jun

³¹Xa cua' nguiaa yu, xacan' juin Jesús: Cua' mdiyaa braa scuen cuaan cha' 'ñan, Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, cui' cuaña'an Ndiose scuen cuaan cha' 'ñan. ³²Cha' cuaña'an si'yan scuen cuaan cha' 'in Ndiose, cui' cuaña'an scuen cuaan Ndiose cha' 'ñan, lo' cua' nchcui' cuii' cha' cu'ni ñi cha' re. ³³Sñen', ti' chin' 'a xaa ti' ndi'in lo'o um. Ntsu'hui cha' quia nan um 'ñan, una cui' ña'an cua' nen lo'o ne' judio, chcuin' lo'o um cua' ñii: Se'en nu ntsu'hui cha' tsa'an, 'un a tca tsa'a um. ³⁴Nde cha' nu cui ti culon tñan 'in um, scasca um chu'hui cha' tsu'hue 'in um. Tsaña'an ntsu'hui cha' tsu'hue 'ñan lo'o um, cuaña'an chu'hui cha' tsu'hue 'in um scasca um. ³⁵Ndeña'an ca cuiya' ti' nten si'yana ngui'ni cha'an um 'ñan, si'yana ntsu'hui cha' tsu'hue 'in um scasca um lo'o ta'a um.

Ycui' Jesús si'yana yu Tyo ntsu'hui cha' xcuan tloo 'in ñi

³⁶Yu Simón Tyo juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿la ta tsa'a um? Mxcuen Jesús 'in yu: Se'en nu nan' tsa'an, a tca chcuí ncha'an 'ñan, una nde loo la re ntsu'hui cha' chcuí ncha'an 'ñan. ³⁷Xacan' juin yu Tyo: Ñi X'nan hua, ¿ñi cha' a tca chcuí ncha'an 'in um cua' ñii? Cua' m'nin tiqueen cajan si'ya um. ³⁸Mxcuen Jesús 'in yu: ¿Ta cua' m'ni tiquee caja si'yan? Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o, lja nu ti' lyijyi xi'ya latyee, tsato'o snan ya' chcuí si'yana a ndyu'hui lyoo 'ñan.

Jesús lca ñi tucueen

14 ¹A su'hua um cha' tiquee um lye la, tsa qui'an ti' um 'in Ndiose, lo' tsa qui'an ti' um 'ñan. ²La na'an 'in Stin, qui'an 'a se'en lja. Cha' si'i cuaña'an lca na, nde cua' s'ni mtsan' 'in um. Una qui'an, lo'

cu'nin chu'huen se'en ntsu'hui cha' tyi'in um. ³Quia y'ni chu'huen se'en ntsu'hui cha' tyi'in um, una yaan xiya', yan 'yan 'in um si'yana tsatlyu tyi'in na lo'o um. ⁴Cua' jlyo ti' um la qui'an, lo' jlyo ti' um tucueen can'. ⁵Yu Toma juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, a jlyo ti' hua la tsa'a um, ¿ña'an ta ca jlyo ti' hua tucueen can'? ⁶Lo' juin Jesús 'in yu: Nan' lcan tucueen, lcan cha' nu ñi, lo' lcan chendyu. A tucui nu tca tiyaa se'en nducua Stina Ndiöse, cha' si'i si'yana. ⁷Cha' 'un ndyu'hui lyoo um 'ñan, lo'o 'in Stin ndyu'hui lyoo um, lo' ti' cua' ñii cua' ndyu'hui lyoo um 'in ñi, lo' na'an um 'in ñi. ⁸Yu Lpe juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, taa um ya' ña'an tloo hua 'in Stina Ndiöse, lo' quinu tsu'hue tiquee hua. ⁹Mxcuen Jesús 'in yu: Lipe, tsala ña'an cua' s'ni ndi'in lo'o um, ¿ta a nchca chu'hui lyoo 'ñan? Nu cua' na'an tloo 'ñan, cua' na'an can' 'in Stina Ndiöse. ¿Ñi cha' ta nchcui' si'yana nchca ti' ña'an tloo 'in Stina Ndiöse? ¹⁰¿Ta a ndiya qui'an ti' si'yana sca cha' ti 'ñan lo'o Stina Ndiöse, lo' cuaña'an Stina Ndiöse lo'on? Cha' nu nchcuin' lo'o um a nchcuin' 'in na lo'o cunta 'ñan, cui' ca nu Stina Ndiöse, ñi nu ntsu'hui ni' cusya 'ñan, can' ñi nu ngui'ni tñan re. ¹¹Tsa qui'an ti' um cha' re: Sca cha' ti 'ñan lo'o Stina Ndiöse, lo' cuaña'an Stina Ndiöse lo'on. Cha' a ndiya qui'an ti' um, siya' cua' tsu'hue tñan nu ngui'nin tsa qui'an ti' um. ¹²Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um: Nu ndiya qui'an ti' 'ñan, cui' tñan nu ngui'nin cu'ni can', hasta tlyu la tñan tca cu'ni can' si'yana qui'an se'en nducua Stina Ndiöse. ¹³Nchгаа cha' nu jñan um 'in Stina Ndiöse lo'o cha' cuiya' 'ñan, cu'nin 'in na, ña'an ca si'yana scu'en cuan cha' 'in Stina Ndiöse si'ya Sñe' ñi. ¹⁴Cha' nde'en la cha' jñan um lo'o cha' cuiya' 'ñan, nan' cu'nin 'in na.

Cha' 'in Espíritu nu Luhui 'in Ndiöse

¹⁵Cha' lyee lca tiquee um lo'on, xu'hua se'en um cha' nu chcuin'. ¹⁶Nan' jñan 'in Stina Ndiöse, lo' taa ñi xca nu taa cha' tnu tiquee 'in um nu tyi'in lo'o um tsala xaa, ¹⁷cui' Espíritu nu ñi 'in Ndiöse, una nten chendyu a tca cuan xu'hue 'in ñi si'yana a ña'an tloo ne' 'in ñi, ñi a ndyu'hui lyoo ne' 'in ñi. Una 'un cua' ndyu'hui lyoo um 'in ñi si'yana cua' ndi'in ñi lo'o um, lo' chu'hui ñi ni' cusya 'in um. ¹⁸A ntsu'hui cha' xnun 'in um tsa ycu'i' ti um, si'yana ti' yaan xiya'. ¹⁹Cua' nchcui cuii' cha' a ña'an tloo 'a nten chendyu 'ñan, una 'un ntsu'hui cha' ña'an tloo um 'ñan. Si'yana lo'on nan', can' cha' lo'o um tu'hui um chendyu. ²⁰Xacan' ca cuiya' ti' um si'yana sca cha' ti 'ñan lo'o Stina Ndiöse, lo' cuaña'an sca cha' ti 'in na lo'o um. ²¹Nu ndon nscan cha' nu nchcuin' lo' nxu'hua se'en 'in na, can' nu cha' ñi ca lca tiquee lo'on, lo' nu lyee lca tiquee lo'on cuaña'an ca lca tiquee Stin lo'o can', a cunta lo'on nan' lyee lca tiqueen lo'o, lo' culo'on tloon 'in can'. ²²Yu Juda, (una si'i yu Iscariote) juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ña'an ta culo'o tloo um 'in tsa huare' ti, lo' si'i 'in nchгаа tucui? ²³Mxcuen Jesús 'in yu: Nu lyee lca tiquee lo'on, xu'hua

se'en can' cha' nu nchcuin', lo' cuaña'an Stin ntsu'hui cha' ca lca tiquee lo'o can', lo' caan hua se'en ndi'in can' lo' tsatlyu tyi'in hua lo'o. ²⁴Nu a lca tiquee lo'on, a xu'hua se'en can' cha' nu nchcuin'. Cha' nu nen lo'o um cua' ñii, si'i ychan' lca na, cui' ca nu ycha' Stina Ndiose, ñi nu ngua'an tñan 'ñan. ²⁵Nchгаа cha' re nchcuin' lja nu ti' ndi'in lo'o um. ²⁶Una xa caan ñi nu taa cha' tnu tiquee 'in um, cui' Espíritu nu Luhui 'in Ndiose, ñi nu ca'an tñan Stina Ndiose lo'o cha' cuiya' 'ñan, cui' ñi culo'o ñi 'in um nchгаа la ña'an cha', xu'hua ti' ñi 'in um nchгаа cha' nu cua' ycuin'. ²⁷Loo cha' tsu'hue xnun 'in um, nan' cu'nin cha' tyi'in tsu'hue um, una si'i ña'an n'ni nten chendyu. A su'hua um cha' tiquee um lyee la, lo' ñi a cutsen um. ²⁸Cua' ngune 'in um cha' nu ycuin': Qui'an, una yaan xiya'. Cha' lyee lca tiquee um lo'on, a s'ni tsu'hue ntsu'hui tiquee um xa nen si'yana qui'an se'en nducua Stina Ndiose, si'yana ndon loo la ñi que 'ñan nan'. ²⁹Cua' msu'huan tiyaan 'in um lja nu ti' lyijyi tsato'o cha' re, ña'an ca si'yana tsa qui'an ti' um xa nu ca na. ³⁰A ndyijyi ña'an ti' chcuin' qui'an la cha' lo'o um, si'yana cua' ljaan laxa'an nu ndlo tñan loo chendyu re, una a sca cha' cuiya' ntsu'hui 'in can' lo'on nan'. ³¹Una se'en nu ca cuiya' ti' nten tsala ña'an lca tiqueen lo'o Stina Ndiose, can' cha' nchгаа cha' nu ndlo ñi tñan ngui'nin 'in na. Tyiton um, lo' quiaa na.

Jesús lca ñi suun ti uva nu lo'o ca

15 ¹Nan' lcan suun ti uva nu lo'o ca, lo' Stin lca nu ngui'ni tñan 'in na. ²Nchгаа stan' nu lyi'ya loon nu a ndyi'yu mti 'in, nsi'yu ñi 'in na. Una nchгаа stan' nu ndyi'yu mti loo, nsuhui ñi 'in na si'yana lyee la cui'yu na. ³'Un cua' nguinu luhui um si'ya cha' nu cua' ycuin' lo'o um. ⁴Xñi ton um 'in um lo'o cha' 'ñan, lo' cuaña'an nan' lo'o um. Tsaña'an nguiaa cha' 'in stan' ti uva, a ndyi'yu na cha' quitan na se'en nducua suun na, cui' cuaña'an ndi'in cha' 'in um cha' a nsñi ton um 'in um lo'o cha' 'ñan. ⁵Nan' lcan suun ti uva lo' 'un lca um stan' na, nu nsñi ton 'in lo'o cha' 'ñan, lo' cuaña'an nan' lo'o can', lyee ndyi'yu mti loo, una cha' tyi'o tso' um siin' a sca na tca cu'ni um. ⁶Nu a nsñi ton 'in lo'o cha' 'ñan, nguiaa cha' 'in can' tsaña'an nguiaa cha' 'in stan' yca nu nsi'yu ne', nguityi ti'in na, ndiyo' ti'in na si'yana squin na. ⁷Cha' xñi ton um 'in um lo'o cha' 'ñan, lo' quinu yu'hui cha' nu nchcuin' ni' cusya 'in um, tca jñan um ña'an cha' nu nchca ti' um, lo' caja na 'in um. ⁸Lo'o cha' re scuen cuaan cha' 'in Stin, xa culo xñan um 'in um lo' ca chcan' loo si'yana ngui'ni cha'an um 'ñan. ⁹Tsaña'an tsu'hue lca tiquee Stina Ndiose lo'on, cui' cuaña'an nan' lo'o um, tyon um loo cha' tsu'hue 'ñan. ¹⁰Cha' xu'hua se'en um cha' nu ndlon tñan, cui' cuaña'an ntsu'hui cha' tyon um loo cha' tsu'hue 'ñan, tsaña'an nan' nxu'hua se'en cha' nu ndlo Stin tñan 'ñan, lo' ndon loo cha' tsu'hue 'in ñi. ¹¹Nde cha' nu nchcuin' lo'o um, si'yana tsatlyu ca tsu'hue chu'hui tiquee na, lo' cuaña'an nde lyee la ca tsu'hue

chu'hui tiquee um. ¹²Nde cha' nu ndlon tñan 'in um: Chu'hui cha' tsu'hue 'in um scasca um, tsaña'an nu lca tiqueen lo'o um. ¹³Si'yana a tucui nu tlyu la cha' tsu'hue ntsu'hui 'in que ña'an nu tyaa can' 'in si'ya ta'a tsu'hue. ¹⁴Un lca um ta'a tsu'huen cha' ngui'ni um cha' nu ndlon tñan. ¹⁵A n'nin cunta si'yana lca um sca nguso ti, si'yana sca nguso a jlyo ti' yu ñi na ngui'ni x'nan yu, cui' ca nu nchcuin' lo'o um si'yana lca um sca ta'a tsu'huen, si'yana cua' mtsan' 'in um nchgaa cha' nu cua' ycuin' Stin lo'on. ¹⁶Si'i um ngulohui um 'ñan, cui' ca nu nan' ngulohuin 'in um, ña'an ca si'yana tsala xaa ca chcan' loo cha' tsu'hue 'ñan loo chendyu 'in um, lo' nchgaa cha' nu jñan um 'in Stina Ndiose lo'o cha' cuiya' 'ñan, taa ñi 'in na. ¹⁷Nde cha' nu ndlon tñan 'in um si'yana chu'hui cha' tsu'hue 'in um scasca um.

Ntsu'hui cha' xcuan tloo ne' 'in yu ta'a mda'an ñi

¹⁸Cha' nten chendyu nxcuan tloo ne' 'in um, ca cuiya' ti' um si'yana culo nducua la 'ñan mscuan tloo ne'. ¹⁹Cha' cua na sca cha' ti' 'in um lo'o nten chendyu, ca tsu'hue chu'hui tiquee ne' lo'o um, una 'un a ngui'aa um tso' 'in ne' si'yana cua' ngulohuin 'in um, can' cha' nxcuan tloo ne' 'in um. ²⁰Quia yu'hui ti' um cha' nu ycuin' lo'o um, sca nguso a ndon loo la can' que 'in x'nan. Cha' jui nu mna'an ti'i 'ñan, cui' cuaña'an caja nu ña'an ti'i ne' 'in um, lo' cha' jui nu nducua tñan cha' nu ycuin', cui' cuaña'an caja nu cu'ni cunta cha' nu chcuin' um. ²¹Si'yan caja nu xcuan tloo 'in um, si'yana a ndyu'hui lyoo ne' 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan. ²²Cha' cua na a yaan loo chendyu re, lo' ñi a ycuin' cha' re lo'o ne', a sca qui'ya nducui ne'. Una cua' ñii a ndyijyi ña'an nchcui' ne' ta a nducui ne' qui'ya. ²³Nu nxcuan tloo 'ñan, lo'o 'in Stin nxcuan tloo can'. ²⁴Cha' cua na a m'nin scasca cha' tnu nu a nchca tucui cu'ni, a nducui ne' qui'ya, una cua' ñii cua' na'an tloo ne' cha' can', lo' ti' nxcuan tloo ne' 'ñan tsatlyu lo'o Stin. ²⁵Una ngui'ni ne' cha' re si'yana tsato'o ña'an cha' nu cua' nguinu scua loo lee 'in ne', lo' nchcui' na: —Mscuan tloo ne' 'ñan siya' a nducuin qui'ya—. ²⁶Una xa caan ñi nu ntsu'hui cha' taa cha' tnu tiquee 'in um, can' nu taa suun ña'an ndi'in cha' 'ñan, lo' nan' ca'an tñan 'in ñi lo'o cunta 'in Stina Ndiose, cui' Espíritu nu ñi nu tyi'o se'en nducua Ndiose. ²⁷A cunta lo'o um ntsu'hui cha' taa um suun ña'an ndi'in cha' re, si'yana tsatlyu mdi'in na lo'o um ti' culoo.

16 ¹Nde cha' nu nchcuin' lo'o um si'yana a cu'ni na'an ti' um lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' um. ²Ntsu'hui cha' culo ne' 'in um se'en ndiyo' ti'in ne' judio. A cunta ntsu'hui cha' cujui ne' 'in um, lo' quiñan ti' can' si'yana tñan tsu'hue ngui'ni tloo Ndiose. ³Cu'ni ne' cuaña'an si'yana a ndyu'hui lyoo ne' 'in Stina Ndiose, lo' ñi a ndyu'hui lyoo ne' 'ñan. ⁴Nchgaa cha' re nchcuin' lo'o um si'yana quia yu'hui ti' xa ntsu'hui cha' ca na. A ycuin' cha' re ti' culoo si'yana ti' x'ni ntsu'hui cha' tyi'in lo'o um.

Tñan nu n'ni Espíritu nu Luhui 'in Ndiose

⁵Una ntsu'hui cha' qui'an se'en nducua ñi nu ngua'an tñan 'ñan, una ñi sca um a ñicha' um 'ñan cha' la tsa'an. ⁶Cui' ca nu nde qui'ya xi'in 'in um si'yana mtsan' 'in um nchгаа cha' re. ⁷Una nchcuin' lo'o um cha' nu ñi, tyi'o la cunta 'in um cha' qui'an, si'yana ntsu'hui cha' ca'an tñan Ñi nu taa cha' tnu tiquee 'in um. Una cha' a qui'an, a caan ñi nu tyi'in lo'o um. ⁸Lo' xa caan ñi, cu'ni ñi cha' ca chcan' loo cha' tiyaa ngunan' 'in nten chendyu, si'yana ca cuiya' ti' ne' ñi na lca qui'ya, lo' ñi na lca cha' tsu'hue, a cunta si'yana Ndiose cu'ni ñi xñan bsya 'in nten. ⁹Ca cuiya' ti' ne' ñi na lca qui'ya, si'yana a xlyaa ne' tsa qui'an ti' ne' 'ñan. ¹⁰Ca cuiya' ti' ne' ñi na lca cha' tsu'hue, si'yana cua' qui'an se'en nducua Stina Ndiose, lo' a ña'an 'a um 'ñan. ¹¹A cunta ca cuiya' ti' ne' si'yana Ndiose ntsu'hui cha' cu'ni ñi xñan bsya 'in nten, si'yana cua' msu'hua ñi yuhue' chon' laxa'an nu ndlo tñan 'in ne'. ¹²Qui'an 'a cha' ti' ntsu'hui cha' chcuin' lo'o um, una cua' ñii a ta loo um quine 'in um cha' re. ¹³Una xa caan Espíritu nu ñi 'in Ndiose, cui' ñi culo'o ñi 'in um nchгаа la ña'an cha' nu ñi, si'yana a chcu' ñi lo'o cha' 'in ti ñi, cui' ca nu chcu' ñi nchгаа cha' nu ne 'in ñi, lo' quitsa' ñi 'in um cha' nu tsato'o. ¹⁴Cui' ñi scuen cuaan ñi cha' 'ñan si'yana ntsu'hui cha' culyo scua la ñi cha' 'ñan lo'o um. ¹⁵Nan' sca cha' ti 'ñan lo'o Stina Ndiose, can' cha' nen lo'o um si'yana Espíritu ntsu'hui cha' culyo scua la cha' 'ñan lo'o um.

Mdaa Jesús cha' tnu tiquee 'in ta'a mda'an ñi

¹⁶Sca co' xaa a ña'an 'a um 'ñan, una xca co' xaa ti' ña'an tloo um 'ñan, si'yana cua' qui'an se'en nducua Stina Ndiose. ¹⁷Xacan' tucua snan yu ta'a nda'an ñi mñicha' ta'a yu lo' nchcu' yu: ¿Ña'an ta ndyi'o cha' nu nchcu' ñi re, si'yana sca co' xaa a ña'an 'a na 'in ñi, lo' xca co' xaa ti' ña'an na 'in ñi, lo' quiaa ñi se'en nducua Stina Ndiose? ¹⁸Ti' nchcu' la yu: ¿Ña'an ta ndyi'o cha' nu ycu' ñi cha' 'in xca co' xaa can'? A ndyi'ya na cunta cha' nu nchcu' ñi. ¹⁹Una Jesús ngu'ya ñi cunta si'yana nchca ti' yu cuñicha' yu 'in ñi si'ya cha' can', lo' juin ñi 'in yu: ¿Ta na ñicha' ta'a um si'ya cha' nu ycuin' re xa nen: Sca co' xaa a ña'an 'a um 'ñan, lo' xca co' xaa ti' ña'an um 'ñan? ²⁰Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, ntsu'hui cha' qui'ya tu'hua tiquee um lo' cunan um, lo' nten chendyu ca tsu'hue chu'hui tiquee ne' xacan'. Siya' ti'i nga'an 'in um, una tiyaa xaa chca tsu'hue lca tiquee um. ²¹Ña'an nchca ti' sca ne' cuna'an nu ndiyaan sñe' chendyu, tyisnan caan ti'i 'in ne' si'yana cua' mdiyaa braa 'in ne', una xa cua' mdijin yu'hui 'in ne', a quia yu'hui 'a ti' ne' ti'i nu mdijin ne' loo nu tsu'hue ntsu'hui tiquee ne' si'yana cuhui' qui'yu lca sñe' ne'. ²²Cuaña'an ndi'in cha' 'in um cua' ñii, ti'i nga'an 'in um, una ntsu'hui cha' ña'an ta'a na lo'o um xiya', xacan' chca tsu'hue lca tiquee um, lo' a tucui 'a nu ti'

cu'ni lyi'un cusya 'in um. ²³Xa tiyaa tsaan can' a sca 'a cha' ti' cuñicha' um 'ñan. Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nchгаа cha' nu jñan um 'in Stina Ndiöse lo'o cha' cuiya' 'ñan, cui' ñi xcuen ñi cha' can'. ²⁴Hasta cua' ñii lo' a nchca sca cha' jñan um lo'o cha' cuiya' 'ñan. Jñan um 'in na lo' caja na 'in um, ña'an ca si'yana nde lyeec la ca tsu'hue chu'hui tiquee um.

M'ni Jesús canan cha' nu nchca loo chendyu re

²⁵Nan' a ycuil lan cha' re lo'o um, una tiyaa xaa a ntsu'hui 'a cha' ti' chcuin' lo'o um cuaña'an, cui' ca nu siya' ti culyo scua lan cha' 'in Stina Ndiöse lo'o um. ²⁶Xacan' ntsu'hui cha' jñan um 'in ñi lo'o cha' cuiya' 'ñan, ñi a cunen lo'o um si'yana ti' jñan 'in Stina Ndiöse si'ya cha' 'in um, ²⁷si'yana ycuil' ca Stina Ndiöse tsu'hue lca tiquee ñi lo'o um, cui' si'yana lyeec lca tiquee um lo'on, lo' ya qui'an ti' um si'yana mdo'on se'en nducua Ndiöse. ²⁸Mdo'on se'en nducua Stina Ndiöse, mdiyaan loo chendyu re, lo' cua' ñii xnun chendyu re, lo' xiya' qui'an se'en nducua ñi. ²⁹Juin yu ta'a nda'an ñi: La ñii ycuil' la ca um, lo' a ycuil' nhcun 'a um lo'o hua. ³⁰La ñii ndiyi'ya hua cunta si'yana jlyo ti' um nchгаа loo cha', lo' a 'ni cha' ti' caja nu quitsa' 'in um nde'en la cha', si'ya cha' re ndiya qui'an ti' hua si'yana mdo'o um se'en nducua Ndiöse. ³¹Mxcuen Jesús 'in yu: ¿Ta la cua' ñii ndiya qui'an ti' um 'ñan? ³²Tiyaa xaa, lo' cui' cua' ñii mdiyaa braa nu xnu ton um 'ñan xcan tin, cunda scaa um ntsu'hui cha' quiaa um se'en ndi'in um. Una si'i xcan tin quinun ton si'yana Stina Ndiöse ndi'in ñi lo'on. ³³Nde cha' ycuin' lo'o um si'yana tsatlyu tyi'in tsu'hue na. Loo chendyu re ntsu'hui cha' tyijyin um scasca loo cha', una cu'ni tnu tiquee um si'yana nan' cua' m'nin canan cha' nu nchca loo chendyu re.

Mjñan Jesús 'in Ndiöse si'ya cha' 'in ta'a mda'an ñi

17 ¹Xa mdyi ycuil' Jesús cha' can' mscuen ñi tloo ñi nde cuaan, lo' juin ñi: Ndiöse, 'un lca um Stin, cua' mdiyaa braa scuen cuaan um cha' 'in Sñe' um, ña'an ca si'yana lo'o Sñe' um scuen cuaan 'in um. ²Si'yana cua' mdaa um cha' cuiya' 'ñan culon tñan 'in nchгаа nten, si'yana taan chendyu nu a tsatii 'a 'in tsalca nu cua' mdyaa um cunta 'ñan. ³Nde chendyu nu a tsatii 'a: Si'yana chu'hui lyoo ne' 'in um, 'un ñi nu lca ycuil' ca Ndiöse, lo' chu'hui lyoo ne' 'in Jesucristo, ñi nu ngua'an tñan um. ⁴Nan' m'nin tnun 'in um loo chendyu re, lo' cua' m'nin tyiin tñan nu mdaa um 'ñan. ⁵'Un ñi nu lca Stin, cu'ni um cha' scuen cuaan cha' 'ñan la se'en nducua um, tsaña'an nguiaa cha' 'ñan ti' culoo xa ti' lyijyi tsaa' chendyu re. ⁶Cua' ngulyo scua lan cha' 'in um lo'o tsalca nu mdyaa um cunta 'ñan, cui' nu culo nducua la ndi'in cunta 'in um, lo' cua' ñii mdyaa um cunta 'in can' 'ñan, lo' mxu'hua se'en jun ycha' um. ⁷Ncua cuiya' ti' jun si'yana nchгаа cha' nu mdaa um 'ñan mdo'o na se'en nducua um, ⁸si'yana cua' ycuin' lo'o jun nchгаа cha' nu mdaa um 'ñan, lo' ncu

xu'hue jun 'in na, jlyo tsu'hue ti' jun si'yana mdo'on se'en nducua um, lo' ya qui'an ti' jun si'yana cui' um ngua'an tñan um 'ñan. ⁹Njñan 'in um si'ya cha' 'in jun, lo' si'i si'ya ña'an tucui ti, cui' ca nu si'ya cha' 'in jun nu cua' mdyaa um cunta 'ñan, si'yana cunta 'in um ndi'in jun. ¹⁰Nchгаа nu ntsu'hui tuya'an', ticui' tuyaa' um ntsu'hui can', lo' nchгаа nu ntsu'hui tuyaa' um, ticui' cuaña'an ntsu'hui can' tuya'an', lo' nchcaa chcan' loo cha' cuiya' 'ñan loo chendyu 'in jun. ¹¹Tixi'i ti ndi'in loo chendyu re, una ti' quinu la jun, lo' nan' qui'an se'en nducua um. Ndiöse, 'un ñi nu lca Stin, ñi nu luhui lati, lo'o cha' cuiya' 'in um xñi um cunta 'in nchгаа nu cua' mdaa um ntsu'hui tuya'an', si'yana ca sca cha' ti 'in jun tsaña'an sca cha' ti 'in nare'. ¹²Lja mdi'in lo'o jun, tsu'hue 'a yu'huin cunta 'in jun lo'o cha' cuiya' 'in um, jun nu cua' mdaa um ntsu'hui yaan', msñin cunta 'in jun, lo' ñi sca jun lo' a ngunan' jun, cui' ca sca yu nu ntsu'hui ca cha' quinan', si'yana tsato'o ña'an cha' nu cua' nguinu scua loo quityi 'in um. ¹³Una cua' ñii qui'an se'en nducua um, lo' chcuin' cha' re lja nu ti' ndi'in loo chendyu re, si'yana lyee la ca tsu'hue chu'hui tiquee jun lo'on. ¹⁴Cua' ycuin' lo'o jun nchгаа cha' nu mdaa um 'ñan, una nten chendyu mscuan tloo 'in jun si'yana a nchcua ta'a cha' 'in jun lo'o cha' tiyaa ngunan' 'in ne', tsaña'an nu a nchcua ta'a cha' 'ñan lo'o ne'. ¹⁵A njñan 'in um si'yana culyoo um 'in jun loo chendyu re, cui' ca nu xñi um cunta si'yana a sten cha' ngunan' tiquee jun. ¹⁶A nchcua ta'a cha' 'in jun lo'o cha' tiyaa ngunan' nu nchcaa loo chendyu re, tsaña'an nu a nchcua ta'a cha' 'ñan lo'o ne'. ¹⁷Cu'ni um cha' si'yana quinu luhui cusya 'in jun lo'o cha' nu ñi, cha' nu nchcui' um lca na cha' nu ñi. ¹⁸Tsaña'an ngua'an tñan um 'ñan loo chendyu re, cuaña'an ngua'an tñan 'in jun cu'ni jun tñan 'in um. ¹⁹Si'ya jun, ndyaan 'ñan 'in um, si'yana lo'o jun quinu luhui cusya 'in jun si'ya cha' nu ñi 'in um. ²⁰Una si'i tsaloo ti cha' 'in jun njñan 'in um, cui' ca nu si'ya nchгаа nu ntsu'hui cha' tsa qui'an ti' 'ñan xa quine 'in cha' nu chcuin' jun, ²¹si'yana tsatlyu ca sca cha' ti 'in nchгаа jun, tsaña'an sca cha' ti 'in na, 'un nu lca Stin, cui' cuaña'an tsatlyu ca sca cha' ti 'in jun lo'o na. Xacan' ca cuiya' ti' nten si'yana 'un ngua'an tñan um 'ñan. ²²Tsaña'an cha' cuiya' mdaa um 'ñan, cuaña'an cha' cuiya' mdaan 'in jun, si'yana ca sca cha' ti 'in jun tsaña'an sca cha' ti 'in nare'. ²³Nan' sca cha' ti 'ñan lo'o jun tsaña'an sca cha' ti 'ñan lo'o um, ña'an ca si'yana ca sca cha' ti 'in jun nu cha' ñi ca, xacan' ca cuiya' ti' nten si'yana 'un ngua'an tñan um 'ñan, si'yana lyee lca tiquee um lo'on, lo' cuaña'an lca tiquee um lo'o jun. ²⁴'Un ñi nu lca Stin, nchcaa tin' si'yana tsalca jun nu cua' mxnu um tuya'an', sca se'en ti tyi'in lo'o jun, si'yana ña'an jun cha' cuiya' nu mdaa um 'ñan, tsaña'an ncua lca tiquee um lo'on xa ti' lyijyi tsaa' chendyu. ²⁵'Un ñi nu lca Stin, nu ngui'ni tñan tsu'hue, a nchcaa chu'hui lyoo nten chendyu 'in um, una nan' cua' ndyu'hui lyoon 'in um, lo' jlyo ti' jun re si'yana 'un ngua'an tñan um 'ñan. ²⁶Cua' ngulyo scua lan cha' 'in um lo'o jun, lo'

ti' tsa quiñan cu'nin cha' re, si'yana tsaña'an lyeec lca tiquee um lo'on, cuaña'an quii ti' jun, lo' tsatlyu ca sca cha' ti 'ñan lo'o jun.

Xa nguinu Jesús

18 ¹Xa mdyi ycuil' Jesús cha' re, mdo'o ñi nguiaa ñi lo'o yu ta'a nda'an ñi xca tso' tuti nu naan Cedrón, can' yten yu'hui jun sca se'en nducua yca olivo. ²Yu Juda, yu nu ntsu'hui cha' tyaa 'in ñi, ndyu'hui lyoo yu se'en can', si'yana tyun ya' nguio' ti'in Jesús lo'o yu ta'a nda'an ñi can'. ³Mdiya lo'o yu Juda tsa ta yu sindatu, lo'o xca ta yu silyiya cunta 'in ne' fariseo lo'o yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa. Lyi'ya ne' quii', a cunta lo'o quii' ndiquin, lo'o spada. ⁴Una Jesús cua' jlyo ti' ñi tsala cha' nu ntsu'hui cha' tyjyin ñi, can' cha' nde ya ycuia ñi 'in ne', lo' juin ñi: ¿Tucui ca 'in nda'an nan um? ⁵Lo' mxcuen ne' 'in ñi: 'In Jesús Nazaret. Juin ñi 'in ne': Nan' lcan. Lo'o yu Juda ta'a nda'an ne' can', yu nu ndyaa 'in ñi. ⁶Xa juin Jesús: Nan' lcan, cui' xaa mda'an chon' ne' lo' mdlyu ti'in ne'. ⁷Xiya' mñicha' ñi 'in ne': ¿Tucui ca 'in nda'an nan um? Lo' juin ne': Cui' 'in Jesús Nazaret. ⁸Mxcuen Jesús 'in ne': Cua' nen lo'o um si'yana nan' lcan. Cha' na nda'an nan um 'ñan, tyaa um ya' quiaa yu ta'a nda'an re. ⁹Juin ñi cuaña'an si'yana tsato'o ña'an cha' nu cua' ycuil' ñi xa juin ñi: Ñi sca nu mdaa um 'ñan, lo' a ngunan'. ¹⁰Xacan' yu Simón Tyo ngulyoo yu spada nu nda'an lo'o yu, lo' yjuí yuhua' yu sca nguso 'in yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, msi'yu yu nscan tso' cueen 'in yu, lo' naan yu Malco. ¹¹Xacan' juin Jesús 'in yu Tyo: Xu'hua se'en spada 'in ni' tyi na. Cha' Stina Ndiöse cua' juin ñi tijin nu ti'i re, ¿ñi cha' a tijin 'in na?

Ya lo'o ne' 'in Jesús tloo Anás

¹²Xacan' yu sindatu lo'o x'nan yu, tsatlyu lo'o xca ta silyiya 'in ne' judio, msñi ne' 'in Jesús lo' mscan' ne' 'in ñi. ¹³Ya lo'o ne' 'in ñi tloo Anás culo nducua la, si'yana can' nu lca sti lyaa Caifás, yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa yjan can'. ¹⁴Yu Caifás can' lca yu nu msu'hua tiquee ne' judio, xa juin yu si'yana tsu'hue lati cha' caja scati yu qui'yu tñan loo ña'an quichen ne'.

Nguinu ton yu Tyo tuna'an lyi'ya' se'en ndi'in Anás

¹⁵Yu Simón Tyo can' mducui ncha'an yu 'in Jesús, a cunta lo'o xca yu ta'a nda'an ñi ta'a nguiaa yu, yu re ndyu'hui lyoo tsu'hue yu 'in yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, tsatlyu yten yu lo'o Jesús tuna'an lyi'ya' se'en ndi'in nu ndlo tñan can'. ¹⁶Una yu Tyo nguinu ton yu nde tuna'an lyi'ya'. Xacan' yu ta'a nda'an ñi, cui' yu nu cua' ndyu'hui lyoo 'in yu nu ndlo ca tñan can', nguia ycuil' yu lo'o ne' cuna'an nu ntsu'hui cuan tuna'an can', lo' m'ni yu cha' yten yu Tyo se'en can'. ¹⁷Xacan' ne' cuna'an nu ntsu'hui cunta tuna'an can' juin ne' 'in yu Tyo: ¿Ta si'i lo'o nu'huin lca ta'a nda'an

yu qui'yu cua? Mxcuen yu Tyo can': A lo'on. ¹⁸Tucua snan yu nguso lo'o yu silyiya can' mxiqui'o yu quii' si'yana tlya', can' ndon yu nguitson ti' yu, a cunta lo'o yu Tyo ndon can'.

Xa m'ni cuiya' Anás cha' 'in Jesús

¹⁹Yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, mñicha' yu 'in Jesús ña'an nguiaa cha' 'in ñi lo'o cha' nu ndlo'o ñi, a cunta cha' 'in yu ta'a nda'an ñi. ²⁰Mxcuen Jesús 'in yu: Tloo nten qui'an mda'an ycuin', lo' ngulo'on 'in ne' se'en ndiyoy' ti'in ne', uta ni' lyaa 'in ne' judio, lo' ñi sca cha' a msu'hua cutsin' 'in ne'. ²¹¿Ñi cha' 'ñan ñicha' um? Cuñicha' um 'in nu ngune 'in cha' nu ycuin', can' nu jlyo ti' nchгаа cha' re. ²²Ña'aan mdyi ycuí' ñi cha' re, sca yu silyiya nu ndon cui' ti sii' ñi mjyi'in yaa' tloo ñi, lo' juin yu 'in ñi: ¿Ta cuaña'an ntsu'hui cha' xcuen 'in ñi nu ndlo ca tñan ni' lyaa 'in na? ²³Mxcuen Jesús 'in yu: Cha' si'i ña'an ycuin', quítsa' um 'ñan cha' ñi cha' lca na, lo' cha' ycuin' cha' nu ñi, ¿ñi cha' ta mjyi'in um 'ñan? ²⁴Xacan' ña'an nchcan' Jesús ngua'an tñan Anás 'in ñi la se'en ndi'in Caifás, yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa.

Mscuan tloo yu Tyo 'in Jesús

²⁵Lja nu ti' ndon yu Tyo nguitson ti' yu, mñicha' ne' 'in yu: ¿Ta si'i lo'o nu'huin lca ta'a nda'an yu cua? A msti ti' yu quítsa' yu 'in ne', lo' juin yu: A lo'on. ²⁶Can' nguilyu sca yu nguso 'in yu nu ndlo ca tñan, cui' yu nu ti' nchca ta'a yu nu msi'yu yu Tyo can' nscan, lo' juin yu 'in: ¿Ta si'i cui' na'an 'in lja yca olivo lo'o yu cua? ²⁷Xiya' mxcuen yu Tyo lo' juin yu si'yana a lo'o yu. Cui' xaa can' msi'ya sca latyee.

M'ni cuiya' yu Pilato cha' 'in Jesús

²⁸Xacan' mdo'o ne' se'en ndi'in Caifás, lo' ya lo'o ne' 'in Jesús se'en nducua na'an tñan 'in gobierno, cua' qui'ya ti xaa, una ne' judio a mslyaa ne' sten ne' ña'an can' si'yana a ncua ti' ne' tyi'o ngunan' cha' 'in ne' lo'o cha' nu cua' ntsu'hui 'in ne', si'yana ntsu'hui cha' cu siin ne' ta'a pascua can'. ²⁹Can' cha' mdo'o yu Pilato mñicha' yu 'in ne': ¿Ñi qui'ya ta llyan su'hua um 'in yu re? ³⁰Mxcuen ne' 'in yu: Cha' cua na a lca yu sca yu nducun', ñi a can lo'o hua 'in yu tloo um. ³¹Xacan' juin yu Pilato: Quia lo'o um 'in yu, cui' um cu'ni cuiya' um cha' 'in yu tsaña'an nu nchcui' lee 'in um. Una ne' judio can' mxcuen ne' 'in yu: Huare' a ntsu'hui cha' cuiya' 'in hua cujui hua sca nten. ³²Ycui' ne' cuaña'an si'yana tsato'o tsaña'an nu juin Jesús ña'an ntsu'hui cha' caja ñi. ³³Xacan' yten yu Pilato ña'an tñan xiya', lo' mxi'ya yu 'in Jesús lo' mñicha' yu 'in ñi: ¿Ta cui' lca Ree 'in ne' judio? ³⁴Mxcuen Jesús 'in yu: ¿Ta cha' 'in ti 'in um nchcui' um cha' re, ta na xca tucui mtsa' 'in um ña'an ndi'in cha' 'ñan? ³⁵Lo' juin yu Pilato: ¿Ta ñan ti' lcan ne' judio? Nten ta'a quichen tyi, lo'o ne' nu ndlo tñan ni'

lyaa, can' nu mdyaa cunta 'in tuyaana'. ¿Ñi qui'ya ta m'ni? ³⁶Mxcuen Jesús 'in yu: Si'i loo chendyu re mdo'o cha' cuiya' 'ñan. Cha' cua na ndlon tñan loo chendyu re, nchgaa nu ta'a nda'an tyi'o cha' 'ñan lo' a quinun tuyaa' ne' judio. Una cha' cuiya' nu nda'an lo'on, si'i re mdo'o na. ³⁷Xacan' juin yu Pilato: ¿Ta cui' lca ree xacan'? Mxcuen Jesús: 'Un nchcui' um si'yana lcan ree. Cui' can' cha' mdiyaan loo chendyu re si'yana chcuin' cha' nu ñi. Nchgaa nten nu n'ni cunta cha' nu ñi ne 'in ne' cha' nu nchcuin'. ³⁸Mxcuen yu Pilato 'in ñi: ¿Ñi na lca cha' nu ñi? Ña'aan mdyi ycu' yu cha' can' xiya' mdyi'o yu nde lyiya' se'en ndi'in ne' judio, lo' juin yu 'in ne': Ñi sca qui'ya, lo' a nducui yu re. ³⁹Una 'un cua' ntsu'hui sca cha' 'in um xa nchca ta'a pascua, njñan um cha' ndlyaa sca preso. ¿Ta nchca ti' um culaan 'in yu nu lca Ree 'in ne' judio? ⁴⁰Xacan' tsatlyu nchcui' cueen ne': A culaa um 'in yu cua, lyaa um 'in yu Barrabás. Lo' yu Barrabás can' lca yu sca yu cunan.

19 ¹Xacan' mhcuan yu Pilato cunta 'in Jesús lo' ngulo yu tñan si'yana qui'ni ñi. ²Yu sindatu can' mtñan yu sca sni' quiche', mdi'in tyaa yu 'in na que ñi, lo' mxico' yu sca te' cuaa 'in ñi, ³lo' nchcui' yu: Tlyu cha' cuiya' 'in Ree 'in ne' judio. A cunta nji'in yaa' yu tloo ñi. ⁴Xiya' mdyi'o yu Pilato ña'an tñan can', lo' juin yu 'in ne' judio: Ña'an jan ñi, nde ndon yu re lo' ca cuiya' ti' um si'yana ñi sca qui'ya lo' a nducui yu. ⁵Xacan' mdo'o lo'o yu 'in Jesús, nducua sca sni' quiche' que ñi, lo' lco' ñi sca te' cuaa. Lo' juin yu Pilato: Nde ndon yu re. ⁶Nchgaa yu nu ndlo tñan ni' lyaa tsatlyu lo'o yu silyiya nu ntsu'hui cuan cha' 'in laa, xa na'an ne' 'in Jesús mdyisnan ycu' cueen ne': Jyi'in ca'an um 'in yu loo cusi, jyi'in ca'an um 'in yu loo cusi. Lo' juin yu Pilato 'in ne': Cui' um tsa lo'o um 'in yu lo' jyi'in ca'an um 'in yu loo cusi, si'yana cunta nu 'ñan nan' a sca qui'ya nducui yu. ⁷Mxcuen ne' judio 'in yu: Huare' ntsu'hui sca lee 'in hua, lo' ndlo qui'ya na 'in yu, si'yana juin yu lca yu ycu' ca Sñe' Ndiose. ⁸Xa ngune 'in yu Pilato cha' can' lye la ytsen yu. ⁹Xiya' yten yu ña'an tñan can' lo' juin yu 'in Jesús: ¿La ta quichen mdo'o? Una Jesús a mxcuen ñi 'in yu. ¹⁰Xacan' juin yu Pilato 'in ñi: ¿Ñi cha' ta a nxcuen 'ñan? ¿Ta a jlyo ti' si'yana ntsu'hui cha' cuiya' 'ñan jyi'in ca'an 'in loo cusi, lo' ntsu'hui cha' cuiya' 'ñan culaan 'in? ¹¹Mxcuen Jesús 'in yu: A sca na tca cu'ni um lo'on cha' si'i nde ni' cuaan mdo'o cha' cuiya' 'in um. Can' cha' tlyu lati qui'ya nducui nu mdyaa 'ñan tuyaa' um. ¹²Ti' xacan' yu Pilato ngunan yu ña'an nu culaa yu 'in Jesús, una nde lye lati nchcui' cueen ne' judio: Cha' culaa um 'in yu re, a lca um ta'a tsu'hue yu César, si'yana sca yu nu ngui'ni 'in lca ree, ta'a cusuun César lca can'. ¹³Xa ngune 'in yu Pilato cha' can', cui' xaa ngulyoo yu 'in Jesús nde lyiya', lo' yten tucua yu se'en n'ni cuiya' yu cha', sca se'en ndlo'o naan ne' lo'o cha' hebreo, Gabata, cha' re nchca ti' chcu', se'en ncuu tsu'hue lyuu. ¹⁴Tsa ntsu'hui ndy'lya cuaan, cui' tsaan nu cu siin ne' judio si'ya ta'a pascua can', lo' juin yu Pilato 'in ne': Nde ndon yu nu lca Ree 'in um. ¹⁵Nde lye la ycu' cueen ne': Lyoo um 'in yu

nde lyiya', lyoo um 'in yu nde lyiya', jyi'in ca'an um 'in yu loo cusi. Lo' juin yu Pilato can': ¿Ta nchca ti' um jyi'in ca'an 'in Ree 'in um loo cusi? Xacan' nchгаа yu nu ndlo tñan ni' lyaa mxcuen yu: A ntsu'hui 'a xca ree 'in hua, cui' ca nu scati yu César. ¹⁶Cuaña'an yato'o mdyaa yu Pilato cunta 'in Jesús tuyaa' ne' si'yana cha'an ñi loo cusi, mchcuan ne' cunta 'in ñi lo' ya lo'o ne' 'in ñi.

Xa ngua'an Jesús loo cusi

¹⁷Cui' ñi lyi'ya ñi cusi se'en ntsu'hui cha' cha'an ñi, lo' mdiyaa ñi sca se'en nu nchcui' ne' lo'o lca Que Jyi'o, lo'o cha' hebreo ndyi'o cha' re Gólgota. ¹⁸Can' mjyi'in ca'an ne' 'in ñi loo cusi, a cunta lo'o tucua yu nu ta'a ngua'an ñi, scaa yu scaa tso', lo' Jesús ngua'an ñi tlu'hue la. ¹⁹Cua' lca ngua'an yu Pilato sca cha' nu cha'an que cusi can', lo' nchcui' na: Nde nu lca Jesús Nazaret, Ree 'in ne' judio. ²⁰Qui'an 'a ne' judio ycui' ne' cha' re, si'yana se'en nu ngua'an Jesús loo cusi can', cui' ti tu'hua quichen lca na. Ngua'an na lo'o cha' hebreo, cha' griego, lo'o cha' latfn. ²¹Tsalca ne' nu ndlo ca tñan ni' lyaa 'in ne' judio, juin ne' 'in yu Pilato: A ca'an um 'in na si'yana lca yu Ree 'in ne' judio, tsu'hue lati cha'an na tsaña'an nu juin yu: Nan' lcan Ree 'in ne' judio. ²²Mxcuen yu Pilato 'in ne': Ña'an cha' nu cua' ngua'an, cui' cuaña'an quinu na. ²³Xa cua' mjyi'in ca'an yu sindatu can' 'in Jesús loo cusi, msñi yu ste' ñi lo' ngulo yu 'in na jacua yu'hue, cunda scaa na 'in scaa yu. A cunta msñi yu te' tucuin 'in ñi nu mchcuan sca co' ti. ²⁴Xacan' mdyisnan ycui' scasca yu: A sta na 'in na, tsu'hue lati culo na xu'hue na lo'o na, cha' ti ña'an nu qui'ni ca'an na 'in. Cuaña'an m'ni yu, si'yana tsato'o cha' nu nguinu scua loo quityi 'in Ndiose se'en nchcui': —Ticui' lja can' mtsa yu sten', ngulo yu xu'hue yu lo'o na—. Cui' cuaña'an m'ni yu sindatu can'. ²⁵Cui' ti se'en nga'an Jesús loo cusi ndon jyi'an ñi, lo'o ta'a ngula jyi'an ñi, lo'o María cui'lyi'o Cleofas, a cunta ndon María Magdalena. ²⁶Jesús na'an ñi ndon jyi'an ñi, a cunta cui' ti can' ndon sca yu ta'a nda'an ñi, cui' yu nu ndyu'hui cui'ya' ti' ñi 'in can', lo' juin ñi 'in jyi'an ñi: Cua ndon nu ca sñe' um. ²⁷Xacan' juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi can': Cua ndon nu ca jyi'an. Ti' xacan' mchcuan yu can' cunta 'in jyi'an ñi la se'en ndi'in yu. ²⁸Ngujlyo ti' Jesús si'yana cua' ya tucua nchгаа cha' nu ntsu'hui cha' tyijyin ñi, xacan' juin ñi: Nguityi 'a tin'. Juin ñi cuaña'an si'yana tsato'o cha' nu nguinu scua loo quityi 'in Ndiose. ²⁹Can' ndon sca te'en mtsa'an ntsu'hui tyi'a vinagre. Yu sindatu can' mcha' yu tyi'a can' 'in sca te', lo' mdi'in tyaa yu 'in na loo sca yca, lo' mjyi'in ca'an yu 'in na tu'hua Jesús. ³⁰Xa cua' yi'o ñi tyi'a can' juin ñi: Cua' ya tucua nchгаа cha'. Cui' xaa mdyi'ya tucui ñi que ñi, lo' mdyaa ñi cusya 'in ñi tuyaa' Ndiose.

Yjo' ne' chcuan cha sii' Jesús

³¹Si'yana lca na tsaan nu nsiin ta'a pascua, a ncu'a ti' ne' judio si'yana quinu ca'an nu ngujui can' loo cusi tsaan nu nxitñan' ne', (a cunta lja

xacan' ya tucua tsaan nu lyee la n'ni tnu ne' ta'a can'), can' cha' ya ycuil' ne' lo'o yu Pilato cha' taa yu cha' cuiya' cutsa tijyan quiya' nu nga'an loo cusi can', lo' tyi'ya ne' 'in. ³²Mdiyaa yu sindatu can' lo' mcha yu tijyan quiya' yu nu ta'a nga'an Jesús, cui' cuaña'an mcha yu quiya' nu nga'an xca tso' can'. ³³Una xa na'an yu si'yana cua' ngujui Jesús, a mcha 'a yu quiya' ñi. ³⁴Xacan' sca yu sindatu can' yjo' yu sca chcuca cha sii' ñi, cui' ña'an lcaa nguilo tne ñi nu mxitiya' lo'o tyi'a. ³⁵Yu nu na'an cha' re ndaa yu suun cha' nu yato'o, lo' nchcui' yu cha' nu ñi, a cunta jlyo ti' yu si'yana suun nu ndaa yu lca na cha' nu ñi, ña'an ca si'yana lo'o um tca tsa qui'an ti' um cha' re. ³⁶Cha' re yato'o na si'yana tsa tucua cha' nu nchcui' quityi 'in Ndiose: —Ñi sca tijyan ñi lo' a cutsa na—. ³⁷Ndeña'an nchcui' xca se'en loo quityi 'in Ndiose: —Chcua quiloo ne' 'in nu yjo' ne' chcuca cha sii'—.

Xa mtsi' Jesús

³⁸Chon' nde'en can' sca yu naan See nu mdo'o Arimatea, cui' sca yu ya qui'an ti' 'in Jesús, una a ngulo'o la yu 'in yu si'yana ntsen yu tloo ne' judio, mjñan yu cha' cuiya' 'in Pilato si'yana cui'ya yu 'in Jesús, lo' mdaa yu cha' cuiya'. Xacan' mdiyaa yu se'en nga'an ñi lo' ngu'ya yu 'in ñi. ³⁹A cunta mdiyaa yu Nicodemo, cui' yu nu ya ycuil' lo'o Jesús sca tla, lo' lyi'ya yu sca se'en ntsu'hui tyi'a xityi'i nu naan mirra nu mxitiyaa' lo'o áloes, lo' ti'in na cla tyi kilo. ⁴⁰Xacan' nguxen yu sca te' 'in Jesús, lo' msu'hua yu tyi'a xityi'i 'in ñi tsaña'an ntsu'hui cha' 'in ne' judio xa ntsi' ne' 'in sca nu ngujui. ⁴¹Se'en ngua'an ñi loo cusi can', cui' ti nguinu sca se'en nducua yca, can' cua' lca nguiaa' sca cuaa nu a nchca tucui chu'hui. ⁴²Can' mtsi' yu 'in Jesús si'yana cui' se'en ti su cuaa can', a cunta cua' tyisnan xitñan' ne' judio.

Xa mdyiqui'o Jesús

20 ¹Culoo tsaan 'in snan can', ti' nducui lyoo xa mdo'o María Magdalena nguiaa tucuaa can', lo' na'an si'yana cua' mdo'o ntan quee nu nchcun na. ²Cui' xaa mdo'o msnan, nguia ytsa' 'in yu Simón Tyo lo'o xca yu ta'a mda'an Jesús, cui' yu nu ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in can', lo' juin 'in yu: Cua' ngulyoo ne' 'in Ñi X'nan na se'en mtsi' ñi, lo' a jlyo ti' hua la nguia lo'o ne' 'in ñi. ³Cui' xaa mdo'o yu Tyo lo'o xca yu ta'a mda'an ñi, nguiaa yu tucuaa can'. ⁴Tsatlyu mdo'o chcuca yu msnan yu, una xca yu can' lyee la msnan yu que 'in yu Tyo, culo nducua la yu mdiyaa yu tucuaa can'. ⁵Mducui ndlyu yu lo' msti quiloo yu ni' cuaa can', lo' na'an yu si'yana xtyi te' nu nguxen ti ñi su can', una a yten yu ni' can'. ⁶Cui' ña'an cua' lo'o yu Tyo can' mdiyaa yu, lo' yten yu ni' cuaa can', na'an yu si'yana xtyi te' nu nguxen ti ñi su can', ⁷a cunta na'an yu si'yana te' nu nguxen tloo ñi a su 'a na sca se'en ti lo'o te' nu nguxen ca ñi, cui'

ca nu mtsa tu'hua na nscua na xca se'en. ⁸Xacan' yten xca yu ta'a mda'an ñi can', cui' yu nu mdiyaa culo nducua la can', na'an yu cha' can' lo' ya qui'an ti' yu, ⁹una a nchca qui'ya tsu'hue yu cunta tsaña'an nu nchcui' quityi 'in Ndiose ña'an ntsu'hui cha' tyiqui'o ñi. ¹⁰Xacan' mxitucui yu ta'a mda'an ñi can' nde se'en ndi'in yu.

Ngulo'o tloo Jesús 'in María Magdalena

¹¹Una María ti' nguinu ton tucuaa can' lo' nguinan, lja xacan' mducui ndlyu lo' msti quiloó ni' cuaa can', ¹²na'an nducua tucua angujle nu lco' te' mten. Sca can' nducua nde que se'en msti Jesús, lo' xca nde quiya' can'. ¹³Lo' juin angujle can': ¿Ñi cha' ta nguinan? Mxcuen María: Si'yana ngulyoo ne' 'in Ñi X'nan, lo' a jlyo tin' la nde nguia lo'o ne' 'in ñi. ¹⁴Ña'aan mdyi ycui' cha' can' mxiton nde chon' lo' na'an ndon Jesús, una a ngujlyo ti' si'yana Jesús lca nu ndon can'. ¹⁵Lo' juin Jesús 'in: ¿Ñi cha' ta nguinan? ¿Tucui ca 'in nda'an nan? María msque' ti' cha' ta yu nu ntsu'hui cunta se'en nducua yca can' lca nu ndon can', lo' juin xacan': Cha' cui' um ngulyoo um 'in ñi, quitsa' um 'ñan la ya lo'o um 'in ñi, lo' nan' quia 'yan 'in ñi. ¹⁶Lo' juin Jesús 'in: ¡María! Cui' xaa mxiton lo' juin 'in ñi, ¡Raboni! (Cha' re nchca ti' na nchcui' na, ñi nu lca Bstro). ¹⁷Juin Jesús 'in: A cula' 'ñan si'yana ti' lyijyi qui'an se'en nducua Stin, quia ytsa' 'in nchgaa ta'an si'yana cua' qui'an se'en nducua Stin, cui' ñi nu lca Sti um, Ndiose 'ñan, lo' Ndiose 'in um. ¹⁸Xacan' mdo'o María Magdalena nguia ytsa' 'in yu ta'a mda'an Jesús si'yana na'an tloo 'in Ñi X'nan na, lo' mtsa' nchgaa cha' nu ycui' ñi lo'o.

Ngulo'o tloo Jesús 'in yu ta'a mda'an ñi

¹⁹Xa ngu'ya tla, cui' tsaan culoo 'in snan can', lo' se'en nguio' ti'in yu ta'a mda'an ñi, mchcun tsu'hue tuna'an can' si'yana ntsen yu 'in ne' judio, lo' tlu'hue la se'en ndi'in yu yten Jesús, lo' juin ñi 'in yu: A su'hua um cha' nduhue ti' tiquee um. ²⁰Xa mdyi ycui' ñi cha' re, ngulo'o ñi yaa' ñi 'in jun lo'o jyan sii' ñi. Yu ta'a mda'an ñi tsu'hue ntsu'hui tiquee yu si'yana na'an yu 'in Ñi X'nan na. ²¹Xiya' ycui' Jesús lo'o yu: A su'hua um cha' nduhue ti' tiquee um, tsaña'an nu ngua'an tñan Stina Ndiose 'ñan, cuaña'an ca'an tñan 'in um. ²²Xa ycui' ñi cha' re ngula' su'hua ñi tloo yu lo' juin ñi: Quinu yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose ni' cusya 'in um. ²³Cha' 'un cu'ni um cha' tlyu ti' 'in nde'en la tucui lo'o qui'ya ngui'ni, a nducui 'a can' qui'ya, lo' cha' ti' ña'an nu a cu'ni um cha' tlyu ti' 'in, cui' ña'an ti nducui can' qui'ya.

Xa m'ni tucua ti' yu Toma

²⁴Una yu Toma, cui' ta yu nu tichcua can', yu nu nchcui' ne' lo'o lca Dídimó, a lo'o yu nguio' ti'in yu xa yaa Jesús. ²⁵Nchgaa la ña'an ta'a

mda'an ñi juin yu 'in Toma: Cua' na'an tloo hua 'in Ñi X'nan na. Mxcuen yu xacan!: Cha' a ña'an lo' a cojo' yaan' se'en yten clau yaa' ñi, lo' cha' a cojo' yaan' jyan sii' ñi, a tsa qui'an tin'. ²⁶Mda'a snu' tsaan nguio' ti'in yu ta'a mda'an ñi ña'an can', cua' lo'o yu Toma xacan!. Mchcun tsu'hue tuna'an can' xa yten Jesús tlu'hue la se'en ndi'in yu, lo' juin ñi: A su'hua um cha' nduhue ti' tiquee um. ²⁷Lo' juin ñi 'in yu Toma can!: Cojo' yaa' re lo' cu'ni quii yaan', tyaa yaa' lo' cojo' yaa' jyan siin', lo' a cu'ni tucua ti', cui' ca nu tsa qui'an ti'. ²⁸Xacan' mxcuen yu Toma 'in ñi: 'Un lca um X'nan lo' lca um Ndiose 'ñan. ²⁹Lo' juin Jesús 'in yu: Si'yana na'an tloo 'ñan, Toma, can' cha' ya qui'an ti', una tsu'hue ca xu'hue nu ya qui'an ti' lo' a na'an 'ñan. ¿Ñi cha' ngua'an yu Xuhua quityi re? ³⁰Ti' m'ni la Jesús scasca cha' nu tnu tloo na'an yu ta'a mda'an ñi, una a ngua'an scua na loo quityi re. ³¹Una cha' re ngua'an scua na si'yana tsa qui'an ti' um si'yana Jesús lca ñi nu lca Cristo, Sñe' Ndiose, lo' loo nu tsa qui'an ti' um 'in ñi caja chendyu nu a tsatii 'a 'in um.

Ngulo'o tloo Jesús 'in tsa cati ta'a mda'an ñi

21 ¹Chon' nde'en can' xiya' ngulo'o tloo Jesús 'in yu ta'a mda'an ñi tu'hua tiyo' Tiberias can', lo' ndeña'an ngulo'o tloo ñi 'in yu: ²Tsatlyu nguio' ti'in yu Simón Tyo can' lo'o Toma nu nchcui' ne' lo'o lca Dídimio, lo'o Natanael nu mdo'o Caná se'en lyi'ya loo Galilea, lo'o chcuua sñe' Zebedeo, a cunta lo'o chcuu yu nu ta'a mda'an Jesús nguio' ti'in yu can'. ³Lo' juin yu Simón Tyo can!: Tsa'an nan' cuta cula. Mxcuen nchgaa la ña'an yu can!: Lo'o huare' tsa hua. Xacan' yten yu sca ni' yca na'an lo' mdo'o yu nguiaa yu, una ñi sca cula lo' a msñi yu sca chcuu tla can'. ⁴Xa nde cua' qui'ya xaa, tu'hua ysin can' ndon Jesús, una yu ta'a mda'an ñi a yu'hui lyoo yu si'yana Jesús ndon can'. ⁵Ycui' ñi lo'o yu: Sñen!, ¿ñi na nda'an lo'o um cu na? Mxcuen yu 'in ñi: A sca na. ⁶Xacan' juin ñi 'in yu: Nguun um quitan 'in um nde tso' cueen se'en nducui yca na'an cua, lo' quinu 'in 'in um. Xacan' nguun yu 'in na, lo' hasta ñi a ncua 'a ti' lyoo yu 'in na si'yana mtsa'an na ntsu'hui cula. ⁷Xacan' xca yu ta'a mda'an ñi, cui' yu nu ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in can', juin yu 'in yu Tyo: Cui' Ñi X'nan na ndon cua. Lo' ña'aaan ngune 'in yu Simón Tyo si'yana Ñi X'nan na lca ñi, cui' xaa yco' yu ste' yu (si'yana cua' ngulo yu 'in na), lo' mdo'o cuaan yu loo tyi'a can'. ⁸Nchgaa la ña'an yu nguia lo'o yu yca na'an can' la tu'hua ysin, nducuan qui yu quitan se'en ntsu'hui cula can' si'yana a tijyo' lyee nguinu tu'hua ysin can', tsa ntsu'hui lyoo sca ciento metro. ⁹Xa mdyi'o ti'in yu tu'hua ysin can', na'an yu ndi'in quii' nscuhui', can' nscua sca cula ndique' 'in, a cunta lo'o jaslya. ¹⁰Lo' juin Jesús 'in yu: Quian lo'o um tucua snan cula nu tca msñi um cua. ¹¹Cui' xaa ycuen yu Simón Tyo can' ni' yca na'an lo' ngulyoo yu quitan can' la tu'hua ysin, mtsa'an na ntsu'hui chacui' cula nu tnu, lo' ndiyaa 'in sca ciento ntsu'hui tu'hua

tyi ntsu'hui snan 'in. Tsacan' 'in ntsu'hui 'in ni' quitan can' una a mda' na. ¹²Juin Jesús 'in yu: Quiaan um lo' ca xu'hue um na re. Ñi sca yu ta'a mda'an ñi lo' a msti ti' yu cuñicha' yu 'in ñi cha' ti ca lca ñi, ngu'ya yu cunta si'yana Ñi X'nan na lca ñi. ¹³Xacan' msñi Jesús jaslya can' lo' mdaa ñi 'in na 'in yu, cui' cuaña'an m'ni ñi lo'o cula can'. ¹⁴Nde nu cua' nchca snan ya' ngulo'o tloo Jesús 'in yu ta'a mda'an ñi, ti' xa mdyiqui'o ñi.

Ycui' Jesús lo'o yu Tyo snan ya'

¹⁵Xa mdyi ycu jun juin Jesús 'in yu Simón Tyo can': Simón, sñe' Jonás, ¿ta lyee la lca tiquee lo'on que 'in cha' re? Mxcuen yu 'in ñi: Cui' cuaña'an, Ñi X'nan hua, 'un jlyo ti' um si'yana lyee lca tiqueen lo'o um. Juin ñi 'in yu xacan': Tsu'hue ti ña'an seen slya' cune' 'ñan. ¹⁶Mxitucui ñi ycui' ñi lo'o yu nu cua' nchca tucua ya': Simón, sñe' Jonás, ¿ta lyee lca tiquee lo'on? Mxcuen yu Tyo: Cui' cuaña'an Ñi X'nan hua, 'un jlyo ti' um si'yana lyee lca tiqueen lo'o um. Lo' juin ñi 'in yu: Tsu'hue ti ña'an seen slya' 'ñan. ¹⁷Xiya' ycui' ñi lo'o yu nu cua' nchca snan ya': Simón, sñe' Jonás, ¿ta lyee lca tiquee lo'on? Yu Tyo can' ngulu'un ti' yu si'yana snan ya' ticui' ti loo cha' ycui' ñi: ¿Ta lyee lca tiquee lo'on? Yu Tyo can' mxcuen yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, 'un jlyo ti' um nchgaa loo cha', jlyo ti' um si'yana lyee lca tiqueen lo'o um. Juin Jesús 'in yu: Tsu'hue ti ña'an seen slya' 'ñan. ¹⁸Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o: Xa ncuca sca yu tsa suhue ti, mscan' sii' lo' yaa se'en nu ncuca ti'. Una xa nu cua' cula ntsu'hui cha' xñii ne' scun, lo' xca tucui nu scan' 'in, tsa lo'o can' 'in se'en nu a nchca ti' tsa. ¹⁹Nde cha' ycui' Jesús si'yana qui'ya yu Tyo can' cunta ña'an ntsu'hui cha' cujui ne' 'in yu, lo' taa yu loo Ndiose si'ya cha' can'. Ti' juin la ñi 'in yu: Chcui ncha'an 'ñan.

Cha' 'in yu nu ta'a la 'in ñi

²⁰Xacan' mxina'an yu Tyo can' nde chon' yu, lo' na'an yu lyyaan xca yu ta'a mda'an ñi, cui' yu nu lyee ndyu'hui cui'ya' ti' ñi 'in can', yu nu ngua'an nan' sii' ñi xa ycu siin jun lo' mñicha' 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿tucui ca nu ntsu'hui cha' tyaa 'in um? ²¹Lo' juin yu Tyo can' 'in Jesús xa na'an 'in yu: Ñi X'nan hua, ¿ña'an ta tsato'o 'in yu cua? ²²Mxcuen Jesús 'in yu: Cha' nan' nchca tin' si'yana ti' ndi'in yu xa yaan xiya', ¿ñi cha' ntsu'hui yuhue ti' cha' re? Tsaloo chcui ncha'an ti 'ñan. ²³Si'ya cha' nu ycui' ñi can', mdo'o yne cha' si'yana yu ta'a mda'an ñi can' a caja 'a yu. Una a juin Jesús si'yana a ntsu'hui cha' caja yu, cui' ca nu juin ñi: Cha' nan' nchca tin' si'yana ti' ndi'in yu xa yaan xiya', ¿ñi cha' ntsu'hui yuhue ti' cha' re? ²⁴Cui' yu ta'a mda'an ñi can' lca nu ndaa suun cha' re, cui' yu ngua'an scua yu 'in na, lo' jlyo ti' hua si'yana nchcui' yu cha' nu ñi. ²⁵Qui'an 'a cha' nu ti' m'ni Jesús, lo' cha' cua na cha'an scua na cunda scaa ti na, ñan tin' a cula loo chendyu re tyi'in quityi nu chcui' cha' can'. Amen.